

Horváth Richárd

A lélek vasárnapjai

A Szent István-Társulat kiadása

A LÉLEK VASÁRNAPJAI

(RÖVID SZENTBESZÉDEK)

IRTA

HORVÁTH RICHÁRD

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1939

Nihil obstat. Fridericus Brisits dr., S. O. Cist. censor. — Nr. 1502/1939.
Imprimatur. Vendelinus Endrédy, abbas de Zirc.

Nihil obstat, Dr. Michael Marczell, censor dioecesanus. — Nr. 8524/1939.
Imprimatur, Strigonii die 22. Novembris 1939. Dr. Michael Török, vicarius
generalis subst.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.

Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ

Az a szeretet és megértés, ami Tízperces szentbeszédek című kötetemet fogadta, készítet rá, hogy ezt a kötetemet is útjára bocsássam. Úgy nézek utána, mint aggódó szülő útnak indult gyermeke után: vajjon szeretetre talál-e? Vajjon otthont talál-e?

Mert azt visz és azt szeretne találni.

Beszédeket talál benne az olvasó, legnagyobbreszt elmondott beszédeket, a Testnevelési Főiskolán és egyebütt elmondottakat, az esztendő minden vasárnapjára. Némelyikre kettőt is és a végén alkalmi beszédeket.

Minden sorukkal a mai ember lelkeségéből, a mai életből nőttek ki e beszédek, a bennük előforduló példák és esetek is a mai élet feltűnő példái és esetei, történetei, hallva, látva és ellesve őket az életből, újságokból, könyvekből, folyóiratokból, legtöbbet talán a Schőnere Zukunít-ból.

Jók beszédanyagnak; de ezen túl is, minden olvasójukhoz közvetlenül akarnak szólni. Kicsit rádöbenten mindenkit, hogy nincsenek egyedül és jó, ha többen, ha sokan vagyunk.

A mindennapok egyformaságában felragyogó gondolat és melengető érzés akarnak ezek az írások lenni. Szeretném, ha néha a mindennapok tűnő idejébe szálló, kicsi fehér galamb lennének, a Végtelen üzenetével. Felírások a napok és hetek suhanó egymásutánjai felett, amik eligazítanak, hogy bár a napok és hetek szokott munkája és soha-el-nemfogyó gondjai

az életünk, van bennünk valami, ami örökké nyugtalan és vágyával a csillagokat öleli át. — Lennének percek, amik kiperegnek, mint az élet gyöngyszemei, az időből, amelyben időtlenségünk készül; lennének virrasztás a gond felett, angyal az öröm mellett, pici reszkető fények a sötétségben és megértés a szenvedésben; lennének a lélek vasárnapjai, amiknél néha megpihen az ember, a mai ember, ez a nyugtalan, kereső, önmagát oly sokszor elfeledő ember, akihez és akiért szeretettel, megértéssel indulnak el, mint testvér a testvérhez.

Horváth Richárd.

ADVENT I. VASÁRNAPJA

Mindenki magából építi meg a világot. Ha zavar a szíve, zavar lesz számára az egész világ. Ha délibáb a lelke, csillogó délibáb lesz csupán számára a világ. Ha komor mélységek szakadtak bele a belső világába, ilyen lesz neki a mindenség is. Ha diadalmas akarat és szárnyaló hit olvaszt fel benne minden diszharmóniát, megnyugtató, hatalmas, imádságos és diadalmas lesz számára az élet és a világ is.

Társtalan vagy és megértő után kiáltasz bensőd csendjében. Rádöbbsz tiszta-pillanatokban, hogy végeredményben, a sors nagy kérdéseiben, árva-magányos minden ember. Akinek bírkóznia kell meg-ejtő hatalmakkal, aki annyiszor elfárad és elcsügged, aki annyiszor roskad össze és hagyja abba, mert egyedül már nem bírja tovább. Ilyenkor felszakad a lelkedből a vágy, amit évezredek sírtak, amit álmodott a föld és ami után kinyúltak a magasba a hegyek, amit milliók vére hangosan dobogott évszázadok viharában, zokogva és reménykedve sikoltotta, ami benned is dobban és veri a lelked égő magányosságának határait: Harmatozzatok eget és a felhők essék az igazságot, nyíljék meg a föld és teremje meg a Megváltót.

Mint meleg emberi szívek remegő reménysége, bízó vágya és kiáltó szava zúgnak fel most szerte a világon e szavak, — kőtemplomokban és az emberi szívek élő templomaiban, széthordják a késő-hajnalok hidegét és futnak, ujjonganak, el, a megszülető Istenfia elé.

Bennük nyílik meg az ember sorsa és döbben bele az életbe a tudat, hogy több az, mint meghatárolt földi idő. Bennük lesz igazság az, amit Goethe olyan szépen kimondott, hogy: «mindazok erre az életre is halottak, akik másik életet nem tudnak remélni».

Csak az a pillanat nagy és örök, csak abban lesz nagy és örök az ember, aminek kerete és tartalma a nagy hatalomban és dicsőségben eljövendő Emberfia ígéje. Mert a föld és az ég elmúlnak, de az Ő igéi soha el nem múlnak. S beléjük-születve, nem múlunk el soha, mi sem. Amen.

ADVENT II. VASÁRNAPJA

«**T**e vagy az eljövendő, vagy mást várjunk?» — kérdezteti Keresztelő Szent János.

... «Menjetek és jelentsétek Jánosnak, amit halottatok és láttatok: a vakok látnak, a sánták járnak, a belpoklosok meggyógyulnak, a süketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek hirdettetik az örömhír; és boldog az, aki nem botránkozott meg bennem» — válaszolja az Úr Jézus.

Itt a tények egyenlők a lélekkel és lélek a cselekedetekkel. Nem úgy, mint a közmondás mondja az emberekről: Multi, qui intus videntur, foris sunt et multi, qui foris videntur, intus sunt. Amit úgy is lehet mondani, hogy sok bennük, ami belülvalónak látszik, csak külsőség; és sokminden, ami kívülvalónak látszik, lényegük.

Szent tisztelettel kell mindig megállnunk a gondolatok előtt, amikben lélek feszül, a szavak előtt, amikben lélek zeng és a tettek előtt, amikben lélek él. S majd ha ez a lélek a gondolat-ruhával, a szó- és tett-ruhával teljesen összeforrt, majd ha eltűnt teljesen a szakadék közöttük, sőt eltűntek a nagyobb rések is, majd akkor lesz igazán igaz az ember. Akinek a szava áldás és akinek a cselekedete gyógyítás.

Ez út az Isten lelkéhez is, mely egészen közelébe vezethet.

És minél közelebb jutott rajta valaki Hozzá, annál kevésbbé lesz ingó nádszál, amit a szellő ide-oda hajtogat és annál inkább lesz az Isten anygala, erő, hit és bizalom, aki az Úrtól az emberi szívekhez jár.

Legyen bennünk kevesebb kételkedés és több csodálkozás. Csodálkozás a világ dolgai felett. A titok felett, ami mindenben ott lebeg. — Nem babona ez, csak álmélnodni-tudás, valami frissesége a kedélynek, amit nem mart még szét az ész mindenhatósága,

nem lugozott ki a pusztán értelmi szemlélete a világnak, valami gyermeki megsejtése annak, hogy vannak még dolgok, amik csodálatraméltóak, érdekesek, túl is a mindent $2 \times 2 = 4$ pontossággal megmagyarázni-tudó fontosságunkon. Hogy sokkal színesebb és érdekesebb a világ, hogysem minden ízében fel-fűzhetnénk a tudás szalagjaira.

Hogy néha jár benne valami, ami több, mint mi.

Bölcs Frigyes szász fejedelem álmot látott 1517 október hó 30-ról 31-re virradó éjtszakán: egy szerzetes felírt valamit a wittenbergi vártemplom kapujára. Írás közben mindig nagyobb és nagyobb lett a tolla, míg végre Rómaig ért és csak ott akadt meg. Olyan eleven és megrázó-élességű volt az álma, hogy felébredésekor mindjárt leírta és elküldte az írás másolatát testvérének.

Ezt az álmot követő napon szögezte ki Luther 95 tételét a templom kapujára...

Ugyancsak álmot látott dr. Lányi József nagyváradai püspök 1914 június hó 28-án. A kora reggeli órákban. Levelet látott az íróasztalán, fekete széllel, fekete pecséttel és Ferdinánd főherceg címerével. Felnyitotta a levelet és annak a tetején látott egy képet, ami emberektől nyüzsgő utcát mutatott. A főherceg és a főhercegnő mentek autón az utcán. Hirtelen kiugrott két fiatalember a tömegből és rálőttek a fenségekre. Úgy vélte a püspök, hogy szöveg olvasható ez alatt a kép alatt: ebben a főherceg merénylettől való félelmét fejezte ki és ilyen szerencsétlenség esetére pártfogásába ajánlja a gyermekeit.

Ezt az álmot is leírta rögtön ébredés után a látója. sőt közölte azt szolgájával, édesanyjával és egy éppen ottlévő vendéggel.

Még aznap, 12 órával később, táviratot kapott a trónörökös ellen elkövetett merényletről...

Véletlenek, mondják az emberek.

Lehet. De mindenesetre: érdekes és egy kicsit elgondolkoztató véletlenek. Kicsit megmozdul hírükre bennünk a lélek és érezzük egy pillanatra, ha hitet-

lenkedve is, hogy nem is olyan egyszerű ez az élet, nem is olyan felmérhető, kiszámítható és pontos, mint ahogyan hittük büszkeségünkben.

Vannak tények, amik akkor a legszebbek, ha kikiáltjuk őket. Vannak viszont dolgok, amik akkor a legáhítatosabbak, ha csendben és titokban maradhattak. De talán legtöbbek és legnagyobbbszerűbbek azok, amiknek e kettősség együtt boldog birtokuk.

Az Isten dolgai ilyenek.

Kérjük csendben, hogy értük adhassuk a szívünket.

Amen.

ADVENT III. VASÁRNAPJA

Itt van közöttetek, de nem látjátok. Nem ismeritek. Az egyik nem ismeri, mert a vér párázata elhomályosítja a látását. A másik nem ismeri, mert a pénz csengése elbódítja az értelmét. A harmadik nem látja, mert a gyűlölet lángja felemészti a józan esztét. A negyedik nem látja, mert a szenvedés megbénítja minden lendületét. Az ötödik nem látja, mert sötét zárkába szorítja a gőg, amit csak ő lát tágasságnak és szabadságnak. Van, aki nem ismeri, mert úgy járt, mint az amerikai farmerek, akik kiirtottak minden fát és bokrot, kapzsiságból, haszonlesésből, nemtörődomségből, jövőbenemlátásból és most negyven millió fát kell ültetniük, hogy tartományok el ne sivatagosodjanak. Vannak, akik ugyanígy járnak a lélek területén, elpazarolják azt a keveset, amijük volt és kérdés, lesz-e erejük az újjászületésre, most, amikor már a kétség, a szegénység, a szellemi kifáradás mindent elpusztított, mindent ellopott, mint a sivatag vándorló homokja? Sőt vannak, akik megöntetik a lövészetben célbábunak az alakját, mint Oroszországban nemrég történt. És nem ismeritek.

Nem ismeritek, szegény emberek. Nem látjátok, pedig Ő itt áll köztetek. Itt jár közöttetek. Lehajol hozzátok, amikor szenvedtek és várja, hogy elfogadjátok. Odalép mellétek, amikor örültök és nem mondja, hogy tőle van az örömetek. Segít felemelni elzuhant éltetek és tovább-megy, mielőtt megköszönétek. Ott virraszt a gondotok mélyén, mint reménység, ott melegít az elhagyatottságtok hidegségében, mint szeretet és ott ragyog a kétségeitek egén, mint cél és értelem.

És amikor nagyon elestek, amikor valami nagyon fáj, amikor úgy zakatol, úgy megkavarodik körülöttem és bennetek a lét, ki hajol le hozzátok, ha

nem Ő? És ki szólal meg a szívetekben, ki súgja a jót és ki ment meg a rossztól, ha nem Ő?

Lelke ráborul a világra és eljön hozzátok is; ó, csak le ne tagadjátok, hogy ismeritek, ó, csak úgy ne járjatok végkép, hogy köztetek jár és nem látjátok. Mert Nélküle nincs igazi öröm és igazi vigasztalás, nincs igazi megtalálás és igazi elnyugvás, Nélküle sötétségbe hull a lét.

Itt jár köztetek, ismerjétek! Amen.

ADVENT IV. VASÁRNAPJA

Nagy történetek ereje benne vibrál előre a levegőben. Megreszketteti a mindenséget. Nyugtalan-ságot önt ki rá és a lelkek, akik ezt mintegy belélekeznek, titkos sejtésekkel telítődnek. Feszülnek, várnak, félnek, remegnek, úgy, ahogyan az idegek felveszik azt, ami készülődik, ami még nincs itt, de itt lesz. Hiszen annyi minden lehet a levegőben. Hátha élnek valahol a régi történetek, hátha megvan még nagy emberek hangja? Ki tudja? Ki tudhatta csak pár év előtt is a rádió csodáját?

És lehet-e nagyobb esemény, minthogy megszületik az Úr Jézus Krisztus? És «minden völgy betöltetik, minden hegy és halom megalacsonyíttatik és a görbék egyenesekké lesznek és a göröngyösök síma utakká; és meglátja minden test az Isten üdvösségét». — Reng a mindenség, meghajolnak az erdők, kisímulnak a hegyek a föld hátán, ragyogóbban ragyognak a keringő csillagok, édesebben zeng a madárdal, puhábban suhan a szellő az éjszakában és közelebb jön mindenhez a virágok lelke, mert jön, mert közeledik Ő, évszázadok reménysége, az emberek üdvössége.

Nem az emléke él, él Ő maga. Nemcsak egyszer született meg, megszületik most is minden jóakarátú szívben. És a beteljesülés eme szent pillanatában egyszerre megértjük a belső dolgok, a belső történetek értelmét és értékét. Beledöbben az értelmünkbe, mert az Ő fényessége világít benne, hogy egyetlenegy halk, csendes, békés lelki megoldás, belső történet, ha az igazságból született, többet ér és nagyobb, mint nekifeszülő akarásai a külső életnek. Több, mélyebb, fenségesebb, de súlyosabb és nehezebb.

Súlya azonban az örökkévalóság súlyából való és nehézsége a csillagokba-roppanó erő. Boldogok, akik várni tudnak és befelé is látni tudnak most, amikor közeledik Ő, a világ üdvössége! Úgy legyen!

KARÁCSONY OKTÁVÁJA ALATTI VASÁRNAP

«**É**s megáldotta őket Simeon és így szólt anyjához :
Ime, ő Izraelben sokaknak a pusztulására és
sokaknak a feltámadására tétetett és jellé, amelynek
ellenmondanak . . . »

Jel Ő, aki mellett megtorpan ez a forгатag és ki-
választódik belőle a rossz és a jó. Jel Ő, a béke jele
azoknak, akik átölelik hűségben, igaz keresésben és
bízó odaadásban, de a folytonos kihívás, a folytonos
harc és háború jele azoknak, akik nem akarják fel-
ismerni és elismerni.

Jel, akiért a legtöbb harc folyt és folyik a földön,
bent, a meggyőződés, a keresések, a hitek és eszmék
világában, bent, a lélekben és a szívben és kint,
a világban egyaránt.

Mert Ő csak küzdelem után jelenti mindig a békét.
Küzdelem után, amit önmagával, alsó énjével, szen-
vedélyeivel, tévedéseivel vívott meg becsületesen és
győzelmesen az ember — Őérette és Őmiatta.

A legtöbb emberi szó körülötte forog, a legtöbb
szeretet Feléje sugárzik és Tőle indul, Belőle növek-
szik, a legtöbb vér Érette folyik, a legtöbb gyűlölet
Ellene lángol és Ellene indul.

Nincs más, akit annyira szeretnének és annyira
dícsérnének, de nincs más olyan sem, akit annyira
megvetnének és annyira üldöznének.

Már életében is. Mikor egyszerű akart lenni,
királlyá akarták megtenni. De Ő elrejtőzött az embe-
rek elől. — És amikor királyi hódolat között vonult
be Jeruzsálembe, azt mondták neki, ez a bűne, hogy
királlyá teszi magát. Ezért kell pusztulnia.

Azóta itt él a házában, az Egyházban. És ezért
ennek is folyton ellene mondanak. Folyton elégedet-
lenek vele.

Az egyiknek az fáj, ha hatalmas, ha nagy, földi
vonatkozásában, vezetőiben is. És azt akarja, hogy

szegény legyen, egyszerű legyen, menjen vissza a templomba és ne törődjék mással, csak a lelkiekkel, ahogyan ők ezt értik.

A másiknak meg az fáj, ha visszavonul, ha nem megy az emberiség haladásának az éln, ha nincs ott mindenben és mindenütt, ha nem nagy és hatalmas, ha nem irigyelt és diadalmas.

És e két véglet között mennyi, de mennyi vélemény, mennyi, de mennyi lázongás, mennyi, de mennyi elégedetlenség.

De Ő nyugodt, biztos és szilárd. Ő egy tegnap, ma és holnap. Ő változatlan és örök: Ő az Isten.

Ezért nem fér Ő bele emberi gondolatokba. Ezért nem mérheti Őt fel emberi ítélet és ezért nem értheti Őt meg emberi érzés.

Különösen nem, ha lázadó, ha engedetlen, ha igazságtalansággal teli, ha elvakult és önző, ha csak magát-látó és kicsinyes, ha aggodalmas és megrettentő.

Néha nyíltan támadják, máskor meg finoman akarnak kibújni a szelleme, a hatalma alól. Pótolni akarják és talán észre sem veszik, hogy ehhez is Őtőle, Őröla veszik a gondolatot, az intézményt, az eszmét.

New-Yorknak egyik jellegzetes épülete, valami építészeti közép a felhőkarcoló és a gótikus dóm között, ami legnagyobbbrészt Rockefeller adományai-ból épült, kizárólag a művészet és tudomány megdicsőítését szolgálja, amerikai ízléssel.

A tágas termekben 2000 szobor áll, tudósoké, művészeké, államférfiaké, hadvezéreké, a világ minden tájáról. Mint a szentek szobrai. Bár elég értéktelenek, mert négy, ott élő olasz szobrász «szállította» őket két év alatt. Meglehetősen stilizáltak, minden egyéni nélkül. De megtalálunk itt mindenkit: Hippokratéstől Armstrongig, Aquinói szent Tamástól Spinozáig, Assisi szent Ferentől Lutherig. Azonkívül képekben, részben színes üvegfestéssel, itt van pl. a zene fejlődéstörténete ábrázolva, az egyiptomi hárfától a rádióig; részek az Ó- és Újszövetségből; a vetés, az aratás stb.

Mindez az emberi nagyság dicsőítésére, az emberi tökéletesség, az emberi haladás, ész, és teljesítő-képesség istenítésére! — az embernek emelt templom az Isten templomával szemben. Ami megfogja és lenyűgözi az átlagembert, már csak óriási méreteivel is, — hiszen csak a főkapuja 130 m magas — és inspirálja, hogy leboruljon önmaga előtt és elfeledje a végtelen Istent.

De nem tudja mégsem. Mert Jel állíttatott sokaknak romlására, sokaknak pedig feltámadására. Jel, Aki elől elbújni nem tud az ember, akivel néha, lehet, hogy sokszor, lehet, hogy kevesebbyszer, de találkozik, Aki komolyan eléáll és Akinek tekintete előtt megvilágosodik a lélek minden gondolata és ismert lesz a szív minden érzése.

És az az ember feltámadása, ha ezek a gondolatok az Ő gondolatait tükrözik, ha ezek az érzések az Ő érzéseit csillogják. Vele és Benne feltámad örökre az ember! Amen.

VÍZKERESZT OKTÁVÁJA ALATTI VASÁRNAP

És történt, hogy három nap után megtalálták Őt a templomban, közében, a tudósok között ülve, hallgatva és kérdezve őket. Mindnyájan ámultak pedig az Ő okosságán és feleletein, akik őt hallgatták...
... És az anyja megőrizte mindezeket a szavakat a szívében...

Vajjon őrizzük-e mi az Ő szavait a szívünkben? Vajjon mennyit őrizünk meg belőlük? Vajjon leülünk-e mi az Ő lábaihoz, melléje, és hallgatjuk-e a tanítását, a szavait, amiken már 12 éves korában a tudás és tapasztalás öreg bölcsei is elálmélkodtak és megcsodáltak?

Vajjon hallgatjuk-e mi az Egyház tanításában felzengő szavait, az Egyházét, amiről Lacordaire azt mondta, hogy: «Róma a végső menedéke azoknak, akik tévednek, azok keménysége ellen, akik nem tévednek?»

Vajjon olvastuk-e mi, olvassuk-e mi a Bibliát, legalább néha-néha, a könyvek-könyvét, amiben az Ő bölcsesége él? Vajjon mennyit olvastunk már belőle életünkben?

Hiszen e kor itt vét legtöbbet ellene és önmaga ellen, a betűn keresztül. Az élettelen betű türelmén keresztül, ami mégis életet közvetít.

Hiszen ez a kor kezdte isteníteni a betűt és azokat, akik a betűn keresztül mesterei próbáltak lenni. Elfordult az Istentől, de Isten nélkül nem élhet és lettek istenei az emberi nagyok, lett istene az emberi szellem minden terméke. Szent volt előtte ez és megátámadhatatlan a szabadsága, még akkor is, ha rombolt és lázított a rosszra, ha öléltte nem is volt semmi szent és semmi jó, csak azt kívánta, hogy a szépség ruhája ragyogjon mindenben, ami belőle és tőle jó.

Nem tudta és sokban még most sem tudja ez a kor, hogy a szellemnek is vannak vétkei és a szellem

vétkei szörnyűek lehetnek, mert megnőnek és megsokszorozódnak a betűk szárnyain.

Vajjon mi olvassuk-e a sok rossz mellett legalább néha-néha a jót is, a könyvek-könyvét, amiben az isteni bölcseség él?

Valamikor szokás volt a Szentírást megkérdezni minden ügyes-bajos dologban; szokás volt egy tűt beleszúrni és azon a helyen felnyitni és az ígéket, amikre az első pillantás esett, mint vigaszt, vagy tanácsot tekinteni.

Egy konvertita mondta el nekem, hogy ő az igazság utáni keresésében, mikor mindenfélét összeolvasott, egyszer véletlenül felütötte a Bibliát és szeme megakadt a szent Pál-i szónál: Ne ragadtassátok el magatokat új és idegen tanítások által, és ez annyira megfogta, hogy innen kezdődött a megtérése.

Mindez persze babonává is ferdülhet, de lehet gyermeki egyszerűség is. Kegyelme és megnyugvás gazdag közvetítője a Biblia, a Biblia olvasása.

Érdekes, hogy mostanában az angol Sunday Express heti újság, amely 2 millió példányban jelenik meg és a jópolgári közönség vasárnapi szellemi tápláléka, tárcarovatában detektívregények és szerelmi históriák helyett a Bibliából hoz részeket, jeleneteket, történeteket. A szerkesztő ugyan a szent szöveget elsősorban nem mint Isten szavát becsüli, hanem mint irodalmat, de mégis érdekes ez és új és a jót szolgáló, mert az irodalmi fényen és értéken át talán mégis csak sokan rásejtenek arra az igazságra, aminek csak halványan — ragyogó külső dicsfénye ez, — rásejtenek és eljutnak a minden érték teljességéhez és urához: az Istenhez.

Aki a kezdet és a vég, Akinek gondolata hordozza ezt a világot, hordoz engem is, és akinek a szava hozzám ér a Szentírásban.

Vegyük elő az Írást és olvassuk; áldott lesz a mozdulatunk, mely kinyúl érte, áldott lesz minden perc, amit vele töltünk, áldott, gazdag és kitáruló. Amen.

VÍZKERESZT UTÁNI II. VASÁR NAP

Kicsi eset: egy menyegző. Csak azoknak fontos, akiket legközelebből érint: két embernek. Azoknak életvalóság marad, gyönyörű folytatása egy álmoknak, munkás mindennap, szeretetté erősödött és tartósodott szerelem, sok munka és sok kín, de sok öröm is és sok boldogság, sok lemondás és sok mélység, áldás vagy átok, beteljesülés, vagy kiábrándulás, új élettel, folytatás, vagy vég és elpusztulás. — Azután még néhány embernek. Ezeket többé-kevésbé érintő valóság. Legtöbbnek csak színes emlék, egy hangulat, a kedv felszökkenése, pillanatnyi találkozás, párnapos beszédanyag, révedező visszapillantás, lezólás vagy magasztalás. Ez minden.

Kicsi falu kicsi eseménye. De mindennapi és emberi. Ezért az ilyen is nagyon fontos, talán a legfontosabb.

Mert a kicsi megszentelése nélkül nincs nagyság. Csak apró hősiességek mindennapi önfeláldozásaiból, a megszokott és mindig — ugyanúgy — visszatérő munkák és történetek szeretettel, lemondással és béketűrőssel vállalt léleknagyságából és szívnyomosságából születhet erő és születhet érték, — erő és érték, lelkiület és közösség, ami minden nagy nagyságnak is talaja, érlelője és kitermelője, kipattantója és megtartója, eredményeinek átvállalója és megvalósítója. Olyan nagyságé, nagy tette, nagy eredményé, nagy gondolaté, eszméé és intézményé, amely egész nép sorsára döntőjelentőségű. Mert az ilyenek nem lehetnek a semmiből, nem élhetnek fogékonyság és háttér nélkül.

Ezért fontos a mindennap minden kicsi ténye, gondja és munkája és ezért jött el hozzá először az Úr, hogy az első csodával kitüntesse.

A legnagyobb figyelemmel és tapintattal kell lennünk mások iránt, mások munkája iránt, minden

tény, minden, a legapróbb dolog iránt is. Nem fősvényen, de nem is pazarlóan, de odaadóan és tisztelttel.

A legkisebb dolgot is meg kell beszélnünk, mert a legkisebb dolognak is roppant hatalma és jelentősége van. Mind befelé, a lelkünk felé, mert azt fejleszti, többé-teszi, vagy újat ad néki, vagy másként rendezi, minősíti, színezi a tartalmát, mind pedig kifelé, más életek felé.

Vegyük csak a legegyszerűbb példát. Van például, aki azt mondja: mulatok. A borospoharamat a falhoz vágom. Kell vennem helyette újat. Pénzemet a kereskedőnek adom, forgalomba kerül, mozog; a megvett pohár helyett új kell, tehát munkát is adok. Végeredményben jót tettem.

Ez igaz is bizonyos szempontból és mégsem igaz. Mert valahogyan a saját erősségemet is megkarcoltam egy kicsit akkor, amikor a poharamat összetörtem. Mert újat nem építettem, több nem lettem. És több nem lett ezzel a világ sem. A poharam tovább is éppen olyan jól szolgált volna és nekem lett volna más, több-szükségletemre pénzem. Ha nem több, az a kevés. Könnyvre, jótettre, vagy akármire. Hiszen érezzük, hogy sohasem vagyunk úgy, hogy már semmire se lenne szükségünk. Soha. Mindig fáj a szívünk egy csomó apróságra. Most ebből egyet, ha parányit is, de megszerezhettük volna és gazdagabbak lennénk, több lenne nekünk. Olyan talán, ami nem abszolút szükséglet, de mégis kell, mert szebbé teszi az életet. És kifelé is színesebbé.

Igy meg nem lett több és parányi értékkel legalább gazdagabb a világ mellettem.

Bonyolultak a dolgok. Összefüggenek. És sokszor a kicsi dolgok a legnagyobb árulkodók egy-egy lélekre, egy-egy felfogásra.

Ha mélyen belegondolunk, egy téren sem, még gazdasági téren sem lehet helyes és igaz az, ami erkölcsileg nem helyes és nem jó.

Pedig ez csak egy összetört pohár bölcsesége. De sokszor az is nagyobb, mint a miénk.

Amit mond majd nektek, tegyétek meg, szólt a Boldogságos Szűz a szolgálkhoz.

Amit mond majd nektek, tegyétek meg — szólnak ezek az igék hozzánk is. És mindent úgy tegyünk meg, amint Ő mondja. Mindent és mindenben, mindenkor és mindenütt, az élet minden kicsi megnyilvánulásában és minden kicsi tetteben. Ez a legbiztosabb biztonság és legbölcsebb bölcsesség, egy élet legbátrabb és legörökkévalóbb kicsendülése, amihez a lelket és az erőt adja meg mindannyiunknak az Úr.

Úgy legyen!

VÍZKERESZT UTÁNI III. VASÁRNAP

Érdekes volna egyszer megnéznünk a szívünkben és lelkünkben azokat a síkokat, amelyeken látjuk önmagunkat és másokat, akiket szeretünk és amelyeken felvetítjük azok megítélését, akik közömbösek nekünk, vagy akiket egyszerűen nem szeretünk.

Azt hiszem, hogy egészen más távlatai lennének az önszeretetnek és a befolyásolt szeretetnek és egészen más távlatai a mások szeretetének, akiket az Úr «felebarát»-nak mond és akik között ő nem tesz kivételt, de bizony sokszor igazságtalanul kivételt teszünk mi.

Mert itt a hangsúly. Igazságos kivételt ugyanis lehet tenni, de nem szabad sohasem igazságtalant. Több lehet az nekem, aki közelebb van hozzám a vér és lélek misztériumaiban, mint mások, de sohasem volna szabad megtűrnünk, hogy ellenszenv tegye torzzá az amúgyis olyan könnyen elfogulttá váló szeretetet.

Nézzünk magunkba egy kicsit: vajjon nincs-e meg bennünk a szentség gőgje? Ami száraz és taszító, elfonnyasztó és ellenszenves. Nem tartjuk-e mi önhittén többnek, sokkal többnek magunkat éppen a hit és éppen az élet eligazodásaiban, mint embertársunkat és nem ítéljük-e meg nagyon öntudatosan és lekezelve az ő személyiségét?

Mert ha igen, ez nem igazi szentség. Az igazi szentség, az igazi hit vonzó és nemes, szelíd és alázatos, fenséges és erős, tiszta és egyszerű.

Ne feledjük el soha érintkezéseinkben az isteni szót: Izraelben nem találtam ekkora hitet! Hányszor mondhatjuk el ezt olyanokról, akik látszólag még messze vannak az igazság forrásától, de megvan bennük a szándék nemessége és az akarat tiszta törekvése. — És megvan-e ez mindig mibennünk? Nem

vagyunk-e mi sokszor gyöngébbek és elbizakodóbbak, abban a hiszemben, hogy majd újra kezdjük, majd újra felkelünk?

Inkább imádkozzunk, csendesen és elvonulva, halkán és odaadóan, hogy az ilyenek jósága ne legyen meddő jóság, ne maradjon száraz jóság, hanem eljusson az örök értékek forrásáig, a Krisztusig és az imádságuk érdeme emeljen fel hozzá közelebb minket is, alázatosakat és egyszerűeket. Amen.

VÍZKERESZT UTÁNI IV. VASÁRNAP

«**A**kkor felkelvén parancsolt a szeleknek és a tengereknek és nagy csendesség lőn. Az emberek pedig csodálkoztak, mondván: vajjon ki lehet ez, hogy még a szelek és a tenger is engedelmeskednek neki.»

Sokszor úgy, mint ott a hajóban, «elalszik» az emberekben az Úr. Egyesekben és nagy-nagy tömegekben. És nagy vihar támad a történelemben, mint ott a tengeren; az egyén életében, vagy a közösségben. És nem «ébred fel» az Úr. Várja, hogy elmenjenek hozzá az emberek és szóljanak neki: «Uram, ments meg minket, mert elveszünk». És akkor azt mondja: «Mit féltetek, kicsinyhitűek?»

Elalszik az Úr, de azért ott van, ott marad a lélekben. Lehet, hogy csak rövid ideig tud meglenni nélküle az ember és riadtan, ijedten megy hozzá, hogy felköltse. Lehet, hogy nem is döbben rá, hogy ijedelmének és nyomorúságának oka az, hogy «elaludt» életében az Isten. Lehet, hogy nagy közösségek, egész népek életében látszik elaludni az Isten, és akik látják, jajveszékelnék és nem értik, hogy miért győz látszólag ellenében a rossz? És kiáltanak és várják, hogy felébredjen. És zúgolódnak és haragszanak és láznak, hogy nem ébred fel. Pedig talán azért nem ébred fel. Mert harag és gyűlölet van az emberek között, gyilkosság és önzés, egymás nyomorgatása, szívtelenség, kegyetlenség és szeretetlenség. És ahelyett, hogy magábanézne, ez a kicsi és nyomorult ember, csak a másikban látja meg a rosszat és azon háborodik fel, de nem önmagában és nem a maga nyomorúsága láttán.

Ilyenkor engedi az Isten a roppant vihart az életben, míg meg nem tisztulnak a bűnösök, míg el nem vesznek a gonoszak, míg fel nem riadnak és meg nem szentülnek a jók.

De azért Ő, ha «alszik» is, de ott van a lelkek mélyén.

És ez a mi vigaszunk.

Oroszországban 20 éves kegyetlen vallásüldözés után, mint maguk a szovjetnyilatkozatok, panaszok és vádolások alakjában és az újságok burkoltan, de ellenségesen elismerik, a vallásos érzés erősödik. 1937-ben népszámlálást tartottak, de ennek ilyen szempontból oly kedvezőtlenek voltak az adatai, hogy nem tették nyilvánossá őket. A falusi lakosságnak mintegy kétharmada — 120 millió lakos közül kb. 80 millió — és a városi lakosságnak mintegy egyharmada — 40 millióból 13 millió — vallotta magát istenhívőnek. Ha még hozzávesszük, hogy bizonyára sokmillió embert az állása és a fenyegetések, félelem tartott vissza, hogy meggyőződését őszintén nyilvánítsa, de belsőleg istenhívő, igen szépnek kell tartanunk ezt az eredményt. 30.000 vallásos közösséget tartanak nyilván, mindegyiknek legalább 20 felelős taggal kell rendelkeznie. Ezenkívül számtalan a titkos egyházi, pap nélküli vallásos közösségek száma. Öröndetes, hogy az 1910 után született nemzedék is mennyire hajlik, vonzódik a vallás felé. Tehát az is, amely már a régi állapotokat nem ismerte. A gyermekeket megkeresztelik, leginkább titokban; tanulók ruháik alatt kis kereszteteket hordanak, látogatják a templomokat, énekelnek a kórusban, sőt, vannak fiatal kommunisták is, akik résztvesznek istentiszteleten és adakoznak templomépítésre. Vannak teli templomok, ahol a hívők többsége 30 éven aluli. Még a börtönökben és koncentrációs táborokban is, ahol több mint 150 püspök van most is elzárva, titkon papokat képeznek és szentelnek fel. Ezek azután mint vándormunkások, mint suszterek, fazekasok, kályhások járkák az óriási földet, dolgoznak is, ebből élnek és közben keresik, erősítik, tanítják a szomszagos lelkeket. Erdei tisztások, szérűk, magánlakások lesznek az istentiszteletek helyei, bár az ilyesmi halálbüntetés terhe alatt tiltva van. Imádságoskönyveket írnak, másolnak kézzel és így terjesztik őket. Titkos kolostorok is vannak, a kollektívum látszata alatt, — valami mélységes összetartás tartja össze a híveket és

segítenek egymáson mindenütt és mindenben, ahol csak tudnak.

A kereszten át lesz minden szebb, nagyobb, mélyebb, fenségesebb és sorsdöntőbb.

A szeretet is . . .

A kereszten át értjük meg jobban azt, akit Newman «minden titok legnehezebb titkának» mond: az Istent.

A kereszten át jutunk közelebb önmagunkhoz és jutunk közelebb egymáshoz és a kereszten át jutunk közelebb Őhozzá, aki itt van, mindannyiunk lelkében, csak ébresztgessük. Amen.

VÍZKERESZT UTÁNI V. VASÁRNAP

I.

Sokan azt mondják, hogy a világ mindenestül jó. Annyira jó, hogy nem kell neki megváltás.

És keservesen kell tapasztalniok, hogy mégsem mindenestül jó. Vannak, akik javíthatatlan eszménézők, de minden valóságtól elszakadva, tehát helytelenül. Az ilyenek, érje bár őket megannyi csalódás, tovább is rálátják lelkük tartalmát a mindenségre és nincs semmi baj bennük. De vannak olyanok, akik csak a csalódásig, a keserves csalódásokig ilyen bízók és azután a másik végletbe zuhannak.

Viszont vannak olyanok, akik azt mondják, hogy a világ mindenestül megromlott. Mindenestül ennek az «inimicus homo»-nak, ellenséges embernek a hatalmába került a bűn folytán. És benne, mint nagy sötétségben, bolyong az elveszett ember és várja, hogy lelkére csorduljon az Isten irgalma és a Jézus érdeme és csak ez az irgalom és érdem teszi azt, hogy mindnyájan végleg el nem veszünk.

Egyik felfogás sem helyes. Egyik nézet sem igaz és keresztény. Akár csak az Egyházat nézzük, akár az egész emberiséget, az Isten országát a földön és a lelkekben, olyan ez, mint a vetés, amiről az evangélium szól: Az emberek az Isten vetése. Nagy titok rejtelmei hullámanak végig rajta és benne, a szívek és lelkek mélyén. De mint a tiszta búza között megterem a konkoly, úgy itt is megterem bősegesen a jó mellett a rossz is.

Legvégzetesebb, ha tudatosan. Sokszor azonban lesz, nem is ilyen tudatosan, csak mulasztás, csak erkölcsi «elalvás» önfeledt pillanataiban. Ilyenkor jár végig közöttünk az «ellenséges ember» és veti el láthatatlanul mindenfelé, talán mibélénk is, a rosszat.

Vannak az egyik oldalon türelmetlenek, akik hevesek és mindjárt irtani akarnak. De az Isten leinti őket és azt mondja nekik: várjatok. Az Isten türel-

mes és vár. Ő az idők Ura, ő nem siet, ő irgalmasan és türelmesen vár. Hiszen minden neki érik. Nemzedékeken keresztül talán, de neki érik.

Vannak azután a másik oldalon farizeusi botránkozók, akik sohasem a többségben lévő jót nézik és látják, akik sohasem a jó felé történő nagyszerű erőfeszítéseket nézik és látják az egyéni és közösségi életben, akik mást néznek, mindig a más bűnén akadnak fel, ujjal mutogatnak az Egyház emberi foltjaira — kivált manapság — és nem nézik a saját maguk alacsonyosságát és a saját maguk életének bűneit és sötét foltjait. Rendszerint azok ilyenek, akik pedig a legtöbbet nézhetnének magukon és magukban. De az Isten türelmes, kineveti őket, lekicsinyli őket, szétszórja őket és vár.

Mert Hozzá jut a jaj is és Hozzá jut a kacagás is. És a jajból öröm lesz nála, a kacagásból meg halálkiáltás. Mert Ő a kezdet és a vég Ura, Ő a király.

Mi hová tartozunk?

2.

Kit ne érintene meg most az ős varázsa? Fáradtan állnak a fák, ijedten néznek lombjaik után: ugyan hová lettek? Hidegen és nedvesen fut el ágaik között a szél és fájóan zörgeti meg a rajtok itt-ott megmaradt levelet. Talán, hogy letépje róluk az utolsó ragaszkodást és kitartást is? Felkavarja körülöttük a lehullott leveleket és sikoltozva zizzennek meg azok az elmúlás előtt. Remegve állanak a füvek és mintha irgalomért esengenének mindenfelé a virágok: ne még, ne még! Még élni akarunk, még akarjuk hirdetni a szépséget, még töretlen bennünk az élet büszkesége. De, jaj, csúszik felénk a hidegség, már nem tud felmelegíteni a nap tüze, már dermedni kezd bennünk a halál. Jaj, ne még, ne még!... És látunk a hideg estéken közöttük sietni embereket, öregeket, birkóznak a széllel, ijedten, kapaszkodva, meg-megtorpanva, majd megint fázósan nekiindulva, sietve, haza, az otthon, a meleg felé...

Mintha csak az élet nagy szimboluma állna előttünk. Mintha csak az életünk története járna az őszben, titkosan és szívet-megfogón.

Most még csattog lelkünkben a kedv, most még érzik az életünkben a törekvés lendülete, de egyszer, majd mi lesz egyszer, ha eljön hozzánk is az ősz? Ha elkezd élni bennünk is az ősz? Vajjon úgy zörögnek-e mögöttünk gondolataink, szavaink és tetteink, mint a halálba induló falevelek a földön, amelyek talán még arra sem voltak jók, még az az értelmük sincsen, hogy a jövő alá termékenyítsék a talajt? Avagy lesz az életünk még akkor is olyan, mint az őszben fázó virág, mely szépségét elviszi magával a halálba is?

~ Jó magot vetettünk-e mi az életünkkel, mint az evangéliumi ember, és csak más, ellenséges ember vetette-e bele mindig a rosszat, a csalódást, a kellemetlenséget, a sikertelenséget a jó vetésbe bennünk? Nem voltak-e férgesek a szándékaink és nem ezektől lett-e gazos sok-sok gondolatunk, szavunk és cselekedetünk? Nyugodtan várhatunk-e a nagy gyűjtésre, ahol mindörökre kiválik a rossz a jóból?

Békésen nézhetünk-e ez elé, vagy félelmünkben didereghetünk?

Jó egyszer ezeken is elelmélkednünk a természet őszében, hátha biztosabb, szebb és nyugodtabb lesz majd így egykor a mi életünk ősze is. Adja Isten. Amen.

VÍZKERESZT UTÁNI VI. VASÁRNAP

Rilke írja egy helyen: embertömegek, számember nincsen. Csak számtalan és megszámlálhatatlan egyes-ember van. Az embereket nem lehet összegezni és kivonni. Aki mégis ezt teszi, az éppen azt felejt ki az emberből, ami emberré teszi és ami minden más teremtménytől megkülönbözteti.

Mindnyájan emberek vagyunk, tehát nagy lehetőségek. Nagy lehetőségek a jó és nagy lehetőségek a rossz felé. Olyanok vagyunk, mint a mustármag: talán legkisebbek minden ember között, talán legészrenemvettebbek, talán legelfelejtettebbek, de emberek vagyunk és valahol lehetünk nagyok, mint az a mustármag; kinőhetünk minden más ember fölé, mint a mustárfa nagyobb más kerti növénynél. Ott lehetünk nagyok, ahol a nagyság igazság, el nem porladó, hanem örökkévaló: öntudatunk színe előtt, a lélek erejében, az Isten tervei és szándékai között, az Isten országában.

Vajjon úgy tekintjük-e mi egymást, mint Istennek a világba kiáltott szavát, amit az életünk harmóniájában visszavár; mint a Szentléleknek életből megépített templomát? Vajjon nem úgy vesszük-e csak számon egymást, mint a statisztika, mely nem ismeri az «én»-t és a «te»-t, csak az «őt»-, a lélektelen és messzi őt, éppen ezért nem ismeri eléggé az embert?

Mi más az életünk, mint folytonos és váratlan találkozás? Találkozás egymással, találkozás a nagy élet sejtelmes mozgásával. Vajjon van-e a szívünkben és lelkünkben már nagy szabadság és önállóság, ami rögtön helyesen és határozottan tud ítélni és állástfoglalni e találkozásoknál? Ami nem kapkod messzi törvények jól-rosszul megtanult formái után, hanem magában hordja a törvény csálhatatlanságát, ami nem bújik tehetetlenségében a hangoskodás farizeizmusa mögé, hanem egyszerű és tiszta, mint a

lényegek, biztos, szilárd, büszke és alázatos, bátor és rendíthetetlen, szeretetreméltó és vonzó, mint az igaz és helyes hit, mert hiszen abból született, abból lett?

Ez az élet egyik legnagyobb értéke és áldása, ehhez menjen közelebb minden napunk Amen.

HETVENEDVASÁRNAPRA

«**V**agy azért gonosz a szemed, mert én jó vagyok?»
Nagyrészt a szemem keresztül jön belénk a világ, és lépünk ki mi is magunkból. Ha szépet, ha kedveset, ha örömet — ringató eseményt, dolgot, személyt, tárgyat látunk, szépség borul a lelkünkre is, kedves-ség simul a bensőnkre is, öröm zeng a szívünkben is. De nemcsak kívülről—belülre indulnak el a dolgok, hanem belülről—kifelé is. Másként látom én ugyan- azt, ha harmónia van bennem. És ismét másként, ha a szenvedés tép, a kín emészt, ha az emberi sors sötétsége rémít, ha szétverték és elfutók a gondol- taim és megcsúfoltak az érzéseim, mint akkor, ha minden rendben megy, minden világosságot lehel, minden értelmet és célt hordoz, minden női, minden sikerül bennem. Ez a kettő korrelatív valami. Együtt a mi csodánk és a világ csodája bennünk maga ez a világ.

Folytonosan a békére és a jóra sóvárgunk. Sok- szor, a legtöbbször alanyi utakon keressük, mert nem hiszünk az objektív rendnek. Nem hiszünk a kemény parancsoknak. A szépet keressük, azt, amit meg- álmodtunk, de nem jól. Csak hisszük, hogy jól. De ezt majdnem mindig hisszük. A rosszat önmagáért vajmi ritkán akarja az ember. És csak később jövünk rá, hogy mégsem volt igazunk, amikor talán már megzúzódtunk.

Mert nem lehet igaza senkinek, csak a Krisztus- nak. Nem lehet igaza a fékezetlen szenvedélynek, a zabolátlan és primitív ösztönnek, hanem csakis a lélek erejével megáldott törekvésnek és a lélek ihletével megszentelt akarásnak.

Hiába itt minden más próbálkozás. — Párizsban gazdag urak egyesületet alapítottak, az optimisták egyesületét. Töltsd meg a szívedet kacajjal, lopjál a szemedbe örömet, ne mondd a bajodat el másnak,

menekülj hétköznapi önmagadtól, hirdették a szabályok, hirdették a terem feliratai. A könyvtárban is csak olyan írók művei, akik kacagtatnak. Akik az életet mosolyon keresztül látják. Büntetést kellett annak fizetnie, aki kellemetlent mond. És mégis. A büntetéskassza mindig rohamosan nőtt. Nem tudtak feledtetni azok az írók, akik kacagtak, pedig talán éheztek, mikor kacagtattak. Nem segített a komfort, nem a jó konyha. Ezek a jó urak ugyanis egy kicsit tévedtek.

Nem ide kell mennünk, nem ezekhez kell menekülnünk, ahová ők. Nem klubházakba, hanem a templomokba; nem a kényelembe, hanem az áldozat keménységébe és fönségébe, le a lélek mélységeibe, el, messze, el a Krisztushoz.

Majd ha nem lesz a szemünk gonosz és rossz, akkor, ha jót látunk, majd akkor jutunk el önmagunkhoz, akkor jutunk el a lelkünkhöz! Amen.

HATVANADVASÁRNAPRA

«**A**kinek fülei vannak a hallásra: hallja meg.» Mint nagy igazság lebegnek ezek a szavak az evangélium fölött. Tele van az Isten igéjével a világ, és sok ember számára mégis csak azért, hogy «látván ne lássanak és hallván ne értsenek.»

Mert titkos az a pillanat, amikor leszáll az az ige valakinek a lelkébe. Jön, talán akkor, amikor legkevesbbé várnád, jön ott, ahol semmi sem látszik belőle, jön úgy, mint a vihar, mely elsöpör egy egész életet talán, vagy jön úgy, mint a harmat, hajnalon a mező virágaira, észrevétlenül, halkán, üdítve és megtermékenyítve, gyógyítva és eligazítva.

Jön talán egy szón keresztül, egy találkozáson, egy hirdetésen, egy tanításon, egy könyvön, egy folyóiraton, egy gyűlésen, egy szenvedésen, egy példán keresztül és ezer meg ezer más úton, ki tudná azt megmondani?

A lélek ott fú, ahol akar!

És jön olyanokhoz, akikhez e világi mértékkel sohasem hittük volna, hogy eljön; jön olyanokhoz, akiknél valóságos csoda a jelentés, és nem jön olyanokhoz, akik emberi tekintetek szerint, emberi ítéletek és mértékek szerint különbek, mint bárki más.

Nem jön, mert ilyennek tartják ők is önmagukat. Nem jön, mert neki a szív jóindulata kell és a lélek alázata. De ez kell, még bűn romjai között is, még akkor is, ha már talán nekünk nem kellene. Mert az ő mértékei mások, az ő ítéletei lényegükig hatolnak.

Vajjon a mi szívünkéből nem veszi-e ki valami gonosz lélek? Valami vakító szenvedély? Vajjon van-e gyökere bennünk az igének és nem pártolunk-e mi is el tőle kísértés idején? «Az élet gondjai, gazdagsága és gyönyörűségei» nem fojtják-e meg mibenlünk is az igazi életet? Megtartjuk-e mi azt magunk-

ban, tiszta és jó szívvel hallván, és gyümölcsöt hoz-e az bennünk állhatatosságunkban?

Nincs-e nekünk kétféle mértékünk? Magunkkal szemben és másokkal szemben? Nemcsak kifelé vagyunk-e mi rendezettek és tökéletesek, a feltűnő bűnőktől mentesek, de befelé nem vagyunk keresztények, mert bosszúállók vagyunk, megbocsájtani-nem-tudók vagyunk, kárörvendők és szeretetlenek?

Mert ha igen, azért nem jön el hozzánk a Krisztus öröme . . . Amitől mentsen meg az Ég.

Úgy legyen.

ÖTVENEDVASÁRNAPRA

«**É**s az ige rejtett volt előttük és nem értették, amik mondattak». — Mi olyan fölényesen látunk, olyan biztosan ítélünk, azt hisszük, meggyőződésünk, hogy az élet arca előttünk nem titok. Mérlegeljük a dolgokat, megnézzük a személyeket, elskatulyázzuk önmagunkban az eseményeket és mivel minden oly határozottan a helyére illik és látszólag olyan rendíthetetlenül áll, nyugodtak vagyunk. De egyszercsak jön valami. Egy kicsit megingatja a történések felületeit és minden egyszerre összekúszálódik, minden egyszerre összedül. És minden mögül hirtelen ránkacag vagy ránk-komorlik az életnek eleddig előttünk elrejtett és ismeretlen arca. Még jó, ha megdöbbenünk. És öntudatunk alázatosságában számoljuk el bizonytalanságunkat és kicsinységünket. Legálább komolyabbak, mélyebbek és tisztábbak lehetünk.

Sokszor vagyunk így pusztán a belső világunkkal is. Mindenképpen rendet akarunk ott is. Rendet, még úgy is, és akkor is, ha valami nincsen benne rendjén. Valami, talán egészen súlyos, talán egészen kicsiny dolog. Megindul bennünk az okoskodás. Körülvesszük az elcsitítás és meggyőzni-akarás minden támasztékával és eljutunk egy helyzethez, amelyben már tényleg sikerülni látszik a rend és sikerülni látszik a bezárása ennek a rendetlenségnek is a folyamatos és következetes egymásutánba. De belenyilallik az egészbe egy szó. Honnan jött? Ki tudja? Talán Valaki egyenesen nekünk küldte. Felsír talán benne egy hang. Megüt egy cselekedet. Mindent felforgat egyetlen pillanatra befelénéző csendje. És mi megrendülünk. Tétovázók, messzenézők leszünk, de messzenézésünkben az önkínzás és nyugtalanság nyugtalanodik és szenvedtet. Sokszor pusztán egy elhallgatás miatt. Ingatag lesz a lépésünk és kín költözik a szívünkbe. De jó, ha ilyenkor merni tudunk. Merni és

leszámolni önmagunkkal. Félelmünk így lesz örömmé és fájdalmunk így válik nyugalommá.

Sokszor kacagva vesszük az Isten szavát hallatlanná, mert nem értjük a mélységét és igazságát. Sokszor megrettentenek és elijesztenek tőle azoknak a mindentudóknak a fontoskodásai, akik nekünk is mondják feddve, mint annak a vaknak, hogy hallgassunk, hogy a mi ügyünk nem méltó, nem való az Isten elé. Pedig az Istenhez kiáltanunk kell. És minél mélyebbre zuhantunk, minél furcsábbak a bajaink, annál inkább kiáltanunk: Uram, hogy lássak! Ezt akarom, hogy tegyed velem! Hiszen csak ilyen bátorság mélységeihez hallatszik el a szózat: a te hited megmentett téged!

NAGYBÖJT I. VASÁRNAPJA

Aböjt hangulata uralkodik most el körülöttünk és bennünk. Mint tudatos, vagy tudattalan, mint látott, vagy láthatatlan fékező, mely gyűjt, hogy bővebben adhasson, összeszed, hogy tovább is ajándékozhasson. Sajátmagunkat sajátmagunknak és az énünket, az énünkből sokat, — ha ez színes és gazdag, ha ez jósággal-bélelt és szeretetet szóró, ha ez értéket-hordozó és eredetiséget-nevelő, sokaknak.

Elmélkedjünk csak el egy pillanatra azon, hogy mi mennyire foglyok vagyunk. Szabadon járunk, és mégsem vagyunk szabadok. Öntudatunkban nyílik a büszkeség, hogy önmagunk urai vagyunk és mégsem vagyunk urai az életünknek.

Hányfelé szalad szét tőlünk, hányfelé szívódik fel, töredezik szét, idegeskedik, nyugtalanodik csak egy-egy napunk is? Rohanó gondolatok tépnek szét, és mindegyik másfelé indul. Még el sem múlt az egyik, már settenkedik, tolakszik, követel mögötte a másik, amit új igény küldött hozzánk. És hány érzés, hány hangulat fut rajtunk keresztül: szeretethullám, barátság-hullám, ellenszenv taszító sodrása, gyűlölet sorvasztó ereje, imádság illatos, emelő áhítata, féltékenység és irigység sáppasztó halványsága, öröm pirosuló kivirágzása, és annyi más, meg más. Sokszor magunkból-születve, támadva titkosan és ismeretlenül, sokszor kívülről, a környezetből forrasozva, ki tudja? Ki szokta mérlegelni, észrevenni, öntudatosítani az ilyesmit?

Mi marad egy-egy napunkból nekünk? Sokszor a napok egymásutánjából? Hány perc, mely csak nekünk szólt, hány pillanat, mely csak bennünket teljesített ki és gazdagított? Nem vagyunk-e sokszor ideges roncs csupán, melyen játszanak a mindenkori körülmények?

Ezért van ez a sok megoldatlanság bennünk. Ezért

van az, hogy hurcolunk magunkban, sokszor évekig, kérdéseket, melyek véreznek, melyek fájnak, talán nem elviselhetetlenül, de csendesen, sajgón, lassan-vérezve, míg el nem fogyunk, Mert nincs időnk le-számolni velük. Mert nincs percünk nyugodtan elő-venni őket, szembenézni velük és kibékülni mellettük, vagy kitépni őket.

Voltaképen a félproblémák és a problémátlanság, a mélységnélküli élet a mi bajunk. És az ilyenné alakult, mert nincs nyugalomunk. Szolgálunk folytonosan és mindig dolgoknak, öntudatlanul, azt hívén, hogy az örömnnek és a javunknak szolgálunk bennük. Pedig egyedül csak az Istennek kellene szolgáljunk. Csak őt imádnunk és nem a földi dolgokat. Csak őbenne és őáltala fogadnunk ezeket. Hogy így jöjjenek az öröm angyalai is bennünk és szolgáljanak nekünk. Mert csak a jó szolgálat az igazi szabadság és minden öröm kútja a helyes lemondani-tudás, az isteni áldozat. Amen.

NAGYBÖJT II. VASÁRNAPJA

«**É**s ragyogott az arca, mint a nap és olyan fehérek lettek a ruhái, mint a hó... Ragyogó felhő takarta be őket és íme, szó hallatszott a felhőből: Ez az én szerelmes Fiam, kiben nekem kedvem telik: őt hallgassátok».

Magányos, magas hegyen vagyunk. Magánya más, mint a síkságé; innen más körvonalakat, más távlatokat, más fontosságokat és értékeléseket kap minden. Távol esik a mindennaptól és mégis benne áll. Mint az a csodálatos esemény, amit látott történni a három apostol.

Ragyogó csúcs ez a mindennap eseményeiben. Ünnepeles életpillanat, aminek csodája örök, emléke mindig visszajár és sejtelmes valóságok ízét adja a léleknek.

Égi csodáknak egyik kicsordulása ez a gyenge emberi szemek előtt. Az imádság hegyén állunk itt, ami lehozza a földre a csodát. A mindennapokba.

Most is gyakran megtörténik bizonyosan, de befelé, a lélek magasságaiban és a szív magányában. Őt hallgassátok.

Sokszor és sokat hallgassátok.

Keveset imádkozunk. Túlságosan bízunk magunkban és túlságosan önállóaknak képzeljük magunkat. Imádságunk igen sokszor csak szentimentális hangulatnak lecsapódása, erő, fenség, kitartás és súlyos bizalom nélkül. Valahogyan kezdjük elfelejteni annak a nagy valóságát és értékét, amit a szó jelent: Isten Lelke az, aki az emberben és az ember által imádkozik. Isten Lelke, akihez odasodróni az életünkkel, akihez odaforrni tisztító vihar és áldott béke, rendületlen szilárdság és fenntartó hatalom. Különösen a misztikusok érzik és élik ezt. Jó néha tőlük is tanulnunk.

Hiszen ez titokzatos mélysége az emberi léleknek,

amire a nagy gondolkodók, a Kelet nagy szellemei különösen, maguktól is rájöttek, hogy mit jelent ez. «Én bennetek vagyok», mondja Krishna; «Te az én bensőmben időzöl, a szív mélységeiben, mint a lélek időzik a testben.» (Al Hallaj); «Isten minden emberben ott van, de nem minden ember van Istenben» (Rama Krishna). Amire szomjas az emberi szív, amire felépülhet a lélek, az élet igazsága, azt mondotta ki nekünk is az Isten.

Az imádsággal a mindennap szűrítő és elsüllyesztő hatalmán leszünk győztesek. Az imádság szárny, mely fel-felemel a föld lehúzó dolgai fölé. Az imádság ünnep az emberi életben a sok hétköznapi között. Erő, mely felemel és megvéd az unalomtól. Megvéd önmagunk alsó részétől, mely olyan könnyen felejt, hogy emberek vagyunk és olyan könnyen feledteti.

Minden tettünket imádságos szándékba kell pólyálnunk. Az egész napunkat. Legjobb ezt minden reggel felajánlanunk: Hogy bármit teszünk is ma, mindent ezért és ezért akarunk tenni. Valami megfogható célért. Egyéni célért, vagy közösért, hozzánk-tartozóért, erényért, bűn leküzdéséért, valamiért, hogy megkapjuk. És ha nem is mindig, de sokszor, vagy legalább néha-néha nagy célokért, a pápa, az Egyház, a kereszténység, a világ, az emberiség, a nép, a béke stb. stb. nagy céljaiért. Apostoli, tüzes lélekkel és szívvel, ami úgy kitágul és olyan nagy lesz, hogy belefér a világ. És olyan nagyon gazdagszik ilyen kitárulás után a szív és a lélek önmaga-felé is.

Igy azután majd minden kicsi jótettünk aznap, ha nem is gondolunk rá külön, még jobb lesz. Rajtagyog a végtelenség dicsősége. És a közömbös tettünk is jó lesz, mert jó a szándékunk és ezt az határozza meg. És a rossz is kevesebb lesz, mindig kevesebb az életünkben és ha lesz is, fájdalmasabb lesz, bántóbb lesz és könnyebben, gyorsabban fel tudunk kelni utána.

Ha valaki felmegy egy hegyre, egészen másként látja a dolgokat, az egész vidéket, az egész életet, mint lent, a völgyben látta. Sok minden eltűnik, el-

törpül és megsemmisül, sok minden megnő és nagyobb lesz, sok minden elmarad, ami fontosnak látszott és sok minden velünk marad, amire nem is figyeltünk olyan aggodón.

Tisztult és nőtt a látókörünk.

Igy tisztul és nő a távlatunk az imádság erejében, az imádság szárnyain. Odamegyünk vele a minden dolgok forrásához, tisztulunk és új lesz a kedvünk, új lesz az erőnk. És a legapróbb tettünk is alkotó tett lesz, mert a belső ember értékét nem a külső méretek teszik és adják, hanem a benne-mozgó szándék és a cselekedetbe-lefogott lelkiület.

Az imádsággal egészebb emberek leszünk. És különösen fontos ez ma, amikor vége a részlet-lehetőségek korának. A toldozó-foldozó életnézetnek. Itt nagy «egész»-ek, nagy teljességek küzdenek, mindkét részről. Még a rossz részéről is gigantikus tervek születnek ma, amikbe belefér az egész élet, igényük az egész világ, az élet teljessége.

Ez ellen csak a teljesség léphet fel, a teljes, az egész ember, aki az imádság útján lesz az és marad is meg mindig annak. Ez lesz hatalmas és ez lesz erős, mert az Istenben él és az Isten őbenne . . . Amen.

NAGYBÖJT III. VASÁRNAPJA

Az emberi test körvonalai határozottak, zártak, megszabottak. Mintha áthatolhatatlan falat emelnének az egyén köré. Mintha bezárnák magukba a szellemet és megfognák a lelket, hogy ráöntsék ezekre is a maguk formáját. Vajjon sikerül-e ez?

Sokban sikerül. Nem szabad nekünk a testet és a lelket mint két összeegyeztethetetlen és ellenséges valóságot felfognunk, amiknek a szerepük, a viselkedésük egymással csak a folytonos harc, a kiengesztelhetetlen ellentét. Alakító-elvei is ezek egymásnak. A testet megelékesíti, átjárja, alakítja, finomítja, vagy eldurvítja, befolyásolja is a lélek, viszont a test is színezi, befolyásolja, növeszti vagy elnyomja a lelket.

Nekünk két alakunk van. A testi alakunk mellett van még egy másik is, a szellemi, a lelki. A léleknek kevés az a tér, amit a test juttat neki a maga nagyonis gyöngye, törekeny és sebezhető, elpusztuló arányaival. A lélek nem fér meg ebben a hús- és izomvárban, hanem túlnő rajta, átsugárzik, kiterül a világba, messze eljut, sokakhoz elér. Másoknak, embereknek, eseményeknek, történeseknek, intézményeknek, életeknek, és haláloknak része lesz a mi lelkünk, de azért mindig visszasír, visszahúz, visszavágódik mindenfelől mihozzánk. Belőlünk él még akkor is, ha a legmesszebbre került el tőlünk.

Mi lenne, ha a lelki életünk formáját, a másik életalakunkat egyszer megláthatnánk? Mit láthatnánk vajjon rajta? Hová terjedt, meddig ér, hol egészséges, hol romlott már és megsebzett? Hol épít és gyógyít, hol rombol és fertőz? És milyenek azok az eszmék, azok a gondolatok, azok az érzések, amelyek belőlünk keringenek benne? Hiszen voltaképen ez a másik énünk is mi vagyunk!

És téved az, aki azt hiszi, hogy önmagában megoldhatja az életét. Hogy ő azért egyéniség, független

és teljesen egyetlen, megközelíthetetlen és hozzá-nem-férhető. Úgyszólván minden ember minden gondolata, tette, vágya, cselekvése, mozdulása valamiképen másokhoz is kapcsolódik, másokhoz is eljut, másokat is érint. Olyanok vagyunk, mint tóban a vízcsepp. Ha megütik az egyiket, átremeg, áthullámszik láthatatlanul róla a mozgás a többire és ki tudja, hol áll meg?

Éppen ezért ne legyünk önmagunkban meghasonlott ország, amely összedűl és ház házra omol, hanem legyen egyéniségünk mélyén az Isten országa, mely örök és állandó. Amen.

NAGYBÖJT IV. VASÁRNAPJA

És követte Őt nagy sokaság, mert jeleket láttak, amiket azokon cselekedett, akik betegek voltak.

És amikor jóltartotta a sereget, a maradékokat összegyűjtötték és 12 kosár telt meg velük.

Azok az emberek pedig, midőn látták, hogy Jézus csodát tett, így szóltak: Mert ez valóban a próféta, aki eljövendő a világra. Jézus pedig, midőn észrevette, hogy jönni akarnak, hogy megragadják Őt és királlyá tegyék, elmenekült ismét, Ő maga egyedül, a hegyre.

Az ember hajlandó csak annak hinni, különösen a lelkiileg földhözragadt és az egyszerű ember, ami szemmel látható és az érzékekkel megfogható. Ilyen «jelnek».

Mert ellátta őket eleséggel, királlyá akarták tenni. De Jézus elmenekült előlük. A földi, az emberi gondolat nem találkozhatott az isteni gondolattal.

Érdekes megfigyelni egyszer a számok szerepét az emberi életben. A számok szerepét a szent könyvekben. A számokét, amik nincsenek és mégis a legjobban vannak, amik a dolgokon kívül lebegnek és mégis a legvalóságosabb valóságot jelentik és közvetítik. Amik mögé sokszor misztikus távlatokat rajzol az emberi képzelet.

Mintha a számokban valami mágikus erő lenne. És mintha ettől az erőtől rettegne a tévhit és a babona, ami mindig szálnalmas majma és kópiája az igaz és erős hitnek. Így retteg pl. a 13-as szám előtt és viszont szent számnak tartja a 3-at.

A szent könyvek szerint szent számok: a 40, a 7 és 12, és tényleg, mindenekelőtt a 3. Már össze is állították, hogy milyen nagy szerepe van ennek a hármasnak az emberi életben: pl. anya-apa-gyermek; test-szellem-lélek; ásványok-növények-állatok; gon-

dolkodás-érzés-akarás; mult-jelen-jövő; a tér hármas kiterjedése stb. stb.

És a: 7! pl. Isten parancsa Jerichó előtt Józsuének: legyen ott a frigyszekrény előtt 7 pap, 7 harsonával. A 7. napon hétszer kell a várost megkerülni. (Józs. 6. 4.) ...

«7-szer zengem egy nap a dicséretedet», mondja a zsoltáros (Zsolt. 118. 164.) Hétágú gyertyatartó a templomban. — 7 szentség. — A Szentlélek 7 ajándéka.

Hasonlóképen a 40: a vízözönkor 40 nap és 40 éjjel esett az eső, 40 napig maradt meg a víz; 40 évig vándorolt Izrael a pusztában; 40 nap és 40 éjjel takarta el Mózeszt a Sínai hegyen a felhő; 40 nap volt a mózesi törvények szerint a tisztulási idő; 40 napig böjtölt Jézus a pusztában; 40 napra feltámadása után ment fel a mennyekbe.

És a 12! Tizenketten voltak az apostolok; 12 törzse volt Izraelnek; az Apokalipszisben az igazak a 12-es szám szerint csoportosulnak stb.

A babona visszaélés és az Isten majmolása, Aki «mindent mérték és szám szerint rendezett». Ott kering benne egy-egy darab igazság a sok-sok hazugságban, egy-egy darab világosság a sok-sok sötétségben és a gonosz lélek az igazságra és világosságra szomjas emberi lelkeket ezeknél fogva vonja be és nyugtalanságán keresztül köti le magához, aki maga a hamisság és maga a hazugság.

Hogy ki lehet használni az emberi hiszékenységet és hogy vissza lehet élni az ember vágyával, ami folyton sarkallja, hogy itt, a nagy ismeretlenben eligazodjék, ha nincsen ennek az embernek erős és igaz hite.

Nemrégiben a párizsi törvényszék előtt 6 ember állott: csillagjósok, fakírok és az okkultizmus papjai. Az egyik Senegal-ból származik, Ő pl. valami parfümmel csalt. Idegen föld titkos illatszere volt az eszköze. — A másik: professzor Olaf, tehát a dél és az észak találkozott. Ez a «professzor» már egész hivatalt vezetett, 36 embert foglalkoztatott. —

A harmadik egy orosz nő, és így tovább. Minél meszebből való itt valaki, annál titokzatosabb és annál megfelelőbb erre a «tudományra». Maga a professzor 2 év alatt kereken 252.000 levelet kapott, nem csoda, ha a vádlottak egyike-másika naponta 1000 frankot is megkeresett. — Egyik trükkjük az volt, hogy általános, homályos fogalmazásban megküldték — 3 frankért — az embereknek a horoszkópjukat és azután a kíváncsivá tett vevőnek 100 frankért megküldték a «teljes horoszkópot».

Csak az esztelen mondja a szívében, hogy nincs Isten — hirdeti a zsoltáros — és ezeket az esztelenekeket így bünteti meg az Úr. Megveri őket félelemmel a jövőtől, sötétben vergődik szívükben a holnap és naív, ostoba, eltévedt utakra bízzák az életüket. Esztelenségnek szolgál az, aki nem az Úrnak szolgál, az egy igaz Istennek, aki igaz fény és világosság a léleknek, békeesség és elnyugvás a szívnek, jövő és reménység az emberi életnek, — legyen az a miénknek is. Amen.

FEKETEVASÁRNAPRA

Talán legtöbbször úgy van legközelebb hozzánk az az Úr Jézus, mint a Fájdalmak Embere. — Feketevasárnapnak mondjuk ezt a napot, mintha a tépelődés, a kín, az értelemkeresés ezen a ponton feketeségbe hullana, amit csak a szenvedés előtt megdöbbenő és tiszteletre-enyhülő emberi szív melegsége tesz közelebbivé és a részvétnek a lélekben kigyúló apró kicsi fénye tesz valamennyire világossá.

Félünk a szenvedéstől és menekülünk tőle. De az nagyon szeret minket és bárhol utólér. Olyan lesz, mint az édesanya szigorúsága, amit a szeretet meleg köny-cseppje tesz diadalmassá. Olyan lesz, mint az éjtszaka sötét palástja a csillagtűzek mögött. Ha a Krisztusban tanultunk meg szenvedni.

Ez lehet ugyanis lázadás, lehet fogcsikorgató istentelenség és elbukó, kihaltó kedv, összetört, halott remény, amivel az ember élni sokáig úgysem tud. De lehet kiteljesedés és elmélyülés, kifinomodás és alázat, megértés és megbocsájtás, testvéri ölelés és áldozatos akarás, ha a Krisztus keresztjéhez, ha a Krisztus fájdalmas Szívéhez érintettük előbb.

Hiszen életünkben olyan felületesek és olyan mindig csoda-várók vagyunk. Azt hisszük, hogy a mámor lázában megcsillanó káprázat adja a mindenség értelmét; azt hisszük, hogy a hatalom varázsa lobbant bele célt a mindennapokba; azt hisszük, hogy teltnék és tökéletesnek-vélt kicsi személyiségünkbe belefér az egész világ.

Ha nem volna szenvedés, belefűlnánk mai gőgünk kicsinységébe, ha nem volna fájdalom, ki tudná elviselni elbizakodottságunk törpe hengegését?

Hiába lázadozol, szenvedned úgyis kell. Ne légy csak a mában-élő, ne zárd le kilátásodat a holnappal, mert emberi gondolat itt megtartani és kielégíteni sohasem lesz elég erős. Érjen el a hited messzeségé-

ben, a reményed erejében, a szeretetted bizalmában a Krisztusig a fájdalmad, akkor majd nem lesz elviselhetetlenül fekete és összeroppantóan nehéz. Akkor majd nem kell egyedül hordanod sebes lelkedet és Vele kettesben mindig elbírhatsz.

... És hányszor terel el az igazsághoz, a nagyobb igazsághoz, hányszor visz vissza a jóhoz, az Istenhez...

Fogadd úgy, hogy benne a mindennap csodája jön el hozzád, amit ugyan nem ilyen alakban kívánsz, de mégis akarod, hogy eljöjjön. De úgy, ahogyan akarod, sohasem jön el. Mert milyen is a te hited és bizalmad milyen is a te egész gondolatvilágod? Az Istent csak azért vagy hajlandó tartani, hogy kisegítsen, ha bajba kerülte, kihúzza még csoda árán is. Hogy mindig legyen Valakid, akitől kérni tudsz és legtöbbször hálátlan lehess Valakihez, ha adott; vagy ha nem ad rögtön, láthatólag és kézzelfoghatólag fellázadj és legyen Kiti otthagynod azonnal?

Nem ebből születik-e minden bajod, hogy még nem vagy az Istentől igazán? Mert csak az hallja a mai evangélium szerint az Ő szavait, aki Belőle van. Azokat a csodálatos szavakat, amiket suttognak a fák, amiket ringatnak a virágok, amiket énekelnek a madarak, amiket fénylenek a csillagok, amiket visznek a felhők, amiket hirdetnek a hegyek, jelentenek az emberek, elrejt az egész világegyetem, amik ott ragyognak minden élet felett, a tiéd felett is, mint örök értelem.

És amik legfenségesebben és legmélyebben a szenvedésben jönnek el hozzád. És hogyha emberi gyengeséged és gyarlóságod minden törékenységében is próbálsz Istenben megérteni, átvenni, átölelni őket, nem izeled meg a halált mindörökké...

VIRÁGVASÁRNAPRA

Ilyenkor már kezd pattanni a rügy, életrecsókolja a napsugár szerelme a földet, az élet titkai feszülnek a mindenségben, ezeket ringatja a levegő, mindenütt győz az élet: az élet lesz a király. A szeretet lesz a király, mert az élet nem más, mint szeretet.

Fényesek a szemek, az öröm láza fut az idegeken, kacag a fény és mámoros a kedv az erőtlől, dobognak a szívek és ezrek meg ezrek ajka nyílik ki, kibuggyan rajta a szó és virágos lesz a színe, lobogó tűz a mélysége, áldás a melegsége: Hosanna Dávid fiának, áldott, ki az Úr nevében jó!

Kezek emelkednek, hogy ruháikat eléje terítsék, ágak lobognak bennük és terülnek el úttá és mindenütt zúg a kiáltás: Áldott, ki az Úr nevében jó!

Mert bevonult Benne a halmokra és mezőkre, a városba és házakba, bevonult Benne az emberi lelkekbe és emberi szívekbe: a Szeretet.

A Szeretet, Aki győz; a Szeretet, Aki maga az Élet!

Itt diadalmenetben vonul, hogy néhány nap múlva megöljék, meg akarják ölni, az emberek fiai. De feltámad és megdicsőül, hogy megkezdje világhódító útját, amin ugyan üldözni fogják ismétetlen és ismétetlen, az idők végéig, de azért a törhetetlen erő és diadalmas valóság, legyőzhetetlen béke és édes boldogság az emberek fiainak lelkében és szívében Ő, a szeretet, ami az édes Jézus, az Úr; és amit Ő hirdetett, szeretett, élt és tovább—adott, hogy éljen az emberek között, az idők végéig...

Szent János «új törvénynek» mondja a szeretetet. (János 13. 34.) És élete végén, tehát az emberi bölcsesség végén, már minden tanítása ez volt: Fiacskáim, szeressétek egymást.

Mennyi szépet és jót teszünk mi. Imádkozunk, résztveszünk vallásos gyakorlatokon, hitünket bátran megvalljuk, belépünk jó egyesületekbe, ott dolgozunk.

De talán egyet nem fontolunk meg, illetve nem gyakorlunk eléggé: a szeretetet.

Talán ezért van látszólag sokszor olyan kevés sikerünk.

Mert mi is átvettük a múlt század túlzott intellektualizmusát.

Sokat beszéltünk, okoskodtunk, szerveződünk. De ezt is mindig egy lépéssel később, mint az előttünk járók, az evilág fiai, akiknek felfogását, intézményeit próbáltuk átvenni és próbáltuk utánozni.

Nem bízunk eléggé a kereszténység ősi, krisztusi eszközeiben, szellemében; nem bízunk a szeretetben. Elfelejtettük egy kicsit a szeretetet. Nem vallottuk ezt be önmagunknak sem, de titkon mégis egy kicsit lenéztük és elhanyagoltuk.

Elfelejtettük a legnagyobb szeretetet: a jó tettet.

Pedig az embereket nem a tanítás fensége fogja meg, különösen az átlagembert nem; nem a vitakozás csiszoltsága, nem a szervezettség külsőségei.

Nem. Hanem a szeretet.

Ez vonz. Ez mindenható.

És ha ezt kapja, egyesektől és közösségektől, férfiaktól és nőktől, akik magukat keresztényeknek mondják, elsősorban persze a papoktól, akkor hisz. Akkor a szeretet varázsába kerül. A szeretet varázsába, ami mindig áldozatos. Áldoz jó szót, de áldoz főként jó és sok tettet. És ez neki nem is áldozat lesz, ha a szeretete teszi. Békessége és boldogsága lesz.

Áldoz, aki mit tud. Ha mást nem tud, áldozza a szenvedését, a betegségét, a megpróbáltatását, az imádságát, az együttérző szeretetét.

Próbáljuk csak meg. Ennek a misztikus szeretetegységnek csodálatos a hatása. Vonzó, megnyerő és hódító, erős és diadalmas.

Biztosan több lesz vele a sikerünk, mint eddig esetleg mással volt.

Égész biztosan. Mindig. — Adja meg ezt nekünk az örök szeretet: maga az Úr! Amen.

HŰSVÉTVASÁRNAPRA

Bármennyire mondják is, hogy ma mindent az anyag, a külső, az összeköttetés, a kompromisszum, az evilági szempontok irányítanak és döntenek el és akármennyi legyen is ebben a megfigyelésben és megállapításban az igazság, mert van benne nagyon sok, azért mégiscsak elő-előtör az emberből a messzeség, a finomság, a lélek örök törvénye. Igazi elismerést, igazi sikert, olyat, ami a szívben is az, és a belsőben is az, ott, ahol egyedül van az ember, mégiscsak egyedül ez a lélek tud szerezni és megtartani. Kicsiny dologban és nagyban egyaránt.

Eleinte talán megmosolyogják, kinevetik, kigúnyolják, semmibe-sem-veszik. De ha állhatatos, ha következetes, ha átsugárzik állásfoglalásain, ha kibolban szavaiból, ha megéreződik gondolatain ez a lélek, akkor előbb-utóbb nagy sikere lesz. Először csak titokban vonz és húz magához. Csak titkon, tudat alatt, csak néha-öntudásított pillanatokban kelt csodálatot. De azután ezek a pillanatok mindig gyakoribbak lesznek és idegenségük, messzeségük, szégyenlésük mindig jobban és jobban közelséggé, melegséggé, büszkeséggé, vállalt hivatássá, elrendelt sorsérzéssé, közösségvállalássá lesz. Egyszóval: sikert arat.

És ez minden elesettségünkben, minden gyengeségünkben és kicsinységünkben, minden árulásunkban és jellemtelenségünkben, minden titkos hibánkban is a nagyságunk, nekünk, embereknek: hogy él bennünk a magasságok vágya, élnek mégis mindig a lélek örök igényei.

Igy van ez minden téren. Valaki felkap egy eszmét. Kigondol, vagy átvesz és hozzáalakítja egyéni világához. Talán suta ez és talán egyoldalú. Talán gyerekes és talán logikátlan. Talán csak pótlék, a hiányok kereső eltakarása. De átölelt cél lesz és következetes

akarás. Átizzott, fanatikus akarás a chaoszban. Lehet, hogy vannak, sőt biztosan vannak műveltebb elmék, nagyobb tudósok, mélyebb és komplikáltabb érzések, teljesebb programok, de mert fáradtak, de mert egy kicsit ezek szkeptikusak, egy kicsit lusták és kényelmesek, egy kicsit elvonulók és idegenek ezen a világon, lassan-lassan még ők is felfigyelnek és kezdik követni ezt a másikat, mint a tömeg, mely nem sokat gondolkodik. Lenyűgözi őket az akarat és kezdik tőle várni a megváltást a világ szörnyű összeroppanásaiból.

Győzött rajtuk is az eszme ereje. De ez a győzelem legalább a léleké, még akkor is, ha ez a lélek egy kicsit hiányos és egyoldalú.

Van azonban a dolognak másik oldala is. Van egy másik sereg is, amit megmozgat. Azoknak a serege, akik csoda-emberek és akiknek csak egyetlenegy istenük van: a saját maguk kicsi érdeke.

Mert az ilyenek is valami csodálatos megérző-képességgel rendelkeznek. És nagy bátorításuk, hogy igen sokan vannak. Sokkal, de sokkal többen, mint az a másik csoport. Mintha csak azért élnének, hogy beigazolják, hogy az ember mindig ugyanaz. A lelke, az érzülete, az élete is ugyanaz. Csak a külsőségek, csak a ruha, csak a szokások, csak a környezete lesz más, de ő mindig ugyanaz marad. Olyan volt, mint amilyen most és olyan is lesz mindig, mint amilyen most. Igaza van az Írásnak, hogy nil novi sub sole, nincs semmi új a nap alatt. Különösen nincs abban, amit emberinek nevezünk!

Micsoda csodálatos szeizmográfok ezek az emberek! Ha régi írások lapjait forgatjuk és rájövünk pártoskodásaikra, ostobaságaikra, kétszínűségeikre, megdöbbenünk és vigasztalódni kezdünk azzal, hogy a jelenhez menekülünk, hogy azt hisszük, nohát, ez más, ez mégis csak más, mint volt az a régi.

Pedig nem más. Egyáltalán nem az. Sőt. Szóroliszóra ugyanaz, mint volt a régi. Mert egyszerűen: ez is emberi.

Például figyeld csak meg: valakit már felkapott

a hír. Valakiről már azt lehet gondolni, hogy a «jövő embere». Mi történik?

Megindul a suttogás. Megindul a divatja a szalónokon keresztül. Előbb csak titkon, aztán mindig hangosabban, sőt egy idő múlva már nagyon is hangosan, akart hangossággal.

Nagyállású urak nyilatkoznak róla társaságban. «Ismered?» És már nevén, keresztnevén emlegetik. Már úgy emlegetik, mint legjobb barátjukat. Akit egész közlelről ismernek, aki roppant megnyerő, akinek az elvei pompások és olyanok, mint amik egyedül-hivatottak arra, hogy a jövőt hordozzák. — Hát még ha egy kis romantika is vegyül az illető sorsába! Egy kis meghurcoltatás, egy kis összeütközés a hivatalos hatalommal. Ami már «érdekességet» teremt, ami már magában is igen nagy vonzóerő a «gyöngédebb» nem között. De egyszerre az lesz az «erősebb» nem között is.

Mert már minden kimondott szó messze céloz, minden ki-nem-mondott gondolat biztonságot és állást teremt és őriz. Már azért indult el útjára vélemény, hogy mindenütt-készséges hírharangok illetékes helyre juttassák és legyen öröme az illetékes helynek, hogy neki mennyi tisztelője, mennyi titkos híve van, még azok között is, akik magasan állanak és akiknek a szolgálatát és szaktudását úgyseem nélkülözheti az új akarás.

Igy véti el az ember a mértéket és így lesz esetleg félműveltek hite, konoksága és korlátoltsága tömegek meggyőződésévé és hitévé és e túlságos egyoldalúság veszélye a közösség jövődjének végzetes veszélyévé.

*

Az ember próbálja magát megépíteni: kőből, szoborból, házakból, utakból, a technika csodáiból, a természet erőiből, nagyszerű programmokból és hősiek erőfeszítésekből, gépből és szolgálásból, kultúrából és látszatokból. És közben nem veszi észre, hogy elveszti azt, ami minden igazi alkotás boldog vele-

járója: a hálát és csodálkoznitudas mélységes örömét. Nem veszi észre azt, hogy önmagából nem építheti meg magát, nem építheti meg a világot, nem építheti meg az életét, mert az lesz úrrá így felette, amit épít. A gép, a technika és a kultúrája. És ő maga üres marad. Ő maga szolgál lesz. Elégedetlen és kifosztott rabszolga.

Igaz, van talán ebben a törekvésében, ebben az önmagától való menekülésben valami távoli megérzés, valami tudatalatti állásfoglalás: megérzése annak, hogy ő önmagának nem elég, hogy nagy elhivatottsága van: a szolgálat elhivatottsága, amiben megtalálja önmagát. Minden vágyára csitulást, minden szenvedésére békét, minden lázadására értelmet és minden nagy álmára célt. De a szolgaság nem szolgálat, mert szolgálni lényeg szerint, emberi büszkeség szerint, természet szerint és ilyen távlatokban csak egyet lehet: az Istent.

Önmagát is csak az Istentől építheti fel, csak az Isten terveiből és csak az Isten szándékaiból. Önmagát csak lélekből építheti meg, igazságból és örökkévalóságból. És csak akkor találja majd megint meg feltámadt önmagát, ha megtalálja ezeket és ha fel tud támadni az Istentől, — Neki és önmagának!

Mikor elindult az ember a földön, ott égett előtte a parancs: «És megáldá őket az Isten és mondá: Szaporodjatok, sokasodjatok, s töltsétek be a földet, s hajtsátok uralmatok alá és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain s minden állaton, mely mozog a földön.» (Genesis 1. 28.)

«A paradicsom minden fájáról ehetel.» (Genesis 2. 16.)

De amint sokan, tömegek, azért hibázzák el az életüket, mert megfélelkeznek a Parancsolóról, sokan meg azért hibázzák el, mert megfélelkeznek a parancsról magáról. És talán azért feledkeznek meg olyan sokan a Parancsolóról, mert olyan sokan megfélelkeznek erről a parancsról. Arról a hatalmas isteni erőről, teljességről és monumentalitásról, ami benne elrejtezett.

Ők a sápadtak és a gyengék, az aggódók és a kicsinyesek. Az elhúzódnók és a megrémülők, a megbotránkozók és rövidlátók. A Lelket-elfelejtők és a törvények betűjét rágcsgálók. A megítélők és elgáncsolók. Akik csak bírálják és panaszkodnak, de nem merik megfogni a tettek kalapácsát, nem mernek vállalkozni, hogy megbírkózzanak a kor szellemi áramlataival, nem merik kiszabni az élet útját és odaállni az állomásaikra; pedig ha ők odaállnának, nem állhatna oda más. Ők lemondtak az élet egyetemességéről, elfeledték azt, hogy tiétek a világ, hajtások hatalmatok alá a földet, egyetek minden fának a gyümölcséből, csak a bűnéből ne és elfeledik azt a felelősséget, hogy rajtuk torpan meg a keresők roppant serege és miattuk, példájuk miatt retten vissza az igazi egyetemességtől az élet egyetemességére szomjas emberi elme és szív. Mert lelkük e krisztusi egyetemességnek csak torz hulladékaikat csillantja meg és kicsiny a szívük a lélek viharának.

Nem kell azt gondolnunk, hogy ezek roppant dolgok és várnunk kell az alkalmat, várnunk kell a nagy tettet, amikor magunkat kiélhetjük. Nem. Először is, mert nagyon keveseknek adatik meg ez és nagyon kevesekhez jön el. Azután meg, mert a mindennapok apró tettei, minden nap és mindig, következetesen és lélekkel elvégezve: a legnagyobb emberi tett, a feltámadt Krisztusnak életté vált diadala. És ez mindenkinek hatalmában van; legalább is: mindig újramezdeni!

Néha titkos csend borul a mi kicsiny életünkre. És ilyenkor olykor sejtelmesen megérezzük a titkos szálakat, amik belőlünk indulnak ki és a vér, a gondolat, a szó, a tett erejében kortársainkhoz kötnek. Érezzük, hogy az érzés teszi erőssé e kapcsolatokat, szenvedélyessé és mert lélekből lettek, múlhatatlanná. Örök kísérőink lesznek ezek, el, a végtelenbe is. Mert az Isten így teremtette az embert. S ha innen el kell mennünk, majd mindenfelé, kisebb vagy nagyobb körben, megrendülnek utánunk lelkek és emlékünkhöz emberi szívekben továbbragyog. Addig, míg ők is el

nem jönnek hozzánk. Addig, míg mi is el nem megyünk hozzájuk.

Az ilyen perc, mintha kiszakítaná az idő korlátait. Mintha éreznénk és tudnánk az el-nem-múlás, a feltámadás isteni ajándékát, az örökké erős, biztos és világító szent Pál-i szó értelmét: «Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, nyomorultabbak vagyunk minden embernél. Ámde Krisztus feltámadt halottaiból... és amint Ádám-ban mindnyájan meghaltak, úgy Krisztusban is mindnyájan életre fogunk kelni.» (I. Kor. 15. 19—22.)

És ebben benne van az élet minden mélysége és valósága, benne van a győzelem és benne van a diadalmas, örök remény.

Benne van az egész ember...

FEHÉRVASÁRNAPRA

Angliában sok embert, és nemcsak a gazdagokat, új vágy szállott meg: menekülni a civilizáció túlhajtásaiból, menekülni a szétszóró zűrzavarból és megkeresni, megtalálni az elvesztett, az eltemetett, az elfelejtett «cél»-t. Megvesznek a tehetősek magányos, lakatlan, kicsi szigeteket, nem messze a parttól és itt keresik a lélek csendjét.

Mély megsejtés igazsága van ezekkel az emberekkel, akik közül többen még fiatalon, előttük az élet ígézetével és vágyaival, futnak ennek az életnek az ígéretei elől, mert megérik a csend betöltő gazdagságát. Mert valahogyan úgy van az, hogy aki megtalálja a csendet, megtalálja igaz-önmagát és aki rátalált igaz-önmagára, az megtalálja az Istent is. Ez az élet egyik nagy lehetősége és valósága.

A másik kapcsolódik ezzel. Ez az igaz-énünk elvesztése, a lét csonkasága, mely elveszti magából az Istent, aki valamiképen leglényegünkben bennünk van. A lelkünkben hordozzuk. De ha elveszítjük, előbb-utóbb rá kell döbbernünk, hogy ijesztően és didergően magunk vagyunk.

Figyeljük csak meg: akármennyire körülvesznek is szerető szívek, azért sorsdöntő pillanatokban, meztelen lelkünk számadása előtt ijesztően és zokogó-magányossággal egyedül vagyunk. Vagy figyeljük csak meg, mennyire nem érdekli az embereket a mi legeslegtöbb ügyünk. Belekezdünk például valami elmondásába és egy-egy közbevetett szóból, elhangzott feleleletről látja rögtön az ember, hogy a másikat már nem az ő dolga mozgatja, foglalkoztatja, hanem azon keresztül, sőt sokszor azt észre sem véve, folyton a maga ügyes-bajos apró dolga.

Sokszor az életben mi is úgy vagyunk, mint a tanítványok. Késő éjben járunk, zárva van minden ajtó előttünk és idegesen remegünk a fé-

lelemtől. Sokszor nem is tudjuk pontosan, hogy mitől.

Ilyenkor olyan jó, ha Valaki eljön hozzánk és biztosan, szelíden, jóságosan megáll mellettünk és így szól: Pax vobis, pax tibi, békesség neked. Olyan jó, ha megérinti a szívünket és ettől az érintéstől mi egyszerre látni kezdünk, látni kezdjük önmagunkat, tisztán, tisztábban és világosan és önmagunkban Őt, aki velünk és bennünk van és aki elsegít igaz-önmagunkhoz: az Úr Jézus Krisztust. Az Ő nevében rejtőzik az élet nekünk!

HÚSVÉT UTÁNI II. VASÁRNAPRA

A lélek folytonos hullámvázban, feszülésben van bennünk. És minél hatalmasabb, annál inkább tudja alakítani a húsunkat, a vérünket is. Minél finomabb és mélyebb, annál finomabb és mélyebb lesz az egyéniségünk. Vannak ezerarcú emberek, akiknek ezerszínű a lelkük, akik szinte pillanatról-pillanatra mások és mások.

Az arc a lélek árulója. — Egyszer a híres festőnek, Cézanne-nak ült Clemenceau. A festő, alighogy ránézett, azt mondta: ezt az embert nem tudom megfesteni.

Nem okolgatta kijelentését, egyszerűen csak annyit felelt a kérdésekre: mert ebben az emberben nincs meg az Isten.

Ebben az emberben nincs meg az Isten. — Ez az ember tehát üres, erről ha képet festenénk, az csak olyan lenne, mint a mozi-felvételek, mint a fotografiák, csak azt mondhatnánk róla: így nézett ki. Csak a felület, a látszat pillanatnyi megrögzítése volna ez, de nem ő. Nem lenne mögötte és benne az a mélység, nem lenne meg körülötte a titok, amit az én, a lélek sugároz ki és ami megfog, nem lenne mögötte távlat, mely a végtelenbe ér.

Nem örökkévalósított arc az olyan, amely mögött nem lakik az Isten. Csak torz valósulása és szegény elfejlődése a róla alkotott isteni gondolatnak, aminek a tekintete vak és nem ér ki az időből, nem hordozza a nagy célok varázsát és nem suhan bele idegen szívekbe mint messzről-jött szépség, melynek sugara gyógyít, felemel és kiteljesít.

Van-e a mi képünk mögött távlat? Van-e benne messzeség és magasság? Van-e benne mult, mely küzdelmekkel és örömökkal gazdagult? Van-e bennünk és körülöttünk történet, örök esemény?

Mert csak így leszünk életünknek jó pásztoraik és csak így, ezekről ismer meg bennünket és csak ezeken keresztül ismerjük meg mi is, látjuk meg mi is igazán Őt, aki a mai evangéliumban azt mondta: Én vagyok a jó pásztor, Aki gazdag életet ad életért! Amen.

HÜSVÉT UTÁNI III. VASÁRNAPRA

Igazságunk és biztonságunk attól függ, hogy a világ ingó dolgai és folytonosan alakuló, változó emberei között megtaláltuk-e a helyes elvet, ami körül felfogásunk és nézetünk tényekről, jelenségekről, emberekről helyesen jegecesedik ki. Megépítettük-e lelkünkben kemény munkával azt a szilárdságot és következetességet, melyet csak az örökkévalóság soha-nem-csaló mérlegére tett elvek és gondolatok mélysége és valósága adhat és eligazodásunk iránya olyan-e, hogy egybeesik örök csillagok útjának irányával és világosságával.

Mert ha nem, előbb-utóbb összedül bennünk a világ. Meginognak nézeteink, tovaszáll jóhiszeműségünk és ebből születő nyugal munk fenntartó ereje és mi ki vagyunk szolgáltatva a pillanat keserűségeinek és a sors megcsúfoló szeszélyeinek.

Nemrégiben történt, hogy Bécsben az egyik technikai főiskola tudós professzora, aki éveken át keményen támadta tudós-társát s bizonyos tudományos eredmények igaz és helyes-voltát kétségbevonta, egyszerre rádöbrent, hogy mégsincszen igaza, sőt annak van igaza, akit támadott. Megrendült és összeomlott benne minden. Úgy érezte, hogy elveszítette a jóhiszeműség jogos békességét, elveszítette élete alapjait, sőt, még jóvá is kell tennie tévedését. És úgy vélte ezt megcselekedni, hogy feleségével együtt a halálba menekült.

Mintha ez megoldana bármit is, ha nincs mögötte egy életnek, vagy legalábbis egy pillanat megrendülő nagyságának és felmérő alázatosságának nagyszerűsége.

És könnyen így járhat mindenki, aki bölcs akar lenni bölcsesség nélkül, és erős akar lenni erő nélkül.

Azt mondja az Irás: egy kis idő és nem láttok engem, és ismét egy kis idő és láttok engem megint.

Bizony-bizony mondom nektek: jajgatni és sírni fogtok, a világ pedig örülni fog, ti meg szomorkodni, de a ti szomorúságtok örömmre fordul... És a ti örömeiteket senki sem veszi el tőletek.

Igen. A látszatok nem adhatnak örömet, sőt, sokszor még az igazaktól is elfut az öröm. De éppen itt van a nagy választó és megkülönböztető: a látszatok, a világ örömei mögött a nyugtalanság, a békétlenség, a kétségnek kínja emészt és dúl, míg a megpróbáltatások jószándékú és bízó szomorúsága az Úr Jézus erejében örömmre születik, melyet senki tőlünk elvenni nem tud! Amen.

HÜSVÉT UTÁNI IV. VASÁRNAPRA

A régi kelták hite szerint, ha valaki meghal, az illetőnek a lelke nem távozik el a földről, hanem belemegy valamilyen dologba, sokszor egy-egy fába és ha ember megy el később a fa mellett, megremeg a fában a lélek, vágyai hozzacsapódnak az élő emberhez, nyugtalansága és várakozása kisugárzik feléje és ha ezt a vándor észreveszi, megszabadul a bezárt lélek, képes újra-megszületni. De ha nem veszi észre, akkor tovább vár bezártan, sinylődik és pusztul.

Mi mindnyájan lelkek sűrűjében járunk. Életünk más életek közelségének melegéből táplálkozik, vagy hidegségének, fagyának érintésétől pusztul. Nemcsak az élők lelkei járnak körülöttünk hangok, tekintetek, cselekedetek, mozdulatok kavargásán át, hanem ezeken az élő, itt élő lelkeken át kísérnek már nem itt élő lelkek hagyományai is. Akik elmentek és mégis itt maradtak, akik messze vannak és mégis nagyon közel, közel az élő lelkeken keresztül, akiket ők küldöttek el, akiket ők színezték és ők neveltek, akiket ők gondoztak, vagy ők riasztottak. És akik a kapott tartalmakat, egyéniségük szűrőjén megsűrve, alakítva és gazdagítva, vagy fogyasztva és megcsonkítva majd ismét tovább-adják, hogy a lélek országának ne legyenek határai, hogy ne legyen megállás és elfogyás, hanem legyen folytonos, meleg suhanó és villámló lélekjárás.

Vajjon észrevesszük-e, megállunk-e, hogyha körülöttünk valahol, valakiben megremeg a lélek és a vágyai hozzánkverődnek? Vajjon észrevesszük-e mi a mások szemén könnyecseppben megtört szomorúságot, vajjon felfogjuk-e mi a sóhaj szárnyára kelt bánatot, vajjon elér-e a szívünkig a mások remegő nyomorúsága, vajjon megérezzük-e mi, ha valahonnan messziről, a szívek néha olyan messze-eső magányosságából kiindul felénk valami, hogy segíts, hogy jöjj,

mert nagyon magam vagyok, mert te több vagy, mert te adhatsz, mert neked van olyan, ami nekem nincsen? Vagy lesz nekünk mindez, mint az éjtszakában hozzánk-csapódó hang, mely egy pillanatra talán megijeszt, de elhal és a sötétségben nem keressük, elfelejtjük? Vajjon nem lehetne-e nekünk is elmondani: hát senki sem kérdezi közületek: hová még?

Elmegyünk-e mi egy szóban az emberekhez, mint vigasztaló, van-e bennünk figyelem, mely gyógyít, van-e nekünk tekintetünk, mely örömet-simogat, van-e nekünk tettünk, mely odamegy másokhoz és megszabadít, remeg-e bennünk néha-néha legalább a szeretet nagy embermentő vágya, mely bennünket is felemel és kiteljesít?

Próbáljunk egyszer ilyen irányban önmagunkban rendet teremteni és új vetést vetni. Amen.

HÚSVÉT UTÁNI V. VASÁRNAPRA

Mennyi felfogás, látás, elgondolás kavarg a lelkekben és a szellemekben a világról, az emberről, az életről. Nincsen két ember, akinek mindenben teljesen ugyanegy lenne a véleménye. Kialakítunk magunkban egy egész külön világot, mely megszületett a vágyaink, a reményeink, az esetleges és annyi minden lehetőségtől és véletlentől függő tudásunk, élményeink, érzéseink, véleményeink és a külső világ, a természet világának, a kultúra világának, a más emberek világainak, a velük való érintkezéseinknek nagy kaoszából, tudatosan, méginkább és még többször tudattalanul és észrevétlenül. Ez a mi hitünk világa. Tele megalapozott és meg nem alapozott, a tényekkel megegyező és a tényeknek ellentmondó ezer meg ezer hittel, előítélettel, gondolattal és érzéssel.

És erős ez a mi belső világunk. Erősebb sokszor, mint az élet, erősebb akárhányszor, mint a tények. Úgy vigyázunk rá. Csak azt fogadjuk el és engedjük bele, ami a tartalmával megegyezik. Ami nem, az lehet akármennyire igaz önmagában és akármenynyire tény, nekünk talán sohasem lesz az, talán soha be nem fogadjuk, vagy ha be is, csak nagy harcok, nagy gyötrelmek, nagy várakozások után.

Vannak emberek, akik annyira merevek lesznek, annyira beleszűkülnek és nyugodtak a maguk vélt-valóságában, hogy ha jön valami, ami hirtelen tönkre-teszi a hitünket önmagukban, nézeteikben, amit hosszas vajúdas és gyötrellem után kénytelenek elfogadni sajátmagukkal szemben igaznak és helyesnek, összeomlanak, elveszítik a helyüket a nap alatt, sokszor végleg és végzetesen.

Nemcsak egyéneknek, hanem egész társadalmaknak, koroknak megvan ez a külön-világuk, melyről az a meggyőződésük, hogy megváltozhatatlan és

örök. Eddig egyik sem volt az, de ez az lesz. Pedig nem lesz.

Legyünk lelkileg ruganyosak és egyetemesek mindig, legyen meg bennünk mindig az igazi katolikum, mely ezt az egyetemességet jelenti és adja. És minden irányban legyen hitünk és meggyőződésünk a krisztusi szó: ha bármit kértek az én nevemben az Atyától, megadja néktek. Nagy szabadság ez, nagy megnyugvás és győzelem az élet felett. De ne csak a bizalom és várakozás irányában alakítsa ez a hatalmas ígéret a lelkünket, hanem az elindulás, a kiválasztás, a kérés, a törekvés irányában is: csak olyat akarjunk, csak olyat kívánjunk, csak olyanra törekedjünk minden dolgunkban, amit a Krisztus lelke szerint, az Ő nevében kívánhatunk és akarhatunk! Amen.

ÁLDOZÓCSÜTÖRTÖK OKTÁVÁJA ALATTI VASÁRNAPRA

„**E**ljön majd az óra, hogy mindenki, aki titeket megöl, azt gondolja, hogy az Istennek tesz szolgálatot . . .»

Nincsen békesség a földön. Nincsen az Isten orszá-gával szemben sem, sőt, mintha éppen körülötte és ellene folytatna legengesztelhetlenebb és legkegyet-lenebb harcot a megtévedt emberi gondolat, a gyenge és fogyatékos emberi tapasztalás, a csak-mának-látó szem, avagy talán a tévedések és fogyatkozások pusztán külső, múló és teljesen emberi-méretű és okú mulasztásain felháborodott ítélkezés. Majd itt, majd ott festik a vér színeire rohanó századok napjait, heteit, hónapjait, sőt éveit a lázadók, talán jóhisze-műek, talán báránybőrbe-bújt farkasok és az emberi nem söpredéke, és felelősségre vonják a lelkek király-nójét, az Egyházat, azért, amiért nem is felelős.

Hogy rossz a társadalmi berendezkedésünk, ki ne tudná? 1933-ban éhen-halt a földkerekségen 2,400.000 ember, öngyilkos lett a nyomor miatt 1,220.000 ember. Ugyanekkor Északamerika jutalmat ad azoknak a farmereknek, akik földjüknek 15%-át nem vetik be és élelmiszerkészleteket semmisítenek meg, hogy az árak stabilok legyenek: 568.000 vagon gabonát, 144.000 vagon rizst, millió zsákra való kávé, 2,560.000 kilogramm cukrot, 2,000.000 kilogramm húst stb. Elégetik, beledobják a tengerbe. Ezekkel az éhen-haltaknak 67%-át lehetne megmenteni. (A világ-nyomor enyhítésére alakult liga jelentéséből.)

Volna-e krisztusi szeretet annak a lelkében, aki azt merné mondani, hogy az emberi társadalmi be-rendezkedés teljesen rendben van? Oda merne-e állani az Üdvözítő elé nyugodt lélekkel, akinek legalább egy kicsit nem fájnak ezek a számok?

Azt mondják mégis ezekre: te vagy a felelős, Egyház, mert v a g y egyáltalán. Pedig azért van

minden, mert n e m v a g y e l é g g é. Neked nincsen külön gazdasági programmod, te küldetted és vagy, hogy megmentsd az egyén lelkét, mert a megszentelt és megmentett lélekből jön majd, lép, mint hatalmas erő, a világba a nagyobb igazságosság, nagyobb bölcsesség és nagyobb jóság, a jobb világnak a rendje. De ehhez jobban kell megnyílnia minden emberi léleknek feléd, hogy benne mélyebb és hatalmasabb lehessen az életed.

Amikor emberi gondolat és érzés iszonyú logikátlansága mégis azokat pusztítja, akiknek a szívében jobban él a Krisztus és akik ezért egy jobb jövő ígétét hordozhatják, jusson eszünkbe a szó és erősödjünk meg rajta és benne: «De én ezeket megmondtam nektek, hogy mikor majd eljön az ő órájuk, megemlékezzetek róla, hogy én megmondtam nektek . . .»

PÜNKÖSDRE

I.

Most, amikor az élet ereje átreszket a világon, most, amikor minden a szépség színeibe öltözik a földön és amikor a természet csodája megejt minden idegszálunkat, most, a tavasz közepén, mintha összeborulna a föld az éggel, eljön hozzánk a Lélek piros tűz, láthatatlanul égő, virrasztó, tisztító, életet-szóró tűz alakjában.

Ha valaki szeret engem, az én szavaimat megőrzi és megtartja. Nem lesz idegen és ismeretlen, nem lesz kicsinylő és elvető, nem lesz elhúzódo és lemondó, nem lesz az ige árulója és nem lesz az árulás elvvé és gonoszossággá a lelkében.

Nem azt jelenti ez, hogy az ő útja síma mindig és mosolygó. Nem azt jelenti ez, hogy az ő sorsa győzelmes mindig és előbbre-lendülő. Nem azt jelenti ez, hogy az ő kedve rendíthetetlen, el-nem-fogyó és össze-soha-nem-törhető.

Mindenkinek külön útja van és mégsincs lényegében külön-külön út. Minden út, ami azért szakadt bele az életbe, ami azért nyílt vagy nyitott meg a földön, hogy embert hordozzon a mából a holnapba, minden út, mint út, egyenlő. Talán úgy látod, hogy az egyiké meredekebb és szűkebb: de több felette a lélek és nagyobb rajta az öröm. Talán úgy látod, hogy a másiké túlságosan széles és síma: de vége van hamar és csak fáradtan rebben meg előtte néha-néha az értelem és cél.

Nincs többféle út, mindegyik szenvedések völgyében vezet, mindegyik mellett könnyek kútjait nyitja meg a lét, mindegyik tele-van elhullott életünk ideáljainak darabjaival, mindegyiket a fáradtság és gond kövezik és tapossák lapossá.

Csak egyféle út van, de kétféle rajta a vándor. Az egyik békét hordoz a szívében, amilyet a világ adhat, mert az összetörik, csalfa és elfutó. A Lélek

él benne a gondolat távlataiban, a Lélek nyílik a szándék tisztaságában, a Lélek erős benne az akarat erejében. Összegyűjtő és újrakezdő, nem lesz vele kiábrándult és céltalan a gond hatalma, a megkopott ideálra is ráégg vele az újrakezdés és érdem örök reménysége, tud még néha-néha könnyet ejteni önmaga felett, tévedései és csalódásai felett, könnyet, amelyben magukhoz-húzó messzeségek, emberibb-emberségek titka frissít és őriz meg. Ki lehet föléje írni a görög közmondás igazságát, a tények férfias szavát, a maga kitágított és egyetemesített valóságában: a férfi, aki sírni tud, jó.

Ne zavarodjék meg a szívetek és ne féljen. Ne döbbenjen rátok sohasem a lét iszonyata, hanem legyetek bizó, meleg, erős, lendülő és gazdag életek, ezt hozza ma a Lélek, csak befogadjátok! Amen.

2.

Békét hagyok nektek. Békét adok nektek. Az én békémet. Nem miként a világ adja, adom én nektek. Ne zavarodjék meg a szívetek, se ne féljen.

Az ember testi életében is legtöbbször akkor veszti el önmagát, vagy legalábbis jobban elveszti, ha lemond magáról. Addig, amíg állítjuk önmagunkat, addig, amíg a bennünk győzni-akaró és győzni-indult erők és egészség mellé odaállítjuk az akaratunkat, odaállítjuk a kedvünket, addig a legtöbbször nincsen baj, vagy nincsen olyan nagy baj. Hiszen halálos baj, hiszen végzetes baj csak egyszer-egyszer szokott rátorzni az emberre. De kisebb baj hányszor!

De abban a pillanatban, amikor elhagyjuk a kedvünket, abban a pillanatban, amikor elejtjük az akaratunkat, abban a pillanatban kezd bennünk igazán győzni és megerősödni, eluralkodni a betegség. Mikor a képzelet a csüggedés fekete és ijesztő árnyait borítja rá a szívünkre és azt hisszük, hogy minden a mi romlásunk miatt van, hogy mindenki csak azért van, hogy igazi állapotunkat letagadja előttünk, hogy hitegessen minket, akkor, amikor már úgyszincs re-

ménység, akkor kezd igazán erőt venni rajtunk és bennünk a betegség. És ha a reális helyzet, ha az egészség erői győznek is bennünk, ez a győzelem többbe kerül majd, később jön meg, és nincs benne az önbizalom és erő nagyságos öntudata.

Ne zavarodjék meg a ti szívetek és ne féljete! — indul felénk az Úr szava, ezt hirdeti a napsugár, ami hozzánk elér, ezt hirdeti a levegő, aminek tisztaságát beszívhatjuk, ezt hirdeti a falat kenyér íze, a korty víz üdesége, az út simasága, amire lábunk rá-lép, a világ pompája, amit a szemünk felszív, ezt hirdeti és hozza el hozzánk a szellő, ami olyan vígan szalad mellettünk, ezt hirdeti a szálló madárdal, a mindenfelé izzó és ringó szépségvonalak, ezt hirdetik, csak észre kell vennünk, csak meg kell látnunk.

Mert mindenki azt látja a világban, az életben, önmagában, az emberekben, a családjában, a fákban, a hegyekben, a falakban, az Isten házában, a nagy mindenségben és a kicsi emberségben, ami benne van, ami a lelkén van, amit a szívében hordoz.

És csak annak lesz igazi érzéke az örömhöz, csak az tudja ezt látni, csak annak lesz szép a világ, isteni az élet, tüzes a szeretet, hősi a kedv és reményteljes a holnap, aki a szívében az Isten ígését hordozza, az Isten szeretetét hodozza, akihez eljött a Szentlélek Isten.

Az majd nem lesz búskomor és nem lesz neki árnyék, csupa árnyék és sötétség a lét és értelmetlen, ásító üresség önmaga és az egész világ. — Az majd nem lesz örök-elégedetlen, nem lesz olyan, aki folyton csak vágyai összeomlását, meg-nem-valósulását siratja, aki mindig csak sikertelensége útvesztőin bolyong, mint éhes farkas és egyebet sem tesz, mint rávicsorog a másik ember szerencséjére és sikerére, és önmagát emészt, mert nem látja meg magában és maga körül a jót, a sikert, ami mégiscsak megvan, ha nem is úgy, ha nem is mindig úgy, mint ahogyan szeretnénk, ha lefaragva is, ha másként is, mint szívünk álmaiban él, de mégiscsak megvan, — hiszen emberek vagyunk.

Nézd a kisgyereket: pár színes golyó boldoggá teszi. Feldobja őket és kacag a játékuknak és a rajtuk megtörő fény színeiben látja a világot színesnek, örömmel-telinek és gazdagnak.

Nem sok kell a véges emberi szívnek, hogy tele legyen. Nem sok kell a véges emberi léleknek, hogy csordultig teljen. De ez a kevés is csak azoké, akik befogadják a ma mindenkihez elindult Szentlélek Istent, akinek a birtoklása lecsitít minden ijedelmet és minden félelmet a szívben, akinek a birtoklása béke, nem olyan, mint a világ békéje, ami bizonytalan, folyton összeomlással fenyegető, aminek vége van, hanem mély, igazi, kitöltő, isteni béke, isteni öröm, isteni kedv és boldog megnyugvás. Amen.

SZENTHÁROMSÁG VASÁRNAPJA

I.

Minden hatalom nekem adatott az égben és a földön.» — Így csak a biztosság igéi szólhatnak az emberhez, aki kapkod, aki zavart, aki megpróbálja mindig máshol keresni a javát, nem ott, ahol van. Erő sodródik a szívünkhöz ezekből a szavakból és ha csendes órán engedjük őket leszivárogni a lelkünk mélyére, akkor valami megnyugvás édes békéjében nyúl ki az emberi vágy a hatalom, a rendezettség felé, amit az Úr jelent.

«Alázattal kell élni, mert ébredés és elalvás között idegen kéz, ismeretlen szándék vezet bennünket», — riad meg az író, amikor megsejti az emberi sorsok között suhanó végzetet. (Márai: Válás Budán, legvégén.)

Mert csak megriadni lehet ettől és leborulva, ideges reszketéssel várni a végzéseit, ha nem az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében kereszteltük meg a gondolatot és az érzést magunkban.

De ha az Úr parancsaira épül fel a világ bennünk, az élet a szívünkben, a testünkben, a szellemünkben, ha a Pütkösdí Lélek ereje zúg át a lelkünkön, az erősség, az okosság, a bölcsesség, a jámborság, a tanács, az Úr félelmének és értelmének lelke, — tisztítva, csitítva, forradalmat szítva a jó felé, bátorságot adva a rendezettség felé, kiteljesítve, megerősítve, gyógyítva, segítve, megértve és átölelve, akkor épül csak fel a boldogság pilléreire bennünk az élet és körülötünk a világ.

Akkor értjük meg a szavak mézét, hogy nem vagyunk egyedül, mert Ő velünk van, minden nap, egészen a világ végezetéig. Akkor értjük csak meg, hogy mindennek lelke van, akkor értjük csak meg igazán, amit Loyolai szent Ignác mond és ajánl inséges időkben, mint igen fontos harci eszközét az emberi szellemnek: «sentire et gustare res interne»,

belülről megérezni, átérezni, mintegy megízlelni mindent, a léte leglelkéből, természete leglelke szerint.

Akkor majd megértjük, hogy a Szentháromság titkából kilobogó fényesség borul láthatatlanul a mindenségre és nem a zord kényszerűség titka taszít minket sem a jövő felé, hanem minden pillanatban egy Örök Akarat jóságába, értelmébe és céljába símul bele a szenvedésben és örömben megpróbált és kiérett életünk. Amen.

2.

«Minden hatalom nekem adatott a mennyben és a földön. Elmenvén tehát tanítsatok minden népet, . . . tanítván őket megtartani mindazt, amit én mondtam nektek. És ime, én veletek vagyok minden nap, a világ végezetéig.»

Tanítani csak az tudhat, akinek magának is van tanítanivalója. Mi mindent meg nem teszünk mi a lelkünkben is, kifelé is, ezen a téren elvnek és kritériumnak, de vajjon megvan-e bennünk az egyszerű evangéliumi szavak bölcsesége? hiszen a szóhoz hatalom is kell, a hitel és igazság hatalma, honnan venné ezt a véges ember, talán tévedései és hangulatai útvesztőiből és kedve összeomló gyengeségéből?

Kinek milyen a lelke, olyan lesz a világa. A lélek átszűr mindent, ami kívülről jön, a maga tartalma szerint. Azt szokták mondani, hogy például a póknak egy nagy légyfogó a világ, a békának egy nagy pocsolya, a sasnak a magasságok szabadsága, az élet mámorától megejtett madárnak zengő dal és szívszakító öröm, a virágnak a rajta-rengő harmatcsepp és a ráboruló napsugár násza.

Aki halált hordoz, annak nem lehet szava az élet számára és mindenki halált hordoz, aki nem öltözött bele az Úr Jézus szavainak hatalmába.

Mi minden el nem indul az emberért, hogy megéjtse? Mi mindent el nem indít ember az emberhez, hogy befolyásolja? Talán igazságszombjából, talán érdekből, talán barátságból, talán haszonlesésből és gyűlöletből, ki tudja? — Amerikában például már az illa-

tot, a szagot is felhasználják, hogy hassanak az üzleti világban vele az emberre. Van autógyár, ahol minden reggel parfummel permetezik az autókat, mert így a tapasztalás szerint hamarább és könnyebben veszik, különösen a női vevők. Talán valami emléket hoz vissza nekik az illat? Van biztosító-társaság, mely az elégett, megpörköltött fa szagát küldi el üzleti leveleiben, hogy a leégett otthon ijedelmét ezzel is közelebb hozza. És így tovább, meg tovább. — És mi mégis olyan büszkéek vagyunk szilárdságunkra, következetességünkre.

De van-e?

Higgyük el, csak akkor lesz hatalma a szavunknak és életünknek ereje, ha a Szentháromság igazságán épül fel és ha küszködve is, ha vergődve is, de vele akar élni, távlataival akar látni, hatalmával akar hatni, hinni, győzni és remélni! Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI II. VASÁRNAS

(Úrnap októvájája alatti vasárnap).

Veni et sequere me, — hangzik a lélek csendjében az Úr szava: Jöjj és kövess engem. — Ez a kegyelem órája.

Hogy mikor jön és miért, ki tudná megmondani? Néha jön hosszú tétovázások, küzdelmek, keresések után, néha jön, mint a villám, olyan hirtelen és felgyújt mindent, ami régi és új élet erejét veti el az emberi lélekbe.

Néha jön lanyhákhoz és azok egyszerre lánglelkű vágyak hordozói lesznek. Néha jön olyanokhoz, akik nem is ebben a felfogásban éltek. Jön látszólag érdekesekhez, jön látszólag nagyon is érdektelenekhez.

Az Úr útjai titkosak és kiszámíthatatlanok. És az Úr sohasem igazságtalan. Bármilyen legyen a múlt és bármilyen rövid legyen is még a jövő, elég ez arra, hogy akit a kegyelem megérint, az engeszteljen mindent, több legyen, mint az átlag-lélek, érdemei legyenek Isten és emberek előtt. Érdemek, amik nagyok és világítóak, szépek és megfogóak.

Angliában és a protestáns országokban évente sok ezer meg ezer ember tér meg. Egyszerűek és előkelők, névtelenek és nagynevűek.

Az Úr kegyelme ott működik, ahol akar.

Néha messze, néha csodálatosan akar. Ma már nem is olyan nagyon néha . . .

Ilyen feltűnő volt pl. nemrégén a gazdag és híres Yu-nai-Yen-nek a megtérése, akit a modern buddhisták mint hatalmas pártfogójukat és támogatójukat ismertek és tudtak.

Jótékonykodása miatt az egész nép szerette és csak a «szent mandarinak» nevezték. Izzóan hitt nagy földi célokban: hazájának, Kínának nagyságában és jövőjében. És jöttek a polgárháborúk, az éhínségek. És az evilági célok nagysága összeomlott a szívében. Elhatározta, hogy kolostorba vonul. Buddhista kolos-

torba akart, de volt egy barátja, aki már ismerte a kereszténységet, keresztény volt, beszélt neki a kereszténységről. Hogy ott is vannak kolostorok. — És Yu-nai-Yen nemsokára bevonult Hopei-ben a Nyolc Boldogság-kolostorba.

És vonzotta a kegyelem fiatal barátját is, a kiváló tehetségű buddhista szerzetest, Tsche-feit, aki hiába fáradozott Észak-Kínában, mint a buddhista vallásos megújódás apostola. Hosszas előkészület után ő is a Nyolc Boldogság-kolostorba került.

Azután átjöttek egy belga apátságba, Lophem-be. Hogy békésen csak a hitüknek és a kiképzésüknek élhessenek.

Ott találkoztak egy másik kínai előkelő úrral, aki szintén katolikus szerzetes lett: dr. P. Celestinus-Lutscheng Siang-al, az egykori kínai miniszterelnökkel.

Csodálatosak az Isten útjai. Nincsenek népekhez, időkhöz, kultúrákhoz kötve.

Mindenütt megtalálják az embert.

Az embert, aki megpróbálja lélekből és szívből építeni önmagát...

Három kőműves dolgozott egy dóm építésénél. Mindhármat megkérdezték, hogy mit csinál és az első így felelt: «Megkeresem itt a kenyeremet». A második meg így: «Kidolgozom ezt a követ». A harmadik pedig így válaszolt: «Én is építem a dómot».

Mind a három igazat mondott, de mégis melyik mondta a legszebbet és a legtöbbet? Azt, amelyikbe mind belefér? A másik kettő is?

Bizonyára a harmadik: «Én is építem a dómot». Ebben benne van az is, hogy megkeresi a kenyerét és benne van az is, hogy szépen kimunkálja azt, ami rá van bízva. Amihez ért.

Ez a harmadik nem vész el földi célokban, ez valamivel többet tesz, mint a másik-kettő. Valamivel, ami megfoghatatlan, ami eszme, és mégis mérhetetlenül több és felemel a föld porából.

Szépségtől ragyog tőle a munka és öröm zeng általa a szívben. — A nagyobbakat akarja, amivel a

kisebb együtt jár. Anélkül, hogy külön gondja lenne rá. Eléri azt, amit a többi és mégis sokkal többet ér el. Eléri a messzeséget, a távlatot, a holnapot, ami jobban kitölti az emberi lelket, sőt, ami egyedüli kitöltője, ha Istennel teli.

Igy kell mindannyiunknak építenünk valamit, egy dómot, az életünk örök dómját.

Aki másoknak is él, aki azért is él, hogy mások terhéből is mindig elvegyen valamit és magára rakja, az többet és jobban az Istennel él, jobban szól hozzá az Isten, jobban és tökéletesebben építi életének dómját. A léleknek dómját, aminek tornya kinől az időből és ellátni róla az örökkévalóságba.

És minél többet vesz magára mások bajából is, szenvedéseiből, gyötrelmeiből és viszi alázatos szívvel, segítő lélekkel, annál szilárdabb, annál gyorsabb és annál biztosabb az építése.

Olyan munkás ő, akihez szívesen szól az Úr és aki megtalálja az Isten igéinek titkos mézét. Azt, amit a «sequere me», a «Kövess engem» jelent és ad, ami után béke nyílik a szívben és teremő csend a lélekben.

Az ilyeneket azután nemhiába szólítja majd az Úr az égi lakomára, — Vele együtt meg fogják azt ízlelni. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI III. VASÁRNAP

Ki van köztünk, aki most, valaha, vagy valamikor majd nem érezte volna át vagy nem érezné a tények égető valóságán át, hogy megméretett az igazság örök mérlegével, lent, a szív és a lélek titkos mélyén és önmaga, az ideáljai, a következetességei előtt híjával találtatott? Talán nem is tud róla senki más, csak ő. És így könnyebb elviselni? Aki ezt állítaná, az még nem ismeri az emberi lélek legősibb tulajdonosságát, az nem tudja, hogy mit jelent az: egyedül hurcolni lelki terhet, egyedül fogyni, tépődni, zokogni a szív nyugtalansága alatt.

Sokszor ráborul erre a kínra a külső csendesség, hogy időnként kitörjön mégis és soha el ne csituljon, míg rendezve nincsen. Soha. Semmiféle narkotikummal és felületességgel, soha, semmiféle nagyhangúsággal és meneküléssel, soha, mert ha előbb nem, a végső pillanatokban kitör és rendeződést akar és kér. És ez az, ami néha-néha az élet útján is megdöbbentő tények és jelenségek elé állítja az embert. Innen forrasznak a titkok, a változások, a megdöbbentő törések emberi sorsokban és csak aki mélyebben bepillantott az emberszív örvényeibe, csak az nem rémül meg és csak az találja meg mindig mögöttük meleg szívvel és irgalmas lélekkel a vergődő, a kínlódó, az eleső, bajban és nyomorúságban elfogyó embert.

Igy volt ez akkor is, amikor az isteni kegyelem, szeretet, irgalom és jóság jött el láthatólag is, emberalakban is, az Úr Jézus személyében erre a világra.

Az emberek felfigyeltek és megérezték, hogy itt olyan jár közöttük, aki tiszta és szent s akinek hatalma is van gyógyítani. Aki nem mondja nekik, nem csinál számukra elméleteket, hogy jó, amit tesznek, a bűn, mert hiszen érzik, hogy nem jó, hogy hiába erre ilyen könnyítés és elmélet. De nem is

kövezi meg őket azokkal, akik örök középszerűségek és örök ítélkezők, akik megbocsájtani-nem-tudó pogány-felfogásúak — bárminek nevezzék is őket — és hideglelkű álszenteskedők, a fogyatkozott önismeret, a szerencsés körülmények vagy a szándékos rosszakarat dédelgetettjei, akik mindenképen ostoba gőgbe öltözöttek és mindig lesznek közöttünk, mert ilyen az élet, — nem, nem ilyen Ő. Nem, csak egyszerű és tiszta, szent és imádságos és azért nála és benne egyszerű és tiszta, megoldódott és rendezett lesz minden komplikáltság, gyógyított és eligazított minden eltévedés és eltévelyedés. Aki leül és együtt étkezik velük és akinek szívében zengő öröm lesz az ő útratalálásuk öröme is.

A belső világ törvényei mások, mint a külső világiéi. Pillanatok alatt rendülhet meg benne, ami a múltból jó és lehet rossz és reménytelenség a jövő. De viszont ugyancsak pillanatok alatt omolhat össze benne az is, ami a múltban rossz és a könnyek tisztító viharában pillanatok alatt indulhat el benne a gazdagabb, a tartalmas, a diadalmas jövő. Ami előtt leszáll a reménység hídja és virraszt fölötte a bizalom és erő.

Vigyázzunk, hogy el ne essünk, vigyázzunk, hogy fel tudjunk kelni, imádkozzunk, hogy a mi sorsunk is mindig mint öröm érjen el az Úr Jézus szentséges Szívéhez. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI IV. VASÁRNAP

I.

Ő, az emberi nem praeceptora, tanít. Nem bújik el hideg márványtermekbe, nem mondja azt, hogy hagyjatok magamra az élet gondjaival és kérdéseivel, messze legyen tőlem minden mindennap, — nem, Ő tudja, hogy a mindennap a lényeg és minden kis gondunk óriásivá tágul a szívünkben, minden kis fájdalomunk elviselhetetlenné súlyosodik a lelkünkben, minden kis bajunk megoldhatatlanná rémesül a napjainkban, ha nem áll mögötte valaki, aki több, mint mi, aki megértőbb, mint mi, aki könyörületesebb, gyöngédebb, bölcsőbb és erősebb, aki, mint irányító és eligazító, csillagos eget feszít ki fölénk: az örökkévalóság gondolatait.

Legmélyebb öröm, legfájóbb válság és legközvetlenebb valóság az élet. Ez is Tőle van. Nem is hagyja magára. Beleáll, velünk él. Nemcsak akkor, de most is, a világ végezetéig. Tudták, hogy tud tanítani. Érezték, hogy a szavainak erejük van. Ezért egész tömeg követte, forgott körülötte. Azok, akik betegek voltak; azok, akiket veszteség ért; azok, akik szerettek volna valamit; azok, akik jóhiszeműek voltak, várakozó, hívők és lelkesülők; azok, akik lelkileg kiszáradtak voltak, de nem volt elég nekik ez az ellobbant emlék, ez az égő semmiség; talán olyanok is voltak, akik eleinte mosolyogtak és összesúgtak: mit akar ez, tud ez valamit; talán olyanok is, akiket a gyűlölet sodort a közelébe és a tagadás, a hatalomféltés ijedelme tartott ott. Egyszóval: emberek voltak, éppen olyanok, mint mi vagyunk, mai emberek és éppen olyanok, mint századok multán is lesz a mindenkori ember.

Ott járt a mezőkön, ahol a fű illata száll. Ott járt, a napsugár körülfolymta alakját, muzsikált a csend, vagy zajlott az élet, tikkasztott a hőség, vagy már az árnyékok kezdtek ráborulni a földre. Messzi-

ről kolompolt a nyáj és halkán-halkán odaloccsant a parthoz a víz. És Ő beült egy bárkába, pár méterre bevezett a tóba és tanította a parton gyülekező, a parton letelepülő tömeget.

Azután azt mondta Simonnak: Duc in altum, evez a mélyre! Mintha csak az élet szimbolumát mondta volna ki vele: evez a mélyre!

Minden gondolatnak menj a végére és meglátod, hogy hamar vége van, ha nincs ott Ő. Minden érzésnek hatolj a mélyére és tapasztalni fogod, hogy sekély és múltó, ha nincs vele Ő. Az egész életnek keresd a mélyét és észre kell venned, hogy üres és tartalmatlan, ha nincs benne Ő.

Benne nyílik az igazi szépség és Belőle való minden gazdagság, vele lesz az élet erősség és a holnap hívő reménység, Ő a «praeceptor vitae», — evez mindig a mélyre! Amen.

2.

Talán éppen olyan színekben ragyogott fel a Genézareth-tó vize, mint mostanában a Balatoné. A víz partján hallgatagabb és komolyabb lesz az ember. Megfogja a messzeség vágya; mintha a parthoz verődő hullámok üzenetek lennének egy messzi hazából, ami van — érezzük —, ha nem is tudjuk sokszor, hogy hogyan és hol keressük. Olyan pillanatok lehettek ezek is, amikor megérezzük, mint egy írónk olyan igazán mondta, hogy: «mindnyájan kétszer halunk meg; egyszer a testünkben, egyszer az emberekben, akik velünk élnek». (Földi M.: Kádár Anna lelke, II. k. 7. l.)

Olyan gondolatok izzása lehetett ekkor mindenben, amelyek egyébként elbújnak a mindennap ezernyi baja, gondja, kínja, munkája, szórakozása, öröme és fájdalma mögé, de élnek, élnek a legutolsó emberben is és szenvednek, szenvednek a legegyszerűbb emberben is és mást keresnek, keresik abban a lélekben is, akinek horizontja csak olyan rövid, mint reggeltől az este.

Jönnek és túlcserélnek néha a megszokottságok

szürkeségén, az elcsitítások egyhangúságán és kiáltanak és keresnek, keresik a Lélek Emberét, az Embert, aki ott tud tanítani, ahol az emberi gondolat megáll, az Embert, akit mi Krisztusnak, Istennek hiszünk és vallunk, aki ott tud érzelmet kibékíteni és megteljesíteni, ahol az a végességbe legkínzóbban beleütközik.

És boldog az az ember, aki meghallja ilyenkor a szót, amit az Üdvözítő Péternek mondott: Duc in altum, evez a mélyre.

Ember, evez a lelkednek és szívednek a legmélyére néha és lásd, hogy mi van ott. Van ott rengeteg romcs és nagyon sok rom, van ott igen sok olyan, amit takargatsz a napvilág előtt, amit még saját magad előtt sem akarsz meglátni és tudatosan észrevenni. De, ember, menj azért csak közéjük, mert a romok között kincset találhatsz, kincset találhatsz az őszinteség, az egyszerűség, az alázat fenségesen kitáruló pillanataiban: megtalálhatod az Istent és benne, egyedül csak Őbenne: saját magad legtökéletesebb reménységét, hitét és valóságát.

Ha azt mondod a vezető és világosító Istennek, amit Péter: Praeceptor: Mester! Én Mesterem! És leborul Előtte a te gőgöd és ellentmondásod is, mint az övé és azt tudod neki mondani: Quia homo peccator sum, Domine, mert bűnös ember vagyok, Uram!

Az ilyen pillanat erejében és dicsőségében felédzúg majd a lelked mélyén az isteni biztatás: Noli timere, ne félj. Ne félj magadtól, ne félj a jövőtől, ami sokszor feketén és sejtelmesen borong feléd.

És ki látja mindezt? — Csak az Isten és te . . .

Körültted éppenúgy nyílnak a virágok, éppenúgy zúg az élet, éppenúgy susognak a fák, éppenúgy csacsognak a hullámok, éppenúgy veszekednek az emberek. És mégsem úgy: Mert ragyogóbb lesz a virágok színe; célja lesz az élet iramának; több öröm suhog a hullámban és az égő levegőben; több lesz a béke és nyugalom a verejtékes emberarcokban.

Mert több lettél te, Istenhez közelebb jöttél te, örvendő, de még többet szenvedő ember! Amen.

Balatonőszöd, 1938 júl. 3.

PÜNKÖSD UTÁNI V. VASÁRNAP.

Alja Rachmanova, a kiváló író nő írja egyik cikkében, hogy vele már mint gyermekkel másképpen beszéltek az emberek, mint másokkal. Elég volt neki csak igen rövid ideig együtt lenni emberekkel s azok már olyasmit is elmondtak neki magukról, amit másnak aligha mondtak volna el. — Mint fiatal leánynak elpanaszolták neki a szolgagyerekek a szívügyeiket, az anyák aggodalmaikat a gyermekeik miatt, a férjek panaszait a feleségükre és az asszonyok az urukra. Az anyjának gyakran nem tetszett, ha egy-egy bálon, ahelyett, hogy táncolt volna, mint gyónást, mások panaszait hallgatta.

De miért?

Mert már mint gyermek megsejtette, hogy minden ember sebet hordoz a szíven és az első kérdés — mint mondja —, amit önmagának adott, az volt: mi hiányzik ennek? Mi szenvedtetí ezt? Milyen ez az ember, ha egyedül van sajátmagával? A leggyöttrőbb élmény volt számára mindig az együttérzés, a szánalom érzése. Talán jobban fájt neki a mások gyötrelme, mint a sajátmagáé, mert együtt tudott élni, együtt tudott érezni minden emberrel. (Schönere Zukunft. 1934.)

Pedig csak ember volt. És csak az emberi jóság, az emberi megértés, az emberi szeretet tépését tudta adni másoknak. De mert hamar rádöbrent a titokra, hogy: minden ember sebet hordoz a lelkében, kisérgázró megértésére és szánalmára köréje-gyűlt a szenvedés!

És amikor elindult a szenvedés felé, lelkéből egy szó, halkabb lett a fájdalom. Amikor elindult feléje szívéből a szeretetnek egy-egy izzó szikrája, megvilágosodott a kétségbeesés. Amikor elindult feléje lelkéből a részvét, fel-felparázslott kietlenségében a bizalom. Amikor elindult eltévelyedéséért és zavaráért

a gondolat, rend és béke nyílt ki a rendetlenség és békétlenség tétova és tépő kaoszában benne.

Mert ilyenkor olyan volt, mint amilyennek az Isten akarta az embert. Olyan volt a lelkülete, mint amilyennek a mai evangélium akarja látni az ember lelkét, az ember belső világát.

Több volt az igazsága, mint a farizeusoké és írástudóké, mert ő ember volt, szerető, megértő, megbocsájtó, segítő, szenvedő és szánó ember. Ezért már itt be-belépett az élete a vigasztalás erejében, az Isten visszafizető gazdag jutalmában, a mennyek országába. Mert ide csak az léphet be, akinek harag nem torzítja el a lelkét, aki mikor az oltárhoz jön és eszébe jut, hogy van valami baja vele a felebarátjának, előbb elintézi; ha hibás, jóváteszi azt és csak úgy lép az Úr színe elé. Aki megpróbál kilépni aprókis-magából, a gőgjéből, az önzéséből, a büszkeségéből, megpróbálja az embert, a másik embert is úgy nézni, mint ahogyan az Isten őt megteremtette és engedte kifejlődni és kialakulni, megpróbálja a közösséget egy kicsit objektívebben látni és megítélni.

Mert az ilyenben lakik az Isten Lelke és ezzel működik együtt az Isten kegyelme. Mert szelíd lesz és alázatos-szívű, aki megértette, hogy nem csak ő, de minden ember sebet hordoz a lelkében, a szívében, az életében. Sebet, valami «beteg helyet, amit ki lehet vágni a húsból, de a szellemből már sokkal nehezebb eltávolítani; a lélekből pedig szinte lehetetlen kioperálni.» (Knittel: El hakim, II. k. 205. 1.) Sebet, aminek az értelme a végtelenség, sebet, amiben mindnyájan testvérek vagyunk, aminek bánata a holnapunk és vércseppjei égő virágok lesznek egy örök reménységben... Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI VI. VASÁRNAP

Atörténelem roppant folyamatában, amelyben milliók meg milliók nyüzsögnek, születnek bele és hullanak ki az eseményekből, roppant messzeségben tőlünk és mégis a legközelebbi közelségben hozzánk, jár a Béke Fejedelme, az Idő Ura, az Események Királya, az Úr Jézus Krisztus — és előtte járnak a szavai: misereor super turbam, szánom a sereget... Járnak tüzesen ez igék, járnak halkán, elfelejtve, vagy megtartva, frissen, vagy elhalványodva, ismerve, vagy nem ismerve, meghallgatva, vagy észre sem véve, mindegy, járnak és élnek e megvonagló történés felett és között és aki rájuk tekint, aki szívére veszi őket, aki lelkében porhanyul eléjük, csak az találja meg önmagát, csak az találja meg önmagában a békét.

Az Isten ítéletei mások, mint az ember ítéletei. Az ember azt mondja, hogy a zajban, a ritmusban, a törtetésben, a rohanásban találom meg önmagam értelmét, — az Isten azt mondja: az elvonulás, a csend békességében és mélységeiben, a béke titkos ritmusában.

Ne gondoljuk azonban, hogy kint kell keresnünk a békét. Az igazi békét bent találja meg az ember, ha keresi, az igazi békét önmagában hordozza az ember, ha az Istennel együtt él. És ha bent ő ezt hordozza, rohanjanak vele bár a külső események, megmarad önmagának, százszorosan megmarad másoknak, mert a legnagyobb gazdagság és bőség az Isten békéje a szívben. Az ilyen ember nem az idő peremén áll, hanem benne a sodrában és egyénisége mélységeiből születik meg az új világ. Kicsi körben, talán csak pici családi körben, vagy nagy közösségben, — mindegy, elküldetésének Istentől — adott törvényei szerint.

És különösen most fontos ezt tudnunk, amikor a nagy visszaélések után, mert az ember visszaélt

egyéniségével, nagy mozgalmak indulnak el világszerte, hogy tömeggé tegyék, szürke tömeggé az embert.

Szánom a sereget, — mondja az Úr. Szánom, mert a lélek éhsége mindenfelé nagyobb, mint a testnek éhsége. Szánom, mert a test szörnyű nyomorúsága tömegek előtt feledteti, hogy van egy emberibb, egy örökebb éhség is: — az igazság éhsége; és szánom, mert a másik oldalon tömegek nem értik meg, hogy, az ő lelki éhségük katasztrófába kerget százezreket testileg és lelkileg egyaránt.

Nézzünk csak magunkba, hogy részesei vagyunk-e mi e száanalomnak? Akár úgy, hogy reánk is vonatkozik, akár úgy, hogy téptünk-e mi belőle mások számára? Vajjon Annál keressük-e magunkat, a jövőnket, a lelkünket, a tegnapiunkat, az életünket, aki erős szánakozni, mert mindig egyedül-erős segíteni is? Aki mindannyiunkat úgy gondozna, mintha egyedül csak mi lennénk, ha akarnánk ezt a törődést és nem bujdosnánk előle!

Hány torz-valósághoz menekülünk éhségünkben. Megmosolyogjuk az egyszerűek naiv babonását és titkon mi is annak hódolunk. Amikor nem lát senki. Vagy azt hisszük, hogy nem lát senki. Néha egész furcsaságokat termel ki ez az eltévedt éhség és az emberi haszonra-törekvés együtt. Hamburg mellett pl. van egy alchimista laboratórium. Ahol — a reklámok szerint — titkosan és biztosan ható, varázs-hatású illatszereket készítenek, szépitőszereket, amik okkult testápolásra nélkülözhetetlenek, amiket «szigorúan tudományos» alapon, az indiai mágikus tudomány és tapasztalás «csalhatatlan» törvényei szerint készítenek: csöppeket, asztrológiai alapon, a bolygókról elnevezve, amik befolyásolják a szimpátiát, a hangulatokat, a barátságot, a kedélyt, a képzelőerőt, a szexualitást, a szerelmet, a házasságot, — mindent és mindent szigorúan tudományos alapon, kinek-kinek lehetőleg órára pontos születési dátuma, születési csillagképe szerint, külön hölgyeknek és uraknak, olcsón csomagolva, «professzorok»

által elismerve, csekély 7 márkaért. — És az üzlet fényesen megy és az üzletbe elsősorban és főképen nem egyszerűek, nem tudatlanok járnak.

És mi megmosolyogjuk letűnt idők babonáit. Pedig ez csak egy a kornak bogarai és eltévelyedései közül, ami mögött a lelki éhség árnyai sötétlenek és emberi szívek tragédiája borong.

Legyen mai elmélkedésünknek imádságos eredménye egyéniségünk csendjében és mélységeiben elkapott fény a «Szánom e sereget» villámló fényeiből, aminek a fényénél egy kicsit jobban látjuk magunkat, jobban látjuk az embereket, jobban látjuk a világot, látjuk rajtuk az Istenarcot is és aminek a lángjánál egy kicsit melegebbek, porhanyóbbak, csillogóbbak lesznek az érzéseink — az emberek és a világ felé. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI VII. VASÁRNAP

«**Ó**vakodjatok a hamis prófétáktól, akik juhok ruházatában jönnek hozzátok, belülről azonban ragadozó farkasok: a gyümölcseikről ismeritek meg őket...»

Az igazság az ember legdicsősebb kincse. Az, ami egyedül-kielégítő a nyugtalan emberi lélek számára. Az, ami után, tudva, vagy tudatlanul, de mindig vágyódunk. Ami soha teljes valóság itt a földön nem lesz, de a vágyának és utánatörekvésnek komolyságától és lelkiismeretességétől függ a békesség mértéke és mennyisége ezen a világon.

Hány rajongója van neki, akik voltaképpen ferde lelkek. Fanatikuskok, vagy gonoszok, mindkettő talán a «juhok ruhájában», szép szavakkal, csillogó mondatokkal, jószándékkal talán, de kevés ismerettel és gyenge tapasztalással, avagy talán gonoszul, mint a ragadozó farkas, mert belül nem az emberszeretet és embermentés láza ég a hordozójában, a keresőjében, hanem a gyűlölet, a rombolás, az önérdék, az érzéketlenség minden magasabb érték iránt.

Hányan vannak rajongók és mégsem övük az igazság, legfeljebb annak egy kicsi-kis töredéke.

Mert az igazság maga az Isten. Ő az igazság teljessége. Azé az igazsága, ami mindig csak épít, azé az igazsága, amelynek mindig igaza van, akár a béke szavát zengi az egyén és a társadalom szívébe, akár harcot és küzdelmet hirdet, magáért és erre hív.

Mert az igazságért birkózni kell és folytonosan küzdeni. Küzdeni elsősorban önmagunkban, hogy a rendetlenségeinket, kényelmeinket, a tudatlanságainkat, elfogultságainkat, hanyagságainkat és gyűlöleteinket rendezzük őbenne és őszerint.

Azután: az igazságért küzdeni kell kifelé. Mert sok ellensége van. Ellensége minden emberi önzés

és minden emberi bűn, minden emberi fogyatkozás és minden emberi lelkiismeretlen számítás.

Az igazságnak vannak hősei, akiket ezért küldött el az Isten. Akik nagyok, hogy rájuk feltekinthessünk, akik hatalmasok, mint hegyóriás, az emberek fiai között, hogy példájukból ezrek és ezrek élhessenek és meríthessenek századokon át. Akiknek a lelke rejtelem a közönséges halandó előtt, de olyan rejtelem, ami megigéz, amiben az Isten lelke rejtőzik, az Isten ereje és kegyelme él.

Sok hőse van az igazságnak, de talán legnagyobb hősök az élet igazságának halhatatlan hősei: a szentek. Az emberiség örök példaképei a lelkiismeret birodalmában.

Az igazság egy és oszthatatlan, hiszen maga az Isten: de sokoldalú és tüneményes. Amikor darabokra osztjuk és részletezzük, amikor megkülönböztetjük és úgy próbáljuk lefogni az elménkkel, akkor csak emberileg, gyarló emberileg cselekedtünk. Emberileg, akibe nem fér a teljesség, akinek határt szabott a végesség, aki adottságokkal jött e világba és ezek szerint az adottságok, hajlamok szerint «választ» az igazságok, a felosztott igazság közül.

Az egyiknek lelke szájalomra-hangolt: övé az irgalmasság igazsága. A másikéban a szegénység él, mint átkarolt erény: az övé a szegénység igazsága. A harmadikban a tudás fénye gyúlt ki és akar szolgálni az emberiségnek: az övé a tudomány igazsága. A negyedik a mindennap minden munkájának és megpróbáltatásának hőse: az övé az élet, a minden ember mindennapi életének igazsága. Ismét másiké a tisztaság ragyogásáé, ismét másiké a harc az igazsáért fenséges és szükséges keménységéé, ismét másiké a szeretet mindent-ölelő nagylelkűségéé és így tovább és tovább, szinte megszámlálhatatlan változatban az emberek között.

Mert nagy az Isten és sokszínű az Ő szent akarata s így sokszínű a világ is, ami ott reng, ott rejtőzik, ott didalmaskodik embermilliók lelkében és szívében.

Persze, ez nem ilyen szétforgácsolt és egyoldalú.

Csak a hajlamok szerint egy-egy, egy-két irányban kihangsúlyozott mindenkiben. És ha az ember nagyon azt az egyet emeli ki és akarja, könnyen egyoldalúvá is lesz és talán el is téved. Ide vezethetők vissza nagyrészt a tévedések. De viszont is igaz: hatalom ez, mely Istenhez repít és igazán nagyot ki-ki csak a saját irányában tud alkotni. A mindennapi életben. Sokszor a folytonos, kitartó, apró tettek láncolata a legnagyobb: az élet igazi hősiessége.

Gyümölcsseikről ismeritek meg őket... Ebben keresse ki-ki az Atya akaratát, aki a mennyben van, mert oda csak az léphet be, aki nemcsak mondogatja, hanem c s e l e k s z i az Ő szent akaratát... Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI VIII. VASÁRNAP

Különösen a leányok között Oroszországban való-
ságos járvány lett az öngyilkosság a fiatalság
körében. A lapok először bőven tárgyalták az eseteket
és elítélték az ifjú kommunistákat, hogy így a «pro-
letárerkölcs» ellen vétének, hogy így a «kispolgári
individualizmusnak» és az egyáltalán nem proletár
«szentimentalizmusnak» lesznek a szolgái. Néhányat
még bíróilag is elítéltek utólag és megbélyegezték,
mint az élet menekültjét, hogy a többieket elriasszák.
De nem volt ennek az eljárásnak semmi eredménye.
Sőt. Mintha még kedvet csináltak volna sokaknak.
És az újságok azóta inkább mélyen hallgatnak.

Erőtlenek az elvek, amik az élet nevében Isten
nélkül, az élet forrása és teljessége nélkül, akarják
fokozottabban élni az életet. Elfogynak idő előtt ott,
ahol magára-marad az ember. Lesznek olyan játék-
szerek, amik csak gyermekkorban jók a szívnek és
elegek a léleknek, addig csak, míg benne az öntudat
lángja ki nem gyúl. És eljutnak vele már azok
a fiatalok, akiknek az élet lángját a legmagasabban
kellene lobogtatniok, eljutnak a hideg semmibe, a
kétségbeesés és reménytelenség fagyasztó sötétjébe.

Itt-ott, de mindig számosabban és öntudatosabban
próbál ez az ifjúság a fényre kitörni. A fényre és
világosságra, amit nem ismer, de aminek sugárzása
átszűrődik a természetből-keresztény lélek kereső és
kutató nyugtalanságain. Próbál a kötelező kommu-
nista egyesületen kívül úgynevezett köröket létesí-
teni: a «Fiatal gondolkodók körét», a «Keresők
körét», a «Kozmikus kutatás akadémiáját» és ha-
sonlókat, ahol összejön és az élet örök dolgairól
vitatkozik, keres, kutat, világosodik és világosít.
Már amennyire az ilyen dolgokban oly fél-tudással,
oly tudatlansággal és egyoldalúsággal, ahogyan őt
nevelték, egyáltalán tud. És, úgy látszik, hiába a

hatóság minden szigora, amellyel megszüntették az ilyen köröket és elég volt csak a gyanú, hogy valaki ilyennek a tagja és máris koncentrációs-táborba került, azért mégis él a nyugtalanság a fiataság körében és növekszik az érdeklődése a vallásos közös-ségek iránt.

Mert kevés neki az, ami oly hamar véget ér. Kevés neki, különösen a fejlődés heves harcaiban. Nincs ideálja, mely erős, mint az örökkévalóság, nincs célja, mely a holnapok céltalanságába célt akasztana. Nincs törvénye, mely abszolút és az élet viharaiban is épenezért megáll, — tönkremegy lelki-leg és sokszor testileg is a törvénytelenységben, mely az élete ellen a legnagyobb merénylet.

Ezért keres és ezért kutat, ezért nyugtalan és ezért omlik összes, ha rázúdul a gondolat és az érzés örök emberi hatalma és a lelke fogékony maradt még az erőre és finomságra.

Mert eltékozolták tudatlan sáfárai, — akik ugyan a maguk nevében ügyesek és ravaszok, okosak és számítók, — először a saját lelkükben az örök javaikat, azután meg az övében. Talán ismeretlenségből, talán a körülmények szerencsétlensége folytán, talán gonoszságból. És teszik ezt sokszor úgy, hogy okosab-bak a saját dolgukban a világosság fiainál. És erejük is van azokban az igazság-töredékekben, amik kerin-genek elgondolásaikban az örök igazságból. Hiszen egy tévtanban nem a tévedés a veszélyes, bármennyire elterjedt, bármennyire szembeötlő, erőszakos és veszedeelmes is legyen ez, hanem az igazság magva, ami benne van. Különösen az igazságtalansággal szemben, ami ellen felkelt.

De az ő igazságuk nem a teljes igazság, nem az örök igazság, nem az az igazság, amire örökké-szomjas az emberi szív, ami nagyigényű. Mert akár-milyen kicsiny is az ember, csak a végtelen töltheti be és csillapíthatja le, békítheti el.

És itt omlik össze e világ bölcseinek kicsiny igaz-sága és itt lesz kevés az okosságuk, mert ők nem a világosság fiai. A praktikus ember sohasem lehet

nagyobb, mint a gondolkozó ember, a munka láza végérvényesen nem győzheti le és nem kötheti le a lélek szárnyait és az értékek felforgatott rendjében a gondolat és vallásos eszme értéke előbb-utóbb mégis csak felfelé-tör és eget kér.

Az Igazságot, aki az egekben lakik, akit a kozmikus muzsika dicsér — hiszen a század fizikusa is a csillagok fénysugarait elektromos felfogók útján már hanggá formálhatja, sőt állítólag már a föld forgását is lehet hallani s amit a régiek kozmikus álmai szőttek a szférák zenéjéről, az szinte laboratóriumi valósággá lett — az Igazságot, akit az éther hirdet, aki körül a csillagos világmindenség egyetlen eolhárfa, akit az egek hordoznak és akinél, akiben megtalálja magát az emberi szív. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI IX. VASÁRNAP

Égett a levegő a napsütéstől, lángoltak a város falai, a házak falai az izzó levegőtől, mikor közeledett az Úr. A házakban és az utcákon mozdult az élet, ami olyan nagy és olyan fontos közlőről, olyan törpe és olyan kicsi messziről. A mindennapok gondjaiba elveszett az emberi gondolat és pici érzések szításában kimerült az emberi érzés. Nem törődött a holnappal, nem ismerte meg, ami békéjére lett volna, most azonban elrejtetett szemei elől... És mindenben a holnap ijesztő árnya lebegett, ismeretlenül és láthatatlanul...

És a városhoz közelgő Úr sírt, látván a várost...

Törődött vele egy gondolat, — fenséges, a legfenségesebb gondolat, az Istenember gondolata, — magába-zárta egy érzés, a legnemesebb érzés, az Istenember éltető érzése, de ő, a város, nem látta a gondolatot, nem érezte az érzést, ami feléje indult már régebben, hogy megóvja és fenntartsa.

Mert nem akarta látni és nem akarta érezni...

Mert félt mindentől, ami több, mint a ma, kényelmesebb volt, hogysem dolgokkal törődjék, amiknek értelme a holnapokban van, nem a ma kicsiny tervezéseiben, apró szerelmeiben, parányi gyűlöleteiben, kapzsi számításában, sötét kis rágalmaiban és igazságtalanságaiban és várt örömeiben, amikben el tud veszni az ember, de beléjük sohasem fér.

Mert az ember értelme is túl van ezeken, túl van a holnap gondjain is, — az ember értelme az örökkévalóság, az élet értelme a végtelenség.

Olyan kicsiny az ember, hogy elvész a mában és mégis olyan nagy, hogy nem fér bele az időbe... Csak meg tudja érezni a fölötte-virrasztó isteni gondolatot és isteni érzést. Csak meg tudja érezni az ő látogatásának idejét...

... És az Úr belépett a templomba és kezdte onnan

kiűzni az árúsokat, mondván nekik: Irva vagyok, hogy az én házam az imádság háza, Ti pedig latrok barlangjává tettétek azt...

Régi köntösben mindig új, mindig mai történet ez, mint az emberiség minden története. Mert minden ember ugyanazokon a történeteken át csodálkozik bele a világba és minden embert ugyanazok a történetek, élethelyzetek töltenek ki, mert egyszerűségük mögött beláthatatlan a tartalmuk.

A lelked igénye, a szíved hangja hoz-e mindig téged is a templomba? Nem azért jössz-e, hogy csak itt legyél, hogy lássanak, mert ez neked jó, mert ez erősíti valahol a pozíciódat, mert ezzel el akarsz érni valamit, mert ezt elvárják tőled, és végigunatkozol ott egy félórát, egy órát, de: miért? — Nem pusztán a szokás hozott-e és utána, mikor elmegy, nem lettél több semmivel sem, a lelked és szíved mérlegén? — Nemcsak azért jössz-e, hogy lássák a ruhádat és közben nem érzel semmit abból a lelki viharból, mely folyton át- meg átjárja a világot, intézményeket tisztítva, szíveket vigasztalva és kitöltve, lelkeket gazdagítva, elrontva mindent ami idejét-múltá, megifjítva az öreget és kiteljesítve a fiatalat, legyőzve az időt, építve az örökkévalót, mert a Lélek ott fú, ott működik, ott hat, ahol akar, de jóakarat, fnomság, egy kis meghatódottság kell iránta a szív mélyén? És Te már nem érzed, mert a figyelmed mindig csak a külsőre, mindig csak a látszatokra, mindig csak a felületre tapad és ezért hallgatnak benned a mélységek, de nincs is békéd?

Vagy nem megy-e veled a párt-elvakultság a templomba, mely az imádság háza; a farizeusi gőg, hogy csak Te vagy és az ilyenek, mint te, az igazak, — és ezért nem tisztul meg benned a gondolat, nem finomodik az érzés, nem erősödik az akarat, ott, ami a tiszta imádság háza? — Nem vonul-e be veled az Úr házába az egyesületesdi elzárkózó szelleme és van-e még legalább néha gondolatod, ami-ben apostoli tűz ég azok felé, akik az úton kívül kerültek, ott futnak, de jóakaratúak; — van-e még

benned érzés, ami friss, ami meleg, ami szeretet és ami az intézményeken túl is keres, keresi az eltévedt emberi szívet, keresi az eltévedt «én»-eket, akik keresnek, akik kutatnak, akik vergődnek és várnak valakit, aki elvigye őket az imádsága szárnyán, a segítség erejében, a szeretet csodájában az Úr örök házába, ami az igazság, a szeretet, a béke háza, az imádság tiszta háza, amit mindenkinek, aki jóakaratú, folyton épít a Lélek, ahová folyton vár az Úr.

Kapaszkodjunk bele a gondolatába, ami kiemel az időből és érezzük meg az érzését, ami virraszt felettünk, mert ez a mi dicsőségünk, vagy halálunk . . .

És egyszer majd a mi életünk, a mi lelkünk országa felett is ne sírjon az Úr . . . Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI X. VASÁRNAP

Kétféle ember van: az egyik folyton kifelé-tekint, neki mindennek mértékét a külső, a látszat, a siker jelenti. Ettől kap inspirációt a gondolata, efelé feszül ki az akarata, az élet látszata neki az isten. Az ilyenek azok, akik elbizakodottak még az imádságban is, míg a siker kíséri őket, mert «igazaknak» vélik önmagukat és lelküket előnti az önzés gőgje és lenézik embertársaikat.

Míg el nem ejti őket egy kicsit az igaz Isten kedve. Míg ki nem hullanak a sikerből, a látszatokból, a külsőségekből és a gőgjük keservesen össze nem törik. S ehhez csak egy pillanat kell. Kiszámíthatatlan, váratlan, de föltétlenül megérkező pillanat, amit a Gondviselés gördít. S talán éppen akkor érkezik meg, amikor a legszilárdabbak az ilyen emberek, amikor a legmagabizóbbak, amikor a legjobban megy minden körülöttük és értük.

Mert aki magát felmagasztalja, megaláztatik... Hogy el ne vesszen végleg benne a nemesebb ember...

A másíkfajta ember imádsága és életmagatartása befeléforduló és az, ami a publikánusé volt: Isten, könyörülj rajtam, bűnös emberen. Ez tudja, hogy a szándékok egészsége és szépsége, meg jósága adja a gondolat, érzés és cselekvés erkölcsi tartalmát és akarata jobbik felével igyekszik is mindig e világ felé fordulni. Törekszik arra, hogy mindenben, ami belőle és tőle indul ki, a lélek színei ragyogjanak, a lélek nemessége emeljen fel benne mindent az örökkévalóság távlatába. Nem hivalkodóan, nem mutogatva magát, nem sikert keresve. Nem. Mert tudja, hogy mindez az igazi érték megőrlője, talmi érték, amiből az élet, az Isten kiveszi a szépséget, kiveszi a tartalmat.

Nem így. Hanem az alázatosság egyszerű és erős alapján; nem a szó alázatosságának, hanem a törek-

vés, a szándék, a belső világ alázatosságának örök-erős és nemesen-emberi, mindenkit-meghódító, fel-emelő, önmagát kiteljesítő valósága alapján.

Az ilyen ember átöleli a szeretetet, átöleli a kötelességet. Nem keresi a nagyot, hanem a kicsi lesz általa nagy. Viszont nem fut a siker elől, nem zárkózik el a világ arcának megváltoztatása elől, nem fut az élettől, hanem igenli azt, természetesen, nem keresve, az Isten kezéből véve mindent, erősen, tudatosan, de sohasem magát-keresve, hanem mindig az áldott Krisztust.

Mert magát is akkor találja meg a legbiztosabban, az életet is, embertársait is és a világot is.

Az ilyen ember a mindennap hőse. De lehet, hogy ennek a mindennapnak a ragyogása soha-el-nem-fogyó lesz.

Az Egyesült Államokban a mindennap hősei számára is van jutalomdíj, 1000 dollár. Egyik évben ezt egy betegápolónővér kapta, Joan Tune, aki éjtszakájának idején elvitte San Francisco-ba egyik betegét, mert csak operáció segíthetett rajta. Pedig saját gyermeke diftériában feküdt és a krízis előtt állott. De mert senki sem volt, aki ezt gyorsan helyette megtehetné volna, teljesítette kötelességét ilyen szörnyűnehéz helyzetben is. Az operáció sikerült s ő 19 óra múlva aggódva és elgyötörtén ért vissza gyermekéhez és férjéhez. — Hős volt.

Vagy a másik, ugyancsak jutalmat kapott, minden napok hőse: Leona Donnley, Nebraska Botin-ból. Neki kietlen vidéken át szérumot kellett vinnie olyan helyre, ahol sarlach pusztított már két hét óta és már sokan meghaltak benne. Útközben szörnyű hóvihar tört rá, de ő nem fordult vissza. A fehér halál előtte lebegett, de életénél fontosabb volt neki a szérum sorsa s vele az emberi sorsok. Iszonyú erőfeszítéssel vágott, kapart magának utat a hóban, a viharban. De elért az orvos házához. Az előtt összeesett, idegösszeomlást kapott. De a szérum ott volt és 60 gyermek így megmenekült a haláltól. Később ő is meggyógyult s példája sokáig élni és ragyogni fog.

Vagy ott van a harmadik: Grace Smith, az egyszerű telefonos-kisasszony Feriday-ban. Aki a Mississipi áradásakor nem hagyta el a helyét, hanem telefonált, egész éjszaka szolgálatot teljesített tovább, pedig már a hullámok a postahivatal falát csapkodták, mindenfelől nőtt és folyton nőtt a víz. De ő eltorlaszolta a szobát és dolgozott tovább, mert tudta, hogy százakat meg százakat ment meg kötelességteljesítésével, híradásaival az életnek. Csak reggel jöttek érte emberek és mentették meg, hozták le a szobájából.

Olyan egyszerű valóságos történetek és mégis mennyi bennük a hősiesség, mennyi a mélység. Tettek, amik túlragyognak az időn, pedig csak a mindennap tettei és hősei csak mindennapi emberek. — De olyan ember, aki átölelte a szeretetet, átölelte a kötelességet, átölelte a szálnalmat embertestvérei felé, ember, aki befelé-fordult és meghajolt alázatosan az értékek előtt.

Ezek emelték ki azután az időből, tették halhatatlanná és olyanná, akinek a példájánál sokan, nagyon sokan épülnek és melegszenek.

... Aki magát megalázza, felmagasztaltatik... És lehet-e el-nem-múlóbb dicsőség és boldogság annál, amit az Isten ad a szív és a lélek mélyén? Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XI. VASÁRNAP

«**É**s eléjevezetének egy süketnémát és kérték, hogy tegye rá a kezét...»

Megy az Úrhoz az emberi nyomorúság. Vezeti a bizalom és a hit. Ami talán csak pislogó még, de elég ahhoz, hogy benne az Úr meggyógyítsa az embert.

Talán nagyonis ehhez a világhoz tapadt ez a bizalom, de mégis több, mint a világ tényei, többre-törekszik, — ezért elég az Úr előtt, aki tudja, hogy gyarló az ember. Szegény és nyomorúságos.

Az evangélium tényei az élet tényei. De az igazi élet tényei, mert azé, amit mi annak tudunk sokszor és hirdetünk, magukban-hordozzák a halált.

Hányszor vagyunk mi is süketek és némák a hang felé, ami túlszólít a földön, túlszólít a bűnön és túlszólít a rosszon, túlszólít a szenvedélyen, az időn és a mulandóságon, amiből ezeknek a teste van.

De nincs bennünk iránta elég bizalom, nem látjuk a fényt, ami megvilágosítja az életet.

Talán megvonaglik bennünk feléje az akarat. De nem igazi akarat az, ami végülis nem tudja otthagyni önmagát és átölelni az Istent. Amire az Isten hiába teszi rá áldó kezét, hiába akarja beléjeadni áldó lelkét, süket az és néma, nem akarja az igazat hallani és nem akarja a jót látni.

Milyen kietlen, értelmetlen és sötét tud lenni az emberi történés az Isten nélkül és sokszor milyen zűrzavaros, ostoba és sötét az élet. Ennek az életnek a tényei.

Egy francia író, Vladimir Pozner, kiadott egy könyvet az Egyesült Államok szociális, emberi nyomorúságáról. Módszere az sokszor, hogy kivesz egy-egy napról egy csomó ujságból híreket, közleményeket és azokat egyszerűen csak egymásután közli. Igen érdekes találkozások, végletek kerülnek így a napi híranyagokból együvé. Pl.: olvassuk, hogy Harlem-

ben egy kórházban 325 ágy van és erre felvettek 400 beteget. Együtt vannak tüdőbajosok, sifilitikusok a többiekkel, nincs elég terem az operációkhoz, azok igen gyakran a közös teremben folynak le, 30—50 gyermek előtt. — Közvetlen utána van egy hír, hogy a newyorki állatkertben megszületett a majom fia, egészségügyi jelentéssel — «mama és gyermeke» állapotáról, amelyek a szülészteremből rögtön elkerültek egy levegősebb, egészségesebb helyre. — Míg madám Smith az ő Miki-jének 17. születésnapját ünnepli és erre 20 «ismerős» kutyapajtását hívja meg és látja el finom süteménnyel, falatokkal őket, addig egy utána következő, ugyanaznapi dátumú hír jelenti, hogy az éhező tömeg a Hawaii-szigeteken megrohanta az élelmiszerraktárakat. — Vagy: a pénzügyminisztérium egyik magasállású hivatalnokának felesége nagy vendégséget adott a politikai és nyilvános élet előkelőségeinek — a lova 8. születésnapja alkalmából. — Utána egy hír: egy 22 éves tanulót javítóintézetbe vittek, mert öngyilkossággal akarta nyomorgó anyjának juttatni életbiztosítási összegét. — Pittsburg városa 76.000 dollárért gázbombákat vett a sztrájkolók ellen; az amerikai ipar évi 100 millió dollárt fizet a sztrájktörőknek, annyit, amennyit 350.000 négy-négytagú munkanélküli család kap együttvéve évenként, mondja a másik két hír. — Vagy: Chikago-ban az állatbarát egyesület 100.000 dollárért menedékházat építtetett gazdátlan kutyáknak és macskáknak, ugyanakkor 50.000 néger gyereknek, akiknek szülei egész nap munkában vannak, két kicsi, fű- és fanélküli játszótér áll rendelkezésére.

És így folytathatnók tovább és tovább.

Ide jut az emberi élet, ha kihull a lelke. Az a lélek, ami az evangéliumban izzik, parázslík és világít. Annak a kezeiben, szavaiban és tetteiben, aki megparancsolta, hogy ne szóljanak a jóról, amit tett, de minél inkább tiltotta, annál inkább szóltak róla és csodálták, mondván, hogy: mindeneket jól tett: a süketeket hallókká tette és a némákat szólókká.

Mert szerény a jótett, elbújó — és mégis hangsabbá és nyilvánosabbá lesz, mint a leghangosabb hír e világon, mert erre az életre az egyedüli gyógyító erő.

Igen, erre az életre az Isten az egyedüli segítő és gyógyító erő. És boldog a lélek, aki Feléje nem süket és néma, Feléje, a J ó felé . . . Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XII. VASÁRNAP

«**S**zeresd a te Uradat, Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből és minden erődből és a felebarátodat, mint tenmagadat . . .»

«Ezt tedd és élni fogsz . . .»

Kísértve jött az írástudó kérdése, mint ahogyan mibennünk is kétségek között szokott sokszor megbújni a nyugtalanságunk, a többre-törekvésünk, az a kicsi jó, ami mindnyájunk szívében elvettetett és amiből élet lehet, ha a kétség, ha a kísértő kétség akarattá erősödik közben, mint az írástudóban: «Ő pedig akarván megigazulni, így szólt Jézushoz: ki az én felebarátom?»

A szeretet sokoldalú. Nemcsak azt emeli fel, tölti el, vigasztalja, segíti, teszi többé, akihez elindul, akit talál, — hanem azt is, aki elindította, aki küldötte és azokat is, akikre e példa szerteszugárzik.

Ha az Istent keresed, önmagadat is keresed és felebarátodat is keresed és meg is fogod találni a szeretetben. Mert a szeretet soha célt nem téveszt, soha meg nem csal, soha meg nem bántja azt, aki hisz benne. De azt sem, aki nem hisz benne.

«Misericordia motus est . . .» Az irgalomtól indítva . . . A szeretet és az irgalom testvérek. A szeretet legszebb kivirágzása az irgalom.

Irgalom lehet pár fillér, irgalom lehet egy darab kenyér, egy ruhadarab, egy kis orvosság, meleg étel, de irgalom lehet a szó is, irgalom lehet a tanítás is, az apostolság is, az imádság is.

Különösen ma szorul rá erre a világ. Hogy az igazság kilépjön irgalmas ajkakon át beléje, hogy a kereszténység elhagyja titkos és szent magányát a szívben és elinduljon tanításban, tettekben azokhoz, akik nem ismerik, akik nem tudnak felőle. Vagy ha tudnak is, csak torz-dolgokat tudnak, azt, amit egy

másik tudatlanság kitalált, vagy elferdített, vagy meg nem értett, vagy amit az élet igaztalanul úgy mutatott meg, mint kereszténységet, de nem volt az, mert nem voltak keresztények, akik hordozták.

Gondoljunk erre is. Hogy mindannyiunknak, világiaknak és papoknak egyaránt, apostoloknak kell lennünk.

Hiszen a mindenki-papságát tanítja az Egyház. Először a hitet nemcsak az apostolok terjesztették, és hirdették, hanem mindenegyes hívő is. A kereskedők vitték oda a lelkükben, a szavaikban, a tetteikben, ahová mentek, ahová sodorták őket az élet gondjai. A szegények vitték a szegények közé, de vitték a gazdáik közé is, csodálatos példájukkal, jóságukkal és szentségükkel. A gazdagok vitték a gazdagok közé, a tudósok a tudósok közé, a katonák a katonák közé, kit hová rendelt a hivatása. És így terjedt a szent hit és változott át nyomán az élet, a világ külső és belső képe.

Nekünk is ki kell lépnünk szemérmes magányunkból. És hirdetnünk kell a jót, hirdetnünk kell az igazat. Mert a világ azért néz reánk úgy, mint régmúltból-ittmaradtakra, azért mosolyog rajtunk vagy gyűlöl minket, mert nem ismeri az igazságot, ami a hitünkben él, nem ismeri a jóságot és isteni szépséget belőle, nem ismeri és nem tudja, hogy neki is erre van szüksége, ő is ezt keresi, ő is ezért kiált és ezért szenved és ezért sír...

A lélek helyes tapintata azután majd leleményessé tesz a módszerekben és megtanít, hogy elsősorban a példa ragad magával. Megtanít, hogy ne taszítsunk a szavunkkal és tanításunkkal, a hirdetésünkkel, — hanem vonzalom, szeretet és ragaszkodás, érdeklődés, csodálat, a megtalálás meleg öröme és átölelése fakadjon apostolkodásunk nyomán.

És bennünk is legyen erő, bennünk is legyen szeretet. Szeretet, ami ad, ami kiárad, ami nagylelkű, ami nemes, gazdag és bőkezű. Mert ez a baja az életnek, az életünknek, hogy mindenütt, de bennünk

is, igen sok a számítás, a mellékcél, de igen kevés a nagylelkűség, és igen kevés a testvéri, a felebaráti szeretet !

Pedig az Úr azt mondotta: menj és te is tégy hasonlóan, mint az irgalmas szamaritánus...

Menj és boldog lesz a világ! Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XIII. VASÁRNAP

Jézus, Mester, könyörülj rajtunk», kiáltják jajongva, kérve, bízva a belpoklosok.

Hányszor jajongunk, sírunk, kérünk mi is, sokszor talán bízva, de még többször kétségbeesve és már semmiben sem bízva, befelé. Vagy ha kifelé is, hányszor hívjuk a Mestert olyan bizalommal, mint a belpoklosok és hányszor inkább mást, másokat, akiken pedig összetörik a bizalmunk.

Istenem, mi, emberek, egymásnak olyan idegenek vagyunk. Olyan messziek és olyan ismeretlenek. Beburkolódzunk szokásaink, kicsi gondjaink és szenvedélyeink várába és oda alig hangzik be meghallhatóan valami, ami nem mi vagyunk.

Ha valaki panaszkodni kezd és keresi bennünk a testvért, egyszerre megmerevedik a hangunk, zavarba jövünk s nemsokára meglátszik az arcunkon, hogy nem érdekel az, amit hallunk. Nem érdekel és unatkozunk, ahol vigasztalás, ahol megértés, ahol szánalom, hit és szeretet kellene; de figyelmesek, érdeklődők vagyunk ott, ahol jobb lenne, ha nem hallanánk, nem látnánk és nem tudnánk emberi bűnökről, fogyatkozásokról, haragokról, gyűlöletekről és furcsaságokról.

Pedig jó lenne, milyen jó is lenne egy kis összehangolódás. Egy kis együttérzés, egy kis együtt-szenvedés. Hiszen már maga a másik megnyílása, bepillantás egy új világba, amely épúgy szenved, örül, kínlódik és bízik, betegeskedik és reménykedik, mint a miénk, már maga az a tudat és rádöbbenés, hogy mindenkinek megvan a maga keresztje, csitító, már erősítő, már rendező és gyógyító lenne — nekünk is. És a másiknak is, hogy figyelmesen, hogy aggódva, hogy szeretettel végighallgattuk. — És megpillantása a másikban olyan kincseknek, amik neki természetesen: bizalmaknak, hiteknek, reményeknek, erőknek,

— amik bennünk talán nincsenek meg, ó, már ez is vigasztaló és erősítő volna nekünk.

Ismerjük meg egymást. És legyünk «mesterei» egymásnak, amennyire gyarló végességünk ezt megengedi. Annak az erejében és kegyelmében, akit a betegek, reménytelenek és szenvedők oly bizalommal szólítottak mindig és szólítanak Mesternek.

A másik pedig: hogy mily kevésbé ismerjük mi Őt. Mily kevésbé ismerjük mi az Ő lelkét, az Ő szívét, az Ő szellemét.

Valamikor együtt szívtuk ezt magunkba az évekkel: A családban, a környezetben, a társadalmi szokásokban, közéleti berendezkedésekben, a templomban, szinte észrevétlenül. Benne volt a levegőben, benne volt az életben. S ha nagy bűnők, ha nagy szenvedélyek, ha nagy fogyatkozások éppenúgy éktelenítették is azt, mint manapság, de más volt a szellem, más volt a lélek, ami szenvedett miattuk: keresztényibb volt. Így könnyebben gyógyulóbb, bizakodóbb, erősebb és türelmesebb volt, teltebb volt reménnyel és teltebb volt szeretettel, meg békével az élet.

Ma a legeslegtöbb helyen hiányzik ez a keresztény lélek. És nekünk jobban, személyesen, egyéniségünk és adottságunk szerint kell azt megkeresnünk, megélnünk, megtanulnunk, magunkévá, boldog birtokunkká tennünk.

Ismerni a Mestert, ismerni az Ő lelkét, az Ő szellemét!

Hiszen milyen nagy a vágy utána. Az egész világban. Bennünk is. Még azokban a giccsekben, képekben, filmekben, könyvekben is, amelyek csak az Ő ruháját próbálják hordani, de csak próbálják, mert hiányzik az Ő lelke belőlük, mert hiányzik az alkotójukból, de így is mennyi vágy sikolt, bújik meg bennük Őutána.

De nem szabad sekélyesednünk. Nem szabad folyton kevesebbeknek lennünk. — Mennyivel többet ér a természetes jószág is — Ővele. Több lesz, mint a föld, több lesz, mint a világ!

«Felelvén pedig Jézus, mondá: Nemde tízen tisztultak meg és kilencen hol vannak?»

Csak ez az egy tért vissza, hálát adni, az a szamaritanus, ez az idegen.

Milyen jajongók, milyen bőbeszédűek vagyunk, ha fáj valami, milyen félénkek és milyen fogadkozók a bajban, de milyen feledők a javulásban, mily kevés bennünk a hála.

Pedig a hála az Isten kedvének legszebb csilláma. A hála mélységet-teremtő valóság, a hála melengető szépség, hatalom, mely mindig frissen, mindig porhanyósan, mindig készségesen tartja meg a lelket minden iránt. Olyan, mint virágon a szín és az illat, mint az égen a ragyogó csillagok, mint a kiszikkadt földre a csendes, meleg, nyári eső. Multat teremt és jövőt érdemel, öntudatosít és megóvjá a szívet a kiszikkadástól. A kiszikkadástól az Ég felé. Tőle puhábbak lesznek a szavak, fényesebbek a szemek, gyöngébbek a mozdulatok, finomabb és szebb ez az egész, csikorgó világ.

A hála az Isten egyik legszebb ajándéka, ami mindig Mellette tart, és hozzá kísér. A hit virága, mely bennünket meggyógyít. Adja meg az Isten! Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XIV. VASÁRNAP

Vannak emberek, akik olyan könnyen élnek. Akár nehéz, akár könnyű körülményeik vannak, az aggodalmak, a bajok, a küzdelmek alig érintik őket. Csak éppen az életük felületét, — az idegeik éppenhogy csak megrezdülnek. De ez sem nem érdemük, sem nem hibájuk. Ilyen a természetük.

Mások meg mindent, de különösen a bajokat és nehézségeket, úgy átveszik, úgy élik, úgy szenvednek alattuk és miattuk, hogy szívük vérének szinte minden cseppjében az aggodalom, a kín tükröződik és idegszálaik betegen zakatolnak a félelemtől és a szenvedéstől. Az ilyenek még örülni sem tudnak igazán, mert az örömmön is átreszket nekik a holnaptól való féls, a büntető baj, ami leselkedik már valahol, hogy a mai örömet megtorolja.

A legtöbbször ők sem tehetnek róla: ilyen a természetük. — Talán nagyobb az érzékenységük és finomabb a természetük, vagy talán ezekre-hangolt, vagy talán mélyebb a lelkük? — Ki tudja.

Mindenesetre: az emberi nagyság akkor nyilatkozik meg legjobban, ha valakit nagy megrázkódtatás, nagy csapás ér. Általában: az emberekről ilyenkor tűnik ki, hogy milyenek. Hogy milyen a jellemük. Sokszor talán meglepetés is ér bennünket: emberek, akik egészen másoknak tetszettek, mutatkoztak, tűntek fel, ilyenkor egész mást mutatnak. Ha nem történik a megrázkódtatás, élnének csendben, mint jó nyárspolgárok. És most az egyikből talán hős lett, a másikkól talán, emberi szemmel, gazember. — Vagy: olyan, aki gyengének látszott, jellemes és hős lett, olyan, aki erősnek, gyenge lett és megbízhatatlan, kételkedő és számító.

Emberek vagyunk. Az emberi lélek mélységei pedig megmérhetetlenek és kiszámíthatatlanok.

Az a legnagyobb, aki a bajban is méltóságosan,

nagylelkűen-szenvedő tud lenni. Különösen, ha jó napok után zúdult rá a baj és nagyon maradandó.

És az a legértékesebb, aki szentül tud szenvedni, Jézus Szíve szerint. Mert az ilyennek a szenvedése érdemmé virágzik ki az örökkévalóságban.

Ma szeretik az Egyházat azzal vádolni, hogy nem alkotó, hogy az ő vezetése alatt nem lehet boldogabb az emberiség.

Az amerikai Harvard-egyetem szociológiai intézete nemrég kutatást végzett és arra a megállapításra jutott, hogy a 20. század első negyede eddig a legvéresebb időszak az emberiség történetében. Több háborút látott ez az időszak, mint 2.500 év óta akármelyik negyedszázad. És ezek a háborúk az eddig ismertek között a legvéresebbek és legpusztítóbbak voltak. — Ugyanebben az összeállításban, statisztikában közli az egyetem, hogy ilyen szempontból a 13. század volt eddig a legszerencsésebb. Sokkal, de sokkal kedvezőbb, mint akármelyik. Akkor volt a legkevesebb háború. A számítások szerint a 13. században egy átlagembernek a reménye, hogy békésen, ágyban halt meg, 6500-szor nagyobb volt, mint agyonhajszolt utódáé a 20. században.

De mi volt a 13. században? Ez a század az, amelyben az Egyház a legalkotóbb lehetett. Ez a század az, amelyben az Egyház szabadon dolgozhatott, amikor a lelke, a szelleme leginkább befolyással lehetett az emberiség történetére.

Abban az időben építettek kicsiny, 6.000—20.000 lakosú városok olyan dómokat, amelyeknek most is csodájára jár a világ. Abban a században egyetemekeket alapítottak, egyetemek virágoztak, amelyekbe aránylag sokkal több hallgató járt, mint manapság, — iskolákat alapítottak, híres emberek egész sora támadt és olyan tudósok ragyogtak és világítottak, vonzottak és építettek a lelkekben, mint például: Aquinoi szent Tamás, Roger Bacon, Albertus Magnus, Alexander Halensis stb., akiknek neve ma is dicsőség az emberiség történetében.

Akkor keletkezett Európának majdnem minden

országában olyan irodalom, amelyhez ma is gyönyörűséggel fordulunk s amik az alkotó szellem csodálatos és ragyogó dokumentumai maradnak mindörökké: Spanyolországban a Cid, Angliában az Artus-monda, Németországban a Nibelungenlied, a Minnesängerek tündöklése, Franciországban a troubadourok, — hogy csak a legfontosabbakat említsük — és jött a század legmagasabb csúcsa: Dante és költészete, az egyik legmélyebb és legnagyobb abból, amit valaha is az emberi szellem alkotott, ahová feljutott.

Mert nem a világ szelleme uralkodott, ami vér, aggodás, félelem és háború, hanem az Egyházon keresztül a Krisztus szelleme, ami béke, öröm, alkotás, kultúra és igazság, inspiráció és lelkiismeret, építés és szabadság.

Szabadság, amiben lélek virágzik és béke, ami csodálatosan termékeny. Mert Ő leginkább uralkodott akkor, Ő, aki gondoskodik az ég madarairól és ruházza a mező liliomait és méginkább az embert, aki több mindezeknél. Aki azt mondotta, hogy ne legyetek aggodalmaskodók, azt hajtogatván folyton, hogy mit eszünk, mit iszunk, majd hogyan élünk? Mert mindezeket a pogányok keresik. És úgyis tudja az Atyátok, hogy mindez szükséges nektek, minderre rászorultok. Keressétek tehát először az Isten országát és az Ő igazságát és mindezek hozzáadatnak nektek. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XV. VASÁRNAP

Fenséges pillanat, amikor Naim kapujánál az Élettel találkozik a halál. És az Élet megkönyörül az emberi nyomorúságon és odaszól az ifjúnak: Ifjú, mondom néked, kelj fel.

És felült a halott és kezdett szólni.

Mert itt az emberi nyomorúság mögött bizonyára nem volt személyes, roppant fogyatkozás, nem volt bűn.

Már felénk is elindult a halál. Mindegyikünk felé. Csak még nem látjuk. Talán itt van a testünkben. Valamelyik részében, ahol nőni fog az uralma, nőni, fejlődni, míg minket is egészen leterít. — Talán még nincs így bennünk, de már hordozzuk biztosan a részt, ami neki szövetségese lesz a testünkben, amin keresztül támadni fog és győz a halál.

Előbb itt van ő, mint ahogy látni lehet.

De nemcsak egyének halnak meg, de meghalnak közösségek, népek, nemzetek, fajok. És felénk is előbb indult el a halál, mint ahogyan látni lehetett.

De találkozunk-e mi, találkoznak-e ők az Élettel, mint az az ifjú, Naim városánál?

És segít-e nekik az Élet, megkönyörül-e rajtunk, megkönyörül-e rajtuk az Élet, büntelenek vagyunk-e mi, büntelenek-e ők e halál-menetben?

Nemcsak akkor fog-e el minket is majd a rémület, amikor megérint minket is személyesen az Úr, mint ott a kíséretet elfogta, és érintése áldás lesz-e nekünk, és élet, vagy elmarasztalás és megítéltetés? . . .

Legutóbbi statisztikai számítások szerint körülbelül 710 millió fehér ember van, 510 millió sárga, 420 millió barnabőrű és 110 millió néger. — 1935-ben fehér ember volt Európában, az egész Szovjetországot is beleszámítva, körülbelül 537 millió. Ugyanakkor ázsiai, beleszámítva Törökországot is, körülbelül 1104 millió. — Számításokat végeztek, hogy a mostani

szaporodás szerint mennyire nő meg az emberiség száma 2000-re? Ezek szerint az 537 millió európaiból 922 millió és az 1104 millió ázsiaiból 2906 millió. És a tudósok tolla megremeg. Új népvándorlást, sárga veszedelmet emlegetnek.

Ugyanakkor a születés, 1913—1935-ig, minden európai országban csökkent. Mégpedig: 10.000 lakost számítva, %-kal: Portugália: 12; Spanyolország: 16; Itália, Hollandia, Románia, Belgium, Svájc, Dánia, Németország és Finnország: 25—32; Magyarország 37; Franciaország: 38; Anglia: 39; Svédország és Norvégia: 41; Ausztria: 45; — ugyanekkor Japánban csak 5%-kal. — 1935-ben 10.000 lakosra esett születés: Ausztriában 132 (136); Svédországban 138 (117); Norvégiában 146 (102); Angliában 147 (117); Franciaországban 153 (157); Belgiumban 154 (128); Svájcban 160 (121); Dániában 177 (110); Finnországban 185 (120); Németországban 189 (118); Hollandiában 202 (87); Magyarországon 212 (153); Itáliában 233 (139); Spanyolországban 255 (155); Lengyelországban 261 (140); Portugáliában 292 (176); Romániában 307 (212) és Japánban 316 (168). Zárójelben vannak a halálozási számok. — 1885-ben Európában az átlagos szaporodási szám még 1.5 volt, azaz a két szülőre esett 3 gyermek; 1933-ban ez Közép- és Nyugateurópában lement 0.75-re, azaz a két szülőre már csak 1.5 gyermek esik. 100 ma élő anya már csak 75 anyát szül a jövődőnek.

Szomorú számok szomorú valósága ez, amiben a halál lelke rémít. Elveszíti életerejét az egyén, ha elveszíti szívéből a Krisztust. Elveszíti életkedvét a faj, ha elveszítette lelkéből, szelleméből a Krisztus törvényét. Nagyobb lesz a kényelem, a nyugalom, a divat, a túlhajtott igények szeretete, mint az élet, a jövő, a maradandóság, a folytatás, a történelem, a nép, a faj szeretete és idegbomlott társadalomban, neuraszténias százezrek masíroznak a halál felé.

Mert elsősorban erkölcsi kérdés ez, nem gazdasági kérdés, ezt az élet mutatja. Hiszen a szegényeknél van gyerek, de nincsen a gazdagoknál elég. És a sze-

gények is azt hajtogatják már — tanyákon és falun hallja az ember —, hogy minek nekem gyerek, ha az uraknak sem kell. És már kezd ott is, nálunk is, sokfelé igen kevés gyermek lenni.

Gazdasági előnyök, örökösödési törvények, fizetési segítségek, mint a történelem mutatja, csak átmeneti segítségek, csak kitolják a bajt, csak késleltetik még egy kicsit a halált. De a halál jön, jön, feltartóztatlanul, ha nem születik újjá a Krisztusban az egyén és nem születik újjá Krisztusban a társadalom.

Új népek indulnak már a fáradtak helyébe, frissek és erősek, mert szeretik az életet és az élet ezért gazdagon és pompásan buzog belőlük.

Nekünk különösen meg kell ezt gondolnunk. Mert a tények mondják, hogy döntő pillanatokban nem sokat számít a közös múlt, nem sokat számít a közös történelem és a közös hagyományok, hanem az számít, hogy egy nép milyen friss, milyen erős, mennyire hisz még önmagában, mennyire hisz még nemzeti ideálban, hogy hányan vannak, hogy milyen terület tudnak benépesíteni, hogy milyen a feszítő-erejük a népek tengerében.

Bárcsak soknak szívében, mindenkinek a szívében megfoganna, fészket rakna a Krisztus lelke és a halál helyett így az élet intene, az élet jönne felénk. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XVI. VASÁRNAP

Mindig sokan voltak a farizeusok; közöttünk is sokan vannak. Sok van, legalább a szellemükből.

Valami szűk lelkület ez, amiből kihalt a tágas, meleg élet lendülete és szabadsága. Betűhöz-tapadó, — kifelé mindig, de befelé leginkább csak akkor, ha nem a saját érdekéről van szó. De még befelé is sokszor zavart; nincs meg benne a szándék nemessége és egyszerűsége, ezért nem világos sokszor még önmaga előtt sem. Kifeléfordult élet, mely mást takar, mint amit mutat.

Jézus pedig látván, hogy miképen törekszenek az első helyekre, mondta nekik e példabeszédet . . .

Mindig első helyekre tör ez a lelkület, ha mást mond is. Mert mást mond kifelé. Hogy ő nem érdemli, ő a legutolsó. De próbálj csak valamit elhinni te, ilyen megjegyzést tenni, vagy ilyenképen intézkedni. Jaj lesz neked.

Ez az a lelkület, mely manapság is hirdeti az emberieséget, mely az irgalmasság cseppjeit szórja a világba, hogy ne lássák irgalmatlanságát és ember-telensége kegyetlenségét.

Ez az a lelkület, mely hirdeti a jót, emberbaráti intézményeket sürget és mégis ilyeneket tesz:

Rio de Janeiro-ban 7,750.000 zsák kávé, New-York-ban 6,200.000 disznót és 2,000.000 tonna kukoricát, Los Angeles-ben 600.000 tehenet és havonta 200.000 liter tejet, Kaliforniában 1,500.000 narancs-, 10.000 eper- és 80.000 barackfát, Ceylonban 30.000 tonna teát, Franciaországban 266.000 tehenet, 156.000 ha szőlőt, 20.000 tonna gabonát semmisítettek meg — olvashatjuk egy kimutatásban. De ez még nem teljes felsorolás. — Ugyanekkor: a világon van 30 millió hatóságilag támogatott munkanélküli. A valóságos száma a munkanélkülieknek tehát felvehető 60 millió-nak. 250 millió ember a világon hiányosan táplált.

2,400.000 ember hal meg évenként éhen a földön. A nyomorúság miatt meg 1,200.000 lesz öngyilkos.

És ugyanekkor ennyi értéket semmisítenek meg, hogy az árakat védjék. — Mintha kihalt volna az emberiségből a szív és mintha a mohóságukban és gőgjükben vaksággal verte volna meg őket az Isten. Mert nem világít ott az ész, ahol ilyesmi történne és nincsen ott szeretet, ahol milliók meg milliók pusztulnak el az önzés miatt.

Tömegeket nem lehet nevelni, az egyént lehet és kell nevelni. Felnőtt embert már bajos és igen nehéz, csaknem lehetetlen nevelni, — nevelni kell az embert gyermekkorában. Akinek jó gyermekszobája volt, annak a tettei mindig mások lesznek, mint akinek nem volt.

Egy kicsi történetet mondok el, az egyik ujságból: állítólag Angliában, egy előkelő vendéglőben történt. F. admirális egyedül ült az egyik asztalnál. A pincérek felszolgáltak, kifogástalanul, finoman, gyorsan. De az izgatott piccolo egyszer csak megbotlik, elejti a tálcát és róla minden tányér, pohár, teríték le hull, éppen az előkelő vendéghez közel. Bocsánatért hebegett a megrémült fiú és izgatottan, gyorsan össze akarta szedni a leejtett dolgokat, még mielőtt a «Főúr» visszatér és meglátja. Az admirális mosolygott, megfogta a fiú ijedelme és baja, letette szivarját, lehajolt és segített neki összeszedni a holmit és olyan borraivalót adott neki, ami mindenért kárpótolta. Mire a rettegett «Főúr» bejött, üres volt a szőnyeg, továbbbszívta szivarját vidám egykedvűségben az admirális és a fiú boldogan kérte a konyhában azokat, akik az egészet látták, hogy ne szóljanak róla.

Kicsi dolog és mégis mérhetetlenül nagy. Egy eset, amikor is a szív megérzi, hogy mit kell tennie.

Az biztos, hogy ez a fiú soha el nem feledte. És mikor mások részéről megaláztatás és igazságtalanság érte, ez a tett ragyogott enyhítést és feledést a megpróbáltatásába. Nemcsak neki volt ez feledhetetlen, hanem mindenkinek, aki látta.

Nálunk hányan csinálnák meg? Megtenném-e én?

Megteszem-e én csak azt, hogy otthon, vagy különösen ha vendégségben vagyok és a cseléd szedi le az asztalt és nem fér oda, kapaszkodik a tányérokért, az evőeszközökért, hogy én segítek egy kicsit és odaadom neki, legalább a magamét?

Hányan szégyenlik ezt és tartják megalázónak. Azért tartja azután a cseléd is megalázónak a munkáját. — És viszont... Ha látja, hogy segítenek neki, hogy ezzel a parányi tettel megbecsülik, nem lesz-e minden könnyebb neki? Nem leszünk-e mi is nagyobbak belsőleg?

Hiszen néha egy kis hősiesség ez. Leszámolás a helytelen közvéleménnyel, ami esetleg ott is rögtön megnyilatkozik. Ha másban nem, egy mosolygásban, egy összenézésben, egy tekintetben.

Ó, jöjjön el az idő, amikor mindenki minden munkát egyformán megbecsül. Mert valamivel foglalkoznunk kell. Mindegy, hogy mivel. — Vajjon mennyi érdemed van benne, hogy te az lehetsz, aki vagy? Mennyi személyes érdem a tiéd? És mennyi a családodé, a környezetédé, a körülményeidé?

Lásd meg minden munkában az embert! Legyen jelszavad: Szíveket a frontra! Én — teéretted! — Akkor majd a «te» is éretted lesz inkább és kevesebb lesz a surlódás, a baj és egyszerűbb, simább, finomabb lesz az élet. Úgy legyen.

PÜNKÖSD UTÁNI XVII. VASÁRNAP

„**S**zeresd a te Uradat, Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből és minden erődből. Ez az első és legnagyobb parancs. A második pedig hasonló ehhez: szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat», mondja az Úr.

Ebben a két törvényben minden bennefoglaltatik.

De a szeretet nemcsak gondolat, mely gondoskodásába betakar és gyönyörűt álmodik veled. A szeretet nemcsak érzés, mely simogat és elringat a tervek tengerén. A szeretet hatalom is, akarat is, mely tettekbe öltözik és elindul feléd. Hogy több légy, ezt akarja és ez az akarat az erejében valóság is lesz.

Nem utolsósorban tanítás a jóra, éppen a legfőbb és legfontosabb jóra, ami az Evangélium, de első-sorban győzelmes indulás, tervezés, szenvedés és tett, hogy valóság legyen ez a jó.

Azt szokták mondani, hogy mi, keresztények, nem alkotunk, nincs nagy gondolatunk, mi csak ülünk a beteg mellett, a beteg emberiség mellett és gyógyítgatjuk, gyógyítgatjuk, de erőssé, egészségessé nem tudjuk tenni. Mi nem adunk eszmét, gondolatot, irányt, ami új utakra, jobb jövőbe vezetné. Mi csak korrigálunk, mi csak javítgatunk gondolatokon. — És vannak közöttünk is, vannak vezetőink között is, akik úgy gondolják, hogy tényleg csak ez a dolgunk és nem mernek, félnek, kicsik hozzá, hogy kilépjünk ebből az önmagunk kicsinysége és szűkössége-csinálta gondolat- és életbörtönből.

Tekintsünk magunkba és ami e vádban igazság, tegyük azt lelkiismeretünk mérlegére.

Hiszen az Isten mindenkit küld. Küld hirdetni az Ő igazságát, hogy szebb, igazabb és jobb legyen a világ. Ez a küldetés kitüntetés is a keresztényre, de súlyos is. Az Istent hordozni nehéz. Különösen nehéz felebarátaink felé. Hiszen mindenki érzi magában a

gyengéséget hozzá, a gyarlóságait, a bűneit és még a legerősebben is feltámad a kétség, hogy vajjon, ha önmagának nem tudja egészen elvinni, hogyan merészeljen felebarátjához lépni vele?

Futni, menekülni akarnak az Isten terhe alól. Mint egykor Mózes, aki hivatkozott nehézbeszédűségére, vagy Jónás próféta, aki el akart menekülni a parancs elől, hogy hirdesse az Urat Ninivében.

Sokszor a legnemesebbek, a legtisztábbak a legmenekülőbbek. Alázatosságuk nem engedi őket.

De az Úr nem hagyta Mózes, nem hagyta Jónást elfutni, nem hagy bennünket sem. Őt hirdetnünk kell, hiszen az Ő erejében tesszük ezt, nem a mienkben. Ő van velünk. És alázatosságunk nem a menekülésben, hanem az engedelmisségben lesz a helyes és lesz a legnagyobb.

Vannak, akik nem mernek szólani, mert földi javakat féltenek. Állást, vagyont, összeköttetést, karriért. Vannak, akik nem mernek szólani, mert félénkek és az emberi félelem zárja le ajkukat, tettüket a külső világ előtt. Vannak, akik kényelmesek, és vannak, akik elkeseredettek, kiábrándultak és ezért nem szólnak. Vannak, akik azt mondják: úgyis hiába.

De nincs igazuk. Egyiküknek sincs. Az Úr kérdőre von majd mindannyiunkat és nem az eredményt nézi, nem azt kéri tőlünk számon, hanem azt, hogy megtettük-e az akaratát, hirdettük-e Őt?

Tapintatban és bölcsességben, erőben és kitartásban. Úgy, hogy tűzzé lett szívünkben a gondolat és apostolsággá lett lelkünkben az eszme. Úgy, hogy tetteink, kicsiny és nagy tetteink, hirdessék első-sorban Őt.

Akkor majd az eredmény sem marad el. Akkor majd Ő jobban ott lesz minden emberi gondolatban, minden emberi érzésben és minden emberi tettben és nagyobb lesz vele és benne az ember is.

Hiszen csak meg kell néznünk: mindenütt, ahol siker, ahol eredmény van, nem a közösséget találjuk ennek a forrásánál, hanem az egyént, az embert. Legtöbbször egy-egy embert. Aki kigondol, aki tervez,

aki akar, aki terjeszt, aki megnyer, meggyőz, lelkesít, kitart, ösztönöz, sokakat, egész közösségeket. Ha ilyen nincs, eredmény sincs. Mert hiába van jó gondolat, elkallódik az sokak kezén.

Lehet, hogy egy nem tudná megvalósítani, olyan hatalmas. Oda és ezért kell a közösség. De a közösség azt a mozgató egyént nem nélkülözheti soha.

Az egyént, akinek örök lesz az érdeme is, ha az örökkévalóság indítja és vezeti. Ha ezt akarja. És minél tisztábban ezt akarja, annál maradandóbb lesz az eredmény is, mert ezt a tisztaság, a lélek, az emberibb ember alkotta, akit az Isten megáld. Úgy legyen.

PÜNKÖSD UTÁNI XVIII. VASÁRNAP

I.

És látván Jézus azoknak a hitét, így szólt a beteghez: Bízzál fiam, megbocsájtatnak a te bűneid. És ime, néhányan az írástudók közül így szóltak magukban: Ez káromkodik. És midőn látta Jézus az ő gondolataikat, mondá: Hogy miért is gondoltok rosszat a szívetekben . . .

Kifelé nem merték elmondani azt, amit befelé gondoltak. Mert talán féltek Tőle, talán féltek az emberektől, akik hittek Benne, talán nem akarták mégsem Őt elveszíteni, hátha hasznát vehetik a barátságának?

Hányszor vagyunk mi is így és nem mondjuk ki, nem merjük kimondani azt, ami a szívünkön fekszik. Talán azért, mert mi is félünk emberi véleményektől, talán azért, mert félünk mi is emberi pártfogások elvesztésétől, talán azért, mert túlzottan óvatosak vagyunk és félénkek, túlzottan tapintatosak akarunk lenni és mindenfelé «jó fiúk». És talán ezért megy sokszor rosszabbul a világ sorsa körülöttünk, mert nincs merészségünk gondolataink mellé állni. És ezért van sokszor bennünk lelkiismeretfurdalás és izgalom, mert kifelé hűtlenek lettünk önmagunkhoz, ahhoz, akik belül vagyunk. Mert akármilyen kicsiben is, de tőlünk is függ a világ arca, az élet iránya, a holnapok színe.

Ez az egyik irányban baj, ha nem mondjuk meg a jót, vagy legalábbis azt, amit a szívünk jobbnak, becsületesebbnek gondol és nem követjük ezt a jót.

A másik irány talán még rosszabb és súlyosabb. Ha úgy gondolkodunk, mint az írástudók: ha befelé rosszakat gondolunk.

Jó volna egyszer csak egy napunkon számbavenni és megnézni, de önccsalás nélkül, egész rideg őszinteséggel, hogy hány szavunk szolgálta a helyeset, a szépet és a jót és hány szavunk volt ezek ellen?

Hány gondolatunk építette az életet és hány rombolt rajta? Hány érzésünktől lett több a világ és hánytól fogyatkozott meg? Hány cselekedetünk vitt tőlünk jószágot és hány tördelte szét azt, mibennünk is, másokban is, az életben is?

Hányszor vagyunk túlzott kritikusok és hányszor vagyunk olyanok, akik pozitívumot adnak. Akik alkotnak, akiknek munkája jobbít e világon. Hányszor vagyunk megszólóak mások elgondolásai felé, segítői mások szavainak, készségesek mások cselekedetei felé és hányszor vagyunk elutasítóak, rosszat-feltételezők, elégedetlenkedők, hiúságból, dachból, irigységből, ellenmondók és pusztítók, sötétlátóak, reménytelenek és hitetlenek?

Pedig az élet nem ezekre szorul, az életnek hit kell, az életnek jóakarát kell és rendíthetetlen optimizmus. Keresztény optimizmus, keresztény remény. Bizalom a jó győzelmében és lendület ezért a győzelemért.

Hiszen a jó győz, folytonosan győz, csak észre kell vennünk. És nem szabad azt elfelednünk, hogy emberek vagyunk. — Látszólag mindaz, ami Oroszországban, Mexikóban, Spanyolországban és Németországban történik, azt hirdeti, hogy nem győz a jó.

És mégis van okunk hirdetni és hinni, hogy igenis, győz a jó. Mert ott is győz, hiszen mi csak a rosszat vesszük észre, hozzánk csak a rossz hírek jutnak el. Illetőleg, elfeledkezünk a sok bátorságról, a sok mártíromságról, a sok hősiességről, a sok áldozatos-ságról, a sok életről, mely hűségben és szeretetben nyílik az Örök Isten felé.

És elfeledkezünk arról például, hogy azért talán sohasem volt az Egyházban bensőleg olyan egység, mint most. És talán nem volt ennyire kiváló és összetartó papsága, mint most. És nem volt ennyi világi hívője, akik apostolok, akiknek élete a szeretet és tűz, hogy a Krisztust hirdessék és az Ő elveit és tanítását vigyék bele a világba, hogy boldogabb lehessen ez a szegény és békétlen élet, mint most.

Ez mind a jó csodálatos győzelme.

És nem szabad azt sem elfelednünk, hogy aki Krisztus mellé áll, az megosztotta a világot. Mert jel Ő, akinek ellenemondanak. Kereszt Ő, akit vinnünk kell, hogy a keresztút végén megtalálhassuk. Küzdelem Ő és harc, hogy szétválassza a világot. Szétválassza a jók és gonoszak országára.

... Mit könnyebb mondani: Megbocsájtatnak bűneid; vagy mondani: Kelj fel és járj? Hogy pedig megtudjátok, hogy az Emberfia hatalommal bír a földön megbocsájtani a bűnöket, így szólt a bénához: Kelj fel, vedd az ágyadat és menj haza. Az pedig felkelt és a házába ment. Látván pedig ezt a tömeg, félték és dicsőítették az Istent...

Csak Őbenne van hatalmunk az élethez, csak Őbenne van hatalmunk a gyógyuláshoz, a szellemi és lelki gyógyuláshoz, csak Őbenne van hatalmunk a boldogsághoz.

A boldogság nem valami meglévő, megfogható, kívülálló dolog, amit meg lehet és meg kell találnunk. A boldogság a lelkületünk folytonos magatartása az emberek, a világ, a világ dolgai felé. Ha e magatartásban benne van az Isten, benne van a Krisztus lelke, akkor benne lesz életünkben a boldogság is. Érezni fogjuk és élni fogjuk, ha úgy fogjuk fel az életet, ha úgy fogjuk fel a világot, hogy az nem más, mint folytonos alkalom a szeretetre.

Ez a szeretet az élet virága, ez a szeretet az élet ereje, ez a szeretet hatalom és ez a szeretet maga a boldogság. Ezt adja meg nekünk a Mindenható Isten. Amen.

2.

Azt mondják, hogy nincs már meg a legtöbb helyen a kereszténység és ha meg is van, lényeges dolgokban nem ő irányítja az életet. Pedig benned is megvan, és bennem is megvan. Mindenkin és mindenütt. Talán úgy, sőt a legtöbbször úgy, hogy nem is tudod. Hiszen évszázadok alatt eszméi folyton hatottak, alakítottak, nemesítettek. Mind az egyén,

mind a közösség lelkén, felfogásán, ítéletein, nézetein, berendezésein.

Az emberi lélek lényegében keresztény, mondják. És van benne valami, ami úzi, ami hajtja, ami nyugtalanítja, ami bele akar kapaszkodni az idő rohanásából az időtlenség nyugalmába, ami a világ széteső részleteiből szomjas egy nagy egységre, ami a folytonos bizonytalanság nyughatatlanságából sírva nyúl ki a biztosság és örök változhatatlanság megsejtett valósága, az Isten után.

Nem mondom, el tud tévedni. Halálosan és végzetesen el tud tévedni az emberi gondolat és emberi érzés. De mindig tiszteletreméltó, ha őszinte és becsületes. És hozzá jött el a Krisztus.

Az Ő világossága lobogott a századokon át és fel erősítette az imbolygó, bizonytalan, a kialudni készülő, a füstölgő és nem-jó-helyen-égő emberi lán-gokat. Ahol nem volt, ott újat gyújtott. Egyáltalán: lett tűz, lett világosság. Nem mondom, nincsen meg legtöbbször a készség, legalábbis az egyszerű, az alá-zatos, a kitáruló és szomjas készség a befogadására. Vagy bizalmatlanságból, vagy ismerethiányból, vagy félreneveltségből, vagy elfejlődésből, gőgből és más meg más okból. Ezért nem tud teljessé lobbanni, nem tud, mert emberek vagyunk.

De azért ide is, oda is eljut egy-egy lángnyelv. Ide is, oda is elpattan egy-egy elevenítő, életetnyitó és szóró szikra az Ő lelkéből. Egybeolvad az emberi lélek lángjával, inspirál, emel és tisztít, elindít, alkotni kezd, gondolatot termel, érzést fakaszt, épít és be-fejez.

Más lesz vele és általa a szavak értelme. Más lesz a gondolatok iránya és az érzések színezete és mély-sége. Más intézmények születnek meg benne, más el-gondolások fogannak erejében az emberről, az ember-társról, az államról, az életről, a mindenségről.

És ez a folyamat állandó, folytonos, mint az élet maga, de éppen olyan változatos és változó is. Az egyikben diadalmas és erős, a másokban, talán éppen folytatójában, gyengévé lehet, lehet eltűnő. De ki meri

állítani, hogy el is tűnt? Ki meri mondani, hogy függetleníteni tudta szellemét évszázadok, évezredek meggyőződésétől, apái hagyományától, anyái érzésének erejétől, ki meri állítani, hogy ő teljesen más, mint voltak eddig az emberek? . . . Csak a balga és keveset gondolkozó.

Egyszer egész korok újjászületnek erejében, más-kor elsikkadni látszik és kevesek azok, akik hordoz-zák. De csodák születnek általa és talán egészen hitet-len környezet fiából és leányából nő ki olyan fensé-gesen, hogy térben és időben megint diadalát üli a történésen és az életen.

De nemcsak a közösség életében változik a hatása, mint a nagy vizek mélysége, hanem az egyén életében is. Vannak az elapadásnak és vannak a teltségnek, vannak az elvesztésnek és vannak az újjászületésnek döbbenetes esetei egyazon egyén életében is.

Egyszóval: él és való.

Ki tudná megmondani, hogy amikor egy darab kenyeret adsz a nyomorgónak, mennyi van belőle a mozdulatodban? Ki tudná megmondani, hogy amikor örülsz a jószág diadalának, mennyi van belőle az örö-mödben? Ki tudná megmondani, hogy amikor meg-bocsátasz, mennyi van belőle az irgalmadban? Ki tudná felmérni, hogy amikor lemondasz valamiről, mennyi van belőle az erődben? Ki tudná megállapí-tani és kinyomozni, hogy abban az esetben, amikor az emberiesség, a könyörület, lehajlás és szeretet pél-dáira azt kell mondanod: ez szép volt, ebben az em-berben mégiscsak megmozdult az örök emberi neme-sebb rész, hogy még az ilyen esetben, hitetlen és üldöző körülmények és személyek esetében is, mennyi a jószág-tényekben a belőlevaló?

Nincs, nincs olyan ember, akiben ne lenne. És aki-ben ma nincsen, lehet holnap. És akiben ma kevés van, lehet holnapután több; lehet, hogy sok lesz. Hiszen itt a távlatok és lehetőségek szinte végtelenek, mint ahogyan végtelen az Isten, aki van és akiből valók.

Csak akkor látnád, hogy mennyi van belőle, és mit

jelent, ha te tudnál róla, ismernéd vele a világot, tapasztalnád vele az életet és utána egyszerre és hirtelen mindenből és mindenkiből kihullana, csak belőled nem. Akkor látnád, hogy nélküle milyen szegény, milyen üres és milyen sikoltó-kínú lenne a lét.

Bolyonganál meghasadt lélekkel és összetört szívvel. Mert csak benne és vele erős a szó, örök a tett, édes az érzés, jut békéhez a harc, lesz a küzdelemnek célja és a szenvedésnek értéke.

...Csak vele örök az ember...

PÜNKÖSD UTÁNI XIX. VASÁRNAP

Az élet mindennapi tényei egyúttal a legmélyebb-tartalmúak is. Egyszerűek, mindig-azonosak, mindig visszatérők, mégis a legérdekesebbek. Az otthon, a család, a közösség feje, a lakoma, az esküvő, a születés, a halál, a betegség és így tovább meg tovább, az Üdvözítő tanításában, példabeszédeiben is folyton szerepelnek, hogy megkapják az örökkévalóságba-kapcsolódó jelentőségüket és értelmüket.

Hiszen ők a mindennapjaink, a keret, amibe életünk foglaltatik. Ők a leghűségesebb kísérőink, tetteink bölcs dicsérői, vagy igazságos vádlói, ahogy éljük őket.

... És elküldötte a királyi ember szolgálait a meghívottakhoz, hogy jöjjenek az esküvőre, de azok nem akartak jönni... Ők pedig megvetették és eltávoztak, egyik a villájába, másik az ügyes-bajos dolgaihoz és olyanok is voltak, akik elfogták és megölték a szolgálakat.

És a királyi ember mondá: ... akik meghívtattak, nem voltak méltók. Menjetek tehát az utakra és mindenkit, akit ott találtok, hívjátok meg az esküvői lakomára...

Vannak, akiknek lelke belevész a földi «villába», ügyes-bajos gondokba, foglalkozásba.

Elfelejtik, hogy két otthona van az embernek: az egyik az Isten mellett, a másik pedig otthon, saját-maga mellett. De nincs lelke a földi otthonának, ha nem az isteni otthon lelke él abban és e léleknélküliségben az ember is otthontalan lesz, elvész. Talán nem is tudja, hogy miért nyugtalan. Ezért nyugtalan és ezért üres neki az otthon. Mert nincs isteni lelke.

Nem az a legnagyobb baj, ha valaki téved. Ezt még lehet rendezni. Az a legnagyobb baj, ha valaki tévedésből, «otthontalanságából», lélektelenségéből elvet és elméletet csinál. Így lassan kihal, elcsenevész-sedik benne minden fogékonyság, — felfelé.

Elveszti végleg az isteni otthont és ezért elveszti a földi otthont is.

Mert az otthon bensőség, melegség, szépség és erő. Erős és boldog az az ember, akinek otthona van. Ragaszkodik is hozzá. Szereti úgy, a maga egyszerűségében és változhatatlanságában, ahogy hozzákötik az emlékei.

Az európai ember otthon-szerető. Inkább hagyománytisztelő és őrző, mint az amerikai. Itt egész falvakat is lebontanak, elvisznek, ha az üzlet úgy kívánja. Egyik faluban, pl. Plainfield-ben (Ohio) 20 lakóházat, templomot, városházát, postahivatalt «elvittek» a helyéről, ami kellett egy erőműnek és 5 km-el távolabb építették fel újra.

Hiszen lehet eset, hogy ez szükséges. De hacsak úgy, igen könnyen és minden meggondolás nélkül megy, olyan szellem csinálja, amiből hiányzik a kegyelet. A kegyelet, ami finomabbá, könnyesebbé, szebbé teszi a lelket és történetibbé, folyamatosabbá, emlékekkel-gazdagabbá az egész életet.

De ez más szellem. Olyan szellem ez, mint ami pl. ilyen reklámokat talál ki. Ugyancsak Amerikában. Pl. egy ecetreklám: Krisztusnak a kereszten a katona nyújtja az ecetbe-mártott spongyát. És körülötte a felírás: Igen, ha ez a mi ecetünk lett volna, jobban húsított volna Téged. — Vagy: ugyancsak ott többfelé láthatók sírok, sokszor igen sok, amelyeken nem kereszt van, nem a bibliából vett idézet, hanem valamilyen árúnak és kereskedőnek a dicsérete, reklámja. Súlyos pénzekkel fizetik meg ezt a hozzátartozóknál. Például egy ilyen reklám: Itt nyugszik Annie Hawkins, aki meghalt bosszúságában, hogy elveszítette a szépségét. Mert persze, ő nem tudta, hogy minden este (a cég címe) — krémmel kellett volna bekenni az arcát, amely krémet minden gyógyszertárban lehet kapni.»

Chicagó-ban a több mint száz pisztolylövéssel megölt gangsternek, Gustav Winklernek a holttestét, özvegye kívánságára ezüst koporsóba tették és melléje rakták kedvenc drágaköveit is és minden értékes

holmiját, amit szeretett, mint valami egyiptomi fáraónak. A családi kriptában, Saint Luisban, estélyi öltözetben, kikeményített ingmellben, briliáns gombokkal. Körülbelül 60—70.000 pengőt ért rajta az ékszer. Azután egy ezüsfeszületen kívül még egy amulettet, egy platina-szívet is tettek a mellére. A koporsó maga körülbelül 40.000 pengőbe került. És a barátoknak meg ellenségeknek százai, meg százai keresték még fel a temetés előtt, utoljára, a «nagy» gangstert.

Mert az özvegyének az volt a kívánsága, hogy: Én akarom, hogy «Gus», ami szép csak van, mindent megkapjon.

Egy ilyen szellemnek, aminek már semmi sem szent, nem lesz szent az élet sem, elveszti az üdeségét és fogékonyságát minden szépség és minden bensőség, minden lelki mélység iránt és jaj lesz neki, ha egyszer magáradöbben. — Meghasonlik és belezuhan a kétségbeesésbe, ahonnan alig lesz számára kiút. Mert ennek a megtalálásához is az kellene, amit ő már régen elherdált és magában megölt.

— A szolgálak összegyűjtöttek mindenkit, akit találtak, jókat és rosszakat egyaránt. Belépett azonban a király és látott egy embert, akin nem volt esküvői öltöny. És így szólt hozzá: Barátom, hogyan jöttél ide, hiszen nincsen esküvői ruhád? — Az pedig hallgatott. — Ekkor a király megkötöztette kezeit és lábait és megparancsolta, hogy vessék ki a külső sötétségre, ahol sírás van és fogak csikorgatása.

A lélekhez is odalép a Király és megnézi, hogy van-e még otthona? Isteni otthona, otthona Őmellette? És van-e még esküvői ruhája? Ami erre az otthonra méltó? Vagy, ha elvesztette, visszaszerezte-e? Vagy elvet csinált az otthontalanságból és a jóság, szépség és igazság ruhájának eldobásából?

Ha igen, szörnyű és döbbenetes lesz a hallgatása. Magában-kimondott ítélet lesz arról, hogy sokan vannak a hivatottak, de kevesen a választottak.

Az Isten kegyelme óvjon meg minket ettől a döbbenetes hallgatástól. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XX. VASÁRNAP

Rückert egyik költeményében írja meg a következő szép képet: elindulnak ketten a szomszéd faluba, az apa és a fiú. Késő délután van s a falu messze esik. Szép az út a mezőkön, a hegyen, az erdőkön át, minden a lemenő nap fényében úszik, zeng az erdő az örömtől, hangosan csattog a madárdal s a két vándor a csendbe-merülve boldogan hallgatja befelé a mindenséget. De egyszerre csak megérkezik az este. Hosszan húzódnak az árnyékok, lebukott a nap, előlopakodik a sötétség és lassan-lassan elmerülnek benne az utak, a fák, a virágok, a hegyek és az erdők. Egy darabig még csak szépen és jól megy minden, de nemsokára nyugtalankodni kezdenek a vándorok. És csakhamar bizonyosság lesz a kínzó sejtelemről: eltévedtek. Ijedten futkos a fiú minden irányban, hogy kutató szemekkel kérdezze a fákat, a füveket, a hegyet, az erdőt. De nem felelnek a fák, értetlenül mered rájuk a hegy, hallgatnak az erdők és nem ad választ a gomolygó sötétség a kiáltozásra. De feljöttek közben a csillagok. És a tapasztalt apa nem törődik tovább fia izgalmával, megáll egyedül és nézni kezdi a csillagokat. Tájékozódást keres, keresi az irányokat. És nem sok idő múltán meg is találja, visszahívja elkószált fiát és boldogan együvéssimulva, biztosan mennek tovább a megtalált ösvényen. Mert — teszi hozzá a költő — a földi út is a csillagokban van megírva...

«Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek», — mondja Jézus a mai evangéliumban a királyi embernek. Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hiszitek, hogy ennek a földi életnek az iránya a csillagokban van megírva és ennek az életnek, ami bennünk fáj és örül, szenved és nyugtalankodik, szeret és remél, ennek az életnek a története az örökkévalóságban készült el.

Szépek a fák, gyönyörűek a virágok, ha nyílnak, szép minden ígéret, mely bennefeszül a mindenségben, szépek a zúgó erdők, nagyszerűek a városi utcák, ígéző és megfogó az élet, de, — több mindennél az ember! Ezért hallgat minden, ha az ember, mint ember megy el hozzá.

Nincsen nekünk más helyünk, ahová fordulhatunk nyugodtan, mint a csillagok mögött lakó Örök Értellem, az örök Isten. Higgyünk Neki külső jelek és csodák nélkül is, higgyünk egyszerűen és mélyen, mint amilyen egyszerű és mély a mindennap és megadja ő majd a csodákat is, a belülvalók világában, mindannyiunknak. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XXI. VASÁRNAP

Békét akarok, — sír fel a lélek a mindennapok leverő egyhangúságában; békét akarok, jajong a szív sokszor, szenvedélyek gyötrelmeiben. És elindul az ember keresni a békét, elindul önmagából kifelé. Mit adott belőle az időnek ez a darabja, amit XX. századnak nevezünk? Jó néha ezzel szembenéznünk.

A mult század életideálja, a polgári életideál, mindenfelé kihalóban. A valahonnan élvezett életjáradék kényelmébe és az e világba-feledkezésébe mint hatalmas jaj szakadt bele a háború. Még most is álmok várakozása ugyan a háború előtti kor nyugalma, álmoké, amelyek pedig soha be nem következnek, legfeljebb feltartóztatják az új életérzés eljövetelét, mely most Európában vajúdik, mely már mihozzánk is elérkezett a szellemek rezdülésében, a lelkek iránykeresésében.

Elindul az ember a békéért és beleütközik kint az osztály-ellentétek lassan-lassan áthidalhatatlanná szakadó meszeségeibe és a szakadékok minden oldalán égő gyűlölet, egymás-nem-ismerés és elzárkózás kicsinyességeibe és elhatároltságaiba. De gyűlöleten nemcsak hogy béke nem születhet meg, de még csak társadalmi rend sem állhat fenn sokáig.

Elindul a kereső és nyugtalan ember és magabátép a divatos gondolatokból egynéhányat és mert nincsen tapasztalata az örök emberi szívről és nincsen tudása évezredek hatalmas gondolataiból és eredményeiből, törekvéseiből és megszentelt fájdalmából, azt hiszi, hogy abból a pár gondolatfoszlányból és zavart elméletből megépítheti a jövő igazságbirodalmát.

Testvéreim, minden nagy és fenséges, minden időálló és maradandó, munkán és szenvedésen épül és talán soha annyira nem tartozott az eljövendő élet-

formához, az új emberiség arcához és gesztusaihoz a hősiesség, a heroizmus, mint manapság! A heroizmus, amit a tegnap embere úgy lemosolygott.

De ne feledjük, hogy az erkölcsöt parancsszavakkal valakire ráparancsolni nem lehet. Ne feledjük, hogy a gyűlölet sohasem építő és a mai evangélium példázata szerint meg kell tanulnunk megbocsátani. Nem a bűnnek, nem a hibának, nem a tévedésnek, de igenis az embernek.

De ehhez erő kell. És az egyetlen, ami örök és ami a szellemek rengésében mindig igazságot-hordozó, az, amiről szent Bernát azt mondotta: Ez az én legnagyobb életfilozófiám: tudni Jézust, vallani a megfeszített Jézust. (In Cant. 43. 4.) Csak ebben lesz meg az erő, csak ebben él a béke az ember számára. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XXII. VASÁRNAP.

«**N**incs oly hatásos ellenszere a méregnek, mint a méreg jelen-nem-léte; egy erény sem olyan megbízható, mint a szépség hiánya; egy erőd sem olyan biztonságos, mint az ellenség távolléte; és nincs hatalmasabb védő, mint a gyermek védtelensége» — olvashatjuk egy hindu mesében. (F. W. Bain: Holdsarló.)

Olyan szellem van ebben a mesében, ami talán minden ízében ellenkezik a farizeusok szellemével, akik tanácskoztak, hogy hogyan fogják meg Jézust a szavaiban. — A teljesség szelleme a félségek, a határok ravasz tologatása helyett, az egyenesség szelleme a fondorlatos észkacskaringók helyett, a nyíltság és határozottság szelleme a hátsó gondolatok, a megszorítások, az elhallgatások szelleme helyett.

Hányan jönnek hozzánk a szellem nevében és a szavuk méreg. Hányan kínálják az életre a jószág ruháját és a mozdulatuk árulása az élet ellen. Hányan mondják a békét és készítik a háborút. Hányan hirdetik a szándék tisztaságát és az érzés hűségét a jóhoz és munkájuk eredménye az emberi lélek és szív kíméletlen kiszolgáltatottsága a semminek.

Mert farizeusok. Vagy a tudás farizeusai, vagy a tapasztalásé, vagy a szándékoké, vagy a jövőé. Torz a gondolatuk és nem emberi az érzésük. De itt vannak és kísértének, kísértik a multat, kísértik bennünk az Istent.

A szovjetifjúság szervezetének, a Komsomolnak a vezetősége aratás előtt felhívást intéz az ifjúsághoz, hogy ők is kivegyék derekasán a munkából a részüket és legyenek részen és leplezzék le azokat, akik a terméshől a maguk számára elrejtenek valamit, a hivatalos részen kívül. Legyen az akárki. — Hoznak is az újságok csakhamar egy példát, egy 13 éves ifjú példáját, (Pronya Kolibin), aki saját anyját

jelentette fel, mert búzát rejtett el magának és a fiának. A fiút napiparancsban példaképül állítják a többiek elé a Komsomolban, pénzjutalmat kap, megdicsérik, szegény anyját meg hároméves számkivetésbe hurcolják Szibériába.

Vagy: ugyancsak a Szovjet az, ami nem riadt vissza attól, hogy régi sírokat kiraboljon és megszenteltelenítsen, amikor pénzügyileg megszorult. — A petropawlowski cári kriptá csendjét megtörte az emberi elvetemültség. A szovjetbizottság kinyitatta a félkörben álló koporsók közül a III. Sándorét. A bebalzsamozott halott olyan, mintha csak tegnap halt volna meg. Tábornoki egyenruhában. De ezeknek az uraknak nem szent semmi sem, levesznek, lefejtenek róla minden drágaságot, minden ékszert. Ugyanígy jár II. és I. Miklós, I. Katalin cárnő koporsója és holtteste is. Csak Nagy Péter koporsójánál éri meglepetés és talán egy kis ijedt félelem is őket: Utoljára, nagy nehézséggel bontották fel ezt. Mikor a nagy cár, mindvalamennyi között a legegyszerűbben megmaradt, megmutatkozott előttük, olyan volt, mintha élne. Egyszerűen volt öltözve; egyedüli, akin nem volt ékszer, csak a kezében tartotta az országcímert. Szigorú szemekkel nézett. Mindenki hátradöbbszent. A lábánál voltak famodelljei pétervári alkotásainak és az egész város terve. — Hallgatagon zárta le újra a csekabizottság a nagy cár koporsóját. — Azután listát állította össze az elrabolt ékszerekről.

Talán egy pillanatra kinyílt a lelkükben a sejtelen és megérintette őket, hogy mit jelent a múlt, és tisztelet sarjadt kegyetlenségükben és kietlenségükben az alkotó munka, az alkotó szellem iránt.

A szellem iránt, amiben az Isten él, aminek legszelbe ruhája az egyszerűség, legnemesebb igénye az igénytelenség és legnagyobb erénye a tiszta becsületesség.

Ez a szellem nem a farizeusoké. Nem állít szembe dolgokat, amiket csak a rosszakarat vagy emberi gyengeség veszíthet össze, beszéde az «igen» és a «nem»; nem tördeli részekre az életet és nem játssza

ki egyik részt sem a másik ellenében, hanem e g y ü t t tudja látni az egész életet, tudja látni az e g é s z embert; az a szellem ez, mely az igazságból született és lényege nem a rombolás, hanem mindenütt az alkotás, a mindig szebb, több és jobb jövőért elinduló munka.

Adjátok meg a császárnak, ami a császáré és adjátok meg az Istennek, ami az Istené. Az Isten nem kívánja, hogy sorvasszatok el magatokban a földet, hiszen az is az Ő egyik ragyogó gondolata, és viszont, nem lesztek e g é s z emberek, ha kidobjátok magatokból az eget. Ezt tanítja az Úr, ez az élet egyetemessége, mely emberhez egyedül illő és embert egyedül elnyugtató. Úgy legyen.

PÜNKÖSD UTÁNI XXIII. VASÁRNAS

I.

Valami nagy szomjúság gyötri az embert az evilágon-túli valóságok felé. Tudni akar bizonyosat, el akar igazodni, mert homályosan érzi, hogy nem elég ez a földi lét, hogy ennek valahol folytatása lesz, ahol majd az igazság uralkodik és a béke virul, mert itt a földön folytonos száműzöttek ezek, s jó, ha néha-néha lopva vissza-visszatérhetnek száműzetésükből. És nem rajzol teljes képet önmagáról önmagának az ember, nem rajzol teljes embert az író, a művész, ha ezeket az ősi vágyakat kifelejtí, vagy eltorzítja vagy szándékosan kihagyja az ember-szívből, ha ezeket a vonásokat letörli az emberarcról.

A kereszténység eszméi bennünk élnek. Talán tudatosan, talán tudatlanul. Benneélnek abban is, aki talán tagadja ezt. Hiszen az egész kultúrkörnyezetünket átjárták már és ha eltördelve, ha leszorítva, ha üldözve is, de folyton hatnak, terjesztik és építik a szeretet fenséges országát.

De mennyivel gazdagabb lesz az ember, ha egyszer az a bizalom viszi a Krisztushoz: meggyógyulok, ha csak a ruhája szélét érintem is meg, mint a mai evangélium mondja. És milyen belső megrázkódások, mennyi csalódás, mennyi könnyelműség után jut el nagyon sok ember ide, ha egyáltalán eljut. Ha le tudja győzni a gőgjét és maradéktalanul mer önmaga jobbik és tisztábbik énjének építője lenni.

Hiszen ide bátorság kell. Mert kinevetik azok, akik még nem jutottak el, vagy — saját vesztükre — sohasem jutnak el eddig. Kinevetik, mint Krisztust kinevették és csak később ámulnak el és sompolyognak el, amikor megszégyeníti őket, megrendíti őket az emberi szívben megszületett csoda.

Kiszámították, hogy az Egyesült Államokban a különböző jószok, jósnők, álmfejtők, új vallást alapítók évente 125 millió dollárt keresnek. A szív

űző vágyából mennek hozzájuk, hozzájuk, akiknek legeslegnagyobb részük nem tisztalelkiismeretű, számító és áruló.

És így van ez mindenfelé. Köztünk is. Hiszünk könyveknek, amelyek hitele pár hónap, legfeljebb pár esztendő. Ki tudja, talán már másnap másként látja a dolgokat az írójuk?

Hiszünk és elindulunk földi bölcsek után, akik gyengék és tévedők, mert emberek. És nem megyünk a Mesterhez. — Testvéreim, imádkozzunk, hogy eljőjön hozzánk is sokszor a perc, amikor azt mondhatja Ő: a te hited meggyógyított téged! Amen.

2.

Az egyiknek meghal a leánya, a fia, az apja, az anyja, a felesége, a testvére, az, aki a legkedvesebb volt neki e földön. A másik vérfolyásban szenved, emésztí a vérét a betegség, gyötri a láz, csigázza a baj, nincsen napja a nyugalomnak és békességnek a számára. Vagy nem a teste vérzik, hanem véres a lelke, rázuhant a megélhetés kinja, a félelem a holnaptól és vájja, folytonosan vájja, keseríti, szomorítja, feketíti, elcsúfítja a földi baj, a földi kín, a megnevezés, a mellőztetés, a tervek összeomlása, a szegénység, az üldöztetés, az igazságtalanság, vagy bármi más, talán csak egy nagy döbbenet a mindenség előtt, talán csak egy nagy üresség és kétség a lét titkával szemben, talán csak egy megmondhatatlan szomorúság, mely jön, mint az őszi köd és a hideg eső és letöri, gyötri azt a lelket, amit az Isten szépnek, frissnek, fehérnek, élettől-duzzadónak, mindig újnak, mindig érdekesnek és elragadónak akart és akar.

És miért? Mert e m b e r a neved. Sokszor és legtöbbször csak pusztán ezért: mert e m b e r a neved. — És panaszkodol. És sírsz. És lázadsz. És kétségbeesel.

De van-e neked erőd és bizalmad odamenni hozzá? Úgy, egyszerűen és természetesen, mint az a «princeps», mint az az előkelő ember tette? Van-e neked

annyi hited, mint annak az asszonynak, aki csak a ruháját akarta megérinteni és biztos volt, érezte, tudta, hitte, hogy ez elég, hogy ettől meggyógyul?

Mert, látod, meggyógyult. És, látod, az a másik sem hiába kérte. Nem kellett várnia, nem kellett kifogásokat hallgatnia, ez a Titokzatos Idegen, ez a hatalommal-bíró Ember, ez az Isten ment és segített.

De van-e neked ehhez akaratod? Avagy talán te is azok közé állsz, akik, mert nem ismerik, «deridebant eum», kinevetik őt. Vagy talán, ha nem is állsz közéjük, de a félelem elsodor az útjából, a félelem a külsőtől, az együgyű és hangos emberektől, akiknek csak a hangjuk hosszú, de az erejük rövid.

És ezért van az, hogy nem érzed annak a ténynek az édes valóságát, hogy ez a hír elterjedt az egész vidéken. Pedig ebben benne van a felszabadulás, a gyógyulás, a menekvés, az a csodálatos titok, hogy a belülvalók országa mindig többet ér a kívülvalók világánál. Amen.

PÜNKÖSD UTÁNI XXIV. VASÁRNAP.

I.

Mi az, ami folyton üldöz? — A vég. — Mi az, ami ellen mindig küzdesz? — A halál. — Talán nem is gondolsz sokszor tudatosan rá, de tőle menekülsz, őt akarod legyőzni, erősebb akarsz lenni, mint ő. A dolgaiddba menekülsz; alkotásokba adod a szíved és lelked legjobb részét; gyermekeid vannak; a híred magasan és messze szárnyal — és mégis fekete csattogással rebbennek meg sokszor a napjaid: a vég, a megsemmisülés tör feléd.

Lehet, hogy az anyagba menekülsz és hirdeted, hogy csak anyag van és csak anyag vagy te is és csak abba térsz vissza és vége. De honnan van az anyag és honnan van benned az igény, hogy ne legyen vég, honnan van a vágy, hogy örökké légy, honnan van az a titkos érzés, hogy nem hullhatsz soha többé az üres semmibe? Ó, ez buta és lapos lét lenne.

Vagy elmégy és az utakon kívül keresed az örökkévalóságodat, mert talán tudatlanság, vagy gőg a vezetőd, és elkerülsz az okkultizmusba, a spiritizmusba, a theozófiába, a lélekvándorlásba, megölöd magadban az értelem tiszta fényét, a gondolat szabad szárnyalását, az erő hömpölygő hatalmát, és végigvonulsz az életen egy bélyeg tébolyával s elvérzel jószándékos nyomorúságán mindörökké. Mert nem tudtad a szót, hogy: «ha akkor majd azt mondják nektek: ime, itt a Krisztus, vagy amott van a Krisztus, ne higgyetek. Mert támadnak hamis-krisztusok és hamis próféták és tesznek nagy jeleket és csodatetteket, úgy, hogy tévedésbe ejtik, ha lehet, még a választottakat is».

Vagy okos leszel és mégis legyőzöd a halált? Annak hiszel, aki eddig egyedül jött onnan, a «Túl»-ról vissza, és utána is sokszor látták, láttá az egész ifjú egyház, látták férfiak és nők, és látták nemcsak egyszer, hanem negyven napon keresztül, és nem zárt,

lefüggönyözött szobákban és titkos összejöveteleken, hanem látták a ragyogó napfényben, az élet különböző helyzeteiben és látták nem messziről, hanem közvetlen közelből, nemcsak mint szellemet, hanem olyannak, akinek húsa és csontjai vannak: megjelent mennybemenetele előtt még «több, mint ötszáz tanítványnak, akik közül még sokan életben vannak», mondhatta szent Pál, mikor írta levelét. Hozzá kiáltott fel Isván, az első vértanú, a halálakor: «Látom nyitva az eget és az Emberfiát ülni az Atya jobbjára felől» És látták utána ezren és ezren vértanúk akik őt, az erejét hordozták a szívükben, mely így erősebb volt, mint a halál.

«Aki miattam veszíti el az életét, aki bennem veszíti el az életét, megtalálja azt», — zeng most is az ő szava; ne féljete azoktól, akik megölhetik a testet, de a lélekkel szemben erőtlenek.

Akiben az ő lelke van, azzal szemben erőtlén a halál... Amen.

2.

Valamelyik nap mentem egy csendes utcán végig. Velem szemben vezetett egy édesanya egy kisgyereket. Lehetett úgy három, négy éves. Szépen, tisztán volt felöltöztetve és nagybuzgón beszélgetett az édesanyjával. Amint így jönnek, egyszer csak szép lassan elsuhan mellettük egy autó. S a kisgyerek, mintha hirtelen elvágták volna a kedvét, elkezdett keservesen sírni. Hiába csitította az anyja, nem szűnt meg a sírása. Végülis megkérdezte — persze, mindez igen rövid idő alatt folyt le — hogy: «mi bajod, mi kell, kisfiam?» «Az kell» — válaszolta a kisfiú keserves sírás között és az akkorra már elég messze elhaladt autó után mutatott. «Hát fogd meg» — mondta mostmár mosolyogva az anyja, de a sírás csak nehezen akart elcsitulni.

Hányszor vagyunk mi is ilyen kisgyerekek. Akiknek a vágyai nagy falakba ütköznek, és hiába próbálkoznak áthágni ezeket a falakat, hiába vágyakoznak mögéjük nézni, hogy ugyan mi van ott, hátha ott van

az álmaink tündérpalotája, nem sikerül. És mi is elkezdünk ilyenkor sírni, mint ez a kisgyerek. De talán a mi sírásunkat már nem látja és nem hallja senki sem, ez hangtalan, befelésírás, de annál keservebb és annál szomorúbb. Ilyenkor olyan egyedülnek, olyan árvának gondoljuk és érezzük magunkat és haragszunk mindenkire, mert azt hisszük róluk, hogy ők az okai a szomorúságunknak, ők a felidézői a bajainknak.

És mitől van ez? Sokszor tudjuk, sokszor azonban nem tudjuk. De akár tudjuk, akár nem, egyformán keserű. Sokszor érezzük, hogy kellene egy kicsit több szorgalom, sokszor érezzük, hogy jó volna egy kicsit több akarat, sokszor tudjuk, hogy csak több tudás segíthetne, sokszor megsejtjük, hogy csak a bűneinktől való teljes, alázatos, bánatos megtisztulás hozhatna vigaszt, sokszor tudjuk, hogy csak egy kis gyűlöletet, hazugságot, lopást, rágalmat, szeretetlenséget, tisztátalanságot kellene rendeznünk és akkor rendbejönne minden, eltűnne a ziláltság, elhagyna a bizonytalanság, elrepülne tőlünk a szomorúság, nem kellene az emberek között és az Isten színe előtt félelemben járnunk.

De sokszor nem tudjuk, nem érezzük, nem sejtjük így. Csak mintha egyszerre szétfoslott volna a belső szilárdságunk, rendezettségünk, amire mindig törekszünk és ami nélkül nincsen békénk. Talán éppen akkor zavarodik össze minden hirtelen, amikor már látszólag minden a legjobban haladt és alakult. És kezdhethjük előlről. És ez olyan kemény és ez olyan nehéz.

És baj az, hogy ez így van? Baj is és nem is baj. Minden haladás, minden tökéletesedés, minden eredmény nyugtalanságnak, elégedetlenségnek, lelki forrongásnak, többre-vágyásnak az eredménye. A tétlenségben ellustul, beteg lesz a lélek. Tehát ilyen szempontból jó. De baj akkor, ha már nem törődünk azzal, hogy hová fejlődnek bennünk a dolgok. Ha már nem akarjuk azt az irányt, amely Krisztus felé vezet. Ha már nem érezzük a bűnt bűnnek, a jó

útról való letérést eltévelyedésnek, ha már nem zeng bennünk a szózat a jóról, a szentről, a tisztáról. Ha már nekünk minden mindegy. Ez már baj, ha nincs meg bennünk a Krisztus égő igéinek rendező elve, azok az igék, amelyek erősebbek az égnél és földnél is, mert az ég és föld elmúlik, de az Ő igéi el nem múlnak.

Egyszer a mi életünk is úgy elfogy, mint ez az egyházi esztendő. És akkor találkozunk a halállal. Beleütközünk. És a halál olyan nagy hatalom, ami egyesegyedül csak a Krisztus igéinek erejével győzhető le. Vigyázzunk! Úgy legyen.

ALKALMI BESZÉDEK

KRISZTUS KIRÁLY.

I.

Kétféle történés van. Az egyiket látjuk, lelkesülünk rajta, vagy elcsüggedünk, aszerint, hogy hogyan és mi jut belőle hozzánk. — A másik azonban láthatatlan, titkos, bent érik ki a lélek mélyén. Nem látható és mégis hatalmas, hiszen a külső is jórészt ennek a lecsapódása. Tényekbeöltözése.

Minden léleknek külön története van. És itt van az egyetlen terület, ahol teljesen függetlenek lehetünk és vagyunk. Ahol teljesen élhetjük önmagunkat. Élhetjük az álmainkat, melyek megnövesztenek a hétköznapiak fölé, élhetjük a vágyainkat, melyek bizonyára sokkal színesebbek, mint amilyeneket tud nyújtani a mindennap. És itt nem kell félnünk, hogy valaki ránkötör és kikacag. Itt nem kell félnünk, hogy valaki megles és ártalmunkra lesz. Minden léleknek vannak titkai. Igaz, ezek a titkok sokszor nagyonis nyilvánosak, mert igen egyszerű az a lélek. De mégis vannak, és fontosabbak, mint a valóságok. Mert, hogy a valóságok szürke és fojtó terhét cipelni bírjuk, az az álmok érdeme . . .

Mondta neki Pilátus: Király vagy Te? Felelé Jézus: Te mondd, király vagyok. Én arra születtem, és arra jöttem a világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról. Mindenki, aki az igazságból van, meghallja az én szavamat.

De csak az, aki az igazságból van.

Jó néha befelépillantanunk, felmélnünk és megvizsgálnunk belső történéseinket, de úgy, hogy egyszer már ne a mi megnyugtatóságaink és rámagyarázásaink legyenek az urak és irányadóak e vizsgálatoknál, és megállapítanunk, hogy mennyire a Krisztus király a mi eszményeinkben?

Vajjon csak ünnepnapok dísze-e Ő minékünk, csak érzelmes pillanatok menekvése-e, avagy való-

ban király, aki úr a gondolaton és győz minden érzésen?

Mert ne feledjük soha, hogy csak az hallja az Ő szavát, aki az igazságból van és megéri minden pillanatot, megéri az életet, hogy egyszer-egyszer az Igazságból újjászülessünk. Amen.

2.

«Az én országom nem e világról való», döbben fel előttünk az Úr felelete. Mintha nagyon messziről zúgna le ide, mintha mögötte csak a magasságok messzesége zengene, mintha nem volna köze a hegyek súlyához, a mezők illatához, az erdők susogásához, a házak titkaihoz, az utcák rohanó kigyózásához. Mintha csak messziről borulna rá az árnyéka a világra, olyan messzeségből, amely messzeséggel talán sohasem találkozunk.

De akkor mit akar mégis itt közöttünk? Ha az igénye nem e világ, miért akarja magának ezt is lefoglalni? Miért akar mégis mindenütt ott lenni, minden gondolatot értékelni, minden érzést minősíteni, minden vágyat magához-emelni, minden sorsot lekötni és ott is úr lenni, ahol teljesen egyedül vagyunk, ahol teljesen csendességben bújnak meg a dolgok, vagy ha viharzanak is, arról senki sem tudhat: lent, a lélek mélyén, bent a szív legbelsejében, ott, ahol forrásozik az életünk és a lelkiismeret finomsága méri bennünk az időt, méri a történések elfutó, de többé végleg soha-el-nem múló értékét.

És miért van az, hogy mégiscsak akkor vagyunk szabadok, ha az ő mértékébe szabjuk bele az akaratunkat? Miért van az, hogy csak akkor vagyunk biztosak, ha az ő világosságánál gyujtottuk meg a gondolatunkat? Hogy csak akkor vagyunk nyugodtak, ha az ő fenségében és méltóságában nyílnak az érzéseink? Hogy csak akkor lesz gondunk örömmé, ha vele túljutunk a mán, a holnapon, a tegnapon és egy belső megoldottság harmóniájában miénk lesz a földön a legnagyobb szabadság?

De ezt a szózatot csak az hallja, aki az igazságból van. Csak abban lesz a mindenség minden vágyával lényezet-érlelő édes valósággá, aki ott tudja hagyni kicsi és önző-önmagát, hogy a Krisztus Király lelkének örvénylő, isteni mélységeiben mérje meg és lássa meg a maga világát . . .

MINDENSZENTEK NAPJÁN

Csak mi gondoljuk tágnak az emberi sorsot és ki-
meríthetetlennek az emberi képességeket. Való-
jában még a legsokoldalúbb ember is csak egyoldalú,
talán símásban, talán nagyszerűbben, talán fensége-
sebben, szelídebben és így elfogadhatóbban, de mégis-
csak az.

Vannak, akik mosolyognak a nyolc boldogságon,
mert nem ismerik az emberszív örvényeit, nem ismer-
rik a vágyak egyszerűségét, az álmok azonosságát,
a korlátok és törekvések mindig-egy hatalmát. Nem
ismerik és ezért nem tudják, hogy mosolygásuk az
üresség csillanása, a felületesség gyenge áramlása,
nem ismerik azt az ígész világot, azt a kemény le-
számolást, azt a lélekszerinti következetességet, azt
az értelmek és értékek mélyenzengő összefüggését,
azt a kitáruló gazdagságot, ami rejtett kincs az élet
országútjának szélén és megtalálni csak nagy tapaszt-
alás, csak meleg odaadás, csak mély hit és egész
emberség képes, akkor, amikor ritka pillanatokban
felröppen az elme és kitágul a szív a lét csúcspontjaira.

Szent Ágoston a világot a jó és rossz küzdelmének
fogta fel történetfilozófiai munkájában. Goethe is azt
mondja, hogy a történelem nem más, mint a hit és
hitetlenség harca. Tovább is mehetnénk és azt mond-
hatnánk, hogy nincsen politikai válság, nincsen lényeg-
ében gazdasági válság, csak egyedül egy van: válság
a hitben. Az emberi lélek legbelső rétege a hit. Nél-
küle meg nem lehetünk. Minden törekvésünk érette
van, mert ő adja az erőt, az örömet, a biztonságot
a mindennapokban. Ha diadalmaskodik, nincsen vál-
ság, mert nincsen helytelen eligazodás, nincsen önzés,
nincsen az értékek összeviaszasága és tévedése. Még
a hitetlenségben is a hit munkál, de negative, mert
nincs, az ürességgel, mely utána kiált, mert nincs,
a bizonytalansággal, mely érte törekszik, mert nincs,

az irigységgel, mely le akarja törölni a mások örömet és meg akarja fosztani a békétől a hívőt, mert neki nincsen, mert ő nem tudja, mi az. Talán öntudatlan minden, sőt, a legtöbbször az is, talán tudatlanság, talán neveléshiány, talán az alázatosság, az akarat hiánya, talán ádáz gyűlölet, mindegy, akármilyen, a világon minden a hitért sír, a hitért gyilkol, a hitért imádkozik, a hitért gyűlöl, a hitért szeret, a hitre törekszik, a hitet keresi.

Ti, akik a boldogságokba öltözködtetek, ti, akiknek élete kinyílt az örökkévalóságban, ti, akik tudatok lenni következetesek, okosak, tiszták, szegények, szenvedők, igazságkeresők, irgalmasok és szelídek, ti minden szentek, könyörögjetek érettünk! Amen.

SZENT MIKLÓS

(MIKULÁS)

Szent Miklós püspök 350 körül élt Myra városában, Kisázsiában. Millió és millió ember élt vele együtt a földön, millió és millió ember élt itt utána, de vajjon hánynak porlott el már régesrégen az emlékezete, talán pár évvel haláluk után már senki sem tudott embermilliárdokról, ugyanakkor, amikor az ő híre-neve ragyogva száll most is a világ felett és gyermekszemek tüzeit gyujtja fel minden esztendőnek egy-egy napján és gyermekszemek fénye békét csordít bele, kacagást hint bele a felnőttek szívébe is. Legalább egy-egy percre itt is, ott is, ezer meg ezer házban, ezer meg ezer szobában megsuhog az öröm, feledés száll el a gondok felett és a küzdelmek kínjai megcsitulnak.

Miért? Nem másért, csak azért, mert egyszer valaki megértette az Istenember példáját és maga is követte azt: körüljárt jót tévén. Egyszerűen és természetesen, de az az egyszerűség és természetesség lehozta köréje az eget.

Gazdag örökség maradt rá. Ki ne ismerné számtalan jótette között azt a talán legbájosabbat, amikor megsegítette városának egyik nemes emberét. Volt ennek a nemes embernek három szép leánya. De mit ért a szépség, ha roppant nagy szegénység nyomorította meg és emiatt nem akadt kérő a háznál. Már-már rossz útra tértek a leányok a rossz sors miatt, amikor megérkezett a segítség. Szent Miklós éjjel elment a házhoz és a nyitott ablakon egy zacskó aranyat bedobott hozzájuk. Volt nagy öröm, mikor megtalálták. Itt volt az út, menekülni a gondból. Másnap éjjel meg a második leány számára dobott be pénzt. A harmadik éjjel már megleste titkon az apa, hogy ki lehet ez az aranyszívű jótevő? És hálás lélekkel omlott le előtte, hogy megköszönje neki a jót.

Vagy egy másik eset a száz meg száz közül: hajó-

törés fenyegetett egy hajót a viharos tengeren. A tengerészek hallottak már a híres püspökről, a készségéről, amellyel mindenkinek segít. Könyörögtek, hogy jöjjön és mentse meg őket. Egyszer csak megjelenik egy alak a hajón, megigazítja a vitorlákat, új irányt ad a hajónak és az megmenekül. Mikor kikötöttek a hajósok és elmentek hálát adni a templomba, látják ám, hogy ugyanabban az alakban áll az oltárnál a püspök, mint amit ők láttak a hajón.

Csudálatos a jóság életereje és példája. Évenként kivirágzik és megzendül valósága az időben. Köréje csak azok a pillanatok csoportosulhatnak, amelyek belőle születtek és éppen ezért a létük örök. Halhatatlanok, mert az Isten adja nekik ezt az ajándékot mindörökre és hatalmasak is, mert tartalmuk soha ki nem fogy. Tettetek már jót? Akkor megtapasztaltatok, hogy bár adtatok, de nektek maradt a több, hogy minél többet adtatok, ti annál gazdagabbak maradtatok. Nincsen nagyobb béke és boldogság a földön annál, mint amit a jóság adhat, nincsen edesebb öröm a lelkekben annál, mint ami a jó ajándékozásának nyomában kivirágzik a szívben.

Mintha ilyenkor leszállna egy darab kék ég közénk és mintha angyalok gurítanak a perceket. Ének varázsa csillog a levegőben, minden olyan fehér, minden olyan puha, üde és ragyogó. Hirtelen megérzi az ember, hogy az öröm az ártatlanság kiáradása, hogy az öröm az éggel eljegyzett csoda, hogy az öröm mellett angyalok állnak s éppen ezért balgaság ezt az örömet nem az égtől, nem a Szenttől kérni és várni. Csak a tiszta hatalom adhatja ezt és önmagát csapja be az ember, ha máshonnan akarja és máshonnan kéri.

A jósághoz elküldi Isten a lelkét. Elküldi hozzá az angyalait. Mikor Miklós püspök érezte közeledni a halálát, kérte az Urat, hogy küldjön le hozzá angyalokat. És küldött. Angyalok vitték fel a lelkét a magasságokba, ahol most is él és ahonnan jósággal néz le rátok.

Talán mosolyogtok. Mosolyogjatok, de próbáljátok meg egyszer így keresni az örömet. Szegény, megfáradt, kiégett szívetekre az örömet. Hiszen nem csoda, hogy ilyenek vagytok: emberek vagytok. De mégis öröme születtetek. És ha így kéritek és keresitek, egyszerűen és emberien, a jószágban és égben, el is jön a szívetekbe az öröm. Mert akkor — keresztények vagytok.

KARÁCSONYI KISDED.

I.

Tudod-e, hogy a gyermek mindig vár valamit? Vár karácsonyra, vár születésnapra, vár névnapra, vár akkor, ha vendég érkezik, vár akkor, ha apja, vagy anyja jön meg valahonnan; és e várakozások alatt elfutnak a napok, elszaladnak a hónapok, de közben mindegyik magáraöltötte a várakozás ünnepiességét és csillogó örömét, közben mindegyikből több lett, mint hétköznap, több lett, mint a te napjaid — most.

Mert a gyermek talán már akkor megsejtette, hogy nem fontos az idő, csak a lélek a fontos, amivel az időt megtöltjük. Mert talán a gyermek már akkor megsejti, hogy nem elég a szürkeség és a robot, a szívnek öröm kell és ünnepi varázs és ez sohasem jön kívülről, hanem lényegesen belülről támad és a belső egyszerű, de mély vágya váltja ki a külső világból is. Mert a gyermek lelke közel van az Isten lelkéhez, a gyermek lelke közel van ahhoz, ami egyszerű és éppen ezért fenséges, tiszta- és éppen ezért vonzó; szent- és éppen ezért utólérhetetlen, egyszerűval: közel van az Istenember szívéhez. Hiszen Ő mondotta, hogy ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be a mennyek országába.

Pedig a bemeneteltől függ már itt is a boldogságunk. Mert ne gondoljuk, hogy ez csak késői mese és az élet végén elvárható esetleges örökség. Nem. Minden-napi szomjas igénye ez az emberi szívnek és nyugtalan vágya a soha meg-nem-elégedő, mindig mást-kereső emberi léleknek. És a mi sorsunk olyan gyermeki kicsinységektől függ, olyan hirtelen naivságok, meg-mosolyognivaló apróságok döntik el rendszerint azt, hogy a boldogságok országába juthassunk.

Vajjon lényegében más lett az életed, mint a gyermeké? Nézz csak magadba és rá kell döbbed, hogy legerősebb és leghúságesebb élményeid és emlé-

keid a gyermekkor élményei és emlékei. Izük most is a legédesebb és jólesik tudni, jólesik felemlgetni őket, mert érzed, hogy örökkévalóak lettek. Vagy talán nem olyan vagy most is, mint a gyermek? Nem menekülsz-e a mindennap robotja közül egy-egy érzéshez, egy-egy gondolathoz, ami messzi van és mégis magához-húz, ami elérhetetlen és mégis úgy érzed, hogy szükséged van rá, mert nélküle sivárak lennének a pillanatok és tartalom nélkül zörögnének tova az órák az életedben. Nem vársz-e most is csodákat, amik színesen és pompásan nyílnak a jövődőben és erőt sugároznak bele a mába, olyan erőt, amitől szebb lesz a munkád, könnyebb lesz a holnapok minden elcsüggesztő gondja?

De tudsz-e te ott is gyermek lenni, ahol legközelebb vannak hozzád az emberek? Tudsz-e te ott is csodaváró és ünneplő, csengőkacagású és megnyerő gyermek lenni, ahol legtöbbször kellene ezzel lenned? Tudsz-e te otthon is szeretetreméltó gyermek lenni, aki mindenkinek reménysége és öröme, aki mindenkinek magáról-elfeledkezés és többre-vágyás tud lenni? Nem vagy-e te éppen otthon a legzordabb, arra gondolva, hogy hol lehetnél kötetlen és teljesen szabad, ha éppen ott nem, ahol otthon vagy? És közben nem felejtet-e el, hogy mennyi öröm szalad el tőled és mennyi szépség hull le a mogorvaságod érintésétől, szépség és öröm, ami a boldogság puha fészkévé tudná tenni a családot? Gondolsz-e arra, hogy legalább sokszor legyél olyan udvarias és figyelmes, otthon is, a közvetlen hozzátartozókkal szemben is, mint amilyen szoktál lenni az idegenekkel szemben, mert mennyivel békességesebb lesz így neked is, másoknak is az egész világ?

Tudd meg, hogy legkisebb és mégis legnagyobb a gyermek, legnagyobb és leghatalmasabb a mindenségben az egyszerűség őszinte szerelme. Tudd meg, hogy a boldogság titka a gyermekség titka, az ünnepteregetteni-tudó és csodát-várni-tudó emberi magatartás. És ezt hozza el neked a Karácsonyi Kisdéd.

Mikor kigyúlnak a karácsonyfán a kicsi lángok,

mikor a csend zizegése vesz körül az ünnepi szobában, mikor harmatos lesz a szemed a meghatódás, a visszagondolás, a megbánás és megilletődés embe-rien gyönyörű könnyétől, mikor kibuggyan szádból az ének és felszárnyal az angyalok énekével együtt a magasságok felé, mikor átveszed a mások örömét és elfelejted egy pillanatra a magad szegénységét, mikor csendesen megpihen benned az élet és mélységei felett kiragyog a bízó reménység, mikor egy kicsit ünnep lesz benned minden és a szeretet varázsa pólyálja be a világot, ó, ember, nem történt más, hidd el, csak közelebb kerültél egy kicsit a megszületett Kisdedhez, aki hív, aki vár, aki számít reád s aki megszületett benned is, hogy lehess igazi, istenakarta ember, lehess teljesség és lehess hívő jövődő és beteljesült égi erő — Ő vele és Ő benne. És ez a minden!

«Krisztus Jézus született, örvendezzünk!»

2.

Ilyenkor rádöbbenhetnél, hogy ez kell neked. Annyi minden másnak nevezed és nem tudod, hogy ilyen egyszerű a szó és ha valóság lesz, mégis megremeg értelmére a mindenség. Hiszen már nem mered kinyitni az ujságodat. Mert tépnek a sorok és ijesztenek a képek, mert mindenütt vér és vér, vagy kibuggyant már és megfesti a földet, vagy akarják, vagy készülnek, hogy kieresszék az emberi szívekből. Baj lehet, mert mindenütt tanácskoznak és kezdel rásejteni, hogy az a legnagyobb baj, hogy mindenki mást gondol és mást mond, hogy mindenki csak a másikkal törődik, de nem önmagával. Talán mosolyogsz és azt mondod, hogy hiszen az a legnagyobb baj, hogy nagyon is mindenki csak a saját szent énjével törődik és nem a felebarátjával.

Pedig, hidd el, nem így van. Vagy nem félsz-e bemenni a hivatalba már, nem nézed-e ijedten, nem figyeled-e rémülten, hogy kinek vagy útjában, hogy ki akar előbbre jutni nálad, hogy ki akarja a helyét azzal megerősíteni, hogy neked árt; nem töprengsz-e

azon, hogy minden szó kiszámított a társaid ajkán, hogy minden megnyilatkozás valahová céloz, hogy minden mozdulat valamit el akar érni, — helyetted, nélkülöd, ellenedre, ártalmadra? Ugy-e, mindig csak más szava bánt, csak más mozdulata idegesít, csak más lényéből indul el feléd a nagy félelem és bizonytalanság.

Vagy harsogó színekkel nem rikoltják-e a szemedbe az utcán a plakátok, hogy mi az, ami kielégít, mi az, ami nagy, mi az, ami boldogít, mi az, amit keresel, mi az, amin túl már nincsen vágy, ott már te vagy, az ember, egyedül, mint nagy piramis legeslegtetején a diadalmas pont, akinek az egész építmény szolgál, akit a magasban tart és boldogít? De mintha ebben szimbolum lenne : nagyon magasra tart és csak ott ígér. Ott is csak nagyon keveseknek. Csak az élet szerencsés hőseinek. Pedig te is az akarsz lenni. És tudod, hogy így nem lehetsz. Hogy mások nem törik magukat csak azért, hogy téged emelhesse-
senek. Téged, a kicsiséget és elhagyatottságot. És te mégis hiszel nekik, titkon mégis bízol bennük, bennük, az idegenekben, bennük, a másokban, mert te megszoktad, hogy mindig másra figyelj, hogy mindig másnak higgy, hogy mindig másban bízzál, másban, ki nem magának, hanem neked árulja a tudományát, hogy hogyan lehet boldognak lenni. Mert természetes, hogyha sajátmagának nem sikerült, másnak sikerülni fog és ha sajátmagát nem tudta rá megtanítani, mást meg fog tudni rá tanítani.

Nem ezt a bölcsességet találod a könyvekben, amik olyan békességben, olyan színesen, csábítóan és megejtően állanak a kirakatokban? De ha egyszer megindulnának belőlük, megelevenedve visszakerülnének az életbe a fekete tragédiák... Ha egyszer összegyűlne mindaz a könny, amit a soraik ástak ki az emberi életéből...

Nem ezt csillogtatják-e előtted a szalónok csillogó csevegei, amik könnyűek, mint a szél, de épenúgy tova is szállnak és nem marad utánuk, csak a vágy. És, ó, ha a bennük megbújó jajok egyszer jajgatni

kezdenének. Amik bent maradtak a szív mélyén, vagy amiket ütöttek egy-egy másik élet csendjében...

Nem hiába mutogatják-e neked a jószok és jósnők, a szeánszok ideggyenge és megbélyegzett-akaratú médiumai, neked, mindig másnak és soha maguknak, mindig csak a szó hamisságában és sohasem a tett, a valóság, a tény és élet elsodró erejében, az utat a boldogsághoz?

Ember! Kivetnek önmagadból és már észre sem veszed, hogy mert nem gondozod a házádat, összedől az, hogy mert nem vigyázol a bensőd rendjére, megzavarodik az, hogy mert nem vagy önmagadban, hazátlan és idegen leszel mindenütt máshol, kűszált és megzavart a legbenső énedben. Ez a bajod, hogy már nem érdekel önmagad, menekűlsz magadtól, menekűlsz a szívedtől és menekűlsz a lelkedtől. És érezned kell, hogy azok mégis mindenhová elkísérnek. És érezned kell, hogy azok mégiscsak ők azok, akik leghűségesebbek hozzád, sőt, nélkülözhetetlenek, akikhez mégiscsak mindig fordulnod kell. Éppen akkor, amikor a legnehezebb neked, amikor nincsen senki sem veled, csak ők, amikor mindenki bánt, csak ők próbálnak megvédeni. De mit adhatnak, ha üresek, ha egyszer talán hirtelen eldobtad, kiűresítetted őket, vagy ha hanyagul, feltűnés nélkül bár, de következetesen, lassan-lassan egészen elhagyottá, egészen sivárrá, egészen szegénnyé tetted őket?

Komplikált vagy és mindenhez értesz, csak magadhoz nem. Pedig a boldogság az egyszerűség, mely magára-talál és épenezért csordul ki gazdagsága a világra. A nagy dolgok és lényegek mindig egyszerűek, ezért nagyon mélyek. Kifogyhatatlanul mélyek. Az egyszerűség teremti meg a szabadságot, a szív függetlenségét, a lélek tágasságát, azt az ujjongó örömet, ami a dolgok kicsisége felett lebeg, ami az életet oly csodás tartalommal tölti meg.

De magadtól nagyon messze vitték talán el az évek. És talán már elfelejtetted, hogy mi is vagy te, ezért nem találsz most haza. Elfelejtetted, hogy létedben nem vagy független, sorsodban nem vagy egyedül.

Hogy lettél, mert Valaki akart és vagy, mert Valaki akar. Hogy titkot hordozol, a lelkedet és mert ez az örökkévalóság eljegyzettje, soha elég nem lesz neki a föld. Talán elfelejtetted, hogy isteni rend borul föléd, isteni rend borul a világra. — És mi a béke? A rendnek a nyugalma, mondja szent Ágoston. De van rend nyugalom nélkül is. Van rend a háborúban is, amiből pedig elszállt a béke. Talán ez a baj benned is, hogy a rended nem i s t e n i rend, talán ezért ég a világ is, hogy a rend benne nem i s t e n i ? Nem gondolnád?

Nem onnan van-e minden bajod, hogy elfelejtetted már az éneket, amely ilyenkor, szent karácsony estéjén felparázslík az emberek szívében és halkán megcsendül az ajkakon, szerte a világon; nem látod meg a fényt a szemekben, ami ilyenkor kigyúl és árulkodik arról, hogy most csend van bent és békesség a szívben. Nem látod a Kisdedet, aki egyszerű és szegény, mert hozzád jött el, az egyszerűhöz és szegényhez és nem érzed e szent, fenyőillatos és csillagfényes éjtszakában körülötte megremegni a végtelent. Nem érted meg az éneket, mely békességet a földnek csak akkor ígér, ha ez elismeri az ég dicsőségét, nem érted meg a karácsony lelkét, mely titkai-val ráborul a magányodra.

Térj vissza magadhoz, és ebből próbálj építeni magadban és magadnak életet. Ebből, a karácsony lelkéből. Akkor lassan majd fényesek lesznek benned és körülötted a percek, akkor lassan majd célok nyílnak a holnapokba és édes lesz a tegnapok emléke. Akkor lassan majd jóakarát simogat a tekintetedben, a szeretet alkot a tetteidben. Áldássá lesznek a gondolataid, tiszta lesz a szemed, öröm zeng a szavaidban, szebb lesz körülötted a világ és békességesebb szívedben az élet. Mert megértetted, hogy az emberi léleknek csak egyetlen vigasztalása van és az emberi szívnek egyetlen reménysége:

«Krisztus Jézus született, örvendezzünk!»

NAGYBOLDOGASSZONY ÜNNEPÉN¹

Egyszer, mikor körülölel bennünket a csend, hagyjuk ott egy pillanatra a Márta-lelket önmagunkban, ami szinte minden pillanatunkat jól-rosszul, de lefoglalja és hajoljunk rá arra a Mária-lélekre mibennünk, ami csak az élet ünnepélyes és szent pillanataiban szólal meg. Hallgassuk meg, hogy mit is mond?

Azt kérdezi, hogy van-e neked tulajdonképpen jelened? Hiszen olyan cseppnyi a jelened: a pillanat mindenkori röppenése, mely multtá lesz, mielőtt rádöbbennél és hűtlenül elhagy, mielőtt belefogódzhatnál. Azt is mondhatnánk, hogy nincsen jelenünk, csak jövőnk és multunk, emlékek viharos, vagy már elcsitult fájdalmai, örömek piros ragyogása, vágyak továbbhullámzó édesbús szomjúsága és a lázas jövőkergetés az, ami kitölti életünk ritmusát. A mult magához-hasonítja a jelenünket és nem érünk rá vele foglalkozni sem, mert már kutatjuk és várjuk a jövőt.

Van-e jelened, amely egy megelőző eligazodás biztonságában vetette meg kezdeteit, amely folytonosan az öntudatból nő ki és amely fölött mindig az értelem csillaga ragyog? Kormányozod-e te a napjaidat, legalábbis abban a kicsiny kis mértékben, amiben még ura vagy önmagadnak, avagy talán könnyen sodornak a mindennap eseményei, elzúgnak veled a történései és odavisznek, ahol össze fogod zúzni magadat? Vagy ha bele is állsz az árba, ha van is célod kitűzve a jövőendőben, ha alakítani próbálsz is a holnapjaid útját, és irányát, tiszta-e ez az öntudatod, megszentelt-e ez a törekvésed, megvan-e benne legalább az egyéni jóhiszemű meggyőződés fehér békessége és harmonikus nyugalma?

¹ Zircen, 1936 aug. 15-én, búcsú napján.

De jó meghallgatni, legalább úgy néha-néha, ennek a csendesen síró, csendesen hívó Mária-lelkületnek a szavát bennünk.

Megkérdezheti ez azt is, hogy vajjon az-e a mi életünk, aminek látszik, vajjon igazak-e, önmaguknak megfelelők-e az érzéseink és gondolataink? Hordozunk ugyanis egy csomó eligazodást, egy csomó igazságot, jelszót, maximát, amelyek legnagyobb részét még régen, talán egészen gyermekkorunkban szereztük, vagy talán átvettük őket a társadalom ajkáról, mert valami kell, amihez cselekedeteinket, ösztöneinket igazítjuk és önmagunkat igazoljuk. Sorsuk talán a folytonos kopás, de soha-nem-gyarapodás lett, de mégis úgy tudjuk, úgy érezzük, hogy vannak, mert lenniök kell?

Talán ha próbáljuk levetkőzni a hétköznapi merő gondjait és apró-cseprő törtetését, és lejjebb meg lejjebb megyünk a szívünk titkaiban, találunk benne tartalmakat, mint: egy legfőbb Lényhez való kapcsolatunk, felebaráti szeretet, emberi jószág, cselekvő könyörületesség, igazságatörekvő őszinteség, békítő megbocsátani-tudás, és így tovább és tovább, egy-két, talán tíz-húsz, talán sok-sok ilyen értékes, szép és fenséges tartalmat fedezünk fel.

De vajjon azok-e még ezek, amiknek lenniök kellene? Nem szállott-e már rég ki a lelkük, nem lettek-e csak zörgő váz és üressé-lelt, elrongyolt szólamok, kítűzve mint címkék, mint reklámcédulák az elzárkózó önzésünk, a könyörtelen kicsinyességünk, a kiméletlen haszonlesésünk, a gőgös parányiségünk fölé, amikkel csak önmagunkat vezetjük félre az ellustult tudatlanság vagy a meg-megrebbenő, de észre-nem-vett lelkiismeret vergődésén keresztül? És pusztítjuk az életet, ami pedig olyan forró és szépen-nyíló, olyan ígéretes és békét-hintő lehetne bennünk és körülöttünk?

Csak az az élet a szép, amiben lélek csillan, csak az a törekvés halhatatlan, amiben a szellem ereje zúg, csak az a cselekvés fenséges, legyen akármilyen parányi is, amiben az örökkévalóság hite izzik,

amiben az égi reménység színei lobbannak fel az emberszívek között. Az ilyen a Kegyelemek Anyjának a tisztaságát és tündöklő szeretetét hordja szét a világban és megtanít arra, hogy nekünk nagyobbaknak kell lennünk mindennél. Nagyobbaknak kell lennünk önmagunknál, nagyobbaknak a pillanatnál, nagyobbaknál a családnál, a szerelemnél, az örömnél, és szenvedésnél, nagyobbaknak az időnél! Kinövünk a bizonytalanságok fölé az ilyen pillanatokban és meggyújtjuk a kétségek örvényei felett az örök reménység tüzét. Ránknéz belőlük a Szűz, aki a holdon áll, aki körül a mindenség kéklő tengerében csillagok keringenek és akinek tekintete a végtelenséget hordozza. Ilyenkor lesz a számunkra mint kinyíló, nagy, szerelmes-meleg anyai mosolygás, olyan a lét, mert kigyulladt feléje lelkünkben a hit és mert az olyan titok, hogy egyedül csak ezzel a hittel oldható és kutatható.

TURISTÁK, KIRÁNDULÓK VÉDŐJE : HEGYI SZENT BERNÁT.¹

Minden emberben titkok rejtőznek, titkok, amikben az Isten tervei és szándékai laknak. Vannak, akikben csodák lesznek e titkok és mikor élénk-lépnek, ijedten, bámulva kérdezzük, hogy ugyan honnan és miért? Mert felforgatják ezek a hétköznapi megszokott csendjét és új értelmek, új távlatok aranyfényeit ragyogtatják meg az élet felett, amikben az Isten lelke lebeg.

Vagy ki tudná megérteni, hogy Bernát, aki Mentonban született, előkelő családból, akinek mindene, ami földi jó, bőségesen megvolt, aki a tudományokban annyira jártas volt, akinek apja már készült házanépével a menyegzőre, egyszer csak elhagyja hirtelen otthonát és úttalan utakon eltűnik, eljut a mai Aostaba, ahol előkészül a papságra, kemény vezeklést tart, hogy egészen ura lehessen a lelkének és mint aostai kanonok, majd mint prépost, több mint negyven éven át hirdeti az ígét, járja a hegyeket, a völgyeket, a falvakat és városokat, a magányos majorokat, az elbujó kunyhókat és szórja a tüzet a lelkéből, a szeretetet a szívéből, magafeledten, önfeláldozóan, több egyházmegye területére, mint az Alpések apostola?

Ki tudná ezt egészen megérteni, amit ő pedig — mint szalézi szent Ferenc olyan szépen írja róla — annyira megértett, hogy a szeretetnek is vannak fokozatai: nagy dolog adni, még nagyobb mindent odaadni, ennél is nagyobb magamagát is a szolgálatába adni az embernek; nagy dolog vendégszeretőknek lenni, még nagyobb dolog kimenni az útszélre, hogy a szegényeket behívjuk és megvendégljük, de ennél is sokkal-sokkal nagyobb: megtelepedni igen veszélyes vidéken és itt, és így védeni az embert, az ember oly drága életét.

¹ Az itt következő néhány rövid beszéd az autósok, hajósok és turisták védőszentjéhez elindult mozgalomból keletkezett.

Ezt értette meg Bernát, amikor sok éven keresztül lakott az Alpések havas bércei között, magakörégyűjtött társaival, vendégfogadókat alapítva azon a két hegyen, mely éppen ezért az ő nevét viseli: a pennini Alpok hágója, a Mons Jovis, a Juppiter hegye tetején, ahol időnkint hatalmas seregek is átkeltek, ahol a rómaiak ezért a legfőbb istennek templomot emeltek, hogy segítsen a roppant veszélyekben és a gráji Alpokban, Juppiter oszlopánál, a Columna Jovisnál, mely Itália kapuja Gallia felé, hogy a romok fölé kitűzze az építés és diadal jelét, a Jézus keresztjét, akinek erejében ő maga és övéi, az ágostonrendi kanonokok, véglegesen ott letelepedjenek, életük kockáztatásával siessenek mindenfajú és mindenvallású ember, eltévedt, kifáradt, hóviharba-került, szerencsétlen, életért-küzdő embernek segítségére, hűséges kutyaikkal, még az állati hűséget is a szeretet szolgálatába állítva, szabaddá téve így az alpesi utakat és megkönnyítve az embernek egymásközi érintkezését, mai szóval: idegenforgalmat.

Közel kilencszáz éve ennek. Mennyi jótett fénye ragyog azóta láthatatlanul, de vonzóan a havasok között. Ezért tette Hegyi szent Bernátot XI. Pius pápa apostoli levelében, a tiszteletére rendezett jubileumi ünnepek alkalmával, 1923-ban égi pártfogójukká mindazoknak, akik turistáskodnak.

Ezzel a titokkal csak az tud találkozni, aki hasonló titkot hordoz a szívében: a magasságok titkát. Azt a sejtelmes egyedüliséget, ami magányos erdők avarján megigéz. Azt a csodálatos megtisztulást, mely a csúcsokon, a rádzuhogó napfény ragyogásában átjárja a lelkedet. A vérnek azt az ifjú, piros rohanását, ami a szél zúgó erejével, a hó és jég döbbenetes csendjével versenyre kél. A léleknek azt a boldog szédületét, ami madárdalos erdőben, susogó lombok alatt, színesvirágú réten mámoros békét csorgat az életedbe.

Ezeknek az örök titkoknak nagy ismerője és nagy hordozója, a földek, az erdők, a mezők, és vizek, a levegő, a hegyek, a magasságok és lelkek nagy szerelmese: szent Bernát, találkozz néha-néha velünk! . . .

SZENT KRISTÓF

I.

Valamikor az Úr előtt hajolt meg, aki gyermek képében jött el hozzá. A vállára vette. Ma előttünk hajlik meg, amikor gyengeségünk és erőtlenségünk gyermeki kicsiségében elmegyünk hozzá és a mi bajainkat, a mi csalódásainkat, a mi elhullatott könnyeinket segít vinni, mert tudja, hogy akkor legnagyobb az ember, ha másnak a szeretetben szolgál.

Azt mondja az életrajza, hogy egy kicsi francia városkában a templomban áll, fából kifaragva, a szobra. És úgy ábrázolja, amint éppen lép, ő, a hatalmas férfi, a szinte óriás, és az egyik talpa látszik. És abban a városkában az a szokás, hogy tőle kérnek a leányok boldog házasságot, szerető férjet. S hogy kérésükre folyton emlékezzék, beleszúrnak a talpába egy-egy tűt, amit csak akkor vesznek megint ki, ha beteljesedett a kérésük, ha az életük tavasza tényleg nyárba érik. De mert mindig voltak, vannak és lesznek szerelmes Évák, szegény Szent Kristóf talpában mindig van tű is.

És ő tűr és segít. Nem mer ugyan rálépni ezzel a talpával a földre, mert talán fájna neki. Vagy talán azért, hogy el ne tapossa a reménységet a szívben. Inkább tűr, megért és segít, mert tudja, hogy az ember gyermek lesz a bizalomban, szeszélyes és türelmetlen gyermek. Tudja, hogy a tudós, a tapasztalt ember mégiscsak mindig a lelkét teszi a várakozásba, mint az ici-pici gyermek. Tudja, hogy a jósága sokszor teher lesz és a szeretete önzés. De ez a jóság mégis az élet legnagyobb csodája és ez a szeretet szent és örök himnusz, ami több a világ minden pompájánál.

Szent Kristóf lelke, aki benne ragyogsz nekünk, útonlévőknek, a kelő nap bíborában, aki velünk maradsz, vándorokkal, a dél forróságában, aki el-

jössz hozzánk, elfáradtakhoz, az alkony melankóliájában, légy a szemünk csillagfényes útjelzője, el, el, a titkokkal-teli messzeségek felé. Ahol fény ragyog és béke él, ahol majd egyszer elcsitul a szív és megpihen az ember...

*

Élete ősi, nagy, romlatlan és hűséges élet, mint a víz élete. A vízé, aminek minden cseppje életmélység; akkor is, ha az evező feldobja és átragyog rajta a nap tüze; akkor is, ha a titkokat borongó mélységben egymás mellett és egymáson pihen, vagy biztosan tovagördül, mindig messzebb és messzebb, mindig szétporladva és mindig újra egyesülve, mint a földnek könnye, amiben vágy, fájdalom és remény keresi folyton önmagát.

Ronthatatlan élet volt, büszke és fenséges. Aki nem hajolt meg, csakis a kisded képébe öltözött Megváltó előtt. De ez előtt büszkén és szabadon, mert érezte, hogy csak akkor nőhet meg igazi emberi nagysága, ha az Örökkévalóval az Örökkévalóba nő.

Zúgó vizek partján tanulta meg csendes órák ihletében a hűséget. A hűséget ahhoz, ami nagy, ami mindig elérhetetlen egy kicsit, ami több, mint a mindennap és viharként bolyongó lelkünk nyugtalanságára egyedüli válasz.

Hűséges volt, mint a víz eljegyzettje, a messzeséghez; neki onnan üzenet jött és a szeme belefúródott, hogy oda ragadja magával az életét is. Oda, ahol, mint a tiszta víz, minden ragyog és csillog, oda, ahol, mint a víz tükre a napot, minden fényt ver vissza, sugárzó, aranyló fényt, reményt, bizalmat és életet. Ahol elszáll a szív kétsége és belering a békébe a lélek, ahol megmelegszik a nagy emberi magány és megtalálja útját az eltévedés.

Eljött hozzá is és érte is századokon keresztül az emberi képzelet és próbálta benne és belőle azt, ami örök és ronthatatlan, elvenni, átalakítani, a

maga pillanatnyi tartalma és kedve szerint megalakotni alakját. De ő csak mosolygott, mosolygott a tudók, a látók csillagnéző mosolyával apró ember-szellemek felett és megmaradt mindig istenhordozó, tehát teljes embernek.

Te, ember! Te, víz embere! Amikor néha elengeded az evezőt vagy a kormányt, messze vannak a partok, hallgat benned és körülötted a csend és egyszerűen csak a közeledben a zizzenő szellő hirtelen, gyorsan belekap a nyugvó víztükörbe, dőbbenj utána és remegj meg, mert Szent Kristóf üzenete csapódott hozzád benne, a lelkedhez, ami mint kicsi láng az éjszakában, sötét és zúgó vizek árja felett remegve lebeg...

2.

VÍZREHÍVÓ.

Szent Kristóf. Hív a vízre. A vízre, melynek minden cseppje mélység, mert titok. A vízre, mely húz magához. — Hiszen mindannyian láttátok már kora reggel, amikor ébred. Halkan suhanni kezd felette a szellő és csobogni a hullám és ring rajta a kelő nap aranyfénye, keresi benne a magasság önmagát. Mindannyian láttátok már nappal, ültetek már a partján, vagy ültetek rajta elengedett csónakon és megállt körülöttetek az idő, elkapta a lelketek gondolatát a sodra és elsietett vele oda, ahol minden beteljesedik és kinyílik, ami bánat, öröm és vágy. Láttátok már este, amikor leszáll beléje a nap és vérré válik a színe és lesz elmerengő, mint emberi szívben születő sóhajlás. Belecsodálkoztatok már éjszaka, mikor a sötétség lelke lebegett benne és a csillagok fénye hívta magához körülöttetek a csendet, mint meggyújtott csodálkozás. Küzdöttetek már mindnyájan erejével, mikor harsogott és zúgott, éreztétek a kedvet kitágulni az izmotokban és énekelte a lelketek vele az élet himnikus dalát.

Rebbenjen fel bennetek minden emlék, amit kerestetek és kaptatok, és ami fehér, mint a csapkodó vitorla, titkos, mint a napban meggyújtott fény,

piros, mint a világon átreszkető öröm és messzeségeket rejtő, mint a föltek boruló égbolt kéklő kupolája. Csapjon fel a kedvetek olyan magasra, mint az annak emlékére feleresztett galambok, hogy a vizek nagy őrizőjének, Szent Kristófnak a véréből, mikor lefejezték, hófehér galambok röppentek el az ég felé: Vitték a lelkét!

Most ragyogjon aranyszíneiben a nap, mozduljanak a vizek, feszüljenek az izmok, gyúljon ki a szemekben a cél, énekeljen a mindenség, legyen diadalmas a tavasz! Hív a víz! Siessetek!

3.

Elindul néha-néha érted az, amit magadban elejtettél és eltemettél, ami voltál egyszer régen, amiben boldog voltál, mert egyszerű és tiszta voltál: a gyermekséged. Az, ami most is őriz téged, őriz sokszor önmagad ellen, az ellen, amivé bonyolítottad magadat, az ellen, amivé bonyolítja napjaidat az élet, őriz állandóan és figyelmesen, bent, a lelked és a szíved mélyén anélkül, hogy te tudnál róla.

Hiszen a legtöbbször nem is hallgatsz rá, mikor messziről felbúg benned a szava, mint ahogyan búgnak a tárnák, titokzatosan és emlékezetesen, vagy amikor érzed, hogy húz valami, de nem tudod, hogy mi. Húz megint az egyszerűségbe, húz megint a tisztaságba, húz a frissességbe, a gyermekségbe, ahol egykor boldog voltál, hiába tagadod.

Eljön hozzád az emlékezés közelséget-teremtő erejében és csodájában az órák sora, amikor te kint voltál a természetben, a szabadban, ami olyan tiszta és olyan egyszerű, olyan gyermeki és olyan üde, mint a boldogság. Eljönnek hozzád az órák, amiket a víz partján töltöttél, hazafelé-ballagva, mikor leszállt az alkonyat, aranyos fényben zizegett melletted a búzatábla, utolsót lobbantak feléd a pipacsok és búcsút hintettek rád az útszéli tarka virágok. Csillogott a víz melletted és kezdte lelkedet hidegen magához-húzni a titka.

Akkor sem tudtad, talán most sem tudod, hogy szent Kristóf lelke lebegett felette, Kristófé, aki egyszer átvitte rajta az Urat, mint kicsi gyermeket.

Eljönnek hozzád az órák, amiket a vízben töltöttél, amikor tested ritmusa egy lett vele, vagy amikor az izmod szinte megpattant az erődtől és versenyt futottál tükrén eveződdel a napsugárral.

És nem tudtad akkor, talán most sem tudod, hogy ott, a csend szívében, Kristóf segítő szíve dobogott érted; hogy ott, a nyüzsgés és tarkaság színeiben Kristóf védő tekintete vigyázott reád.

Most is, amikor túlságosan bonyolultak lesznek már a napjaid, amikor túlságosan rádtelepszik már a hivatal, az etikett, a formák, a kultúra minden nyúga és fáradtsága, keresd meg magadban azt az egyszerű, üde, friss, tiszta gyermeket, aki valahol ott él az emlékezeted hófehér tavában és szállj vele megint a vízre, olyan egyszerűen és olyan bizalommal, mint egykor, régen, — s majd meglátod, hogy az sok mindent feledtet és a feledésben elhozza neked szent Kristóf néhány percre megint álmaid öntudatlan vágyát: az egyszerűség csillogó boldogságát...

SZENT ISTVÁN.¹

I.

Kortársak ítélete emberi nagyságról és kiválóságról nagyon ingatag és ritkán örök. Ritkán áll meg töretlenül és változhatatlanul az idő porlasztó hatalma, de egyben igazságos távlatai és megvesztegethetetlen igazsága előtt.

A kortárs, vagy időközben közelálló, vagy túlértékel, vagy leértékel. Mert ítéleteit befolyásolják: a család hagyománya, amelyből született, a műveltség és felfogás színezete, a pártállás szenvedélye, a közelség, vagy távolság, amelyben a megítéltől áll, az eszme, aminek felesküdt, a nyomorúság, ami leigázta, az öröm és haszon, ami gyarapította — a más — természet erezi be a szemét, a látását, a lelkesedését vagy elkeseredését, s taszítja el, téríti el az igazságtól az ítéletét.

Meg azután nagyon közel is kavarnognak még a megítélt cselekedeteihez a kor izgalmai. Még nem hordta el a törmelékeket, az apró hibákat és tévedéseket belőlük és mellőlük a történelem és még nem fényesedett ki az az eszme, az a gondolat, az az érzés, amit halhatatlanul képviselt és amibe beleöltözött nemcsak az ő, hanem sokaknak sorsa, — esetleg évtizedeken, kiváltságosaknál évszázadokon, egészen kiváltságosaknál esetleg évezredek át és nőtt vele együtt, lett neki őrzője, hatalma, kiteljesítője és megdicsőítője.

Alá van mindennek vetve a szent is, a szentség is, az igazságnak, jóságnak és szépségnek, e három legnagyobb értéknek ölelkező, egybefoglaló édes-testvére. De talán legkevésbé. Mert ez a legtisztább és legnemesebb, legjóságosabb és legigazságosabb, legragyogóbb és legmagáhozrántóbb csoda az emberek között. Ami előtt leszívesebben hajlik meg a

¹ Az újszászi templomban, 1938 aug. 20-án.

környezet is, mert érzi, hogy e meghajlásban önmaga lett sokkal nagyobb, önmaga lett sokkal békeesebb és sokkal emberibb.

Igy volt ez a nagy királynál, a halhatatlan szentnél, akit ma ünnepelünk, akinek köszönhetjük, hogy él és zeng még magyar szó a négy folyam táján, hogy csattog még és búsul még magyar nóta e rónák és halmok felett, hogy születik még magyar holnap és magyar történelem, hogy gazdagabb legyen vele az emberiség történelme, hogy van még magyar könny és magyar bánat, amivel mélyebb lesz a szív és tágasabb a lélek, hogy van még itt egy nép, bánatban és keserűségben, örömben és dicsőségben meggyúrt sorsú nép, amellyel több lesz és nagyobb lesz az Isten dicsősége is.

A nemzet lelke, a faj szelleme, a nép csodálatos és tévedhetetlen érzése megérezte, kiséjtette mindig, hogy ki neki ez a szent király és ott lobog körülötte mindig ez a lélek, ott ragyog körülötte mindig a szeretete, ott bujkált a bánata, hogy enyhülést találjon, ott szárnyalt a kedve, hogy színesebben ragyoghasson, ott keringett, oda fordult minden terve, gondolata, kikezdése, elhatározása és akarása, oda fordult az ő gondolataihoz, eszméihez, érzéseihez és alkotásaihoz, ha itt maradandót, ha itt magyart, ha itt európai magyart, ha itt nemzet-fenntartót és jövőteremtőt akart akármily téren is alkotni.

Nincsen nekünk most sem más utunk, csak az, amire ő ezer esztendeje, hogy rámutatott. Amire rávezette a népet, mert íme, ez a nép nem tévedt bele ezen az úton a halál országába, hanem él, most is él.

Nem a siker és nem az eredmény ugyan a lelki, az erkölcsi nagyság kinyilatkoztatásai. De ha a siker és az eredmény is ezer esztendőn át összeforr egy akarattal, egy alkotással, ami itt halhatatlan és örök, akkor csak a balgaság és ostobaság kereshet itt új utakat, amelyek nem az élet, hanem a halál útjai lehetnek csak.

Szent testvériségben együttélni itt és egymást

megbecsülni: ez a nagy király egyik örök parancsa nekünk.

A kereszténység szent testvériségében és egyetértésében van a jövőnk titka és az életünk elrejtett boldogsága. A közösségé is és az egyéné is.

A kereszténység, a katolicizmus tanai az élet tanai. Igazságok, amikből táplálkozhat a mindennapok minden gondja és az ember minden szükséglete. Akkor, amikor azt mondja, hogy fordulj el a világtól, nem azt mondja, hogy légy tétlen, hogy várd a sült-galambot, nem a semmit akarja és hirdeti, nem a tehetetlenséget, hogy belenőj és beletörődj minden fogyatkozásba és minden igazságtalanságba, nem! — hanem e zavart és elmúló életet akarja megszentelni, belső erőgyűjtést hirdet, erőösszeszedést, hogy vele a jót a világba, az életbe jobban belevihesd és így jobb legyen a Te sorsod is.

Amikor egy túlvilági boldogságot hirdet és más-világi célt és azt mondja, hogy ez az első, ez a legfontosabb, nem azt jelenti ez, hogy nem törődik a földdel, hogy nem törődik az itteni élettel, hogy ezt az istenteleneknek hagyja és keresztényteleneknek, nem!: aki ezt hiszi, az nem látta még meg sohasem az Evangélium örök fényét, azt az igazságot, hogy az emberség először a Krisztusban lett legteljesebb valósággá, ő emelte fel isteni magasságokba a természetedet, a sorsodat, téged magadat, te, ember, Vele lehetsz, egyedül Vele lehetsz te a legnagyobb, a legtöbb, a legboldogabb ezen és a másik világon egyaránt.

A kereszténység nem az élet megcsonkítása, nem az emberiség összezsugorítása, nem!: a kereszténység az emberi természet legfőbb teljessége és az élet legnagyobb kiérettsége és felemelkedettsége.

Nem a kereszténység találta fel a bajt, a szenvedést, a keresztet, megvoltak ezek az emberrel együtt mindig, de a kereszténység tanította meg rá, a Krisztus tanította meg rá, hogy hogyan vegyük azokat fel és hogyan vigyük, hogy győzelmesen és dicsőségesen el tudjuk vinni a véghez is. — Nem a kereszténység találta ki a nyomort, a nyomor egyidős az emberiséggel.

gel, de a kereszténység adja meg az erőt, hogy azt legyőzhed, adja meg a tanítást, aminek a szellemében mindenkinek nagyobb lesz az igazsága. — Nem a kereszténység hozta a világba a sötétséget, a Krisztus, az Evangélium e világ világossága, — az Istentől elfordult ember balgasága és okoskodása teremti a sötétséget és ez elnyelne egészen bennünket, ha nem ragyogna át rajta folyton, mégis, a Krisztus örök világossága.

Ez szent István legszebb öröksége is, ami nemcsak ünnepnap, hanem a mindennapok öröme, békessége, dicsősége, ereje, vigasztalása és áldása, ha valaki nem fordul el tőle, hanem vele és benne él.

Legyen valóság és legyen áldott mindannyiunkban a nagy, szent királynak ez az öröksége. Amen.

2.¹

Nem szólok most arról, hogy az ő istenes szellemének eredménye ez az ország. Arról sem, hogy az ő Krisztust-hordozó lelkének ajándékai a magyar századok. Azt is boldogan ünnepeltük meg, hogy nem volt hiábavaló a mult esztendő, a Szent István-év annyi imádsága, annyi reménysége és bizodalma őhöz és őbenne, mert ő megmutatta, hogy kicsinyhitű az, aki nem bíz az ő jobbjának magyar életet őrző erejében, és megszakította az elfogultság és gyűlölet kárpitjait a magyar égen, megcsillogtatta a reményt, visszahozta hazánk és testvéreink egy részét.

Nagy dolgok ezek; nagy lélek szülöttei. De mi tette ezt a lelket ilyen naggyá és mi az, amit mi, kicsiny, késői magyarok is tanulhatunk tőle; mi az, amiben a lelke és az élete nekünk folytonos nagy példa, nagy erő és nagy tanulság?

Ha elgondolkoztok egy kicsit, rájöhettek, hogy az ember élete itt a földön körülbelül három helyen játszódik le.

¹ Az újszászi templomban, 1939 aug. 20-án.

Az első ezek közül az otthon. A család. Az a kicsi ház, vagy nagyobb ház, vagy egészen nagy ház, ami föléd borul. De vajjon az Isten békéje borul-e benne föléd? — És az út, amelyen oda jársz, vajjon az áldás útja-e? Mert ennek kell lennie, látod, ez a szent király lelkének ígérete, szózata és valósága a te kis életedhez.

Mindenki azt látja a világban, az életben, ami a lelkében van. Ha szépség van a lelkében, akkor szépséget lát, ha jóság van a szívében, akkor jóságot teremt és talál, ha káromlás van a lelkében, akkor káromlást talál és lát, ha harag és irigység annak a lakói, harag és irigység lesz számára az élet, a világ. És az lesz a kicsi otthona is, az lesz a felesége, az lesz a gyereke, az lesz mindenki, aki otthon órá vár.

Ne felejtse el, hogy várnak téged otthon. És már ez nagy öröm és boldogság, hogy valaki vár. Ne felejtse el, hogy az, aki otthon vár, éppen úgy hordja az élet terhét, mint és te, hogy az életetek csak együtt egész, a megbecsülésben, a hűségben lesz nagy, és csak így, együtt vihetitek az Isten elé békességes, jó lélekkel.

És ha neked veritékes az arcod, ha neked sokszor könnyes a szemed, ha neked nehéz a terhed és ha neked fájó a szíved, éppen úgy fáj ez és éppen úgy verejtékes ez és terhes és lehúzó és elfárasztó sokszor, vagy tőled lesz azzá, azokban is, akik otthon tereád várnak. És mégis: velük együtt fele lesz a te terhed.

És ha te a türelmet, a hitet, a bizodalmat, a békeséget hordozod a lelkedben, akkor ez a türelem, ez a hit, ez a bizodalom benne lesz minden gondolatodban is lassan, minden szavadban, minden mozdulatodban, minden simogatásodban, minden cselekedetedben, — az egész lényedben, az egész otthonodban.

Vizsgáld csak meg magadat: úgy van az ember, hogy idegenben, idegenek között figyelmes, udvarias, előzékeny, de otthon nem az. Vagy legalábbis nem annyira az. Éppen azokkal szemben, akik vele vannak hozzá legközelebb vannak, akik belőle és érte vannak.

Mondhatom azt, hogy éppen elég másokkal szemben. Otthon légy szabad és ne háborgassanak. Ha ezt viseled a gondolatodban és a cselekedetedben, nem lesz örömed nagy és nem lesz körülötted édes és mély a békesség. Nem lesz igazi otthon az otthonod.

Mert ne feledd el, hogy lélek kell mindenhez. Lélek, amely meg tudja látni annak a kicsi háznak édes fehérségét; lélek, amely meg tudja hallani az odavivő útnak hívását, mely észre tudja venni az örömet a gyermek szemében, mely örömmé tudja magáévá-élni a kacagását, az első beszédjét, a serdülését, a nagy ígéretet, ami benne van minden gyermekben, hogy folytatni fog téged; lélek kell ahhoz, mely a feleség hűségét, munkáját és törődését észreveszi, boldogsággá-éli, a maga örömévé, a maga boldogságává tudja tenni.

Ez az otthon titka. Ez az élet titka: az Isten, az Istenből született lélek. Ezt hordozta a szent király is a lelkében, a szívében, ezt adja neked. Próbáld meg csak: vele ízesebb lesz a kenyér és a víz is, simább lesz az út, melyen járnod kell, csendesebb, téged-szeretőbb lesz az egész falu. Nem is kell erre külön gondolnod. Nem is kell erre külön törekedned. Csak az Istenre kell gondolnod, Rá kell törekedned, — ezek majd hozzáadtnak néked. Jobban fognak szeretni és jobb lesz minden, és mindenki, amihez érsz, akivel együtt szoktál lenni. És benned mindig több és több lesz a béke, mindig mélyebb és mélyebb lesz az életed, mindig színesebb és gazdagabb lesz a lelked.

A másik, ahol az életed folyik: a nagy természet. Ami nem más, mint az Isten tükörképe.

Az Isten hatalma nyugszik a földben. Az Ő ereje zúg a viharban, az Ő fényességét szórja szét a nap-sugár. Az Ő áldása jön le hozzád benne és az erőben, az Ő adománya érik meg a kalászkodban és lesz ízes minden gyümölcsödben, minden termésedben. Őbenne lesz hű hozzád a föld. Hallgatag szeretete ráborul az életedre. Őbenne lesz bizalmad a tavaszban, az őszben és a nyárban, Őbenne lesz békességed a télben.

Az Ő lelkének kedve színezi meg neked a virágokat, susogtatja meg a fák leveleit előtted és fölötted, csattogtatja meg a madárdalt, — az Ő ereje pattan a tavaszi rügyben, mozdul a nyár érlelő levegőjében, és ad nyugtalanságot neked az ősz méla szomorúságában. Az Istené, aki más, mint a föld, a vizek, a virágok, a levegő, az ég, az Istené, Aki mindezt teremtette, aki személyesen a mindenség felett lebeg, de Akiben a mindenség is él.

De ez is csak akkor lesz így a tied, boldogítva és kiteljesítve az életedet, ha az Istent hordozod magadban és nem veted ki Őt a szívedből.

A harmadik pedig: a templom. Ez az ünnepnapja a lelkednek. Ez megnyugvás és erőgyűjtés. Bánatodra megnyugvás, fájdalmadra enyhítés, örömedben társ. Innen indult az első áldás feléd. Itt imádkozott érted először az anyád, amikor még titok voltál benne, amikor még várt idegen, de kedves ismeretlen voltál. Itt lettél a keresztségben az Isten országának polgára. Itt nőtt a lelked, itt nevelődött az életed. Ide jöttél, ha elestél. Ha valami nyomta a szívedet. Itt békéltél meg. Innen indultál el a pároddal. Ide jársz, mint gyermek, amikor még mások gondoznak; ide jársz, mint ígéret; ide jársz, mint küzdő munkás, beteljesülő élet; ide jársz akkor is, mikor megfáradtál már, mikor elért az ősz. És itt fog az utolsó imádság is érted elhangzani, akkor, amikor a lelked szárnyal már a végtelen felé, amikor már te tehetetlen vagy, amikor már rajtad csak ez segít.

Hány könnyecsepp csordult már itt a földre. Hány imádság szállt és van itt a falakon. Hány áhítat forrósága csapódott itt az oszlopokhoz. Hány nemzedék vívódását látták már e falak, hány lélek szentelődött már meg itt és hány élet talált megint magára.

Támadjon fel itt a lelkedben anyáid és apáid imádsága, zengjen benne az ő énekük. Kapcsold bele lelkedet és életedet ebbe a nagy, szent folyamba, ami itt átvonul az időn keresztül, s aminek te is így lehetsz és leszel — késő idők számára is — élő láncszeme.

Ha így látod a templomodat, így látod az otthonodat és így látod a földet, akkor lesz benned a szent király lelke. Minél nagyobb lesz szívedben az Isten temploma, annál több lesz az otthonod is és annál szebb lesz neked a világ is. De ha összezsugorodik szívedben az Ő temploma, össze fog zsugorodni, el fog szegényedni melletted az otthon is és a föld is, és idő előtt az öregedés, a vénség súlyos ráncai húzódnak benned és körülöttes mindenre . . .

Mint az ősegyházban a vértanúk sebei az egyház testén vonzották, húzták magukhoz az embereket, a szíveket és lelkeket, éppen úgy vonzzák és kapcsolják ma a szeretet tényei, a szeretet cselekedetei hozzá. Ezek azok, amik föltétlenül hatnak, ezek azok, amik föltétlenül minden embert elragadnak.

Egy missziósujtság mondja el, hogy Birmában, Mandelay városában ment egyszer egy missziós az utcán, hogy belpoklosokat keressen, akiket azután bevigyenek az otthonukba. Amint megy, elérkezik egy szép villához. Az ablakon át zene és kacagás hallatszik ki az utcára, — bent vígan vannak. Egy pillanatra megáll a missziós, figyel és egyszercsak észreveszi, hogy a kerítés mellett, egy csomó félig-rothadt szalmán, egy belpoklos fekszik. Elhagyatva, kínlódva, a férgek már egész testét elborították. Odamegy hozzá; azt hiszi, hogy valami szegény rab-szolga. Szóba-áll vele és ijedten, megdöbbenve tudja meg, hogy ő ennek a villának a tulajdonosa, az atyjuk azoknak, akik ott bent most mulatoznak és akik őt kitették ide, az utcára. Már harminc órája nem evett semmit sem. Nem adtak neki enni. — A missziós elvitte a belpoklosotthonba, megtisztította testét a férgekől és enni adott neki. Mikor az a szerencsétlen öregember látta, hogy ez az idegen ilyen szeretettel bánt vele, — vele, a kitaszítottal, akitől borzadnak saját gyermekei, kérdezgetni kezdte, hogy ki ő és miért teszi ezt vele? Lassan-lassan ámulva, megértette, hogy miért teszi vele ezt. Kiért teszi vele ezt a missziós és könyörögni kezdett: Ó, taníts meg engem is erre a hitre, vezess el

engem is Ahhoz, aki ilyen erőt ad, hogy ezt meg tudod tenni.

Vagy egy másik eset: Egy belpoklos fekszik a hegyen lévő, elhagyott kunyhóban, már közel a halálhoz. Kitaszítva minden emberi közösségből, egyedül. Lábai már félig elrothadtak, ujjai a szörnyű betegségtől letöredezték. A szerencsétlen beteg szenved, de hangtalanul, türelmesen, jajtalanul szenved. — Miért? — Mert ő katechumen, aki várja a keresztséget, a halál órájában, várja, hogy Azzal találkozzék, Aki irgalmas a szenvedőkhöz. Várja a misszionáriust. Egyszerre be is mászik ez az alacsony, nyomorúságos galibába; vele egy nővér, és megkezdődik a keresztelés. A bátor nővér, mikor rákerül erre a sor, az ujjtalan, csonka kézronsba teszi a gyertyát és saját kezével összefogja rajta a rothadó roncsot, hogy ez tartani tudja.

Mikor vége van a szertartásnak, arrafelé fordítja a szemét a haldokló, ahol a nővér áll és utolsó sóhaj-tásával mondja neki: Ó, Mofumahali, Ó, királynő.

Igen. A szeretet királynője. Ez az a rejtett mélység, elrejtőzött királyiség a kereszténységben, ami a lelkek ezreit és ezreit vonzza, amitől tanulhatnának azok a félkeresztények, negyedkeresztények, akik mindent kifelé tesznek; akik azért cselekszenek, hogy lássák őket, hogy csodálják őket; akik az elrejtettségben akkor, amikor nem látják őket, nem tudnak ilyen hősök lenni, nem tudnak hallgatagon sérelmet elviselni, méltóságosan, alázatosan és fenségesen, pedig még ez is micsoda ilyen királyiség mellett.

Amint tudott a szent király is.

Te nem lehetsz kifelé, testileg, fizikailag király, mint ő. De lehetsz lélek szerint, amilyen a külső királyság mellett ő is volt. És az Isten lelkében kinnyílt lélek és szív a rejtett királyság, a boldog kincs, az ígéretes gazdagság és fogyhatatlan erő, fenség és öröm az emberi életben.

Ezt a lelket adja meg a szent király! Úgy legyen!

SZENT ISTVÁN LELKI HAGYATÉKA

Kíváncsian kérdezi, kutatja az ember, hogy milyen volt az arca? Az az emberi arc, amiről Tertullian is azt mondta, hogy Isten úgy teremtetten meg, hogy méltán vehesse majd fel szent Fia is. Milyen lehetett az arca, amire rá van írva minden, ami a lélekben leviharzik vagy csendesén történik?

Talán meg tudják mutatni a századok. A századok, amelyek azóta véresen és kormosan, feketén és jajok között inkább, mint békében és boldogságot-ringatva komorlottak el felettünk. Mert azt szokták mondani, hogy a legjobb ítélőmester az idő. És az ő művét ez még ma is hordozza.

Vagy talán felénk-sugárzik a tetteiből, a tényekből az arca, amik általa lettek valóságok? Ránkhajol és tanít, biztat, int, sujt, oktat és bátorít?

Ez az arc komoly, sőt, talán komor és hallgatag. Mintha kifordult volna a jelenből és a nagy idők zúgó árára tekintene kutató és kémlelő tekintettel. Van valami ebben a tekintetben, ami béke az öngyötrődés és értelemkeresés keménységén edzett vonásokon: a megtalálás. Ami bent ül a szív háborgásainak mélyén és mint biztos csillag tüze gyújtja ki a fő irányokat a sors útja előtt.

Nem volt könnyű idáig eljutnia. Magányos és hideg lehetett az út. Annyi értetlenség vagy részlet-darab-értékek között nőni hozzá az iszonyú feladathoz. Azok között, akiknek többségén még úr a messzi puszták gondtalan hajszája, a távlatok lobbanó csillogása, mely mint a délibáb, eltakarja a valót. De nemcsak eltakarja, hanem húz is magához és nem veszi észre, hogy piros vére elhull a valóság kőkemény göröngyein.

S hozzá még a tépelődések kínos órái és napjai, hogy mégis: igaz-e és jó-e az út? Hogy mégis: helyes-e e kemény és szigorú szeretet, mely vérének

sokszor legjobbjai lelke ellen idegenekkel kénytelen küzdeni? — És ez a lélek erős; bár még érzi, hogy meg-megrebben, meg-megsajdul a dolgok érintésére, de benne évszázadok minden dicsősége kísért, az élet lángja zúg és a halottak tovább-élő ereje jön közel a szívhez.

Erősebb lett először benne és azután általa mindenfelé az ösztönös léleknél a kemény-szelíd-számító lélek, a magabizó és homályos szívnél a magán-túl-emelkedő, tiszta és értelmeket kereső szív. És ami kínos feszültség volt, az megoldott valósággá nőtt meg és ami látszólag összeegyeztethetetlen idegenség volt, az évszázadokra, egy évezredre testvériséggé nemesült.

Mert rázúgott benne erre a világra az értelmén keresztül a Krisztus örökerős lelke és ránézett a szívéen át erre a forradalmas életre a Krisztus örökszelíd tekintete.

Mert benne a jelen kemény igazsága találkozott a jövő békéjének angyalával és eljöttek egymásután a századok, hogy igazolják a halhatatlanságát, amit nem ért meg az emberben az, ami múló és halandó.

Igen. Mint mindannyiunk lelkéhez, az övéhez is hányszor eljöhett a pusztaság! Hányszor döbbenhetett szívébe a Kelet varázsa, mely csak a képzelet ragyogásával játszik, de nem ismeri az alkotás és számbavevés, a kitartás és alaposság örök és egyetlen erejét.

Olyan pillanatokban, mikor nagyon egyedül volt. Vagy mikor megmorajlott körülötte az élet és észre kellett vennie, hogy nem sokan vannak vele. Akikre bizton és mindig számíthat, akik némiképen felérnek legalább a terveihez és megértik nagy lelkének gondolatait és szívének szerelmét, mely mély és hatalmas volt népe iránt, de más, mint ez szerette volna, — talán sokáig.

Idejött, ahol körülötte forrongott egész Európa. És jobban megértette ő, az új ember és ismeretlen ember az idők szavát, mint azok, akik százados hagyományok erejébe és tapasztalatába, bölcsességébe és számításaiába kapaszkodhattak. Vagy talán

éppen ezért, mert jutott hely a szépségnek és nagyságnak a szívében?

Hiszen a hitben ingatag, felemás-lelkű apja, Géza is sejtett már valamit, — igaz. Felesége, a bajor Gizella — abból a népből, mely már régóta rokonszenves volt a magyarság előtt, amelyikkel barátságban volt —, aki apácának készült, nagyon vallásos családból, körülmények közül került ide, folyton mellette volt. A szigorú-életű, később vértanuságot is szenvedő Adalbert tanítása, nagy lelke és egyénisége, aki egy ideig mellette volt és oktatta, szintén nagy indítást és megerősödést jelentett számára. Munkatársai is mind a clunyi szellem neveltjei, hívei, még felesége is, ez igaz. Ő maga is levelezésben állott a kor nagy apátjával, Odilóval.

De ahhoz, hogy megértse, hogy belássa, hogy a magyarság vagy átveszi a keresztény eszméket és életformát, vagy elpusztul, illetőleg szétforgácsolódik, más népekbe beolvad és elveszti a lelkét, elveszti az egyéniségét, mindenét, mint más népek, amelyek előtte itt átviharzottak vagy megtelepedtek, ehhez nagy lélek kellett. Ezen a földön, mely olyan egységes és bő, de mégsem tudta egységben megtartani egy sem még eddig.

Meglátni és átvenni, átélni és jövővé-tenni az egész Európát újjáteremtő mozgalom szellemének vezető-gondolatát: azt, amit már szent Ágoston lángelméje hirdetett: hogy Isten nagy földi birodalmában mind testvérek a népek és egymást szeretve, támogatva, egymással békességben menjenek az örök haza felé, — ezt a nagy, egyetemes, európai gondolatot és mélyen keresztény gondolatot, amit a legjobbak képviseltek akkor is, azóta is mindig, csendesén, vagy megértettebben s ami megfakulva, erejét-vesztve, mert igaz lelkét és forrását elfelejtve, él most is szerte a világon, — ide hatalmas, küldetett lángelme és lélek kellett.

Talán ennek a szimboluma lehetne, hogy olasz földről francia pápától, német szerzetes hozta a szent koronát neki, mint egyik történetírónk szépen mondja.

Ebből a béke-gondolatból nagyon megérthető a sokszor idézett és talán nem jól értett tanácsa, amit fiának adott: hogy karolja fel a keresztény «vendég»- és jövevény népeket, mert nagy haszna legyen bennük; különb-különbféle szót, szokást, fegyvert és tudományt hoznak magukkal, ami minden országnak ékességére szolgál, a király udvarát nagyságosabbá teszi és igen megrettentí az idegenek magahitt szívét. Gyenge és törékeny az egynyelvű és egy erkölcsű ország. Hagyom azért fiam, adj nekik táplálást jó akarattal és tisztességes tartást, ha d d é l j e n e k n á l a d ö r ö m e s t e b b , h o g y s e m m á s h o l l a k o z n á n a k .»

Lehet fenségesebb és életesebb hivatása e megpróbált népnek másban és lehet-e reménye másból, mint e gondolat tisztaságából és erejéből, hogy jobban érezzék itt a népek, a nemzetiségek magukat, mint máshol, mert a Krisztus békéjében, egyetértésben, kölcsönös tiszteletben és megbecsülésben együtt több életük lehet, mint a gyűlölet és elzárkózás, a fegyverekben-bízá s és erőszak jogalapján?

A Civitas Dei, az Isten Állama nagy gondolata értelmében volt ő rex iustus, pius et pacificus, igazságos, hívő és békés király. Jólelkű, nemes, lovagias, igazságszerető, megbocsátó, okos, bölcs király is, mint a források és a tettei elárulják, de erős is és hajthatatlan-akaratú, messzenéző és szervező, építő és nagy terveket hordozó király is.

Újító volt, de nem volt forradalmár. Szervesen nőtt ki munkája a magyarság multjából, lelkületéből, egész életéből. Csak ott újított, ahol értéktelen, elavult volt a régi, csak ott hozott mást, ahol jobbat hozhatott, de e jóban is hűségese maradt a hagyományokhoz.

Ha nézzük kettős és mégis egységes, összefonódott, a nemzetnek életformát adó munkáját: a keresztény hit elterjesztését, a keresztény egyház megszervezését és az államszervezet megépítését: mindkettőn a szív és lélek isteni ihlete ragyog. És az ember csak akkor ismeri meg magát, ha az Istenben nézi az arcát és

akkor találja meg önmagát, ha az Isten szándékai-
ban keresi a munkáját. Szent István ezt megtette,
ezért ragyogó, nagy és halhatatlan a műve: Magyar-
ország!

*

Mindig valami újat, jobbat, hatalmasabbat várunk. Olyan álmokba gombolyítjuk bele a napjainkat, amik a tökéletességet ígérnek. Tökéletességet ígérnek nekünk, a lelkünknek és a szívünknek, tökéletességet egész életünknek, ami bennünk ég és ami átölel kívülről, minden belső és külső viszonyunknak és vonatkozásunknak emberekhez, tárgyakhoz, eseményekhez, intézményekhez. De nemcsak nekünk, az apró és véges egyénnek, hanem a nagy-életnek is ezt hozzák majd el, amiben a mindenség minden titka kering és a történelem játszik népek sorsával. Látszólag vakon és szeszélyesen, de ha jobban belehallgatunk a viharába, megérezzük és megsejtjük, hogy benne egy örök Akarat szándékai és elrendezései csiráz-
nak, bomlanak ki és hoznak lassan-lassan gyümölcsöt.

Hajlandók vagyunk ilyen életérzésekkel várni a csodát és önkábult szemmel nézni bele abba, amit elhoz a holnap.

Pedig sohasem lesz lényegesen másként, mint ahogyan általában bennünk is és kívülünk is, a népek sorsában is és kisebb csoportok, intézmények sorsában is megcsillan a mindennap és benne van a világ. Mert hiszen emberek vagyunk és minden, ami emberhez tapad, nem lehet maga a tökéletesség és maga a teljesség.

Fatalizmust és megtorpanást jelent ez? Korántsem — az erős lelkeknél. Egy nagy egyéniség érzi erejét. Érzi, hogy küldetése van, kisebb vagy nagyobb körhöz, sokszor egész néphez, avagy az egyetemes emberiséghez. Érzi, hogy minden lehet jobb, mint amilyen most van és érzi, sejtí, éli mélyről, ha talán nem is ilyen megkülönböztetetten és szétszedve, hogy számára óriási lehetőségeket rejtget az idő.

Ha ez a nagy egyéniség a hitben is nagy, kétszeres lesz a bizalma és az ereje, százszoros lesz a hivatása és alázata, meghatottsága és akarata. Az előtt, aki őt elküldötte, akinek a gondolat-darabjai benne villognak az ő agyában is, akaratából valami benne feszül az ő akaratában is, szándékai édes izgalomban élnek a szívében és sorsának harcaiban és keménységeiben is boldogan simul hozzá a végtelenhez. Az ilyen egyéniség nem mér és nem számítgat kicsi emberi ravaszkodások és számítgatások parányi méreteivel, nem fél és nem torpan meg a napi munka apró gátjai előtt, hanem él magafeledten, él tűzben és lángban, él elsodróan és kényszerítően, él és teremti olyan mélységes-intenzíven, hogy élete magával rántja, magával sodorja, mint lobogó vihar, ezrek meg ezrek, száz ezrek meg százezrek, egész népek életét és történetét — az Isten felé, az Istenhez.

Tudja, hogy az élet nem alkuszik és nem kegyelmes elnézések sorozatos ténye. Tudja, hogy az élet hatalom, és erő, szenvedély és mélység, mely annál nagyobb, annál tökéletesebb és megoldottabb, minél jobban telt az Isten Lelkével, minél jobban Istenben és Istentől él.

Tudja, hogy az élet élni akar és nem tűr elavultságot és nem tűr olyan multat, aminek már nincsen lelke. Ezért a meglátott és megélt cél hatalma feszíti minden akarását lánglelkében, ami előtt nincs megállása semminek, nincs megállása a gyengeségnek, ha ez vak és nem látja a jövőt, ha ez botor és nem elég merész új utakon elindulni a reményért és a boldogságért.

Alkot, mert érzi, hogy a nemzetnek csak ez adja meg az élet valóságát. Alkot gazdag, túláradó, biztos és megszentelt keresztény lelkének és szívének hitéből, mert tudja, érzi, hogy nem az, aki mondogatja csak: Uram, Uram, megyen be az életre. Látja, hogy mindenkinek, még a legkisebbnek is szent és fenséges hivatás adatott: megszentelni magát, megszentelni a környezetét és a világot azon a ponton, azon a helyen, ahol ő áll, felemelni a Teremtőhöz. Hogy minden

az ő dicsőségét zengje és az Ő dicsőségének villámló fényében legyen dicsőséges az apró emberi élet is és olvadjon bele a küzdelmes napok hosszú sora a békébe és örök fénybe.

Nem tudom, nem jobb lenne-e most is kevesebbet kritizálni és többet alkotni. Kevesebbet leszólni munkás szívek törekvéseit, kikezdéseit és többet dolgozni. Több eredetiséggel, több merészséggel, nagyot, monumentálisat, olyat, mint hívő századok alkottak, a művészet és tudomány, a gondolat, az érzés és tett óriási birodalmában; olyat, ami erőt és lelket lehell, ami kultúrát sugároz, ami kifejezi és magával-ragadja a kor lelkét. Nemcsak irigykedni és leszólni mások elindulásait; miért nem jutott neked eszedbe? Nemcsak kullogni áramlatok mögött és élni eldobott morzsákból, élni élhetlenségből és élni mult idők pompás virágzásának továbbélő hagyományaiból és tiszteletéből, mint sokan cselekszik. Akikben nincs a szent király lelkéből semmi sem.

Nem hirdetni kell csak a jót, hanem tenni. Tenni ott, ahová rendeltettél. És ha elfáradtál, ha elestél, ha elbuktál, újra felkelni és megintcsak a jót tenni. De ide nem kifáradt és megcsömörlött szellemek későfénye kell, nem alkonyati fellobbanása mindenentúljutott életnek, nem elméleti meghajlás a Gondolat, a Rend, a Megoldás előtt, hanem harmatos, üde, egyszerű, mondhatnám: gyermeki, csodálkozó, merő, bízó hit.

Valamikor a hit állott szemben a hitetlenséggel. Hitetlenség ellen kellett küzdeni, annak az érveit kellett megcáfolni és visszautasítani. Most azonban úgy alakul a világ képe, hogy hit áll szemben mindenféle hittel. És a hitet nem lehet észelvekkel meggyőzni, a hitet csak még nagyobb hittel lehet legyőzni. Az odaadást csak még nagyobb odaadással lehet megnyerni.

— Hol lehetne nagyobb és igazabb hit, mint nálunk, keresztényeknél? Csak merni kell azt és élni. Élni az egyéniség legyőző erejével. Azé lesz a győzelem itt, akiben nagyobb a bátorság a mélységek iránt,

akiben nagyobb a tudás hatalma, az önfeláldozás gazdagsága, a jóakarat vonzása, a csend építése, az elmélyedés szárnyalása, az akarat kitartása, az imádság és hit odaadása, a szeretet mindent-legyőző égi csodája.

Ez a szent király nagy lelki hagyatéka.

SZENT ISTVÁN LELKE ÉS AZ ÚJ ORSZÁGRENDEZÉS

Azon a szépséges miseruhán, amit felirata szerint (A cikk adatai, idézetei Hóman Bálint: Szent István című kitűnő könyvéből valók): «Krisztus megtestesülésének 1031. évében, a XIV. indictio-ban István király és Gizella királyné készítettek és adtak Szűz Mária Fehérvár városában lévő egyházának», a győzelmes és ítélkező Krisztus, Szűz Mária, az angyalok és próféták alakjai mellett ott látjuk a király — Stephanus Rex-felirattal — és a királyné — Gisla Regina — koronás alakját is.

A szent királyét, az «örök magyarét», akit kisértőit magának oly sok irányzat, aki lelke szerint azonban egyedül a miénk, a talán legnagyobb magyarét, aki a magyarság vezetésére-elhivatott és vezetésre-megáldott hatalmát megalapította itt, a Dunavölgyben, a Kárpátmedencében és mindörökre megmutatta neki az utat, amin az élet vár reá.

Vajjon milyen lelket hordozott ez a törékeny test, milyen érzések tüze, milyen akaratok ereje, milyen szellem hatalma sütött ki e szemekből?

Piligrim passau-i püspök bajor papjainak egyike keresztelte meg Géza fejedelmet és ennek 969-ben született fiát, az ötéves Bajkot, vagy Vajkot, aki a passau-i székesegyház védőszentjéről, István vértanúról kapta a nevét; és csakhamar még ötezer törzsökös magyart is, férfit és nőt, megkeresztelt.

Súlyos és komor egyénisége nem a divat szárnyain ismert, hanem éppen a legjobb magyar elmék és szívek mélyén lett követett és csodált valóság és ezeken keresztül lett azután az egész magyarságé.

Miként «Nagy Károly és Nagy Ottó fejére is karácsony napján helyezték a császári diadémot», őt is karácsony napján koronázták meg. Mintha szimbóluma lenne ez annak, hogy ő az új Róma, Krisztus földi országának, a béke birodalmának egyik ural-

kodója, eszköze és megalkotója itt a földön annak a nagyszerű eszmének, ami akkor lett diadalmas Európa legjobb elméiben.

A pogányságban a fejedelem «Isten választottja» volt. Mithikus erő fogta körül a szívekben alakját. Utódai a vérség jogán azok. — Szent István a keresztény elv alapján, a rátermettség, a megfelelni-tudás elve alapján lett uralkodó. Ez a két elv később egygyolvaszt harmonikusan, de nem küzdelmek nélkül. — Hogy a szent király mennyire egy volt népével, mennyire vér volt a véréből és lélek a lelkéből, azt mutatja, hogy halála után körülbelül egy félszázaddal már a dinasztiaalapító pogány ős helyét foglalta el a keresztény magyarság köztudatában.

«A középkornak keresztény királyai hatalmuk isteni eredetének tudatában még világi intézkedéseikben, kormányzatukban, egész fejedelmi magatartásukban is alá voltak vetve hitük parancsainak és egyházuk törvényeinek, mert hatalmuk jogi alapját az uralomra való erkölcsi alkalmatosságban látták.»

Ő az első európai magyar. Őse annak a sok-sok-millió magyarnak, akik megmaradtak magyaroknak, de új elemekkel is gyarapodtak, európaiak lettek anélkül, hogy magyarságukból bármit is elveszítettek volna.

«Önként választotta mintaképeül a szentágostoni rex iustus, pius et pacificus, az igazságos, kegyes és békeszerető keresztény király eszméjét, mert ez az eszmény felelt meg keresztény lelkiségének.»

Célja volt az Isten országa a földön, amelyben az egyént és a népeket átöleli és boldogítja a Krisztus békéje. És ez elérhető a hit elmélyítésével, terjesztésével és az erkölcsök jobbításával.

Sokat emlegetjük a szentistváni gondolatot, de nem emlegethetjük elégszer, s minden, ami ennek a tartalmát közelebb-hozza hozzánk, minden, ami a gondolat lelkének gyökereit jobban megmutatni indult el, e lélek fényeit szórja itt szét, azokat a fényeket, amelyek most is, az országépítés roppant munkájában, az életet világítják meg, s erőt adnak, amikor meg-

mutatják a problémáknak, az örök magyar problémáknak szinte mindig változatlan, azonos útjain a helyes irányt.

Mert a legnagyobb magyar probléma: a magyar lét és nemlét, a hogyan — lét, a hivatás-probléma első és eddig legkülönb, sorsdöntő, egyedül-életet-adó és ezért örök megfogalmazását és megoldását a szent király lelkében, szívében, szellemében és akaratában találta meg.

A legvilágibb dolognak is találkoznia kell valahol az istenivel, mert csak ettől kaphatja meg azt, ami időálló érték és csak ettől kaphat halhatatlanságot.

Eszme, nagy gondolat nélkül nincs nagyság. Nincs, még anyagi, technikai nagyság sem, hát még szellemi nagyság, életnagyság, akár egyéni, akár közösségi életnagyság. Ennek az eszmének, ennek a gondolatnak olyannak kell lennie, hogy tudjon erőt adni, tudjon lelkesíteni, tudjon izgatni arra, hogy átöleljük, hogy érte áldozni és élni is tudjunk. Egy szóval: hogy korszerű legyen, olyan, ami sokakat, avagy talán mindenkit érdekel.

Minél nagyobb a gondolat, minél nagyobb korszerű ereje, annál több ember sereglik köréje, annál könnyebben és elsodróbban lesznek hívei, lesznek hősei, lesznek mártirjai, akiknek vére, lelki vagy testi vére mag lesz új vetés alá. De hogy ez lehessen, terjesztésre is szüksége van a gondolatnak és kitűnő, világos, vonzó megfogalmazásra. A módnak is korszerűnek kell lennie, ahogyan eljut az emberekhez. A mai ember már erre is kényes és hatóereje nagy részét feláldozza gondolatának az, aki erre nem figyel. Innen van, hogy a propaganda óriási felszerelésének és lehetőségeinek, bámulatos eszközeinek felhasználásával sokszor olyan gondolatok lesznek az uralkodók, amikben bizony sebet kapott a t e l j e s i g a z s á g és lesznek eszmék hamupipókék, mert — bár örök-igazak —, de nem korszerűen jelennek meg, vagy nem elégszer jelennek meg az emberek fiai előtt és között.

Olyan gondolat nincs, amire milliók esküdnek,

amiben igazság ne lenne. Mert igazságra-szomjas örökké az emberi szív és nem tudja lekötni az emberi szellemet hathatósan és diadalmasan meg kitartóan az, aminek bölcsője pusztán az önzés, a békétlenség, a gyűlölet, a rosszakarat, a csalárdság és tudatlanság. Igenis, a téveszmében is az a kicsi, áhított és vágyott igazság-mag hat, ami benneél, benne-kering, és az a lelkesedés fog tüzet tőle ezrek és ezrek, milliók és milliók lelkében, amit egy-egy ideálisabb — bár lehet, hogy szobaízű-elme beléjesugárzott.

Ezért kell korszerűeknek lennünk nekünk is, és ősi bevált igazságainkat úgy meghirdetni, olyan ruhában és olyan eszközökkel, hogy azok el tudjanak találni a mai emberek ezreihez, százezreihez, millióihoz. Ezt igényli a szentistváni gondolat is, aminek ereje megteremtette és fenntartotta ezt a hazát és ritkán volt olyan korszerű a történelmünk folyamán, mint éppen ma.

Hiszen valahogyan olyanok lelkében is ez él, ez adja a reményt, akik pedig talán világosan nem tudják megfogalmazni. Hiszen éppen az adja meg a nagy király csodálatos nagyságát, hogy amin mi küzdünk, amin mi elbukdácsolunk, amin mi el-esünk és szenvedünk, amit mi keresünk, azt ő az értelem lobogó lángjánál és a titkos megérzés ősi mélységeiben a kezdet-kezdetén meglátott, megfogalmazott, megteremtett, itt, a Dunavölgyében: a kis népek együttélésének egyedüli lehetőségét. És megteremtette nemcsak törvényekben, hanem inkább eljárásmódban, bánásmódban, az élet berendezésében, a szellem megteremtésében és a lélek és szív példájában, amik a legfontosabbak, mert nélkülük nincs külső eredmény. A külső mindig a belső lecsapódása, és ha nincs meg közötté és a teremtoje között az összhang, ha nincs meg az igazság, csak látszat lesz és marad az és gyöngeség, ami nem tudja, csak nagyonis ideiglenesen tudja kiállani az idő kérlelhetetlen próbáját. Amint láthattuk ezt azon a gyűlöleten és tudatlanságon, elfogultságon és egyoldalúságon, rosszakaraton és elzárkózáson épült

új Európán, ami 1920 körül megszületett, aminek a bölcsőjénél a népek önrendelkezési jogát, az igazságot a békét, a rekonstrukciót hirdették ugyan, de a lelkek, a teremítő szívek mélyén nem éltek ezek, hanem csak a szájakon és így elég volt húsz év — pedig ez a népek történelmében parányi idő —, hogy a szándékok hazugságát és a gyűlölet épületét tovább a legnagyobb külső hatalom és erőszak se tudja fenntartani.

Minden magában meghasonlott ország összedül és ház házra omol, mondja az Irás; és ilyen meghasonlott minden emberi gondolat és minden emberi tett, ha a lélekben nincsen az igazság békéje és a szívben nincsen a szándék tisztaságos tudata.

Erre a kettőre tanított minket elsősorban is a nagy király, tehát aki e kettőt építi, az a jövőt építi, az az új Magyarország erejét építi és vele együtt Európa békéjét is munkálja.

Aki figyelemmel kísérte az eseményeket, az embereket, az meghatódva és megerősödve vette észre, hogy ennek a gondolatnak és érzésnek, talán öntudatlan, de mindenesetre meglévő erejében milyen sokáig tudtak magyarok — töretlen magyarok maradni. És milyen sokáig tudtak e magasabbrendű hivatástudat, ez előkelőbb lelkület és igazabb és tágasabb felfogás és életszemlélet szétsugároztatásával a másnyelvűek legjobbjai között is híveket találni és meg-lartani. Annyi ellenpropaganda, és annyi megpróbáltatás és valóságos, meg látszat-reménytelenség között is, amiben pedig olyan bőségesen volt részünk húszesztendőn keresztül.

Éppenezért legfontosabb most is ennek a szent-istváni lelkületnek, ami finomabb és magasabbrendű tágasabb és európaibb, messzenézőbb és a kereszténység elveiben örök, megbocsátó, nagylelkű és mégis hajthatatlan és erős, szeretetet és segítséget-nyújtó és mégis megtartóan — kemény, ennek a lelkületnek, ami szétporlaszthatatlan hatalom, a megtartása. Tehát nem szabad nekünk sohasem a bosszú és gyűlölet, a megtorlás és igazságtalanság eszközeit át-

vennünk, amit velünk szemben annyira alkalmaztak. Eddig se tettük, egy pillanatig se tettük, de a jövőben sem szabad és ebben a tudatban és valóságban meg kell erősödnünk. Mert egyedül a béke és szeretet, az igazság és szelídség vára erős és hatalma kemény és akinek az országa ilyen lelkekből épült, az meg-ingathatatlan és jövőt-hordozó. Ez az idő nagy tanulsága, ez a szent király első tanítása, ami — minden ellenkező pillanat — látszat ellenére is, hiszen mi egy-két év, egy-két évtized egy nemzet életében-bátorító, hívó és jutalmazó. És főképen: ez az, ami eljut az egyszerű emberhez is, a tanulatlanhoz és az étellel-birkózóhoz, a sokat-szenvedőhöz és keveset-örülőhöz is, aki előtt gyenge lesz a nagy gondolat, a csillogó szó, de erős a szeretet legparányibb tette is, és hatalmas a megértés, a jóság, a keresztény lelkiség feléáramlása, felésugározása. És kikből áll a nép, ha nem elsősorban ilyen szegény és egyszerű emberekből.

Ezzel az öntudattal és ezzel a lélekkel kell minden magyarnak, mindenütt, de elsősorban a végeken állni a vártán, ellátni a hivatalát, megfelelni a kötelességének. Ebben az öntudatban egy nemzet-hordozó erő dobban, egy nemzet önérzete és büszkesége ragyog. A legkisebb, a legutolsó állás is így lesz — ha ugyan szabad az állások, a hivatások között megkülönböztetést tennünk, hiszen mindegyiknek nem a külső körülmények, hanem a belső, a lélek, a szellem adják meg az értéket erkölcsileg — egyszerre magasztos és fontos.

Szent Istvánban végülis ez a lényeg és minden más csak virága ennek: ez a szentség, ez a hősie és harmonikus vállalása, hordozása mindannak az értéknek, amit az Isten akar, amit az Isten teremtet, ami csak az emberben, az emberen keresztül valósulhat meg; mindannak a munkának, kemény munkának, megpróbáltatásnak, szenvedéseknek, de egyúttal mély örömmek és el-nem-fogyó, csodálatos szeretetnek a szolgálata és békéje is, ami vele együtt jár. Ezt meglátni azonban és ezt vállalni, ehhez bizonyos

hősiesség kell nekünk is, egyszerű és gyenge embereknek. De adja az erőt hozzá az a meggyőződés, annak a meglátása és biztos átkarolása, hogy ebből egy morzsányi is, megvalósítva, akarva, igen nagy érték.

Tehát a munkáiban először is ezt lássuk meg, ezt a lelket és ezt az érzületet, ezt az életszemléletet és ne riadjunk ettől vissza. És ne próbáljuk a tetteit megfosztani tőlük, mert nem is lehet, hamisak is lesznek, és erőtlenek is egyszerre. Hiszen csodálatos ötvözetben, vegyületben van azokban a szív és a lélek, a föld röge és az ég csillagai, az idő és az időtlenség, a mulandóság és a multhatatlanság, a könny és a remény, a kemény realitás és ideális valóság, és annyi minden, meg minden, — egyszóval: az ő Istenben-kinyílt lelke és keresztény élete.

Újító volt, de nem forradalmár. Az egészséges történeti fejlődésnek híve és mestere volt.

«A társadalomnak évszázados, sőt évezredes vérségi szervezete és az ősi nemzetségi szokásjog továbbra is alappillérei maradtak a magyar társadalmi és gazdasági életnek... A magyar nép mindennapi életét a keresztény királyságban is az ősi szokásjog szabályozta». Tehát, ami jó, a szent király azt meghagyta. Pedig ő merész volt és bátor, céltudatos és határozott. Tudott eldobni és megsemmisíteni e forrongás között mindent, ami felemás, ami meghaladott, ami jövőt-veszélyeztető, aminek hitele elveszett már, régi vallást, pogány törzsszövetségi alkotmányt, törzsi önkormányzatot, vérségi legitimitást, régi politikai szervezetet, de ami jó volt benne, vagy közte, azt éppenezért, mert jó keresztény volt, lángelméjű krisztushívő, megtartotta, kifejlesztette, hiszen a kegyelem nem arra való, hogy a természetet lerombolja, hanem arra, hogy a természetes jót kiteljesítse, megerősítse, arra építsen.

Épített is. Csodálatos, hogy roppant munkája közben is milyen öntudatos elvi alapokon, és milyen részletesen, aprólékos szabályozással. Magánélete talán nem is volt; tudta, hogy állása, hivatása, küldetése az, hogy nemzetének éljen. Tudta, hogy le kell mon-

dania annak a jelen kényelméről, aki a jövőben, a munkáiban akar élni, egy nemzet lelkében, évszázadok igazoló ítéletében. Szelleme mindig reális, biztos, áttekinthető, rendszerző, szervező és mindig csodálatos intuícióval, az értelem fölényes lángjával és világosságával tudja a jónak felismert és megismert ujat — a jónak-tudott, jónak-megmaradt régihez ötvözni. Benne már a kereszténység élmény és öntudatos élet volt, értelmét, szívét és akaratát áttüzesítő erő, ami megalkotta benne a magyarság és európaiság, a nyugat és kelet, az ősi hagyományos és a szükséges új örök magyar szintézisét.

Az élete csupa terv, csupa gondolat, csupa akarat és tett, szervezés és építés. Építette magában az Isten országát, építette maga körül az országot, népének és az Istennek. Tíz egyházmegyét szervezett, két érsekséget és nyolc püspökséget. Minden tíz falu köteles volt egy plébániatemplomot építeni; leginkább fából készültek ezek. Építészeket, szobrászokat foglalkoztatott, leginkább itáliaiakat. Negyvenöt vár épült ki, részben vagy egészben alatta; negyvenöt vármegyét alapított és a határispánságokat. Apátságokat szervezett, kolostorokat alapított. Rómában és Jeruzsálemben vendégfogadó kolostort és káptalant alapított, Konstantinápolyban templomot és szállóházat. Hogy a külföldet-járó, hogy a zarándokló magyaroknak legyen hol megszállniok. — Ma azt mondanánk: idegenforgalom. Őmaga is megfordult bajor földön, és minden valószínűség szerint Rómában is. Nem fáradt el a munkában hetven évig, nem fáradt el az uralkodásban negyvenkét évig.

Szerette is a nép. Temetésére «Pannonia minden részéből Fehérvárra sereglett a nép».

Nem volt tőle idegen semmiféle munka sem, hiszen a cél, lelke értéke adta meg az értékét. Pénze, «a magyar ezüstpénz... kedvelt fizetési eszközzé lett. Vele bonyolították le a régi nyomokon haladó északi kereskedelmet». Lengyelországban, Morva-, Cseh-, Szászországban, Sziléziában, Mecklenburgban, Livlandban, a poroszok, a pomeránok földjén, Dániá-

ban, Gotlandban, sőt még a Faröer-szigeteken is használták. Sokat találtak ezeken a helyeken. Sokfelé utánozták is. «A nemzetközi kereskedelem forgalmi pénze a magyar ezüstpénz volt.»

«Halászó, vadászó, pásztorkodó, de már földet is művelő népét ő nevelte nyugati földművesnéppé, a félelmes harcosokat kötelességtudó, munkás gazdává, vezéreiket nyugati értelemben vett földbirtokosokká».

A nagyhatalmak között keresett barátokat: a görög, német császársággal és a velencei olasz hatalommal barátkozott.

A lombard-olasz szövetség — Árpád még 904-ben szövetséget kötött Berengár itáliai királlyal — és a bajor fejedelmekkel kötött szövetségek, amelyeket a lechmezei csata után éppen Géza és István vettek fel újra, a két nép lelki alkatának, műveltségének, természetének, harcai erényeinek, szabadságszeretetének és romlatlanságának sokban azonos-voltán alapultak s azt hiszem, ma is eléggé hirdetik, hogy az ősök, hogy a szent király ösztöne csalhatatlan volt. És a ma is e népekhez húzó rokonszenv a magyarságban annak a bizonyítéka, hogy bár minden hullámzik a történelemben, azért az igazi realitások élete maradó és olyan állandóság, amit meg kell találnunk és rá kell építenünk a békénket.

Az áldókat, egyfák és ügkövek mellől megtért a magyarság a krisztusi hithez, a keresztény gondolat-hoz és műveltséghez, Róma és Cluny szelleméhez. — A fapálcákra és nyílra rótt rovásírás helyett az előkelő és egyszerű magyart a latin betűvetésre tanítják a papok, így az európai kultúrközösség tagjává lesz. Maga szent István «homo litteratus» volt; műveltsége az átlagos papi műveltségnél nagyobb volt. Szellemének egyik legszebb hordozója az Intélmek könyve, amit ha nem is ő írt, de ő sugalmazott. Szent Ágoston gondolatai, az egyház nagy tanításai szerint megrajzolja benne fia, Imre számára a keresztény király alakját, uralkodásai elveit. — Két törvény-könyve ötvenhat szakaszával, és a szokásjog szabályozták a külső életet.

Pedig az Úr keményen megpróbálta őt is, mint mindenkit, akit nagyon szeret. Gyermekei meghaltak mind, s végül meghalt egyetlen reménysége is, Imre herceg.

Fia meghalván, «keservesen sóhajtozott, mert utódok nélkül magára maradva, lelkében gyászola. Nagy szomorúság és keserűség gyötörte» — jegyezte fel a krónika. — De azért soha meg nem ingott.

Egyszerű udvart tartott, sokat imádkozott, az ünnepeket valamely püspöki székhelyen, vagy kolostorban szokta volt eltölteni.

Csak ez a keresztény hit tudja megadni az egyén lelkének a rendezettséget és megoldottságot és ez a kettő a kemény erő sokoldalúságának alapja és feltétele, azé az erőé, mely a Kárpátmedence népi közösségében menedék, támasz, védelem és oltalom, a jólét és kultúra hordozója. Szent István is ebben tudott erős és kemény lenni, hatalmas és uralkodó. Erő nélkül nincsen bizalom és nincsen rend; az erő mágikus hatalom, mely nem csak egyéneket, de egész népeket is magához-ránt és egységbe-szervez, egységben megtart, kiteljesít és képességeiket a közös nagy célok és valóságok megteremtésében, az együttműködésben szinte megsokszorozza és a közös létben életüket színesebbé, gazdagabbá, többé teszi. Amihez külön-külön nem lenne erejük, ahhoz együttesen van és a kivívott eredmény áldása mindannyiuké. Itt együttélésünk egyik fő értelme.

Ide azonban előbb a keresztény szeretet és testvériség valósága kell, mely a gyűlölet falait ledönti jóságával, tapintatával, gondoskodásával a különböző népek lelkében és így szívüket beveszi. Ezeknek a lelkében él is a kereszténység; él, talán jobban, mint a nyugati népek lelkében, hál'Istennek, csak meg kell ezt évtizedek tudatos rontásaitól tisztítani. Készen van itt az alap, amelyen találkozhatunk. Naiv álmodozó lenne azonban az, aki azt hinné, hogy mindenkiben elkészülhet ez a munka. Nem, de erre nincs is szükség. Csak arra, hogy sokakban, hogy a többségben, hogy a jóakaratúakban és kiválóbbakban

édes valósággá érhessen, a teljest minél inkább megközelítő valósággá, s akkor máris nyertünk. Ez pedig céltudatos, kitartó, kemény munkával lehetséges és elérhető.

Kortársai és a hazai szájhagyomány alapján dolgozó életírói . . . jó szívét, kegyességét, igazságszeretetét emelik ki, mert «a legyőzöttekkel kegyesebben és a jámborokkal szelídebben senki sem bánt vala».

«Uralkodjál békességesen, alázatosan, szelíden, haragnak, kevélységnek és gyűlölségnek nélkül. Ha békességes lész, akkor királynak mondatol . . . ha haragos, kevély, gyűlölködő, békétlen lész, bizony idegeneknek adatik a te országod», írja Imre fiának az intelmekben.

A béke nagy apostola és következetes megvalósítója volt. Keményen visszaverte az országra-törő ellenséget, de támadó háborúba nem bocsátkozott. Ezért, míg más népek széthullottak körülöttünk, harcos királyaik elhaltával, a mi országunk erősödött és népünk gyarapodott, felkészült alatta a jövő borzasztó megpróbáltatásainak elviselésére is.

A külföldi kortársak kiemelik igazságszeretetét, megbocsátani-készségét, méltányosságát és irgalmaságát. — Ez azonban sohasem volt gyengeség. Az ismert merénylet alkalmával (a tör leejtése), amint a szent király kisebbik legendájából olvashatjuk, «a király a bocsánatért könyörgőt nem ítélte el s vétékét könnyen megbocsátotta», de a cinkosok «szemét» kitolatta, bűnös kezüket levágatta», ami akkor ilyen bűnre Európaszerte megszokott büntetés volt. De nem bántotta — a szokás ellenére — Vászoly három ártatlan gyermekét, nem csonkította meg őket.

Koppány és Gyula legyőzője, a veszprémi, nagy-ősi és erdélyi csaták ura, a Gyulát támogató Sámuel bolgár kán megbosszulója és a besenyő Tanuszaba, Ajtony és Vászoly vaskezü megbüntetője, gyors és kíméletlen volt a támadók, a békétlenek, a krisztusi ország ellenségei iránt, de mindig méltányos a legyőzött ellenséggel szemben. Azt nem megalázni, hanem megbékíteni törekedett.

Politikai megfontolásból is és keresztény meggyőződésből is békét akart. De ezt minduntalan kellett neki akarni. Pedig nem szerette a háborút, panaszkodik, hogy sokat kellett háborúskodnia. Ezekben «én majd egész életemet töltöttem», írja fiának.

A lengyel királlyal is kellett harcolnia. De 1018 táján a lengyelekkel vége lett a viszálynak és azután évszázadokig nem volt összecsapás közöttük. A besenyőkkel is kellett harcolnia. De legfontosabb volt Konrád császár támadásának (1030) visszaverése, hadainak ügyes megsemmisítése. István a függetlenséget mindenkivel szemben keményen megvédte. Méltányos békével húzta aztán ki az ellenségeskedés méregfogát.

«István már a politikai hatalomban látta az égi boldogsághoz vezető eszközt.» «Az ideál a Boldogságos Szűz védelme alatt álló magyar királyság volt, melynek kötelékében a keresztény magyar nép az erkölcsi tökéletesedés és anyagi boldogulás útján haladva, érheti el a földi és égi boldogság jutalmát.»

A kor még nem ismert nemzetiségi kérdést. Ha Szent István emberséges bánásmódot ad és kíván meg az idegenek számára, ezzel általános emberi, keresztény megbecsülést, testvériséget hirdet és akar.

«A keleti világban, ahonnét a magyarság egy századdal előbb jött, a nép fogalmának nem volt szükségképen faji, etnikai tartalma... Maga ez a magyarság finn-magyar, bolgár, türk, sőt árja és kaukázusi népelemeket egyesített magában.» Azonkívül a kereszténység tanítja és akarja a népek feletti és közötti tiszta testvériséget, hiszen mindnyájan ugyanannak a királynak, a Krisztusnak vagyunk alattvalói. És ez az eszme éppen akkor hódított az európát-vezető lelkekben. Ezért fogadta ő olyan kegyesen és szívesen — hasznuk mellett — az ideseregő papokat, lovagokat, vitézeket, kézműveseket és kereskedőket, és fiának is ezt mondja: «adj hát nekik táplálást jóakarattal és tisztességes tartást, ha d d é l j e n e k n á l a d ö r ö m e s t e b b , h o g y s e m m á s u t t l a k o z n á n a k ».

Eszményt és hivatást adott népének: «A Kárpát-medence földrajzi, gazdasági, stratégiai egységének megfelelő politikai és művelődési egységnek a fenn-tartása s a magyar határon találkozó külső erők folytonos egyensúlyozása, kapcsolatban a keresztény kultúra és a nyugati civilizáció állandó védelmével és terjesztésével». Ez az európai béke és egyensúly harcos szolgálata, itt, Kelet és Nyugat voltaképeni határán. Itt a magyar küldetés örök korszerűsége, Európa szempontjából is. Mert ezt csak ilyen értékes, ilyen kemény, ilyen tehetséges nép tudja állni, fenn-tartani, tud érte vérezni, békülni, megérteni, áldozni is, mint magyar.

Nemcsak kaptunk azonban mi Európától, hanem adtunk is neki. És adtunk már a honfoglaláskor, mihelyt a csaták zaja egy kicsit lehalkult. Adtuk őseredeti, faji műveltségünket, ami sokkal nagyobb volt, mint a környező szláv népeké, ami azután természetesen a magyarságban is nőtt és gyarapodott hatalmasan az európai kultúrelemek átvételével és amely keverékből azután a kereszténység alkotott itt a Kárpátmedencében egységes magyar kultúrát.

Azóta is minden nagy nyugati eszmeáramlat, művelődési iránynak hazánk az utolsó állomása Európában, kelet felé. De sohasem voltunk még egyiknek sem lélektelen szolgái, mindannyi hozzánk hasonult, a mi lelkeségünkhöz, gyarapodott a mi értékeinkkel, gazdagabb, színesebb lett azzal, amit «magyarnak» mondunk és élünk.

«Nehéz neked eme tartománynak uralmát tartanod, ha nem lesz az előtted uralkodó királyok szokásainak követőjévé», írja fiának az intelmekben a szent király. Mintha számonkérő és ítélő szavak értelme gyúlna e szavakból, lobogna mindazok felé, akik itt, a Kárpátmedencében, más törvények összemlő erejére akarják felépíteni a magyar nép és az itt lakó népek sorsát.

EUCHARISZTIA ÉS ÉLET

El kell vinni Hozzá a nem-ismerőket, hogy ismerjenek, el kell vinni a gyengéket, hogy erősek legyenek, el kell vinni az erőseket, hogy még nagyobb legyen bennük a szeretet, el kell vinni a kételkedőket, hogy hitük legyen, el kell vinni a bűnösöket, hogy megtisztuljanak, el kell vinni a tisztákat, hogy a Szentség ragyogásából még tündöklőbb legyen a tisztaságuk.

Az ember fel akar tekinteni valakire. Különösen a mai. Neki eszmény kell, neki gondolat kell, nagy gondolat, olyan hatalmas, ami hatalmassá tágítja ki és építi ki az életet is.

Mert ki volna szerelmesebbje az életnek, mint ő? Ki várna még többet tőle, mint ő? És ma, amikor a lehetőségek szinte beláthatatlanul megnöttek és megsaporodtak, valami lenyűgöző bűvöletben néz a mai ember az életre.

Meg akaraja hódítani. Oda akar menni hozzá, meg akarja szólítani, közel akar lenni hozzá, bámulni akarja és felesküdni akar neki. Azt akaraja, hogy ez a zúgó élet átömljön belé, átömljön rajta is. Még azt is elfogadja és elhiszi, ha azt mondják neki, hogy önmagát is el kell felejtenie, fel kell áldoznia, a nagy életért. Hogy megéri ez még az egyéniség elvesztését is.

Ma erő kell az embernek. Erő zúgjon ki a szavakból, meggyőződés villama csapjon ki a szemekből, esztét a terv és cél nagyszerűsége nyűgözze le. Erőt pedig csak életté-élt eszme adhat; de ez azután ad is, elsodró, magához-húzó, mindent-megérőt.

Ma nem imponál az a felfogás és életbölcesség, ami csak menekülni akar, futni, ami folyton fél, kicsinyes, csak a rosszat veszi észre, csak ezt akarja irtogatni, ezzel törődik, mindig a «más»-sal; nem belső szilárdság várából nézi a világot, a Krisztustól-kapott öntudat legyőzhetetlen és boldog gazdagságá-

ban és bizalmában, hanem a menekülés és elzárkózás magatartásának összezsugorító kicsiségével és bizalmatlanságával.

Az ilyen lelkiület nem kell az embernek. Ő nem menekülni akar a világtól, hanem legyőzni akarja azt és meghódítani. Nem másoknak átengedni annak a kormányzását, hanem magának kikövetelni. Mert bizalma van hozzá, ahhoz, hogy ő jobbra tudja tenni. Tenni akar és alkotni.

Neki nem a «ghetto-kereszténység» kell, hanem a diadalmas világnézet kereszténysége. És a mindenfelé látott félszegség, gyengeség, tudatlanság, kicsinyeskedés, apró ravaszkodások, megbízhatatlanságok, érthetetlen aggodalmak, látszatok, farizeuskodások benne több pusztítást okozhatnak, mint az ellenség. Sokszor. Mert elriasztják és azokhoz ijesztik el, akik csak hirdetik, hogy náluk van az élet, de nincsen az igaz, a teljes, a győző, a tartalmas, az örök élet, messze nincsen náluk.

Naiv volna azonban az, aki azt hinné, hogy minden elérhető pusztán emberi akarással és erővel. Nem. Legkevesebb az ember maga. Végzetesen tévedne az, aki azt hinné, hogy magától valóság lesz minden vágy és célbaér minden törekvés, és hogy az emberi öröm önmagában is legyőzi a szenvedést és fájdalmat, és hogy az ember egyedül is elég a holnapok győzelmes kivívására.

Az ember csak akkor tud másokat meghódítani, ha előbb már meghódította önmagát. Csak akkor tudja legyőzni a világot, ha előbb már legyőzte önmagát. Csak akkor tudja felépíteni újból és nagyszerűbben az életet maga körül, ha előbb már újból felépítette nagyszerűbben önmagában. Ha új ember lett a Krisztusban, csak akkor lesz öröme győzelmes és szenvedése türelmes, hódító, elmélyítő és diadalmas. Csak akkor lesz munkakedve kifogyhatatlan és becsületessége és igazságszeretete a mindennap szörnyű vagy rejtett kísértéseiben el-nem-bukó.

És ki tudná az életet jobban tanítani, mint maga az Isteni Élet!? Aki közöttünk él és bennünk akar

élni és elrejtőzött a kenyér színe alá, hogy el ne riadjunk a fenségétől és hatalmától és mintegy azt mondja ezzel, hogy olyan szükségünk van rá, mint a mindennapi kenyérre. Ha élni akarunk igazán. És nyugtalan lelkünknek nyugalmat akarunk. És eltépett életünkbe egységet akarunk. És ha erőink győzhetetlenségét akarjuk. Ha akarjuk meghódítani magunkat, meghódítani az embereket, meghódítani a világot.

Milyen boldogság és könnyebbség is az Úrral együtt építeni. Akkor és úgy építeni az életet, mint valaki szépen mondja, amikor Krisztus, a jóillatú áldozat, az erősek, hősök kenyere közöttünk és bennünk van. Hiszen hozzásodor minden, megfoghatatlan vágyunk őt sürgeti, neki gyónik a lelkünk és milyen öröm, mindig-öröm az, ha eljött Ő hozzánk. Ha királyi kihallgatást ad a szenvedés óráiban, nagy, aranszívére vonja kifelé-törő életünket és Szent Testének misztériumában a mindennapjaink királya lesz. Árad belőle az élet, elhozza az egységet és testvériséget és reményteljesebb, bizakodóbb lesz vele a magyar őrálás is.

KRISZTUS ÉS A LÉLEK RENDJE¹

Ha reálisan nézzük vallásos és erkölcsi életünket azt, hogy miben látjuk ezt, mit tartunk fontosnak, mennyi az ismeretünk róla, milyenné tette az a lelkiünket, egész életünket, bizony, nagy fogyatkozásokra találunk. Olyan fogyatkozásokra, amelyeket részben neveltetésünk, körülményeink magyaráznak — tehát nagyrészt nem tehetünk róluk —, de találunk olyan fogyatkozásokra is, amiknek okai sajátmagunk vagyunk.

Televagyunk kicsinyeskedéssel, tele-vagyunk aggodalmakkal. Apró dolgokat látunk fontosaknak és roppant-jelentőségűeknek, olyanokat, amik már csak egy gazdag, hitbőlépült élet csodálatos kivirágzásai lehetnének, olyanokat látunk követendőeknek, elérendőeknek, és ha nem sikerül őket elérnünk, már zúgolódunk, már nem érezzük jól magunkat, már lázadunk, már hajlandók vagyunk «otthagyni» az Istent. Vagy, ha sikerült elérnünk, és nem adják meg bensőnknek azt a csodát, amit vártunk tőlük, nem adják meg a rendet egyszerre minden dolgunknak, ismét csak kedvünket veszítjük és egyszerre kész az ítéletünk: nem ér semmit az egész.

Igen, nem ér semmit az egész, mert nincs meg mögötte az életünk kellő kiépítettsége, nincs meg mögötte a bízó, a tudó, a szerető hit melegsége és így csak zörgő érc és pengő cimbalom lesz minden, mert hiszen elvettük a sorrendet.

Ne feledjük el, hogy a hit nem tudás. Nem pusztán tudás. De ez is kell hozzá. Alapos ismerete annak, amit hinnünk kell. És azt mondhatnám, hogy nemcsak mennyiségi ismerete, hanem minőségi is. Másként látja a gyermek a világ és élet dolgait, másként a

¹ Az Eucharisztikus Héten, a kapucinusok templomában, 1938 ápr. 7-én.

fiatalember, másként a felnőtt, másként az egyszerű, másként a tudós, egész másként a férfi és egész másként a nő. De míg minden más téren együtt szoktunk haladni a tudománnyal, legalábbis annyiban, amennyiben az élethivatásunkhoz szükséges — legyen ez akármilyen téren, legyen a konyhában, legyen egy egész ország irányításában, mindegy — addig ezen a téren, vallási téren, megelégszünk a gyermekkor naiv látásával, elmosódott emlékeivel, lefoszlott tudományával, aminek már csak a romjai vannak meg régen. Hangsúlyozom, a hit nem pusztán tudás, a hit imádság is, az Isten kegyelme is, akarat is, élet is, de hányszor azért olyan ingatag bennünk, mert olyasmi ellen hadakozik vele kapcsolatban szívünkben a kétség, ami nem is úgy van, ahogyan gondoljuk és éppen itt van a baj, hogy nincs róla kellő ismeretünk. Hány hitet ingatnak meg ilyen tudatlan kétségek és hány életet dúlnak fel kitalált nehézségek, felszedett rágalmak, elferdített tények, rosszakaratú vagy tudatlan naivságok, amikkel körülöttünk és bennünk teli van minden.

Vagy hányszor, de hányszor ott a baj kezdete, hogy tele-vagyunk negatívumokkal: ezt ne tedd, ettől menekülj, ettől félj, ez öl, ez tönkretesz, amaz elveszejtő veszély a számodra, és mi csak menekülünk, mi csak futunk, mi csak kifáradunk és elkedvetlenedünk a folytonos rettegésben és a folytonos hajszában és végülis azt mondjuk: ezt én nem bánom, ezt én nem győzőm, ez már teljesen lehetetlen. — Mert elfeledjük, hogy nem a tiltásokban és óvatosságokban van a hiba, van a baj forrása, mert hiszen ezek is nagyon szükségesek, hanem abban, hogy csak ezekben látjuk a lényegét és közben elfelejtjük megtölteni lelkünket és szívünket pozitívumokkal, a gazdag és áramló isteni élettel, az Isten fenséges és pompázó gondolataival az életről: a Végtelen hódító és ragyogó érzéseivel az emberi szívről; a szeretettel, ami a lényeg és ami az erő, ami a legfontosabb és ami a legnagyobb megbékéltető; a figyelemmel, a nemességgel, az irgalmas, meghatódni-tudó, az elnéző, a megbocsátani-tudó,

az öröm parazsát világbaszóró gazdag tartalommal megtölteni és ezekben kiépíteni belső és külső világunkat.

Ezért fogyunk ki, mert nincs miből adnunk; mert magunknak sincsen, ezért nem jut másoknak sem belőlünk; mert elfelejtünk adni, azért nem marad bennünk sem sok a jóból; hiszen a lélek törvényei mások, mint a test törvényei: a lélek minél gazdagabban, minél bőkezűbben szórja szét kincsit, annál bőségesebben maradnak azok meg neki magának is, mert mindenfelől visszasugároznak hozzá és mindenfelől őt is telítik, gazdagítják, kifogyhatatlanná teszik.

Gondoljuk csak el: mennyire más lenne az élet, ha minden ember úgy nézné embertársát, mint ahogyan őt nézte és nézi az édesanyja! Mennyivel több lenne a béke és mennyivel kevesebb a háború, mennyivel több lenne az áldás és mennyivel kevesebb az átok, mennyivel több lenne a szeretet és mennyivel kevesebb a gyűlölet. Mennyivel több és boldogabb lenne az ember!

Hát még ha ezt a szép álmot, ami így csak hangulat és utópia, a mindennap keménységében megrezdülő vágy, felemeljük oda, ahol erő van ezt megtenni és lassan kivárni számunkra, ahol kifogyhatatlan és mindig-kész segítség van nekünk, ahol bőség van, mely soha el nem fogy, felemelni és örökkévalóvá tenni: a Mindenható Istenhez, a közöttünk-élő Isteni Szívhez, az Úr Jézushoz az Oltáriszentségben! — Mennyivel tökéletesebb lenne a világ és mennyivel nagyobb az ember, mennyivel el-nem-fogyóbb a szeretet és ragyogóbb a szeretet visszfénye az emberarcon: az isteni öröm!

Szent Bernát azt mondja, hogy c s a k világítani: hiúságos dolog; c s a k égni: kevés. De e g y ü t t : égni és világítani: — ez a tökéletes. Égni és világítani hitben és életben, ez a tökéletes és minél jobban megoldotta ezt a problémát kiki önmagának, annál jobban és egyszerűbben megoldódik számára a lét minden problémája is.

A másik, ami legjobban megejt bennünket, leggyakrabban megpróbál és legtöbbször megzavarja az életünket, tönkreteszi a napjainkat: az a mi önmagunk

körül forgó és önmagunkba belenőtt képzeletünk. Amikor nem tudunk, nem is próbálunk, vagy ha meg is próbáljuk, csakhamar abbahagyjuk, hogy egy kicsit ki tudjunk lépni önmagunkból, egy kicsit ne a saját felfogásunkon keresztül lássunk mindent, hogy egy kicsit próbáljuk megérteni, ha el nem is fogadni talán, mások felfogását, érzéseit, nézeteit, hangulatait, dolgait. Úgy, ahogy azok vannak, önmagukban és az ő felelősségére, nem pedig a mi szemünkben, a mi belemagyarázásaink és színezéseink szerint. Ne folyton azon rágódjunk, hogy most ez ezt mondta, miért ezt mondta, miért nem mást; vagy ha ezt mondta, miért így és miért nem más hangsúllyal mondta; miért éppen akkor, és miért nem máskor; miért mások előtt, miért éppen azok előtt; miért volt olyan, miért nem volt figyelmes, miért nem írt, miért nem ezt tette, miért volt neki fontosabb, mint nekem, pillanatnyilag más stb., stb.

Először csak az aggódo gondolat és érzés jön. A bíráló vágy és az elégedetlenkedni kezdő sejtelen. De ez folyton fokozódni kezd. Hiába állunk elébe a jobb-belátás és világosabb percek érveivel. Hiába száll vele szembe a nagylelkűség és a folyton-hullámzó hangulat felmelegedései. Mindig kisebb lesz a harc ereje, mindig kevesebb a belátás és belenyugvás. És mindig több az elégedetlenség, a lázadás; mindig kevesebb a szeretet és mindig több a bosszúság, és lassan megnő esetleg a gyűlöletig. És megfosztjuk így magunkat szeretetektől, személyektől, örömeiktől, tiszta szándékoktól, kedvektől, — megfosztjuk az élet nap-sugaras oldalaitól.

Ne feledjük, hogy rendszerint magunkban némitjuk el előbb a szeretetet és csak azután másban; rendszerint magunkban öljük meg előbb az örömet és csak azért öli meg más; magunkban rontjuk le a szándék tisztaságát előbb és azért találkozunk olyan ritkán vele egyebütt.

Mert ha bennünk Istenből született szeretet van és égi öröm, ha bennünk tiszta szándék lakozik és a jó felé szabad lelkiismeret: megrendülhet körülöttünk

az élet, elhagyhatnak személyek, nem sikerülhetnek dolgok, érhet mellőzés, és igazságtalanság, — fáj és súlyos, kegyetlen és keserű lehet a perc, a nap, a hét, a hónap nekünk, de sohasem lesz elviselhetetlen, mert boldogságunk alapját: a szabad, Istenben — kinyílt lelkiismeretet, az Igazságban — kialakított egyéniségünk és boldogságunk alapját, kívülről tőlünk soha senki el nem rabolhatja, s míg az megvan: erősek vagyunk, békések vagyunk és miénk a földön a legnagyobb kincs, a legfenségesebb érték.

Ma a pápa hangsúlyozza nagyon a régi, szentírási gondolatot, — mert ha egy-egy gondolat, egy-egy igazság elfelejtődik, elgyengül, elhalványodik, pedig lényeges és megoldó lenne a kor szempontjából, a kor tépő kérdéseiben, akkor ki kell azt emelni, újra ki kell azt hangsúlyozni és megfelelőbb élethez juttatni, — mondom, hangsúlyozza a gondolatot, hogy ma minden kereszténynek papnak kell lennie. Papnak a saját helyén. Ott, ahová az isteni Gondviselés állította. Minden gondolatában, minden érzésében, minden mozdulatában, minden tettében, egész életében papnak kell lennie: a jóság, az igazság, a szeretet, az irgalmasság, a nemesség, az igazi keresztény élet papjának. — És egymásban bízunk kell. Egymás munkáját nem elrontanunk bizalmatlanságunkkal, hanem még bizalmunkkal is segítenünk és erősítenünk kell. Mindannyiunknak ilyen értelemben is nagykorúaknak kell lennünk, akik okosak, igazságosak, bölcsék és messzenézők, megértők és mindenekfelett: apostolok az Isten Országáért.

Akiknek élete folytonos prédikáció prédikálás nélkül, akiknek minden szavuk hit és bizalom, minden tettük szeretet és remény. Akik nem magukat keresik, hanem az Istent és Istenben mindenki mást, mert csak így fogják önmagukat is legbiztosabban és legigazabban megtalálni.

Megtalálni szívük vágyát és az élet értelmét, a ma reményét és a holnapok beteljesedését, a köztünk és bennünk lakó Istent, — ezt kérjük a Szentség színei alatt velünk-lévő Úr Jézus Krisztustól! Úgy legyen!

KRISZTUS ÉS ÉLET.

Tudatunkban is, de még többször öntudatlanul hódolunk egy nagy úrnak, mibennünk és körülötünk, mindenütt uralkodó nagy úrnak: az életnek. Ami igézetével megejt, mámorával elszédít, ami hatalmas ahhoz, hogy lesujtson, de ahhoz sokszor már nem akar elég erős lenni, hogy fel is emeljen. Mert talán nem vagyunk neki elég fontosak.

Ami jön, folytonosan jön, jön, mint diadalmas hatalom, jön, mint hullámhegy, melyen az öröm színei tündökölnek, jön, mint hullámvölgy, amiben a bánat árnyai bolyongnak.

Ő, a nagy, a pogány élet.

Ilyenkor, tavasszal, különösen benne-mozdul mindenben az ereje. Ég a lelke a hegyeken, hullámszik az erdők suttogásában, zúg a vadvizek árjaival, lázassá teszi az egész földet.

Mi hozzá képest az ember? Ez a pici, törékeny, szenvedő, ritkán-örülő ember? Milyen ennek a felfogása róla?

Azt hiszem, hogy mindenkiben egy kicsit nem helyes ez. Egy kicsit ingadozó, egy kicsit túlzó, néha a félelem torzítja el, máskor a szabadon-guruló vágy.

Félünk tőle és mégis akarjuk. Akarjuk úgy, mint a szerelmesek: sokszor gyöngéden és odaadóan, sokszor mindent-elsodróan, sokszor a gyűlölet, a féltékenység és düh paroxizmusával, de mindenképpen akarjuk.

Hát nem szabad, nem lehet akarnunk?

De igen, szabad is, lehet is, sőt: kell is akarnunk, de nem így, nem ilyen pogányul, mint eddig, mint sokszor, mert így csak szolgái lehetünk, akikkel folyton csak játszik. Ne feledjük, hogy csak az Istenben szabad szív szabadsága lebírhatalan és csak az Istenben kinyílt szellem igazsága mindent-legyűró, úr az életen, és diadalmas.

Vannak, akikben a félelem megmerevítette az életet. Lassan zörgő váz lesz csupán bennük és aggódo tartalom. Váz, aminek minden kicsi részére kinzottan ügyelünk. Nem cserélnénk ki. Nem, még akkor sem, ha összedől miatta a világ. Ha már messze túl is szárnyalta az idő.

Statikus lesz az ilyen emberben az életfelfogás. Mindenben a tegnaphoz-tapadó, minden jó, ami régi és minden rossz, ami új. Jó, csak azért, mert régi és rossz, csak azért, mert új.

Hiszen igaz, vannak megingathatatlan dolgok. Az igazság egy, megingathatatlan és örök, az igazság az Isten gondolata, igazság az Isten maga. De az utak, a módok, amelyekbe ez öltözik és elindul az ember felé, a köntös, amiben ráborul a lélekre, ráborul a világra, az intézmények, amiket terem magának, lehetnek mások és mások. Sohasem a lényegben, mindig csak a mellékeseiben, sohasem az isteniben, mindig csak az emberiben, de itt azután tényleg, az időn és korokon keresztül, mások és mások.

Vizsgáljuk meg magunkat: ebbe a csoportba tartozunk-e? Hátha megritkulnának a bajok bennünk is és mellettünk is, ha egy kicsit rugalmasabbak lennénk, ha egy kicsit kevésbbé önzőek, kevésbbé önmagunkhoz-ragaszkodóbbak lennénk, ismétlem, sohasem a lényegben, mindig csak a nem lényeges dolgokban, az esetlegesben, az időbe-öltözöttben, a korszerűben, abban, ami lehet tegnap ilyen, holnap amolyan, ami lehet az Isten-akarta tervben, gondolatban és érzésben más és más.

Az embereknek másik nagy csoportja az ellenkező véglét megszállottja. Ezek a dinamikus emberek, dinamikus életek. Akiknek semmi sem jó, ami tegnapi, és minden jó, csak azért, mert mai, akik nyugtalanok, nincs bennük rend és elv, elvszerűen nem kell nekik elv és rend, akik megúnják a ma gondolatát már holnap és elvetik a ma érzését már holnap, — a holnapután gondolatáért és vágyáért. Akiknek élete folytonos cselekvés, meg-nem-állás, de egyben ingadozás is, következetlenség is és bizony sokszor félresikerült akarás.

Ezek nem érnek rá, hogy ráhajoljanak a lelkükre, ráhajoljanak az életre és meghallgassák, tisztán lássák, számbavegyék, rendezzék, ami benne lüktet, ami benne mozdul, ami benne fáj.

Ők az üzlet, a mámor, a haszon, a tervek, a tett, a rohanás, a külső, a látszat emberei, akik istenítik a munka amerikai ritmusát, az élet amerikai stílusát. Onnan akarnak tanulni. Különösen most, amikor a filmek hozzák onnan az ilyen élet csillogó távlatát.

Ami, mint egy jó megfigyelő mondja (Schönere Zukunft. 1938 április), nagy, kamaszos-gyermeki, együtt vannak benne a kacagás és a sírás, a lélek és a gonoszság, valami elfeledtető problémátlanságban. A férfiak inkább ösztönszerűleg cselekszenek, a nők elkényeztetettek, agyondédelgetettek, de nem társai a férfinak. Minden a pénz után lohol és liheg és nem jut ideje, csak néha-néha és akkor is csak kapkodva, másra. Egy kis bensőségre, egy kis gondolkodásra.

De kielégítő-e ez? Le tudja-e teljesen láncolni az embert? Ki tudja-e ölni belőle a miérteket, el tudja-e rabolni a szívéből a nyugtalanságot, a kielégítetlenséget, az önmagának-folytonos-keresését?

Mindenesetre egy kicsit elgondolkoztató az, hogy amikor egyik folyóirat Amerikában körkérdest intézett, hogy milyen férjet szeretnének maguknak a leányok, a 10.000 válasznak több mint a fele európai férjet akart.

Miért? Talán azért, mert itt Európában még több a lélek, több az elmélyedés, több az ember kultúrája az élet és halál nagy kérdései felé? És ez inkább, ez örökkévalóbban emberi?

Miért vannak ott milliomos-leányok, akik dolgoznak, mint mannequin-ek, mint elárusítónők, mint manikűrözők, abban az óriási, beláthatatlanul hullámzó seregben, ami robotol a kenyérért, a maga heti átlag 20—30 dollárjáért; miért mennek ők is ahhoz a diáklányhoz hasonlóan, aki szombatonként beáll egy-egy áruházba és segít kiszolgálni, azért a három és fél dollárért?

Miért? Azért, mert unatkoznak? Vagy azért, hogy

érezhessék a munka önérzetének boldog örömét? Vagy még messzebb, még mélyebbre kell mennünk: azért, hogy meneküljenek önmaguktól, meneküljenek a felületességtől, a folytonos látszatokból, a céltalan mától és a jövőtlen holnapoktól, attól a keserű, nyugtalan, emésztő elégedetlenségtől, ami forrong a szívükben, amit nem csillapít és nem altat el a platina-szőke haj, a karcsú, divatos termet, a ragyogó ékszerek és pompázó ruhák, a tánc, a mozi, a tennisz, a regények, a koktélek, a cigaretták és mindaz, amit annyian igazi életnek imádnak és irigyelnek közöttünk is? Velünk is? És amit részleteiben és torzítva annyian utánoznak itt is?

Mi megszoktuk e hajszás élet kuriózumait csendes mosollyal és némi csodálattal tudomásul venni. Azt például, hogy Hollywoodban az orrpirosság ellen biztosítást kötnek, hogy egész falut 800 méterrel tovább tolnak, hogy a szállodákban nincsen 13-as szám, és hasonlókat, de miért olyan nomád-természetű például igen sok amerikai? Miért találják ki a legbonyolultabb, a legpraktikusabb, a legérdekesebb vándorló-házakat; házakat, amelyekkel helyről-helyre vándorolhat az ember? Házakat, amik nem jelentenek otthont, amikből hiányzik az otthon szívheznőtt állandósága, házakat, amik egyformák és amik egyformává alakítják lassan az embert is, az emberi igényeket is, amikből éppen az hiányzik, ami minden embernek a leglelke, azok az apró finomságok, alig meglátható, meleg valóságok, amik az egyéniség, a személyiség lényegéből sugározva, minden otthonnak más és más jelleget adnak, olyant, ami megfelel a bennelakók lelkiségének, egész életritmusának, hiszen belőlük, a szavaikból, a gondolataikból, az érzéseikből, a törekvésükből, a fájdalmaikból és örömeikből, a küzdelmeikből és sikereikből, a könyveikből és ínségeikből és reményeikből, egyszóval: a szívükből, az életükből nőtt ki.

Ez a másik életvalóság, amit talán leginkább az innen hozzánkverődő hatások, az innen felénk-áramló szellem sodra hordoz.

Természetesen, mindkettőnek lehet még torz szélső-

sége is. Az egyikre példát adnak a multnak köztünk-élő pókhálós alakjai, akik egy letűnt világ ittmaradt sóhajai csupán. És abból az erkölcsi tökéből élnek, amit őseik kemény munkával, egyéni kiválósággal, szellemi fölényvel egykor, nemzedékeken át, kivívtak, megszereztek maguknak. Ők nem a mult bölcsei, nem a tegnap melegségében és tiszteletében szívünkben-élő emberei, nem apáink és nagyapáink, a kor melancho-liájával a szemükben és az ajkukon. Nem, nem ilyenek ők, amilyen mindenki lesz és boldogság, ha lehet. Ők a kor múmiái, akik talán képviselnek tiszteletreméltó eszméket és értékeket is, de romok és lomok között és olyan formában, ami elriasztó, lejáratozó, megmosolyogtató, elporlasztó.

A másik valóság legdőbbenetesebb torz-véglete pedig az, ami Oroszországban történik. Ki akarták ölni a lelket az emberekből, az életből. A lélek rendjét, a lelkiismeret hatalmát. De rend nélkül nem lehetséges élet, nem lehetséges semmiféle életközösség. Ha nem egyéni megbízhatóság, ha nem belső szépségeink erejének, hatalmának, jobbratörekvésének, kiműveltségének, becsületességének megnyilatkozása, megvalósulása a külső rend, meg kell azt az élet érdekében más eszközökkel teremteni. És itt akkor logikusan nem lehet más eszköz, ami legalább ideig-óráig, legalább egynéhány évig elég lehetne, mint az erőszak, a terror. De ez is csak azért elég eddig is, mert titkon él még a lelkekben, sok-sokmillió lélekben a régi rend is, annak a természettől-fogva keresztény emberi léleknek a rendje. És önkéntelenül is ez foltozza ki mindig újra meg újra, a maga ezer meg ezer, millió meg millió kicsi hivatásában, kisebb-nagyobb órhelyén, láthatatlanul, csendben, észre-nem-vetten, befelé-élően talán azt, amit a hivatalos külső elrontott és folytonosan elront.

De még így is szörnyűek az eredmények. Vér és vér, pusztítás és pusztítás. A bizalom halála és a megbízhatóság megrokkánása. És ez mindig szélesebb és szélesebb körben, mindig kizárólagosabban és mindig jobban fék nélkül. Egyéni vélemény ingatagsága lesz

az élet szilárdsága és egyéni kíméletlen érvényesülési-vágy lesz az élet kormányja.

De szétporlad az ilyen szilárdság és zátonyra fut az ilyen-kormányú élet.

Nem. Nem ezekben rejtőzik az üdvösség és a béke az embernek, hanem másban. A középút rendjében, ami ugyan csak az értelmesek és bölcsek útja marad mindig, a nagytapasztalatúaké és alázatosaké, akik ugyan mindig kisebbségben vannak talán, de mégis ők hordozzák az igazságot.

Ez az út Annak az útja, aki ugyan a szeretet és jószág ragyogó végleteiben és végtelen fenségében járta elénk, az egész világ elé, a Golgotán, de úgy, hogy bár isteni, de mégis legjobban emberi ez az út és bár mindig messzi marad, de mégis legjobban rajta jut el önmagához az ember.

Ezen olvad csak össze az élet statikája és dinamikája, győző, megbékéltető és mélyen-emberi élet-valósággá.

Csak ezen ismerheti meg az ember önmagát és az élet igazi arcát. És lesz a nyugtalanság völgyének olyan vándora, aki bár forrongások, félelmek, kétségek, viharok, pusztulások között is, de mégis célba-ér.

Ez az az út, amelyen, mint az igazság és élet Fejedelme, most is folytonosan jár viharzó lelkek és szívek között az Úr Jézus, csendesítve, békítve, gyógyítva, erősítve, gazdagítva, kiteljesítve, mindig és mindig csak jót téve . . .

TEMETÉSI BESZÉD¹

Örök Mindenható Isten, ki megszabod a gondolat határát, megtöröd az élet szárnyalását, megállítod az érzést, — titkos végzésed nyomán egyik pillanatról a másikra megszűnik dobbanni a szív, látni a szem, érezni az idegek, végtelen igazságod szigorúságát enyhítse mindig az irgalmasság. Boruljon rá a kegyelmed szeretete végzésedre és adjad, hogy akkor álljon meg örökre a gondolat, amikor Téged gondol, akkor dobbanjon utolsót a szív, amikor szent Neved ereje adja a ritmusát, akkor érjen végéhez az élet, amikor a jószándék és törekvés Feléd indult el benne, a megpróbáltatások, a fájdalmak és az örömek valóságában egyaránt. Hiszen Atyánk vagy, aki megszülött Fiadat adtad értünk.

S Te adtad az élet legfenségesebb titkát, az édesanyai szívet, melynek aggódásaira, gondosságaira, figyelmeire, áldozataira, jósága mélységeire és szeretetére, édességeire és gazdagságaira nem borul soha szemfödél, nem zárul soha a koporsó-fedél.

Él ez minden életben, mely hozzákapcsolódott és belőle-indult. Segít minden gondolatban, ami keres, gyógyít minden érzésben, ami keserves, könnyít a fájdalomban, ami megpróbál, csillog az örömben, ami hitet ad. Elhozza lelkünkbe a csillagok tűzét, rásimítja az életünkre az imádság segítő és melengető kegyelmét.

Örök Mindenható Isten, Atyánk, ki a mennyekben vagy, add meg a könnyekben a vigasztalást nekünk, add meg a fájdalomunkban az égi, a keresztény reményt, add, hogy a hit világosságában életté és valósággá ragyogjon bennünk az ígéret, hogy mindannyian, akik itt e földön szeretttük egymást, egykor találkozunk! Amen.

¹ Schmidt Sándorné temetésén, 1937 szept. 20-án.

HALÁL MELLETT

Egyetlen komoly ténye az életnek a halál. Amikor koporsó mellett áll az ember és kutatón, könnyesen nézi a sápadt, élettelen, titkos hullát, aki az és mégsem az, akit szeretett, mintha a komolyság mélységének angyala suhogna meg előtte révületes szomorúságban. Ijedten tapadunk a gondolathoz, mely örökkévalóságot ígér, ugyanakkor, amikor ettől az örökkévalóságtól egy kicsit remegünk. Megbújunk alázatos összeomlás egyszerűségében az imádsághoz és érezzük ráhullani hatalmát a gyengeségünkre. Hiúságunk és önbizalmunk, törtetésünk és kevélységünk porbaomlik és leszünk kicsinyek, szegények, elhagyatottak, kapkodóak és keserűek egy végzetes nagyhatalom arca előtt.

Hogy elomlik egy-egy élet gőgje az ilyen pillanatokban. Hogy felsír a pillanatok mámorának emlékéen a lélek és érzi, tudja, vallja, hogy nem volt érdemes. Egyszerre hinni kezd Annak, aki magáról mondotta: Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki énbennem hisz, annak örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon. Még a merőben földi szeretet is hatalmas öleléssel ölel ezekbe a szavakba és elsikkadnak róla a földi ízek, a földi okosságok pillanat-élete reszketve megsemmisül és leszünk kétségbeesésünkben is bizakodóak az eljövendőké felé.

Mert bizalom nélkül nincsen élet. Bizalom nélkül nincsen erő a folytatásokhoz. És a szenvedésben is kifárad, megcsuklik, kimerül, elfásul az ember. Van egy mérték, aminél tovább nincsen. Egyszerűen: nem lehet tovább menni. Hiszen végesek vagyunk, mert emberek vagyunk.

Ilyenkor életünk külseje megkopik, napjaink hazugsága fáj és összedől. Előkeressük belőle a szándékok romjainak egyenességét és tisztaságát, a lelkiismeret vádló szavának tisztító viharát és kitűzzük

védelemnek sorsunk elé a végtelenség feketén-kavargó homályában. Töredezett eszméink, megkopott ideáljaink, elhagyott buzgóságaink törmelékét összeszedjük ilyenkor, hogy legyen valami velünk, amikor majd átlépjük a didergő magunkramaradottság és kérlelhetetlen önismeret és csalhatatlan ítélkezés örök birodalmának isteni határait.

Az ilyen percek megdöbbenő riadtságából jó a menekülés. Szükséges az élet meleg ritmusa ismét, hogy bízassunk, hogy vigasztalódhassunk és vigasztalhassunk. S érdekes, ilyenkor érti meg az ember azt, ami századok messzeségéből jár vele, mint tradíció és amit talán elítélt és lenézett, amíg nem ismerte meg, mint az élet misztériumának, mint az élet önbizalmának szükségességét: a halotti tort. Ami nem más, mint az emberi természet segítője. Nem más, mint évezredek tapasztalatának kivetítődése, mint vigasztalás, menekülés a szomorúság és bánat tépő öleléséből. Kifáradt, kimerült, testileg is eltikkadt emberek kinyúlnak a vigasztalás felé. A társaság, a társaság kiszolgálásának gondja feledtet, elúzi a veszteséggel ráncszakadt magányt az összegyűltekek csoportja. Szüksége van a testnek táplálásra, amit kezd ismét a csüggedés és kín napjai után öntudatlanul kívánni. A hangulat, a szó, az élet színei megenyhítik, megriasztják a halál árnyékait, elveszti sápadtságát, hatalmát és éledni kezd a szívekben az élet. Csirázni, bízni, tervezgetni, hinni a jövőjében. Hogy össze ne roskadjon minden, hogy el ne pusztuljon önmaga gyengeségében a jövő.

A test segíti a lelket a hit és bizalom útjain, hogy léletté legyenek a szavak, amelyeket félve, remegve, tisztelve olvasunk a temetők kapuin s amelyeken keresztül az evangéliumi megnyugvás, szeretet, reménység sugárzik a mindennapok mártíriumába: Feltámadunk!...

KIS DOLGOK HATALMA

Mindannyiunkban bennünk él valami üző, nyugtalan vágy a hősiesség felé. Titkos órán legszebb álmaink dédelgetett tervei kinyúlnak, beleszökkennek egy másik világba, ahol mi vagyunk a központ, körülöttünk, érettünk zajlik le, történik minden. És olyan boldogító ennek az elálmodozásnak az öntudata. Legalább vágyainkban lehetünk tündérek, legalább a képzelet világának szépségeit boríthatjuk rá a rideg, megszokott, megunt, sablonos hétköznapi valóságra. És ez a kettősség, ez a más országok felé fordult arc ad erőt és nyújt fenntartó hatalmat elszomorodásaink, küzdelmeink, csalódásaink alá, az a hihetetlen hit, reménytelen remény, hogy hátha megérkezik számunkra is egyszer ebből a színes álomfelhőből a mesebeli herceg és elhozza nekünk az igazi élet értelmét.

Most én illúziókat rontok, hogy a valóságot erőse felépíthessem. Ez a mesebeli herceg kívülről sohasem fog megérkezni. Ő bennünk rejtőzködik, vár a hívásunkra, lesi a pillanatot, melyben okosságunkon keresztül megszülethet belőlünk.

Nagy tettek, nagy események eredményezik a nagyságot a külső világ előtt. De tetteink, dolgaink, munkánk rendkívülisége, feltűnő nagysága — kifelé, nem tőlünk függ. Sőt, nem is a környezetünktől. A rendkívüli sohasem lehet a rendes mértéke. És mi a rendes mértékekre küldettünk el. S mégis, azt mondom, hogy lehetünk hatalmasok, lehetünk nagyok, lehetünk hősök. De befelé. Ez a befelé épített nagyság az igazi nagyság, ez a befelé épített hősiesség az a hősiesség, amely föltétlenül uralkodik és győzedelmeskedik mindenben. Kifelé is. Ha igazán mélyről megalapozott és felépített.

Ennek a nagyságnak a hatalma mindegyikünknek birtokában van. Erre a nagyságra valamennyien

elküldettünk. Megszerezhetjük minden pillanatunk öntudatos megragadásával, minden cselekvésünk lélekkel elvégzett hatalmával. Ez a nagyság rendíthetetlen téglákból épül, melyek a mindennapok apró cselekedeteinek lélekkel összehordott téglái, és mert ilyenek, erősek, következetesek és viharállók.

Ne feledjük, hogy minden gondolatunk gazdagít vagy szegényít, minden szavunk épít vagy rombol, minden mozdulatunk, minden cselekvésünk szerez valamit nekünk vagy megfoszt valamitől bennünket. S mivel lényegileg társas-lények vagyunk, nem tudunk bennük elvonatkozni embertársainktól, testvéreinktől, környezetünkötől sem. Ami engem bomlaszt, az nem gyarapíthatja a más életét sem, ami engem csökkent, az nem adhat értékben más jellemének sem valamit is.

Minden legkisebb tettben, minden legkisebb dologban, mely tőled indult el, általad lett, belőled született, benneél, bennetükröződik egész lelkületed, egész lényed lényege, mint egy vízcseppben bennetitkosodik az egész óceán vizének minden tulajdonsága.

Hatalmad van minden teted felett, de ezt a hatalmat az állandó gyakorlat szerzi meg és biztosítja. A folytonos és állandó gyakorlás, amiben nincs megállás, nincsen pihenés, nincsen «elé». Ne álltasd magad. Hiába dörömböl öntudatodon az érzet, hogy hiszen jó-jó, mindez helyes és szép, de neked nincsen rá szükséged, te tudsz ezek nélkül is hős lenni. Életednek, önmagadnak hőse. Ha talán sikerül is néha-néha egy-egy nagyobb lemondásod, akaratod és hiúságod maradéktalan összeszedésével, csalóka ez az eredmény, ha egyáltalán lehetséges, és a kitartás próbaköve alatt azonnal összedől. Mert nincs meg a folytonosság, nincs meg az állandóság szilárdsága.

Ha reggel felébredsz és itt az idő a felkelésre és te kiugrol az ágyból haladéktalanul, máris előmlik testeden, egész napodon az ajándékozó frissesség. Ha nem teszed, vontatott a kezdet, nehézkes lesz és álmos egész folytatása. Fázol a hidegvíztől, mely feléd hűvösödik, s mégis alaposan lemosod benne

magadat, megajándékoz ez a tetted a rugalmasság, a könnyedség örömeivel. Főlöszlegesen látszik minden gombot begombolnod az öltözködésnél, s mégis megteszed, épül általa az összeszedettséged. Vár a munka, de várhatna még pár percig, s te hozzáfogsz idejében, — gyarapodott a pontosságod. Olyannal találkozol az utcán, akivel szemben ellenszenvvel viseltetel, s ezt legyőzve, barátságos arcot mutatsz, — győzelmet aratott és nagyobb lett az önuralkodásod. Levelet kapsz, érdekeset, régen-vártat, s pár percig nem bontod fel, — uralkodni tanultál a kíváncsiságodon. Jólesnék egy falat, talán a legkedveltebb, a legízletesebb, s te feltűnés nélkül otthagysz, — örömet ünnepel benned a lélek nagyobbrendűsége az értekek primitívsege felett. Feszegeti nyelvedet kitörésre a harag, s te tudsz várni, tudsz a kitörés előtt tizig számolni: máris nőttél magad előtt és megszabadultál egy csomó kellemetlen következményétől. Össze kell hajtogatni egy ruhát, papirost, s te pontosan elvégzed, írásban rendesen kirakod a pontokat, vesszőket, letörölöd a port hűségesen ott is, ahol nem látják, lenyelsz egy megjegyzést, mely már majd kibuggyant a szádon, — erősödsz általuk és épül egész belső világod. S így folytathatnók ezt tovább és tovább. Mindmegannyi alkalmas próba, amelyeken a szomorúság, a türelmetlenség, az elcsüggedés, az indulat háborgása, a kétségbeesés feketesége, a nyugtalanság és elégedetlenség mardosó kínja vérezhet bele a napjaidba, de énekelhet, megszülethet, gyarapodhat, kiteljesedhet általuk a szebbik éned is és a jólvégzett munka, a becsületesen megtett kötelesség örömben-úszó öntudata és megelégedett nyugalma, jóleső rendíthetetlensége is belenőhet általuk az életedbe.

Eszközök lehetnek ezek kedved, jószándékod, akaratod áldott kezében, de lehetnek éppen úgy eszközök a nemtörődömség, a megbízhatatlanság, a széthulló élet útjának és árkának kihantolására is. Boldogságod, vagy boldogtalanságod, erősséged, vagy gyengeséged, nagyságod, vagy ványadt kicsiséged

attól függ, hogy milyen velük szemben a magatartásod.

Mindenki kísérői ezek az apróságok. S ha csak azért leszünk hűek hozzájuk és irántuk, hogy miénk legyen a jólvégzett munka büszke öntudata és zengjen lelkünkben a megelégedés és alkotás, az erő és békesség diadala, akkor szép dolgot végeztünk ugyan, de még nem nőttünk ki a mulandóságból, nem öltöztünk bele a halhatatlanságba. Mert ehhez magasabbra kell a szándékunkat és akarásunkat, elhatározásunkat és törekvéseinket akasztanunk. Mélyebbről kell az indító-
okunkat származtatnunk.

Valaki akarta, hogy az idő eme pontján szülessünk bele a létbe. Valaki akarta, hogy ilyen és ilyen körülmények, helyzetek, lehetőségek közé kerüljünk. Valaki nézi, hogy milyen velük szemben a küzdelmünk, milyen az elbukásunk, milyen a győzelmünk. Ez a valaki elküldött a végtelenség igényével, hogy ezt, ennek a beteljesülését általuk és miattuk kiérdemeljük. Elküldött az egyszerűségükbe, mint egyszülött Fiát is elküldötte az ácsműhely egyszerűségébe és boldogok lehetünk, ha — mint Őróla —, rólunk is feljegyezi az örök írás, hogy engedelmesek voltunk neki, engedelmesek voltunk e kis dolgokban elénkálló akaratának. Ha Őt tudtuk látni mögöttük. Így érdemi és szerzi meg e kis dolgok hatalmas számunkra a végtelenséget, így nővünk bele pillanatnyi létük fontosságán át az időtlenség folytonosságába. Mert ők egy Valakiról, egy Valaki akaratáról beszélnek, akinek ők a követői. Boldogok vagyunk, ha meghalljuk belőlük e követség hívó szavát. Így születhet csak meg bennünk az örökkévalóság lelkünkben és életünkben megadott lehetősége, így győzhet csak a bensőnkben rejtőzködő hős.

POZITÍV KATOLICIZMUST.

Nemcsak a közélet, a politika van tele negatív katolicizmussal, ahol a vallás nagyon sokszor nem más, mint önző egyéni érdekek alá jelszó, ugródeszka, mely palástol, megközelíthetetlenné tesz és felfelélendít, hanem az írás birodalma, a nevelés országa, az egyéni életek kicsinyke világa is tele van vele. Megszoktuk mindig inkább azt nézni, hogy mit tesz a másik és nem szeretünk szemébe nézni öntudatunknak, hogy mit teszünk mi. Azt hirdetjük leginkább, hogy mit nem szabad tennünk és aprólékos körülírással határoljuk el ebben az irányban a cselekvés szabadságát. Mindez szükséges, helyes és fontos, de ha túlhajtjuk és a másik oldal rovására túlságosan ebben az irányban éljük csak ki a vallásosságunkat, félő, hogy elsenyved, eltorzul, elerőtlenedik az.

Szükséges a szervezkedés, szükséges a résenállás, szükséges az önérték és öntudat méltóságát és igényeit szolgálnunk, de hiba lenne minden megmozdulásunkat attól tenni függővé, hogy mit tesz az ellenfél, hol sért, hol támad, hol próbál ellenünk felmozdulni. Még akkor sem szabad egész létünket ebben a figyelésben kiélnünk, ha az ellentáborban csak ezt tapasztalnók. Mert zörgő váz lesz az a szervezet, amelyben a végtelen élet áramainak zúgása helyett kicsinyes, földi érdekek posványja csörgedez és megásta önsíriját az a vallásosság, amely folyton kifelé-fordított arccal él és a látszatokba sikkasztja el meleg, benső lényegét. Kisorvad az ilyenből a lélek, száraz tövis lesz az Istenfelé vezető országúton, mely csak szűrni tud, mely csak kellemetlenkedni tud és nem olyan többé, mint a napsugár és kacagó szabadság levegőjében kinyílt illatos virág, mely pusztá létével édes prédikáció és Istenhez-húzó hatalom a kereső emberlelkek előtt.

Az Isten országa bennetek vagyon. És ez az ország szereteten épül. Az első és legfontosabb parancs, hogy

szeressed a te Uradat, Istenedet, teljes szívedből, teljes elmédből és minden erődből, mondja az Úr. A második hasonló ehhez: szeressed felebarátodat, mint tenenmagadat. Ennek a szeretetnek a kiépülése maga a nagylelkűség, a tágszívűség, mely könnyes meghatottsággal oldja fel magában a környezet minden kicsiségét, minden mozzanatát, harmóniáját és diszharmóniáját, az alázat és egyszerűség végtelenbe erősödött, fehér értelmében. Viszont ennek a szeretetnek a megfogyatkozása, eltorzulása, vagy összeszűkülése minden baj kezdete és halála a lélek boldog szabadságának, mely az Istenben-kikötve függetlenedik minden földi aggodástól. A szeretet halála a gyűlölet; az istengyűlölet a legszörnyűbb halál.

Tekintsünk csak magunkba. Hányan vannak közöttünk, akik bizonyos értelemben nem tudnak sohasem megbocsátani. Akik szent szólamok palástját húzzák rá ilyen-irányú viselkedésükre és e hamiságot hirdetik igazságnak embertársaik felé. Hányszor megcsúfolják ezeket még a hitetlenek is, akikben él a természetes jószág humánuma és kisugárzik minden tettükből. Nem mondom azt, hogy a bűnnek kegyelmezzünk, de igenis kegyelmeznünk kell a bűnösnek. Nem a mindentmegértés kaoszt és teljes határozatlanságot teremtő gyengeségével, hanem az irgalom és könyörület Istenből kiszakadt bölcsességével.

Hányan vannak olyanok, akik egész vallási életüket a hatodik parancs óvatos és precíz megtartására korlátozzák — ami döntően fontos és szükséges is —, de emellett a megszólás, a lenézés, a gőg attitűdjével tekintenek mindenre és egész létük a mást-lenézés kritikájára épül: nem vagyok olyan, mint ez. Pedig csak ebben nem olyan, de «olyanabb» a szeretetlenségben, a kevélységben, a gyűlölet fekete hatalmában. Az ilyenek szívében sem lakhatik az egész Krisztus.

Hánynak a vallásossága nem egyéb, mint kínosan körültekintgető evilági okosság, mely csak addig él és addig cselekszik, míg a fórumon forog, míg mások is látják. De teljesen kiveszett belőle a lelkiismeret egyéni érzékenysége, biztonságára és boldogságára

felépült evangéliumi lelkiesség, mely akkor sem zavarja el a koldust, ha senki sem látja. Mely nem aggódik kicsinyes kétségeskedéssel a holnapért, mert tudja, hogy ennek a holnapnak legbiztosabb bizonyossága és biztosítása a mának minél gazdagabb, minél teljesebb szétoztása. Mert a helyes motívumokból, természetfölötti beállítottságból megosztott szeretet a legnagyobb erősödés, maga a kiteljesedő gazdagság.

Igy folytathatnók ezt tovább. De miért? Egy bizonyos: nem lesz békeesség, nem lesz boldogság sem az egyéni életben, sem nagy közösségek életében mindaddig, míg meg nem szaporodnak közöttünk az olyan emberek, akik a jóság és szépség isteni titkait hordozzák. De úgy hordozzák, hogy ez már lényegükké vált, számukra már természetes lett szinte a természetfölötti. Az ő lelkükben él a boldogság csodáserejű víziója, ők azok, akik előtt tisztelettel borul le a világ. De ők ezt észre sem veszik, észre sem vehetik, mert mihelyt észrevennék, rögtön összeomlana a varázsuk. Ők a csendes építők, ők a világ balgái, akik hordozzák a legnagyobb okosságot... Kosztolányi egyik regényében szerepeltet egy öreg orvost, akinek a sorsa közönséges emberi sors, életformái egyszerű emberéi, sokban megtűzdelve félszegségekkel, elvonultságokkal, darabosságokkal. De ezek mögött nagy erő él, a hit ereje és aranyos szívet dobogtat a krisztusi jóság. És amikor kialakít az élet olyan helyzeteket, amelyek előtt kétségbeesve torpan meg a fölényes emberi hiúság és csődöt mond a nagyhangú értelem, ennek az egyszerű embernek egyszerű bölcsesége kiragyo egy-két szó, egy-két megértő mozdulat, egy-két tett fenségében a világba, megragyo, rendet terem és látszólag ismét örökre eltűnik. De közben belelopta magát örök emléknek, cselekvő készségnek, magára-döbbenő felismerésnek, újjáteremtő erőnek egy-két ember lelkébe és nyomában szebb és jobb lett a világ. Ez a legigazibb apostolkodás... Evangéliumi emberek, világító emberek, jöjjen el a ti országotok!

BOLDOGSÁG-KERESÉS¹

Jöttek ide, ki tudná elmondani, hogy honnan, hogy milyen lelkülettel és szívvel, hogy mit hoztak ebből a házrengetegből magukkal; a csendes, vagy rohanó utcákból, az emberekből, akikkel eddig együtt voltak, vagy csak futólag találkoztak, a történelekből, amiknek tevékeny vagy szenvedő részei, az életből, ami oly melegen lüktet mindvalamennyiükben?!

Látszólag annyira egyformák: azt mondják önökre: iskolát végzett, művelt leányok. És azután megnyugszanak az emberek. Mert sikerült ismét egy kategóriába-sorolás. Mintha ez megoldana akármit is.

Ki tudja, hogy mi van e név mögött? Több-kevesebb esztendő, minden szépségével és minden szenvedésével, minden virágos álmával és minden csonka valóságával, minden harmatos emlékével és minden gyászos csalódásával, nagy nekilendülésével és nagy letöréseivel, egyszóval: egy-egy színes élet, egy-egy vívódó és kereső emberi élet minden édes titkával, amit csak az Isten tud és a csend ritka pillanataiban önmagát szemlélő lélek.

De jól csak egy tud: az Istenben elmerült és magát az Isten gondolatainak tükrében meglátó lélek.

Talán a megszokás hozta ide önöket, talán a kíváncsiság. Talán harmónia van önökben, talán ijesztő és hideg harcok helye a szívük. Talán tudósok; talán az iskola, az egyetem padjairól jöttek; talán problémákkal vívódnak, talán olyan egyszerű és megoldott a lelkükben az egész világ; talán hívők; talán hitetlenek egy kicsit és azt hiszik, hogy egészen; talán tündöklően fehér a multjuk; talán már sötétségek égneek benne; lehet, hogy gazdag családból jöttek,

¹ Bevezető-beszéd iskolát-végzett leányok triduumához, az Erzsébet-apácák templomában, 1938 márc. 10-én.

lehet, hogy a nyomorúság ijedelme vár otthon önökre ; lehet, hogy szükségből jöttek, lehet, hogy csak azért, mert más is jött ; lehet, hogy várnak valamit, lehet, hogy már a mindenen-túl-levés fáradtságával próbálják meg az utolsót ; talán nincsen titkuk önmaguknak sem ; talán nagy titkot hordoznak és rejtegetnek mindenki előtt, mindegy ; itt vannak és él önökben a lélek és hívta, vonzotta önöket ide is ez a lélek, ami mindig messzebb vágyik, mindig ki az időből, mindig ki a mából, mindig a mesebeli herceget várja a holnaptól, mindig a reménységek frissességében él bent, talán tudatlan mélységekben — és : tisztelet ennek a léleknek, legyen rajta ezúttal az Isten értelme és erőssége, hogy megismerje egy kicsit önmagát, rádöbbenjen egy kicsit önmagára, adjon egy kicsit meg az öntudatot, hogy ő is él, hogy ő is akar, hogy ő is úr szeretne lenni egyszer, mert ő több, mint ez az egész világ !

Annai rosszat tesz az ember. Vannak, akiktől ijedten húzódnak el a többiek, mert «olyannak» látják. De higgyék el, hogy alig van olyan az emberek között, aki önmagáért tenné a rosszat, azért tenné, mert az rossz ; nem, az ember olyan csodálatos valaki, aki még azt is a jóért teszi, a boldogságért, azért, mert tőle várja azt, amit a jó adhat csak, mert talán nem ismeri azt a jót, vagy talán nem hisz neki, vagy talán olyan gyenge lett már, hogy nem tudja jobbik énjét sugallatát követni.

És ezért szerencsétlen és ezért boldogtalan. — Istenem, boldogtalan. De hogyan képzeljük el mi a boldogságot ? Úgy-e úgy, mint valami rendkívüli csodát, ami valahol vár ránk, amit majd egyszer elérünk, anélkül, hogy valamit tennénk is érte, ami elénk jön, amibe elmerülhetünk, ami rend és ami nyugalom, ami minden vágyunk beteljesedése, minden gondolatunk célbaérése, minden érzésünk teljes kielégítése, ami már elkészült a számunkra, de most messze van, valami titkos szobában, ahol szép és csillogó minden, nyugodalmas és elzsongító, ahol állni látszik még az idő is, ahol nincsen más, nem lesz majd más, mint

elégedett-önmagunk. Vagy talán lesz más is, de az is teljesen mi leszünk.

Egy-két napja levelet kaptam egy nagyon művelt, finomlelkű, igen intelligens, vívódó és kereső, nagytehetségű, kedves leánytól. Idézek belőle pár sort:

«Multkor kaptam levelet attól a leánytól, akivel Bécsben együtt voltam . . . Meghívtam májusra hozzám és őszintén boldog voltam magamban, hogy majd viszontláthatom. Tudja, hogy mit válaszolt? «Kommen kann ich natürlich nicht. Nein, nein. Ich kann keine neuen Menschen kennen lernen. Das wissen Sie doch. — Ő az, aki nem teszi le a vizsgáit, mert csak magának tanul. Most kimondottan cseléd valahol, hogy megéljen. Elment otthonról, mert könnyűnek találta, hogy mindig csak efogadjon és úgy éljen. Két ruhája van és tökéletesen tud latinul és nagyon-nagyon sokat tud. Nagyon vallásos, de azt hiszem, túlzásba viszi. Minden nap elolvassa az előírás szerinti részt és azt mondja, hogy Isten először azt akarja, hogy az emberek kötelességüket teljesítsék és csak azután, hogy boldogok legyenek. — Azt kérdeztem tőle, hogy nem akarja-e megváltoztatni magát, másképen nem szeretne-e élni? «Ich wollte nie etwas ändern an mir? O weh! Warum glauben Sie das? Ganz und gar wollte ich mich ändern, von Grund auf. Es ist ja schrecklich, dass das nicht geht». Azt is kérdeztem még tőle, hogy szükséges-e, hogy sokat elfelejtsek magamból? «Ja, Sie sollten viel vergessen. Aber nicht nur für einige Zeit, sondern für immer. Und Sie selbst sollten Sie nicht ganz vergessen, sondern nur die eine . . . (név), damit Sie sich dann recht sehr auf die andere besinnen . . .»

. . . Ezt a nőt úgy megszerettem és úgy csodálom. Hogy olyan nagyon erős, hogy megáll egy nyomorúságos kis helyen és akarattal nem mozdul tovább, mert szerinte továbbmenni mindig könnyebb, mint egyhelyben megállni és kitartani. Ezt nem mondta nekem soha, csak így él, és az több . . . olyan elérhetetlen számomra, olyan messze van. Mikor egymás mellett

ültünk, akkor is arra vigyázott, hogy helyesen beszéljek és később, mikor tízkörömmel elértem, hogy órán kívül is szóbaálljon velem, akkor azt mondta, hogy én az ő életébe csak nyugtalanságot és zavart hozok; jobb, ha nem leszünk sokat együtt. És került. Mindenkiel ment, csak velem ritkán. Mert én mindig kérdeztem tőle, őt, magát, saját magát kérdeztem és néha nem tudott felelni. Csak halkán. És félt, hogy észreveszem, hogy neki is vannak pontjai, ahol ő is inog. És nem jött velem sokszor...»

De ki van az emberek között, aki legalább néha nem inog? Ha ezt kívánjuk, akkor többet kívánunk, mint ami a közönséges embertől kitelik, többet, mint amennyi ő maga. És ez a túlságos intellektuális mérték és igény a szerencsétlenségünk és bajunk forrása.

Azután meg talán az, hogy kettősséget, talán ellenmondást, ellentétet állítunk fel, vagy legalábbis messzi egymásutánt a kötelességteljesítés és boldogság között. — De hátha éppen ebben nincsen igazunk? És mégis sokan, nagyon sokan teszik ezt. Pedig hátha egyenesen egymásból nő a kettő? Az utóbbi az előbbiből?

Vagy talán az sokaknál a baj, mint itt is egy kicsit, hogy elveszett a lélek evangéliumi, üde szabadsága, ami könnyedén lebeg a dolgok felett és boldog öntudattal táplálkozik és méri fel ezt az egész világot? Hogy apró-cseprő elgondolások és szabályocskák megölték, túlságosan bebörtönözték ezt a szabadságot és az erdőtől nem látjuk a fát, a célt, a segítség felemészti a lényegét és el-, odavész a bátorság és szent merészség az élet egyszerűségében elrejtőzködő fenséghez? ... És hányan vannak közöttünk ilyenek is! ...

De tovább idézek: «Akivel laktam, azt meghívtam... Most teszi le a doktorátust és aztán kimegy Bécs melletti kültelekre és ott él majd örökké. Van ott valami rend... ott élnek közöttük, akik ott laknak és segítik, ahogy tudják. De ott élnek. Ennek a Ph-nak én adtam ezt a gondolatot, én lázítottam fel a közömbösségből. Négy hónapig beszéltem neki, az eredményt

is megérhettem. Most lesz készen és szeptemberben már bent lesz . . .»

Sokaknál meg éppen ez a baj. Hogy nem élnek, csak a mának; nem rosszaságból, csak valami érdekes, lusta huzavonából, gondolkodni sem tudnak, vagy legalábbis nem szeretnek a mán, azon, ami éppen most van; mindenről elkésnek és ha néha beléjük-döbben valami, hogy «miért?», akkor megriadnak, összezavarodnak és felelni nem tudnak, csak kúszáltan érzik, hogy «ezért» nem érdemes, nem érdemes a semmiért. És boldogok lehetnek, akiknek «angyaluk» van és felrázza őket, felszítja és elevenné-teszi szívükben a jót, mert hiszen ők jó lelkek alapján, csak elrejtezett bennük mélyen ez a jóság.

De hányukhoz jön el ez az angyal? És itt lehet végzetes eltévedés.

Hátha nem csodavárás és nyugalom a boldogság, hanem folytonos küzdés, folytonos harc, önmagunkkal és a világgal, a munkánkkal és a hétköznappal, a szenvedélyeinkkel és a vágyainkkal, részben ellenük, részben érettük, folytonos mozgás, folytonos törekvés, folytonos áramlás, a mindig magasabbért, a mindig többért, a mindig nemesebbért, a mindig finomabbért, azért, ami messzi, azért, ami ünnep, azért, amiből egy csepp is lekötő érdekesség és kitöltő gazdagság, azokért a ritka pillanatokért, amik minden emberre várnak, és amik elsodorják a szívét és elsodorják a lelkét olyan tartalmakba, amik kitöltenek, erőt adnak, indítanak, fenntartanak; — hátha ez tesz boldoggá? Ez a lélek, ami nyugtalan az Isten felé, ez a lélek, ami meghatódni tud, csodálkozni tud, gyöngéd tud lenni, figyelmes tud lenni, tud másokért is lenni, tud örömet sugározni, áldozatot és lemondást adni, tud sokszor magából kilépni és valami szent szabadság elragadottságában tud Istennel töltekezni, hogy gazdagon csordulhasson maga felé és mindenfelé, ahol megfordul.

Őnök most itt vannak és mégsem vannak itt egészen. Illetőleg: sokfelé vannak. Ott vannak mindenütt, ahol szavuk, ahol gondolatuk, ahol érzésük él, ahol

emlékük megmaradt, ahová szemük elvilágított, ahol kezük jót cselekedett, vagy rosszat tett, ahol imádkoztak, ahol veszekedtek, ahol szépet és jót mondtak, ahol rosszat akartak, egyszóval: mindenütt, ahol valaha is tartózkodtak, ahol emberekkel érintkeztek, ahol az emlékük ott maradt.

Talán e pillanatokban is önökre gondol valaki; talán tudatosan, talán nem tudatosan, de most is él valahol a jó, amit tettek, de él a rossz is, amit elhíntettek.

Érzik-e e folyton-ható, folyton-áramló lélek ropant felelősségét önmagukban és önmaguk körül?

Hátha ebben a folytonos felelősségérzetben, hátha ennek folytonos, a mindennap apró tényeiben is mindig megnyilatkozó tudatában és eredményeiben van a boldogság elrejtve?

«Nem tudom, hogy mondjam, de nem tudom azt sem, hogy hogyan magyarázzam. Hogy akit szeretnék, hogy közel legyen hozzám, hogy néha láthassam, néha szólhassak egy szót hozzá, néha érezzem, hogy megfogja a kezem, hogy meg ne fagyjak teljesen, hogy néha sugározna egy kis meleget belém, hogy ne érezem, hogy minden olyan nagyon hideg: ez messze van, elérhetetlenül távol, mégcsak ennyi kívánság, kérdés, kiáltás betöltésére is . . . Nem szabad sok ember előtt megmutatnom, akik erősnek hisznek, hogy én mennyire veszendő vagyok. Csak érzek egy kis meleget, és azonnal sütkérezem benne és akarattal behúnyom a szemem, minden mellékkörülmény előtt. Mert én mindig fádom» . . . , írja még a levél.

Igen. Az ember mindig fázik. És fázni is fog, még az élet legtündöklőbb találkozásainál és leggyöngédebb kapcsolatainál is, akármilyen emberek is azok. Mert c s a k emberek.

Mást is kell itt kérnünk, máshoz is kell menekülnünk. — Ezekhez is, de ezeken túl is.

Kérnünk kell az érzéket, hogy az élet minden apró tényében meg tudjuk látni, észre tudjuk venni a benne elrejtőzött, benne-ragyogó örömet is és jót. Ezt az érzéket is nevelnünk kell és sokáig, sokáig kérnünk.

Azután meg Ahhoz kell mennünk, Akiben még nem csalódott bízó gondolat és nem fázott meg emberi érzés soha: Ahhoz, aki itt él az Oltárainkon, az Úr Jézushoz.

Akkor lesz meleg a szívünkben és boldogság a mindenségben. És megnyugvás még a szenvedésben is...

A MAI EMBER LELKISÉGE

Minden kornak meg kell oldania minden vérző emberi problémát, ha azt akarja, hogy fiai nyugodtan simuljanak bele áramlataiba és ne keressenek új utakat, ne legyenek heretikusai az időknek, ne szakadjanak el az uralkodó nézetektől, amik igénylik az emberi lét értelmére világosságot szórni. Persze, a felelet és a valóság között mindig tátongó lesz az ellentét, de hiszen ez mindegy, az átlag-ember lelkében nem reng a mindenség, nem nyugtalankodik úgysem az eligazodás kínja, ő megelégszik néhány divatos címkével, amit felakaszthat élete fölé és azt gondolhatja, hogy az teljesen befödi a színes és változatos valóságot.

Minden időben van uralkodó irányzat, a nagyobb rész felfogása, ami megszületett a közszükségletből, vagy kevesek, egy kicsiny csoport fanatikus elgondolásából és munkabírásiából és ami elsodró erővel követeli magának az uralmat az élet minden síkján. Természetesen, lesz egy csoport, ami a múltból és a múltban él tovább, mélységes lenézésével és megvetésével a jelennek és lesz csoport, amelyik a jövő hangjait kergeti és véli megtalálni, talán tényleg ennek hordozója is lesz, és mindig vannak magányosok, akik egyedülvalóságukban nem lehetnek normák, akik kiszorulnak a tömeg érdeklődési köréből.

Lesznek, születnek eszmék. Régiek alakulnak, vagy megmerevednek és ellentétjük lesz a lázító és érdekes való, olyan, ami köré csoportok gyűlnek, ami mellé meggyőződések ereje sorakozik. Eszmék érnek, pattannak ki az idők mélyéből, eszmék, amiket talán már holnap megmosolyog vagy elátkoz. Mert hiszen az emberi történelemben is mi a holnap? Talán egy-két esztendő, talán egy-két évtized, mindegy, olyan gyorsan tovatűnő.

És mégis van valami, ami több, mint gondolat,

több, mint emberi terv, múló számítás és alakuló meggyőződés, ami több, mint a napok bölcsessége, ami az örökkévalóság és a változatos változhatatlanság hatalmában lép föl és az élet minden vonatkozásában uralkodóként áll az emberi élet, az egyén és a társadalom élete elé: ez az evangélium szelleme, a Krisztus tana, az Egyház által őrzött és képviselt szent örökség. Amit változtatni nem lehet, de amit más és más ruhába öltöztettek a századok. És mi olyan hirtelen, olyan egyszerre és meggondolatlanul hajlandóak vagyunk lenézni, megítélni, elintézni eliramlott időket, letűnt történeteket, pedig óriási munka volt mindegyik, hatalmas erőfeszítés, hogy az isteni depositum, letétemény változatlanul, hathatósan megmaradhasson és alakítani tudjon. Sokszor talán pusztá negatívumokat lát első és felületes tekintetre megállapítani a szemlélő, kutató szeme és csak mélyebb vizsgálat szít elismerést a képviselők és a tények felé. Talán a mártíromság és áldozat ezért nagyobb, mérhetetlenül nagyobb, nagyobbak a megpróbáltatások, a szenvedések, az üldöztetések a mélyenjáró tekintet előtt és ezek fedezik, ezek árulják el a titkot, hogy itt és itt mégiscsak történt a lelkekben valami és mégiscsak megőrződött az örökség szentsége. Sokszor az Isten választja ki a gyengeséget, hogy csodát cselekedjék általa és megbizonyítsa, hogy az ő gondolatai nem emberi gondolatok. Sokszor kell szégyenkezve rádöbbenünk, hogy ha talán mai szemnek szokatlanul is, de elmúlt idők jobban oldották meg a feladatukat ebben az irányban, legalábbis nagy átlagban, mint a mi korunk kedvező atmoszférája.

Hiszen e földön nincs béke, nincs nyugalom, nincs megállás. Nincsen a szellemek és lelkek rengésében és fejlődésében sem. Minekünk időnként újra meg újra kell értékelnünk, új meg új színben lesz valóság bennünk és körülöttünk a világ. Más vagyok ma, mint voltam egy évvel előbb és más leszek egy hónappal később, mint vagyok éppen ma. Néha-néha ismétlődnek bennünk hangulatok, életérzések, állapotok, de jobban megnézve rádöbbenünk, hogy ezek is mennyire

mások és mások. És az ember nem tudna, nem merne döntően és határozottan cselekedni, ha a Gondviselés nem adott volna neki, minden pillanatban, minden fázisban rendíthetetlen biztosságot ítéletek, állásfoglalások, vélemények és eljárások irányában. Mindig, minden pillanatban úgy érezzük, hogy most vagyunk a fejlődés tetőpontján, ennél jobban, bölcsebben és körültekintőbben már sohasem fogunk tudni cselekedni. Ezért merünk cselekedni, ezért merünk ítélezni, véleményt alkotni, dicsérni és kárhoztatni döntően, talán éppen kíméletlenül.

A mai ember lelke teljesen szétesett. A benyomások, a hatások, a felszedett és félig feldolgozott gondolatok, elméletek, eszmék kaosza kering benne. Keres, idegesen kinyúl bizonyos dolgok és irányok után, kapkod, nincsen békéje és nyugalma. S az már általános emberi tulajdonság, hogy a jó irányában mindig hitetlenek, bizalmatlanok, túlkritikusok, nehezen-betörők vagyunk. Viszont minden szenzációra éhesek és csodálatos-érzékenységűek és hívőek minden adat iránt, ami a jónak ellene szól, ami azt gyöngíti, lefokozza, ami ennek hitelét veszi vagy csökkenti. Talán önmagunk, gyengeségeink igazolása ez, talán bűneink mentsége, sokszor talán ellenszenv és rosszakarat, szeretethiány az emberekkel szemben, mindegy, megvan, vele számolnunk kell. Néha hosszú munka felépítéseit tönkretetheti egy elejtett mondat, megzavarhatja harmóniánkat egy cinikus mondás, egy minden ideálból kihullott megjegyzés. Elfelejtjük, hajlandók vagyunk elfelejtetni, hogy hiába omlik össze minden emberben-keresett, emberben-lefogott ideál, hiába semmisül meg az egyén, az élő példa nagyszerűsége előttünk, önmagáért, önmagában, objektíve érték és követelmény az erkölcsi rend és tökéletességünk, egész-emberségünk mértéke az arány lesz, amennyit belőle megvalósítani erősek voltunk.

Úszik bennünk a zűrzavar, keverednek az eszmék, lázonganak és követelődznek az érzések és kiütik jó elhatározásainkat az egyenesség, a lelkiismeretesség irányából és ellendítik a divatos felfogások

értékelései felé. Igaz, hogy sokszor nagyon kevés kell a szomszúságunkra, hogy kielégüljön, hogy megtaláljon, hogy indítása legyen a helyes útra és ereje a teljes megváltozásra és átalakulásra. Egy beszéd, egy olvasmány, egy imádságos felmelegedés áldott perce, egy találkozás, egy csalódás mélyrevilágító pillanata, egy szenvedés rendező és mélységeket-szakító valósága, és mi megváltozunk, megjavulunk, rátalálunk, rásejtünk az igazságra. De viszont, a rossz is beszűrődik a lelkivilágunkba, akármilyen kicsinyke résen és sokszor hull a porba hosszú erőfeszítések eredménye. Különösen az ilyen kapkodó, rá-nem-erő korban, mint a miénk, amikor olyan kevés idő jut a döntések megfontolására, amikor olyan uralkodók lettek a felületességek és a kényelem és lustaság hatalmát olyan nehezen meri megbolygatni az elmélkedő gondolkodás mibennünk.

Régen ez volt az elv, a meggyőzés és meggyőződés láncolata: Az Isten, az Úr Jézus egyházat alapított, erre bízta testamentumát, a pap, mint ennek az egyháznak megbízottja, hirdeti ezt. Mivel csálhatatlan a Krisztus, csálhatatlan a pápa hit és erkölcs dolgában és a pap csak azt hirdeti, amit az egyház vall és hirdet, mindenkinek el kell azt hinnie a tekintélyi elv folytán és akinek ez nem elég, aki így nem hisz, az elveszett. Természetesen objektíve és az egyetemességet, az igazságot magában tekintve, ma is áll ez az elv, de hogy az egyén viszonya nem ugyanaz, hozzá, ami volt régente, az is bizonyos. Ma elsősorban az egyéniség imponál. Ezt nézik, ezt követik, ezt kövezik meg, vagy ezt istenítik. Még nem is annyira a hirdetett dolgot, mint inkább a hirdetőt. Ha ez feddhetetlen, ha ez életével földi a szavait, ha ennek az egyénisége emberileg szólva is rátermett, kiváló, ha szelleme fölényesen okos, kiképzett és gazdag, akkor hisznek neki, akkor követik és eljutnak messzire. De ha nem ilyen a hirdető személyisége, úgy megvetik a tant és ha nem is mernek szólani talán nyíltan és nagyon erősen ellene, annak legfőbb, sőt sokszor egyedüli bizonyos oka az a bizonytalanság

és szorongó, várakozó félelem, ami az élet hajszájában, hazugságaiban, az elvek és felfogások csalékony változtatásaiban, tündöklésében és halálában megriadt és szemlélődő ember szívében mindig megmarad a halál, a folytatódás, az elmúlás nagy titkaival szemben. De annál kevesebb itt az ellenkezés, minél kevesebb a műveltség és minél csekélyebb a látókör. A kisműveltség, a korlátoltság kérérlhetetlenül és határozottan tud elvetni, megbélyegezni, gúnyolni és elítélni ott is, ahol a nagy ész, a nagy műveltség és tapasztalás legfeljebb fájó mosolygással és lemondó kételkedéssel tud csak elmenni gondolatok, tények, a más-mint-ő világa mellett.

Ma az egyéni kiválóság több jót tud elérni, mint az objektív értékbe belekapcsolódott közepszerűség. Természetesen: legfőbb és legfenségesebb kivétel itt is a szentség . . . A szentség ellenállhatatlan hatalom. A szent egyszerűség csodákat művelhet még a leg-
raffináltabb «életművésszel» szemben is. A szent naivság döntő erő és lenyűgöző érték kifáradt korok kifáradt embere előtt. Vonzódik hozzá, jogosan is, hiszen benne magasabb felértések és magasabb értelmek hangja csapódik bele, mint zengő harmónia, az élet felkavart és megkűszált kergetésébe. Hiszen a megértéshez, az emberszeretethez, a megbocsátáshoz is nagy egyéni gyöngeségek láncolata, elbukás és új felemelkedés kell, vagy szent lelkület. Valami csodálatos érzéket, csodálatos emberi teljességet adott az Isten a szentség lényegéül. Ezért hat föltétlenül, ellenállhatatlanul, az élet minden kényelme és gazdagsága fokán minden emberre.

Az egyén nem szakadhat ki sohasem egészen a környezetéből, nem függetlenítheti magát teljesen a társadalomtól, még a legnagyobb egyéniség sem. Nem a ma embere sem, akit az élet bonyolult szövevénye körülfon, magábaölel, sokszor minden ízében meghatároz. Ember emberre hat. Valami őseredeti, magunkkalhozott ösztön, vágy lappang lelkünk mélyén, mely másra tekint, felnéz és hajlandó a meghódolásra, hajlandó a vezettetésre, vár rá, hogy mások

járjanak előtte. Mindig hatott kiváló ember a másikra, mindig erősség volt beléjekapaszkodni, mint például magunk előtt tudni, ez nagy megnyugvás és a bennünk-rejlő gyávaság legyőzője nehéz pillanatokban is. Tekintély kellett mindig és kell is mindig. Külső tekintély is. De azért sokkal nagyobb hatással van ma az emberekre az a szó, mely önmagunk tépelődéseiből lép ki, mely elárulja, hogy a kor és divatok problémáinak melegéből szakadt ki bennünk és feltár olyan egyetemességet, ami igényli szinte önmagában a gyógyítást, megértést, felemelést, vigasztalást, elcsitítást az embertestvérek felé. De az élet teljességének tudatát, megélt-voltát, színeit és illatát kell revelálnia a megnyilvánulásoknak, mert csak az tud adni, akinek magának is van, ugyanaz van, sőt ugyanaz jobban, mert megoldottabban, esetleg egészen megoldottan és teljesebben van. Önmagunkból kilépni és magunkat megnyitni a kínlódások keserű, lemondó, a csalódások és kiábrándulások lemosolygó, kishitű, pesszimista arca előtt, ez az igazi hatás, ez az igazi szeretet, amire a ma embere vár.

Hiszen nem is annyira a hit hiányzik most belőlünk, mint az élet. Érdekes, az életigenlés lázas hajszájában és forró akarásában éppen ez az élet esik ki a napjainkból. Kiesik, mint tartalom, kiesik, mint örökkévalóság és időtlen érték és éppen ezért lesz gyöngye pillanat-lobbanás, aminek mélyén a kietlenség és az üresség kísért. Hihetetlenül megfogyatkozott ugyan bennünk és közöttünk a hit is, az a közvetlen, gyermeki, mindent-ígérő és mindent-adó hit és ijesztően nagyon eluralkodott a teljesen pogány felfogás, de azért mégsem a hit hiányzik talán, hanem az élet, az erkölcsös, a tartalmas, a hit szerint, a hitre felépített élet. Sok a külsőség rajtunk, sok a divat, különösen most, a materializmus csődjére megijedt, vergődő és mindenbe-kapaszkodó időkben, sok a pusztán külső megszokás és hihetetlenül naggyá-szakadt a szakadék még a jószándékúak szándékai, mindennapjai és a hit, az ideál között is. Hiszen e kettő sohasem fedi teljesen egymást, emberek vagyunk,

de minél messzebb távolodnak egymástól, annál több lesz a megoldatlanság és a harmóniatlanság az egyén szívében is.

Mert érdekes, hogy az az ember, akinek a külsőségek nem kellenek, a hitet a legtöbbször csak ruhaként borítja mással-teli élete fölé. Pedig nem kell nekünk a külsőség. Nem kell a ceremónia, a fény, a pompa. Érezzük, hogy művészi érzéseinkre megnyugtató és végleges és teljes elvetése szerencsétlenség volna, de azért nagyon ritkán akarjuk. Szeretjük az elvonulást az egyszerűségbe, a keresetlenség magányába és csak kivételes alkalmak vonzó díszletének tudjuk a fényt, ismerjük el a pompát. Monumentalitás, nagyvonalúság, a fenség hat reánk a maga komoly elvonultságában és egyszerűségében. Legalább is azokra, akik nem kimondottan művészi-beállítottságúak és ebben is voltaképen a művészetet élik ki. De ők mindenestre az eltörpülő kisebbség. Hiszen vallásos életünkkel összenőtt és összefüggő dísz, meg pompa úgyis legnagyobbbrészt korok változó ízléseinek hagyatéka és maradványa, sok benne a feudális nagyúr és a hűbéres viszonyára emlékeztető szokás. Nem hiába járt a zseni, Prohászka, a legegyszerűbben és nem hiába szorítkozott e téren mindig csak a legszükségesebbre.

Mint üdítő, meleg forrás buggyan végig a ma emberének lelkén a szociális érzés, a nagyobb szociális megértés és berendezkedés vágya. Még akkor is hirdeti, még akkor is fél sejtelmesen és tudat alatt az e téren való elmaradottságtól, ha esetleg nem is valósítja meg, ha csak hirdeti. De hirdeti. És ha ijesztően sok is még a hiány, az elmaradottság, az az egy kétségtelen tény, hogy a nagyobb megértés, a nagyobb lehajlás, a melegebbszívűség az embertárshoz sokkal gyakoribb lett és e probléma, amitől vajúdik a kor és aminek megoldásával áll vagy bukik ez és a következő nemzedék, divattá, követelménnyé vált. E téren a felelősségérzet fejlettebb és határozottan több a ma embere, neveltebb ilyen irányban, mint elődje volt.

És ez nagy áldás, nagy eredmény és nagy reménység. Hiszen a legtöbbször az anyagon keresztül vezet a szívekhez is az út és többet ér egy darab kenyér szíves odaadása, mint hosszú prédikációk. Megporhanyítja a talajt az isteni ígék alá és a cselekvő szeretet áldásában újjáteremti a világot.

Azelőtt a tömegek alkalmazkodtak, az egyének törődtek hozzá önként, beléjükneveltségből, hagyományból, kifejlődött és hússá-vérré-lelt szokásból a szabályokhoz, keresték fel a templomot, hallgatták a prédikációt, gyóntak és áldoztak, ma ennek a fordítottja lett. Az egyén után kell menni, az elszakadt tömegek közé kell menni és mindegyiket külön-külön szinte megnyerni. A nagy aposztázia után ez lett a pasztoráció feladata, ez lett a legnagyobb apostolkodás. Szinte a szabálytalanság lesz szabállyá és bizonyára annak van közülünk igaza, aki nem sokat beszél, hiszen a mai embert már éppen a csömörig agyonbeszélték, nem felülről és messziről irányít, nem rágódik a lényegtelenségeken, emberi tekinteten, úri kényelmeken, hanem stólával a zsebében közéjük megy, tanít, keres, oktat, gyógyít és türelmet szór szét és ha úgy hozza a sor, gyóntatószék nélkül, mindjárt ott a helyszínen leül és meggyóntatja az élmény első hevületében fogékonnyá lett embert. Talán visszariadunk ettől az előírások és apró-cseprő szabályok útvesztőjéhez szokottak — hiszen ezek is fontosak és nagyon szükségesek —, de végeredményben az ilyenek is ennek a munkának az eredményeitől nyugodtabbak, tiszteltebbek és megértettebbek és nem kell csak egyszer elmenni az Alföld vadonjaiba, a tanyák közé, és mélyen belepillantani ott az életbe, hogy az ilyen aggságoskodásokból gyökeresen kigyógyuljunk. Mert a lélek éhsége nagy és minél üresebb ez a lélek, annál nagyobb. És ma bizony igen üresek lettek a lelkek.

Embervoltunkhoz tartozik, hogy tele legyünk félmegoldásokkal, problémákkal, keresésekkel és égő vágyakkal, amik bevérezik a lelkünket és földrehúzzák az akarásunkat. Mindig is ilyen volt az emberi

szív. De ennyire tépett, ennyire zilált talán még nem volt. És a meg-nem-oldottságok, a kiábrándulások tömegével megterhelve húzza az életét a napokon keresztül és a mindennap gondját felhasználja feledtetőnek az örök gondok fölé. Elvet csinál és megnyugszik a nyugtalanságban. Kiveszett a hősiesség a lélekalkotó tehetségek közül. Az, ami küzdeni tud, ami elesik, talán súlyosat, nagyon súlyosat zuhan, sokáig és végzetesen eltéved, de bele nem nyugszik a hétköznapiába és folytonosan megint fellendíti az az ideális vágy, az a magasbatörekvés, az a mindennapival be-nem-érés, az a titkokkal eljegyzettség, ami a romok között is él benne. Sőt, talán oka a romoknak, mert nem engedett elpihenni, nem engedett a nyárspolgári lelkek légijának egy számozott egységévé lenni, hanem úzótt, kergetett, nyugtalanított és talán a nemismerés, az akaratgyengeség, a kevélység vagy más szenvedély tüzésénél üres és hiú ábrándok bámulója lett és össze-összeomlott a vezetésére bízott élet.

Igen nagy a tudatlanság a vallási téren. Más irányban, a hivatás-megkövetelte tudás irányában legalábbis megvan a kellő szellemi érdeklődés a legtöbbször és a megfelelő képzettség, de a vallási műveltség ezek mellett gyermekcipőben jár. Még jó, ha megmarad az iskolák gyenge tudása, de még ez sem marad meg, ez is folytonosan kopik és lassan-lassan elfogy. Vannak vallásos kedélyek, vallásos természetek. Akiknél szükséglet, kedély dolga szinte a hit, a vallásos eligazodás és tartalom. De nekik is félniök kell a kiapadástól, az előregedéstől, a kedély fogyatkozásától és ha előbbre nem is, erre az időre a szellem kincseit, a lélek vallásos kiműveltségét kell az akarat inspirálójává kifejleszteniök. Mert enélkül jön a kiábrándulás és romlás és majd csak rongyokat tehetnek le életükből az Isten számonkérése elé. Hát még mennyire szükséges ez a megismerés és képzettség olyanoknak, akiknél nem primér-szükséglet, nem porhanyító, meleg valóság, várt beteljesülés ez a vallásos hit. Akiknek természete zárkózottabbféle és hidegebb. Az ilyeneknek még sürgetőbben és

még nagyobb lendülettel kell a szükséges ismeretekkel ingadozó ítéletüket és akarásukat megtámogatni. Mert egyébként katasztrófa jön és ebben nem segít az idő megfeledezése, hiszen ez kicsinynek és kevésnek bizonyul az elvágyódás, az örökkévalóság folytonos, sőt, egyszer majd végleges jelentkezése és igényei előtt.

Valami csodálatos hűséggel és soha meg nem csalo bizonyossággal kísér bennünket a szenvedés. A Gondviselés nemcsak szépségekkel és kegyelmekkel rajzolja ki életünk útjait, hanem a fájdalom, a kín, a megpróbáltatás fekete foltjaival is. Ha őszinték vagyunk és merünk szembenézni valóságokkal, különösen merünk önmagunk életében, rá kell döbbenünk, hogy isszonyúan igazságos az Isten. Mindent ki kell engesztelnünk, mindenért eleget kell tennünk, akár akarjuk, akár vállaljuk a Szívén-elnyugvó lázadással, akár nem akarjuk, akár gyűlöljük értelmet és célt nem találó harccal. Pontosan, lépésről-lépésre szinte ki lehet nyomozni, hogy ott bűnhődünk legbiztosabban és legkegyetlenebbül, ahol a legbiztosabbak, a legfüggetlenebbek, a legszabadabbak és legmegalkuvóbbak voltunk gőgünk féktelenségében és hatalmunk érzésének erejében. Majd külsőleg hull reánk a baj és a nyomorúság, majd belsőleg, esetleg a legfinomabb érzékenység és a legcsiszoltabb érzések csillanásán át ereszkedik le hozzánk, belénk, minden idegszálunk rezdülésébe, minden mozdulatunk küzdelmébe az élő kín, az ostorozó fájdalom.

Ezt a kort különösen meglátogatta. És mert ha túlsok van belőle, akkor eltompul a kedély, zörgő, szegény, elfásult lesz az életkedv, feltalálható e jel és e vonás a mai ember életérzésén és életnézetén is. Valami pesszimizmus csöppen bele minden gondolatának mélyére, valami «ügyismindegy»-filozófia sötétsége lappang eligazodásai nyomában. Annyit megpróbált már, annyi felől nyúltak ki hozzája, eszmék ragyogását, elgondolások biztonságát, ígéretek csendését, vigasztalások varázsát annyt szórták az útjába, s alighogy beléjük kapaszkodott, elfakultak a ragyo-

gások, meginogtak a biztonságok, kiszikkadtak a vigasztalások, zörgőkké lettek a csengések, hogy már nem is kell neki semmi sem, nem hisz semmiben sem és hajlandó e nem-hívésben a másik végletbe menni, nem hinni az életben, nem hinni a hitben sem. És nem lázad, nem gyűlöl ő, nem vitatkozik és nem utasít vissza, nem szenvedélyes és nem kíméletlen és lenéző, nem, csak csöndesen mosolygó, fáradtan elintő, érdek nélkül továbbvándorló. Nagy melegség, a szeretet őszinte csodája, az egyszerűség, természetesség és közvetlenség mélyen-emberi attitűdje kell hozzá, hogy megálljon, figyeljen, induljon, csodálkozzék és kezdjen meghatódni, kezdjen érdeklődni, kezdje érdemesnek tartani újrakezdeni az életet, és ha kell, mindig és mindig újrakezdeni.

Ez a belső válságok embere. Aki befelé menekült, még önmagától is. Van azonban egy másik csoport, egy másik típus. Az, aki éppen ellenkezőleg, nem futott el a dolgoktól, nem menekül a tényektől, nem vonul vissza a jelenségektől, hanem egyenesen beléjükrohan, beléjükveszi magát, bennük él, benne a divatban és az ilyen külső, mohó átkarolás hevében véli elérhetni a menekülést önmagától, a kielégülést, a megenyhülést, elcsitulást, az érvényesülést és az eligazodást. Félt azonban, hogy nem hozza meg az idő sem számára az elmélyülést, az értékeknek és igazságoknak lélekreengedését és formáló hatásuk előtt nem hozza meg a diadalt és lényeges átalakulást, hanem a hirtelen-csalódás keserősége lesz az övék érzésben és felületességben és az ellenkező végletbe való gyűlölködő átesés.

Megvan azonban a komolysághoz a kapaszkodó abban a lekületben és érzésben, ami a háborús idők barbár borzalmai között talán az egyetlen pozitív kitermelés és eredmény és ami a háborús generációk életéből lassan átszivárgott a társadalomba és közkinccsé lett: a nagyobb megértés, a közelebb-kerülés az embertárshoz, a felebaráti szeretet, a bajtársiasság melegebb áramlata.

A lövészárkok zajának orkánjában egymásra-

döbrent az ember és közelebb jutott a társához. Sokfelé ledőltek a válaszfalak, vagy legalábbis meginogtak és alacsonyabbak lettek. És a pillanatról-pillanatra pusztulás borzalmas döbbenetében a haladásba, a fejlődésbe, az önmaga erejébe belemerevült gőg is kisebb lett, megenyhült a vér meleg lehelletétől. Elmondhatjuk, hogy bizonyos értelemben jobb lett az ember, legalább a gondolkodó és mélyebbenlátó ember, komolyabb és a magasabb, az elpusztíthatatlanabb értékkel szemben törődőbb, komolyabb.

Érdekes, hogy a nő pillanatnyilag sokkal demokratikusabb, bizalmasabb, összemelegedőbb, szinte valami, a hivatás fenségén és keménységén átsugárzó szövetségesség útján megnyilatkozó lesz, de ugyanakkor gőgösebb, hidegebb, gyűlölködőbb, kérlelhetetlenebb, messzeséget-tartóbbb is, mint a férfi. A férfi nehezebben nyílik, nehezebben melegszik fel egymás iránt, messzebbálló egymástól, de viszont maradandóbb is minden viszonylata és nem olyan szeszélyes, nem olyan kiszámíthatatlan és örökké-változó. Manapság, amikor az idegeket annyira összetépi a harc a kenyérért, a küzdelem a folytonos bizonytalansággal, ezek a természetből következő sajátságok és jellemvonások még inkább kiütközőbbek és sorsdöntőbbek. Számolni kell velük minden-irányú közeledésnél.

A mai ember nem szereti a negatívumokat. És itt ne tévesszen meg bennünket egy-két erőszakos ember viselkedése. Ezek nem igazán mai lelkek, vagy ha azok is, csak abba a nagyon-nagyon kevés számba tartoznak, akiket a temperamentum így határozott meg. Hiszen kétségtelenül szükség van a negatívumokra is. Tudjuk, hogy a tiltó törvények is az életet védik és még szigorúbbak, mint a parancsolók. Tudjuk, hogy a támadás sokszor csak jogos védekezés és az öntudat, az önérzet, az életképesség okossága pusztán. De sohasem lehet végcél és egyetlen, legfőbb eszköz. Nem, különösen a ma emberénél nem. Hiszen ezt úgyis mindenfelől ezzel veszik körül, egész élete csalódás bennük, menekül, fut, megijed a vallástól is, ha csak ezekkel találkozik benne. Sokszor egy ilyen

találkozás egész életet visszariaszt, soha, vagy alig-helyrehozható sebet szakít. A külső élet felfokozottságában a belső élet éhenpusztul és értelem, kitöltő tartalom nélkül senyved és kínlódik. Már pedig a mai ember szomjas az életre. Felfokozott életvágya van. Építenünk, kiteljesítenünk, hirdetniünk és mutanunk, kitermelniünk kell ezt az életet, legalábbis feltételeiben és lehetőségeiben — mindenki felé, mindenkiben és mindenki iránt, pozitívumokkal.

Különösen most van erre szükség, amikor olyan sok az ismeret mindenről és olyan kevés a vallásról, a hitről. Hajlandók vagyunk lenézni az elsuhant korokat, pedig ezek úgy-ahogy megoldották a nagy kérdést, ami mindegyik elé mered: korszerű formában odahozni az emberek szívébe az örök igazságokat, az éltető tartalmakat. Valamikor a család, ha talán életében nem is, a közélet, ha talán megnyilvánulásai-ban nem is, de ideáljaiban, eszményeiben, praktikus és mindennapi elveiben és szólásmódjaiban, különösen a család, szaturálva volt a kereszténységtől. Innen hozta magával a legeslegtöbb ember az élet meleg ízét, és kitörülhetetlen lehelletét. Manapság? Az óriásian túlnyomó többségről mindent elmondhatunk, csak ezt nem. Sőt. Alig-alig számbajöhető kivétel az ellenkező. Innen nem hoz magával semmit. Csak morszák azok, amiket az iskola ad. A többi tudományban előrehalad és a több-tudás mértékével együtt növekszik lassan, észrevételnül a gyermekcipőben maradt és lassan-lassan még meg is kopott, el is foszladozott hitnek, vallásos tudásnak a lenézése. Kitéve a környezet gúnyjának, lekicsinylésének, ellenségeskedésének. Egy darabig csak megy ez. Különösen a vallásos kedélyeknél, a vallásos érzület elevenségéig. És megy ma méginkább, amikor a kor áramlata, a divat elősegíti, menti, menedéknek, csillapítónak, próbának és a «hátha-még-ez-segít» alapnak teszi meg a válást. De mi lesz, ha új áramlat jön? Mi lesz, ha éppen a kevés elmélyedés miatt nem telít a várt tartalommal? Mi lesz, ha az idővel megfogyatkozik, elkopik, kiszárad a kedély? Mi marad meg? Meg tudjuk-e

úszni katasztrófa nélkül? Bizonyára nem. Hiszen igaz, a hit nemcsak tudás, sőt, kegyelem és akarat dolga elsősorban. De az is szükséges, hogy a vallás dolgairól olyan mértékű legyen a tudásunk, mint amilyen megvan a profán dolgokról. Ez is van annyira fontos. Ne maradjon meg ez a kedély igényének fodrozódásaként, ne legyen ez csak csillogó fátyol égő kérdéseink előtt, hanem legyen mélység és élet, ami belszakadt és beleivódott létünk lényegéig minden napunkba. Különösen szükséges ez a mai ember jóakarátának, ami megett olyan hiányos, megdöbbenő tudatlanság ásit ebben az irányban.

Ma divat a szervezkedés. Ebben van az erő, ebben van sokszor a jövő. Nemcsak egyeseknek, de közösségeknek, népeknek is ebben nyílik az élet. Agyon vagyunk látszólag vallásilag is szervezve. Hemzsegnak az egyesületek. Mintha nagy hiányt pótolnának, mintha kiváltképen ma megkövetelné őket az ember. A felületes szemlélő ezt hinné. Aki azonban egy kissé közelebb megy hozzájuk és megnézi az életüket, észreveszi, hogy pang bennük, a legtöbben az élet és ugyanazok, majdnem mindenütt ugyanazok a tagok, Néha egy-egy ember öt-hat egyesületnek is tagja. Ne csaljon meg minket a külső. Akár hosszú fejlődés eredménye. propaganda, műveltség-következmény az individualizmus, a túlságos magában-állás, a magányosság, az egyéniség hangsúlya és kitermeltsége, akár az emberi természetből így következik minden, a ma embere nem szereti a formákat, nem szereti a tömeg-jeleneteket, nem szereti az egyesületesdit, hanem szeret egyedül maradni, szeret elbújni, meghúzódni, titokban-lenni vallásos meggyőződésével. Hitét szereti magábanhordani, kifelé nem mutatni. Van benne a mimóza-természetből nagyon sok. Úgy imádkozni, hogy senki se lássa. Meghúzódni a tempлом homályos, félreeső zugában. Ott lenni, szívvel, lélekkel ott-lenni, de ne lássák ezt. Ez már neki kellemetlen. Nem szeret meggyőződésével az utcára se menni. Nem szeret résztvenni körmenetekben, felvonulásokban. Tudjuk, hogy milyen nagy jelentőségük

van ezeknek a demonstrációknak. Erőt adnak, öntudatot gyujtanak és nevelnek, megerősítenek, megnyugtatnak. Sokszor azt legjobban, aki leginkább szeretne előlük menekülni, de belesodorják külső körülmények, barátok, a család, egyházközségi tisztségek stb., stb. De ez nem változtat a tényen, hogy a mai ember nem szereti, ha így észreveszik, ha így feltűnést kelt. Itt persze mindig azokról beszélünk, akik igazán, sokszor és legtöbbször saját nyomorúságukra és szerencsétlenségükre, ennek a mának a fiai, testestül-lelkestül. Hiszen ezek sokszor úgy lopakodnak vissza titokban, lassan, észrevétlenül a Krisztus seregébe. Tudják, érzik, észrevették, hogy itt van a helyük, hogy itt elégítettnek ki, hogy itt találnak meg mindent, amit kerestek és ami lényeges, de azért még mindig egy kicsit idegeneknek érzik magukat, tudatosan ennek vélik magukat és nem tudnak megbarátkozni néhány külsőséggel. Még nem tudták a kevélységet teljesen megölni magukban, még nem tudták a csalódások és becsapások által kifejlődött kritikus hajlamot belemélyíteni és elfeledni egy felszakadó, ujjongó, meleg isteni gyermekségben. Nem azt jelenti ez, hogy az ő hitük másodrangú, hogy nincsen olyan erős, mint a külsőségekhez, a hagyományokhoz tapadó, egyszerű hit. Nem. Sőt, sokszor még erősebb és még inkább mindent-jelentő. Csak még talán nem teljes, csak még talán a helyét nem egészen megtalált.

Ez a mindennel szemben túlzott kritikus-beállítottság egyik legnagyobb kínzója a mai embernek. Mert szétesik így előtte minden, nem marad ideál, nem marad nagyság, amire egy életet tenni érdemes, különösen olyan nem marad. És az a baj, hogy az eszmét hajlandó egyszerre és nagyon könnyen egybeolvasni a képviselőjével. A vallásban is az embert, a képviselő embert, a papot nézi és nem az isteni, az örök, változhatatlan, romlatlan elemet és ennek a romlandó, gyarló, elbukó elemnek fogyatkozásait rálátja az ideálra. Egyszerű embernél természetes ez, de tanult, művelt embernél már mást várna az ember.

Hogy mégsem kap mást — és ez nem is csodálatos és meglepő — ez csak azt mutatja, hogy hiába mindennek, az emberi természet lényegében és lelelkében, koroktól és műveltségektől függetlenül, ugyanaz marad. Különösen hajlandó az ember az Egyházban, a hit, a vallás területén rögtön meglátni a fogyatkozást, meglátni a rosszat. És szinte rátapad. Ez talán megnyugtató önmagával szemben, hogy ő nem elég éber, nem elég lelkiismeretes, túlságosan önmagát-menyugtató és szívét-elcsitító ilyen irányban, de lehet, hogy a nagy szépség vágyával megáldott, a nagy jószág és tökéletesség vágyával és igényével elküldött és megsebzett emberi lélek csalódása ez. Különösen ezen a téren.

Manapság, amikor olyan nehéz lett a megélhetés, az elhelyezkedés, az állás olyan messze-hivogató álmokép, önkéntelenül is azt eredményezte ez a harc, ez a tülekedés utána, hogy legfőbb jónak látják, amiért, mert olyan ritka és ezért annyira megbecsülendő, mindent feláldozni érdemes. Feláldozni meggyőződést, őszinteséget, jellemet, hitet, adott szót, barátságot, mindent, ha az elérhetés útjában állana. És ez bizonyos szempontokból érthető is. Csak az tudna itt teljes ridegséggel követ dobni, aki maga sohasem állott éhesen, reménytelenül, kifosztottan és kiábrándultan az élettel szemben. Érthető, ha nem is helyeselhető. Érthető, ha betegség is. Igen ám, de belőle következik az anyagiasság, az anyag túlságos felbecsülése egyrészt, másrészt pedig valami lelki elernyedés, csömör, kiábrándulás, mindennek megvetése, elkeseredés.

Mert büntetlenül a lélek igényeit, a legnagyobb, az erkölcsi értékek világrendjét negligálni, megsérteni nem lehet. Aki mégis megteszi, a nyugtalanság sebé szakítja bele a jövőjébe és a megvetést aziránt, azokiránt, akik erre kényszerítették. Események, törekvések és emberek iránt egyaránt. Hozzájárul még ehhez, hogy külsőleg mindezt mutatni nem lehet, hanem a hatalmasok felé csakis a leghizelgőbb magatartás a megengedett és eltűrt, ez az újabb

kettősség még inkább szétmarja a mai ember lelkét és keserűvé teszi, aki előtt nincs már szent, aki csak elnézni és mosolyogni tud minden felett, ha nem dühöngeni és gyűlölködni. Természetes, hogy mindennek nyoma és hatása van a vallás felé is. Vagy egyetlen menedék lesz ez, a tavasz rohanó, tiszta lehellete a megfulladással fenyegetett élet előtt, vagy — és ez a gyakoribb eset — erre is kiterjeszti evilági értékeit. És ilyenkor nehéz segíteni, nehéz megmozgatni és nehéz az élet izeit az ilyen szívbe elvetni.

Szent Ágostonnak van egy mondása, amit jó volna transzparensnek feltűzni a lelki élet egére: *In necessariis unitas, in non necessariis libertas, in utriusque caritas.* A szükségesekben egység, a nem szükségesekben szabadság, mindkettőben szeretet. A mai ember sok furcsaságot, sok befejezetlenséget, sok előítéletet és megmagyarázhatatlan rokonszenvet és ellenszenvet takargat, rejteget, hordoz és szenved el az életében. Nehéz neki meghajolnia és hinnie, sokszor kicsiségek miatt. Mert például nem érti, hogy mire való a szenteltvíz. Nem érti, hogy miért csókolják az ereklyéket. Nem érti, hogy öreg anyókák miért térdelnek olyan oltárkép előtt is, ahol nem őrzik a szentséget. Nem érti, hogy egyesek miért imádkoznak feltűnően, szinte kihívóan. És így tovább, meg tovább. Nem érti, mert még nem érett a lelke ilyen finomságokra, nem érti, mert talán néha-néha tényleg babonává lesz sok mély és egyszerű szokás, ha kihull belőle a lélek, vagy képmutatás, tudatlanság húzódik meg mögötte. Hagyni kell a mai embert. Ezek nem lényegesek. Engedni kell a lényegekhez, hogy ezek lassan megérhessenek benne. Hogy eluralkodhassanak, kivirágozhassanak és apránként a maguk képére formálják egész létét és életét, minden megnyilvánulásaiban. Lassú, nagyon lassú folyamat ez. Kezdődik a megbújtás és magány szegyenkező, bizonytalan, keresgélő csendjében, folytatódik a több-bátorságban és nagyobb-elszántságban, míg végre, hosszú vergődés és kínlódás, sok szenvedés, elbukás és újrakezdés után befejeződik és feloldódik az örömteljes győzelemben önmagunk

felett. És az az érdekes, hogy azt hisszük, csak egyedül birkózunk és büszkéek vagyunk, hogy egyedül és magányosan találunk és győzünk, pedig az Isten kegyelme dolgozik és munkál bennünk és csak felhasználja önérzetünk és öntudatunk erejét a — boldogulásunkra.

Sokan aztán itt tévednek. Hirtelen és rögtön mindent akarnak, mindent erőszakolnak és mindent követelnek egy szent magatartás látszatának csúnya gögje és együgyűsége alatt. Nincs bennük türelem, nincs bennük kívánni-tudás, nincs bennük nagy bizalom a kegyelem iránt, nincs bennük megfelelő tapasztalat és lélektani ismeret és míg az Isten ügyét teljességében vélik képviselni, elriasztják tőle türelmetlenségükkel és kíméletlenségükkel, esetleg örökre, az ilyen kereső, vergődő, nyugtalan lelkeket.

Általában: sokkal jobb hatalmas, rendíthetetlen hitet kiimádkozni, kiakarni, kialakítani központilag a lelkünkben és ebből kinyúlni az egyes részlet-kérdések, részlet-problémák után, mint megfordítva: ezeket bogozgatni, drótoztatni, oldozgatni és azt hinni, hogy az értelemmel mindent felfoghatunk, elsimíthatunk, megoldhatunk, még a hit titkait is. És ha majd ezeket megtettük, megszületik a hit is. Nem. Így nem lesz abból semmi, vagy nagyonis ingatag lesz. Míg az első úton olyan könnyen oldódik meg általa minden nehézség, illetve ömlik el valami nagy alázatosság a lelken, amiben feloldódva megnyugszik a lélek és várni tud megoldásokra addig, amíg azokat a legfőbb Bölcsesség jónak látta előttünk felfedni, illetőleg rejtve-tartani.

A mai ember van annyira egyéni, hozzánevelték évszázadok, hogy túlságosan egyedülálljon, túlságosan individuális legyen minden téren. Így a vallás terén is. Nem szereti a közvetítőt. Elismeri, hogy szükség van rá, elfogadja, szereti és hiszi például az Egyházat, de azt szereti, ha minél kisebb ez a közvetítés, ha minél személyesebben és magányosabban tud ő a Krisztushoz közelmenni, benne hinni és őt szeretni. Elsődleges és központi legyen az Úr Jézus Krisztus, személyisége, csodálatos szeretete irántunk, szenvedése érettünk,

barátsága hozzánk, megértő Szíve felénk, jóságának tündöklése közöttünk, irgalmának és könyörületének megsuhogása felettünk, megértésének enyhülése a szívünk könnyeiben, Ő és elsősorban és mindennekfelett és mindennekelőtt csakis Ő. Természetesen minden is, amit Ő akart és ahogyan Ő akarta, így az Egyház is. Hiszen jó keresztény, jó katolikus, egyáltalán: katolikus nélkül senki sem lehet. De valahogyan a mai ember nem szereti, nem veszi szívesen, visszariad, ha folyton csak az egyházat hallja emlegetni, a tiszteletet és szeretetet az iránt, a pápa iránt, a papok és püspökök iránt, ha látja a betereletet az egyesületekbe, a szervezett vallásosságot és nem hallja, nem látja, nem veszi észre feltűnően, döbbenetesen, elsődlegesen és könnyes meghatódottság alázatában rajtuk, bennük, általuk, és messze előttük a Megváltó Krisztust. Azt, ki szeret minket. Aki akar minket. Aki az út, igazság és élet nekünk. Aki tartalom és cél, olyan pillanatoknak is hatalmas ereje, amikor minden elsötétül és összedől. Aki a holnapok ígérete és a szenvedések enyhítő és nyugtató vigasztalása. Először Ő. Mert Érette van minden. Tudom, veszedelmes a gondolat és könnyen félreérthető, még könnyebben félremagyarázható, de úgy van. És az a bölcs, az küldetett el ezekért a lelkekért, aki el tudja vezetni ezen az úton őket oda, ahol majd mindent átölelnek, mindent, úgy, amint az az üdvösség rendjében kialakult. Átölelnek és akarnak, még akkor is, ha egyik-másik irányban szívükben némi megnemértés és idegenkedés rezdül.

Gratia supponit naturam. A kegyelem feltételezi a természetet. Nem rombolja le, hanem megneemesíti, ragyogó formákba önti, áttelekesíti, természetfeletti távlatokba emeli és minden mozdulását bekapcsolja a végtelenbe, ha a hordozója szándéka és akarása abbaöltözködik. Hogyan rombolhatná le, hiszen az is az Isten teremtménye. Ennek a természetnek nagy csodálója, áhítatos tisztelője a mai ember. Ezt kell megértenie, magának is teljesen birtokolnia, kinemesítenie, kiművelnie annak, aki hozzá közeledik. Sokszor ismeretlen messzeségek lakója a ma embere, aki fe.é a

természetfeletti fénye csak olyan távolságból sugárzik, hogy hozzá már csak mint ködös éjszakában pislogó utcai lámpás világa verődik el, meg-megcsillanva. Ha egyáltalán elverődik. De soknál sohasem jut a látókörbe, vagy ha igen, csak hosszú keresés, lázas vergődés, öntudatlan sejtés szomorúságai után. Sok nem is tudja, hogy amit lát, aminek hullámai megrezdülnek szívének égő vágyain, az egy teljesen másik világ. Azonkívül belénk van oltva valami kritikus hitetlenség. Az idők szelleme hozza ezt magával, vagy nemzedékek pusztuló hitének végső kidobbanása ez, de megvan. És megvan olyan konokul, olyan eluralkodóan, hogy mindent hisz, ami rosszat jelez, de nagyon nehezen, alig-alig azt, ami jót. És a keservesen kialakított jó világa is összedűl, megremeg, megzavarodik az ellentét legkisebb hullámára, amit felvesz ez a kritikai szellem a külső világból. Tudjuk, hogy mindig el kell tudnunk választani az embert az elvektől, amiket hirdet. Lehet, hogy az ember gyarló, bűnös, nagyonis vétkes, nagyonis korhadt, de azért lehet az elv, amit hirdet, egészséges, üdvözítő. Az mindegy, hogy kép-mutatásból, megélhetésből, vagy talán fájó vergődés harcából hirdeti, amit vív a jóért önmagában, mindegy, az eszme, az elv szent marad, ha eredetileg is ilyen volt. És mégis milyen nehéz megkülönböztetni a hirdetőjétől. Milyen nehéz valósággá váltani a krisztusi szót: Tegyétek, amit mondanak, de ne kövessétek, amit tesznek. Különösen nehéz ez a mai embernek, aki kibúvót, megnyugtatót, öngazolást keres minden ilyen ellentétben.

Ha valaki hozzá közeledik és hirdetni akarja a másvilág ígét, értelmetlenül áll, ha mindjárt e másvilág nyelvén szólnak hozzá. Nem. Először hallani szereti mindazt, ami természetes szellemi igényeinek megfelel, amikre ez szomjas és csak ezekben elrejtve, ezeknek a közvetítésével és ezeknek a ruhájában lopódzhatnak be lelkébe az, ami tulajdonképpen igénye és életének kibékítője és megoldója. Nagy tudás, nagy lélekismeret, nagy életismeret, tapasztalás előbb és csak az ilyen kitérő, mindenkinek mindene lett

lélek és szellem mehet el apostolkodni ezekbe a kényes, nagyigényű és túlkritikus irányokba. Persze, megvan itt a veszély, hogy megmaradunk mindvégig földi méreteknél, de viszont, aki nyerni akar, annak kockáztatni is kell és a jószándékot mindenhová elkíséri az Isten kegyelme.

Ennek a kritikus szellemnek sokszor gátja és botrányköve a jók táborában is elterjedt és divatozó giccs. Ami tudás, műveltség és ízléshiány. Hány embert ingat meg és taszít el egy-egy kirakatunk ízléstelensége, a szentképeknek sokszor együgyűen naiv és lapos szentilmentalizmusa, az a lelkiület, ami talán szubjektíve teljesen tiszta, felelősségnélküli és érdemleges, de objektíve elcsúszott, elferdült, letért a magasságok igazi zengő, fénylő, erős és hatalmas útjáról. Aki beszűkül, korlátolt lesz, menekül az élettől, keserű, megvető, kicsiny lesz hozzá, ahelyett, hogy kiteljesítené, boldogan igenelné és olyan mélységeket szakítana bele, amilyeneket csak az Istenben kinyílt élet teljessége rejt a nyugtalan és mindig többre-törekvő ember előtt. Öntudatlan hajlam van az ilyenben arra, hogy a teremtményekben megnyilatkozó isteni erőt túlhajtsa és elfeledje érettük a Teremtőt, vagy éppen ellenkezőleg, ne fedezze fel mindenben és ne dicsőítse a teremtesben, a természetben, ami pedig mindig és mindenben az Ő hatalmát hirdeti, ha nem bűn. Hiszen a mai ember ennek a természetnek, ennek az életnek a szerelmese és áhítatos tisztelője, ezt kell feloldani, ezt kell harmonizálni, ezt a szent és erős érzést és igényt a lelkében.

Ne feledjük, mindig és mindenki előtt legvonzóbb és legközelebbálló mindenkihez az evangéliumi Krisztus-arc. Vonzóbb, mérhetetlenül több, mint egyes szentek. Különösen, ha olyanokat emlegetünk, akiket zsenge-korukban vagy olyan kitüntetéssel kiemelt a kegyelem nem közönséges ajándéka a minden napokból, a mindennapi emberek sorából, hogy legfeljebb bámulhatjuk az Isten gazdagságát bennük, de átölelt, vonzó, elismert és követett mintaképek nem lehetnek. Ilyenekül — erőszakolás hány szívben

hagyott már ellenszenvet, elidegenedést, visszariadó kedvetlenséget. Vigyázzunk a ma emberére. Először nagy Krisztus-élményt neki, evangéliumi szellemet, a többi magától úgyis kialakul majd benne, kialakul lassan egy olyan lelkeség, ami harmóniában tudja feloldani a rendkívüliséget is, a furcsát is, a messzeállót is, mindent, ami idegen is tőle, de beletartozik az élet megszentelt és Istentől-határolt és akart határaiba.

Bele kell öltöznünk mindig a bölcsesség, értelem és okosság sáncaiba, lényegébe, mert ezekkel mindig együttműködik a Szentlélek ereje és áldása, hatalma és biztonsága.

Nagy fogyatkozás és hiba az, hogy az Evangélium eszméi, alakjai elhaltan, csak halványan, egy-két önkénytelen reminiscencia-foszlány alakjában, mint múmiák, mint halott valamik jelennek meg a mai ember előtt. Nem, mint hús és vér-valóság, mint nagyonis életközelség, mint a mindennap minden dolgához hozzáértő, megoldó, vigasztaló, kiemelő és megszentelő erő. És ugyanakkor történik ez, amikor ez a mindennap nagyonis kínos közelből, nagyonis reálisan, fájdalmasan, tépően és meztelenül tör bele a gondolatába, uralkodik el az érzületén.

Meg kell mutatni neki azt, hogy az ember mindig egyforma és az is lesz. Hogy Krisztus korában is éppen olyan szkeptikus, éppen olyan hitetlen, éppen olyan sokszínű volt, mint amilyen ma is. Éppen úgy lázadó húsból és forró vérből felépített, mint ő. És ha mégis hitt, ha mégis megtört, volt minek, volt erre reális hatalom, fölény és erő. És nem kell megijedniök a különöseknak, az átlagtól-elütőknek, a nem-rendeseknek, az elfejlődötteknek sem. Sőt. Hiszen öbennük van a szellem nagyobb nyugtalansága, öbennük van az érzés hevesebb lázadása, öbennük inkább megvan az, ami kisír a hétköznapiokból, ami bolyong, keres, tépelődik, fogyasztja magát és boldogtalan, míg rá nem talál az «ismeretlen ismerősrre». Meg kell tanítani, hozzá kell szoktatni, közelebb kell vinni ahhoz a valósághoz, ami neki is elrendeltetett

és ami nélkül sorsa csak égő kín és szomorú fájdalom ezen a földön. Olyan közel kell vinni hozzá, hogy érezze szívébe beleröppenni azt a melegséget, ami maga a felfokozott és kiteljesedett élet, érezze lelkébe felszívódni azt az elevenséget és távlatokat átfogó, ragyogó nemességet, ami szárnya lesz a legtitkosabb törekvésnek és felelete a ki-sem-mondott keserű panasznak. Engedni közeljönni, segíteni megtalálni a betű egyszerűségén át neki az Evangélium lekét. És itt nincsen sablon és nincsen forma, itt sokszor forma lesz a merészség, a rendkívüliség, ha útját az Istenben-kinyílt és elmélyült alázatosság irányítja és porhanyítja. Ha valójában elmondhatjuk, érezhetjük és élhetjük, hogy az Isten Lelke él, munkálkodik és épít mibennünk és közöttünk.

TÖBB HAGYOMÁNYT A CSALÁDBA

Érdemes lenne mozgalmat csinálni! több hagyományt a magyar családokba! Több hagyományörzést, több hagyománytiszteletet, több multat!

Nekünk még talán keletről hozott sajátságunk, hogy szeretjük a magányt, az egyedüllétet. Szeretünk vasúti kocsiában olyan fülkébe ülni, ahol senki sincs például. És mint ellenségünkre nézünk eleinte arra, aki oda bemerészkedett, ahol mi voltunk csak. Azután vele titkos együttesben leszünk, cinkosok leszünk egy harmadik ellen, aki még később jött, mert *k e v e s e n* akarunk lenni, ha már *e g y e d ü l* nem lehetünk. Ugyanez a helyzet vendéglőben, étteremben. Föltétlenül üres asztalhoz ülünk, inkább elmegyünk, ha ilyen nincs, kinézzük magunk közül azt, aki oda merésszel ülni a mi asztalunkhoz. És így mehetnénk tovább.

Hányan ismerik közülünk a nagyapjukat, a nagyanyjukat, ha már életben nem lehettek velünk együtt? Hányan érdeklődnek, jegyzik meg a nevüket, ha már nem élnek? De még ez csak hagyján. Hiszen időben közel vannak és szóbeszédben és fel-feljönnek. De ki tudja közülünk a dédapja, a dédanyja nevét, foglalkozásukat, származásukat, hogy messzebb a multba ne is menjünk. Azt hiszem, hogy csak nagyon kevesen.

Pedig roppant erő a mult. Hiszen egy szellemes francia szerint az élőket a holtak kormányozzák. És akármilyen érték is a magányosság, az egyéniség, még több lesz ez, ha tudatában gazdagodik és önérzetében több lehet, ha nem áll egyedül, hanem mult szavak és mult emlékek, mult cselekedetek és mult szellemek ereje együtt-hat az ő szavaival, az ő tetteivel, az ő szellemiségével, ha lelkét járják elment és mégis ittmaradt szépséges emlékek, tartalmak, ha tudja, hogy az ő földi léte itt e földön nem

lobban ki akkor, amikor a szemevilága kilobbant, hanem látni, tudni, érezni fogják, számítani fog, folytatni és szeretni fogják. Hogy nem magányos fa volt az út mellett, hanem hosszú fásor büszke fája; hogy ami benne forró kikezdés csak, az egyszer valóság lehet a folytatóiban és ami benne, az életében eredmény volt, az nem porlad szét nyomtalanul, hanem hagyomány lesz, amit fenntartanak, ápolnak és megőriznek.

Nálunk egyszer már, a háború után, divat volt az ős-keresés, a büszkeség az ősré. De ez inkább csak felületes büszkeség volt, inkább tényleg csak hivalgó divat, mert csak a nevet, csak a nemesi előnevet kerestük bennük, csak a felületes «kiválóságot», de nem az igazi, a mélyebb értékeket is, a munkát, a szellemet, a gazdagabb, a kiteljesítőbb lelket.

Most, a zsidótörvénnyel kapcsolatban, megint mintegy kényszerű divat lett a nagyapa, a nagyanya, a dédapa, a dédanya-keresés. Részben kíváncsiságból is, de természetesen, nagyrészt szükségességből. És aki itt megkezdte a sort, sok van azután, aki nem áll meg és pusztán kíváncsiságból tovább is megy, visszafelé. És egész biztosan nem hiába. Itt lesz egyik mellékeredménye, talán lekicsinyelt, de valójában fontos eredménye ennek, hogy kezdünk egy kicsit többet foglalkozni a családunkkal. Hogy kezdünk egy kicsit hagyományt teremteni a családunkban. Ha ez nem marad meg pusztán a hivalgásnál és felszínnél, hanem mélyebbre is megy és maradandóbb lesz a kényszerűség idejénél, úgy gazdagodása lehet a jövőnknek. És ez csak tőlünk függ.

Az ember hajlandó nagyon bízni az emlékezetében. Minek jegyezzem én fel ezt, vagy amazt, hiszen úgysem felejttem el, mondjuk. Pedig olyan hamar elfut tőlünk minden. És ha nem is veszít a tárgyszerűségéből, csak legenda lesz, elmosódik. Vagy pedig együtt hal öreg nagynénikkel, akik még tudtak a családról valamit.

Hiszen legenda is kell, — sőt, a valóság is legenda lesz, és éppen itt van a maga irracionális ereje ránk

és bennünk, ez igaz. De a gazdag valóságnak kell még jobban kinőnie önmagából, kell még jobban meggazdagodnia, hogy még jobban tudjon lelkesíteni és varázshatalmában megtartani.

A háború még csak húsz éve volt, úgyszólván. De milyen kevés már az emléke, mennyire elmosódott, pedig milyen sokan vannak köztünk, akik résztvettek benne. És ha ők meghalnak? Mégiscsak az marad meg, amit leírtak, amit feljegyeztek. Ezért olyan értékesek és keresettek a háborús naplók.

Tehát: tudni, hogy honnan származol. Hogy kik voltak az őseid. Hogy mivel foglalkoztak. Hogy a mindennap hősei voltak-e, vagy volt köztük kiemelkedő is. Hogy a sorban te azonos-foglalkozással hányadik vagy. Van-e róluk fénykép, valami emlék: levelek; ha kitüntetést kaptak, az érem, az oklevél, foglalkozásuk bizonyítványa; valamilyen feljegyzés; valami tárgyyszerű emlék. Hol laktak, honnan származtak, a régi házról van-e feljegyzés, fénykép. Koszorúk, szalagok, napló. Milyen érdekes lesz az néhány évtized múlva, hogy ők, hogy te hogyan láttál embereket esetleg, akik kiváltak a többi közül, akikkel összehozott az élet. Vagy hogy te, a közönséges halandó, hogyan láttál a magad idejében ünnepeket, valami érdekes lakodalmat, valami megdöbbentőbb temetést, hogyan hatott rád világesemény, országos esemény híre, valósága, hogyan láttad te az életet, hogyan láttad az embereket. Aki ezeket olvassa, az rádöbben, hogy te is ember voltál, mint ő, éppen olyan ember, tele szenvedéssel, tele vágyakkal és tele tervekkel, amik sohasem valósultak meg, vagy ritkán, talán sohasem egészen úgy, ahogy szeretted volna; hogy neked is voltak örömeid, éppen olyanok, mint neki, hogy te is szerettél, te is csalódtál, te is reméltél és te is gyűlöltél, — és könnyebb lesz neki az élet. — Segíteni fogja a mult.

Mi lenne, ha volna minden házban, minden családban egy-egy szekrény, vagy valahol egy fiók, egy polc, ahol őriznék mindezeket. Mindazt, amit az idők viharai, a mindennap tépő fogyasztása, a véletlen

szerencséje és az ő igyekezetük megmentett az idő mulasztó hatalmától. Egy-két edényt, egy-két ékszer, egy-két fényképet, levelet, egy-két ruhadarabot, egy-két fegyvert, egy-két virágszálat, egy-két csokrot, koszorút, naplót, érmet, díszoklevelet, fontos iratot stb., stb., — mindegy, hogy mit, csak legyen, csak mutassa, hogy honnan jöttél te, mikkel vagy — jókkal és rosszakkal — emberileg terhelve, mi volt őseid útja, munkája és majd mi lesz a tiéd?

De van a dolognak egy másik oldala is:

Igy azután majd szerényebbek is lesznek sokan, mert rájönnek, hogy évtizedek hosszú során, évszázadok során milyen sokfélenevű van az őseik között. És azoknak az ősei között is milyen sokfélenevű. És csendesebbek lesznek. Rájönnek talán, hogy nem a vér és faj mithosza teszi ki elsősorban az embert, bár ezeknek is roppant erejük van és jelentőségük, hanem a lélek, amit az azonos kultúra, az azonos életformák, az azonos föld, a vizek, levegő, a táj azonos képe, a történelem azonossága, a műveltség hasonlatossága, a hagyományok egyformasága fejlesztett és teljesített ki az emberben. A lélek, amin keresztül lát mindent, a lélek és aminek ez a lélek mondja, érzi, tartja magát. Rádöbbennek sokan, hogy a sokfélenevű ős között bizony igen sok magyarnevű is van, néha bizony több is, — és éppen az édesanyák között, akik nem adnak nevet, de akikben kiformálódik a tested, a véred, akikben színesedni kezd a lelked, és ezért egy kicsit halkabbak és szerényebbek lesznek, talán egy kicsit magyarabbak is. — Hiszen leginkább azok szoktak lenni a hurrá-hazafiak, akik valahonnan jöttek, hogy érdemeket szerezzenek, hogy önmaguk előtt és kifelé is feledtessenek, és így van ez minden téren, sőt: így van ez fordítva is. Azok, akik nem «jöttek», sokkal csendesebbek általában, mert nekik olyan ez, mint a kenyér és a víz, mint a levegő és az út, magátólértetődő, természetes, valami iszonyú és döbbenetes, hallgatagságában és erejében döbbenetes és édes valóság, amiből születik minden szavuk, minden gondolatuk, minden érzésük

és minden tettük, anélkül, hogy gondolnának rá anélkül, hogy hangsúlyoznák, mert ez olyan erős, mint az élet és olyan hatalmas, mint a halál.

Mondom, ilyenkor és így talán majd sokan rádöbbennek, hogy a legnagyobb misztikus mélység és titok, elkötelező titok az ember életében mégiscsak az Isten-teremtette lélek.

Nem üres büszkeség ez és nem hiábavaló munka. — Ne halogasd, kezd el még ma. Ne legyen a kifogásod, hogy nekem úgysincsnek őseim; nincsenek, nem lehetnek emlékeim, hogy nekem nincs családom. Igenis, mindenkinek van. Igenis, ha semmi nincs is, ami megfogható, rajtad áll, hogy fiaidnak már legyen. Több leszel bennük, tovább élsz, gazdagabban élsz, jobban legyőzöd a suhanó, az eltűnő, az eltüntető, a pusztító időt, mert a múlt ereje is a tiéd, nemcsak a jelen lehetősége és a jövő reménysége, — és a halottak sokszor erősebbek az élőknel.

SZENT ISTVÁN ÉVÉBEN JÖNNEK VISSZA*

Örömborult a magyar föld és az élet friss vihara zúgott át a magyar szíveken és magyar tájakon. Mert azzal a tíz-egynéhány ezer négyzetkilométerrel több jött vissza, mint ringó búzatáblák, hallgatag erdők csendje és fensége, vizek tavaszi árja és a föld méhében elrejtőzött érc; — azzal az egymillió-százezer testvérrel együtt visszajött a nyíló reménység a jövő felé, felszakadt a fekete kárpit a magyar égtáj minden irányában és az önbizalom és erő feszülése költözött be a magyar szívekbe, a munka és siker napfénye ragyog ki a szemekből, hogy bevilágítsa a magyar holnapot.

Mert megvillantotta az Úr az igazság kardját és bebizonyosodott, hogy életet csak igazságra lehet építeni és azoknak van igazuk, akik meg-nem-rettenő bátorsággal és soha-nem-félő akarással hisznek és bíznak az igazságban, még akkor is, ha az percekig-pillanatokig — és a népek életében évek csak pillanatoknak számítanak — elrejtőzni látszik a történesek között.

Mert ilyenkor meginganak a hegyek, megállnak a folyók csodálkozásukban, mosolygóbban nyílnak a virágok és felmagasodnak a fák koronái, hogy eljön közénk az igazság ruhájában az Úr.

És eljött az Isten éppen most, amikor a nemzet egyetemességén nagy lélekjárás tisztított, elküldötte a Kongresszus évében és elküldötte akkor, amikor a nagy király valósága és példája a legmagasabban ragyogott közöttünk és tanítására porhanyóbb lett minden igaz magyarnak a szíve.

És csapataink ma, éppen a szent király szent fiának emléknapiján indulnak meg a messzi édes magyar földre.

* A Testnevelési Főiskola Te Deumán, 1938 nov. 5-én.

Lehet azt mondani, hogy ez véletlen; lehet azt mondani, hogy a képzelet felragyogása csupán.

De mindenesetre: jelentős véletlen és valóság csodája és ne feledjük, hogy a Gondviselés tervei és szándékai a külső történés sodrába csak belecsapódnak és azt a maguk arcára formálják, de az egyén és a nép életének misztikus mélységeiben érnek ki és az emberi agyvelők rezdülése, az emberi szív vérének piros zuhogása, az emberi akarat, ész, ki-tartás, merészség és tudás, okosság és tehetség csak eszközök a mindenható Isten kezében, aki vasvesszővel uralkodik a népek sorsán.

Legyünk hálásak, mert a hála tisztító és megtartó erő. Legyünk hálásak, mert a hála Iránta az igazságnak egyedüli alapja és csak ezen az alapon épülhet tartós magyar jövő.

Ennek az erejében lesz itt emberibb az élet, mert emberibb a társadalmi berendezkedés, ennek a megszentelt valóságában és erejében dőlnek le a társadalmi ellentét, gőg és gyűlölet roppant magas falai és lesz testvérebb testvére egymásnak a magyar és lesz ez a föld igazán és teljesen magyar, fel, egészen a csillagokig.

A magyar csillagokig, amik az Isten szemei rajtunk és törekvéseinken, szándékaink tisztaságán és akarásunk őszinteségén, gondolatunk igazságán és tetteink építésén.

Jöjjön el az Úr erejében ez az Új Magyarország és jöjjön el ez az új magyar, aki emberibb ember és magyarabb magyar.

A NŐ FELELŐSSÉGE.¹

Néha-néha megtörténik velünk, hogy beleütközünk árnyékokba és megijedünk, megtorpanunk. Valami fekete, titokzatos fal ereszkedik le előttünk. Megállnak a dolgok, megnő az árnyékuk, zavar a méretük, nem értjük a má, hiábavalónak érezzük a holnapot, ráncdöbben a kérdés: Mindez meg miért? Miért az életünk, amit felhasogat a fájdalom, miért a munkánk, ami oly sokszor nem sikerül, olyan nagyon-nagyon ritkán sikerül úgy, mint szeretnénk, miért a holnap, ami éppenolyan egyhangúan zakatol majd le, mint a ma; és így tovább, meg tovább és a miérték rengetegében elfogy a kedvünk. Szeretnénk amögé látni, hogy miért nem sikerült a fiunk, szeretnénk amögé bepillantani, hogy miért bántottak bennünket itt, vagy amott; hogy miért történt meg a leányunkkal az, ami megtörtént; hogy miért nem sikerült a házasságunk, amibe pedig talán lelkünk minden álmát belevittük, hogy miért van annyi megoldatlanság, annyi gyász, annyi baj, szerencsétlenség, csapás mindenfelé és mindenfelé, és miért nyílik csak olyan ritkán és olyan kevés helyen nekünk az öröm és áldás kéklő virága? . . .

Azért jó el-eljönni ide, a templomba, a tabernákulum elé, az Üdvözítő elé, úgy néha-néha, hogy egy kicsit megálljunk ebben a folytonos rohanatban, ami dobál minket, egy kicsit magunkba nézzünk, legyen bennünk csend, hogy ennek a csendnek a szívében megszólalhasson bennünk az Isten és ereje a lelkünkben újrászülethessék. Nem kell ide szorongó aggodalom, hanem csak gyermeki bizalom, nem kell ide rettegető félelem, hanem csak egyszerűség és alázat, mely leveti csinált ruháját, ami gőgből, nagyzolásból, hiúságból, megsértődöttségből, haragból, gyűlöletből,

¹ A ciszterci plébániatemplomban, 1939 márc. 27-én.

vagy más-efféléből készült és a maga gyengeségét kiteríti előtte.

Nemrégiben írta valaki nekem önök közül, hogy: «ha egyenletet akarok vonni az életemben, akkor megintcsak egészen egyszerű dolgokra jutok ki: a sajátmagunk belső, nyugalmas, biztos békéjének a biztosítására . . . idővel nyilvánvaló lesz, hogy minden külső történés, csak részletkérdése belső életünknek... az illúziókban és a nagy csodákban való hívés csak addig tart, amíg a dolgok áramlása nem túlságosan közelről érint bennünket. Abban a percben, amint élőségünkhöz valami is hozzáfért, amit előzőleg nem tudtunk átítatni saját életsugarainkkal, akkor minden lehangolóan, szomorúan emberi lész és elképesztően sivár. Elsősorban lesz ilyen az emberekben való hit»...

Igen, át kell itatnunk mindent a saját életsugarainkkal. És kinek kellene ezt inkább, mint elsősorban a nőnek, aki erre van teremtve? Arra van teremtve, hogy megszépítse az életet, hogy finomabbá, csillogóbbá, otthonibbá tegyen mindent, amihez hozzáér. Hogy szavaiban jóság legyen mindig és melegség. Hogy tetteiből kiragyogjon a lélek és legyenek e tettek a mindennap — minden kicsi munkájában, áldás és örökkévalóság. Hogy legyen a lépése halk és a tekintete mindig békesség, hogy legyen a szenvedése néma imádság, hogy legyen mellette mindig az áldozat fensége és az élet dicsősége, amiben megérezze az ura, a testvére, a jegyese, a gyermeke, a rokona, a barát-nője, az utca minden járókelője, a ház minden vendége az otthont, amiben a lelke és a lelkén keresztül, benne a lelkében, az Isten minden értéke él.

Hit és szeretet kell az élethez, sugaras hit és sugaras szeretet, amit azonban nem adhat más, csak a köztünk-lakozó Jézus. Ezen keresztül azután majd nem lesz semmi sem szomorúan emberi és lehangolóan sivár. Hanem lelket kap az élet, a felelősség lelkét, az édes béke és heroizmus lelkét; minden kicsi munka és minden tovarebbenő perc isteni lelket kap az Istenben önmagát-megtalált asszonytól és leánytól.

Nem könnyű ez, de rendítsen meg minket és

ragadjon el minket feléje a felelősség. A gyermek nevelése nem születésekor kezdődik, nem is akkor, mikor már feltámad benne az öntudat; a gyermek nevelése megkezdődött az édesanya nevelésekor, ahogyan azt nevelték, ahogyan az nevelte önmagát, ahogyan vigyázott a lelkére, ahogyan vigyázott a testére, ahogyan vigyázott az életére: mert minden, ami bennünk van, az nemcsak a miénk, hanem sokaké, mindazoké is, akikkel együtt vagyunk, mindazoké is, akikkel érintkezünk; minden tovahullámszik tőlünk és belőlünk, térben és időben, és ami jó, az épít és ami rossz, az rombol és ha felelősek vagyunk e rosszért, akkor felelősek vagyunk mindazért is, ami vele gyermekeinkben, testvéreinkben, hozzánk-tartozókban és ismerőseinkben általunk és miattunk történt és fog történni, az időn keresztül.

És viszont: áldás lesz bennünk és béke és boldogság minden napsugaras hit, minden bízó remény és minden építő szeretet, ami az Istenből lett, Belőle erősödött, az édes Üdvözítőből, a mi Urunk Jézus Krisztusból, ami megsokszorozódik a dolgokban, az otthonokban, az utódokban, az életben és lesz belőle a mi életünk himnusza is, és még sokaké. Amen.

XII. PIUS.

Aszkéta alakja úgy magasodik a világ fölé, az élet fölé, mint a fehér világítótorony vihartól-tépett tenger fölé. Szeméből a Pünkösdi Lelken meggyújtott értelem szóródik a gőgtől eltorzult, szenvedélytől megvakított, fogyatékoságukban és elégtelenségükben gyötrődő, kereső, váró, átkozódó, türelmetlen emberi értelmekre, amik e fénytől rendeződnek, csillapulnak, gazdagodnak, szelídülnek, inkább az igazságba öltöznek, inkább a Lélekből teljesednek ki és ha megvan bennük az alázat ereje, lassankint beléjük-költözik a cél, az értelem és a béke. Nagy választóköő, aki körül a szellem viharai lecsitulnak és szilaj erői rombolás helyett az építés termékeny erői lesznek.

Szíve a béke és jóság megmentője és szerelmese, belőle sugárzik ki a meleg tűz a küzdelmek rideg-ségében megfagyott emberi szívek életremelengetésére, belőle indul el a simogatás a kínban, csapásban, háborúban, betegségben, megpróbáltatásban és annyi-féle bajban vonagló emberszívek felé, hogy érintésére legyen bennük megint, vagy több legyen a bizalom-ból, a jóság hitéből, az élet reményéből, a holnapok ígéreteiből, a jövő szépségeiből.

Ő a szilárdság, a rend és a rendíthetatlenség a kaoszban, amiben annyszor benneforog, zajlik, keveredik, izzik még minden jónak és rossznak, minden fenségesnek és alacsonynak, minden ünnepinek és közönségesnek, minden csodálatos nagynak és hit-vány kicsinek, minden tökéletesnek és fogyatékos-nak, mindennek, ami erkölcsileg érték vagy érték-telenség, minden bűnnek és minden erénynek a keve-réke és vegyülete, most is, annyszor, nap-nap után, ebben a forgatagban, amit életnek nevezünk és amire annyi emberben ráhajol még, ráfeledkezik még és rákacag még a századforduló öröksége: a minden-mindegy, a minden értékből és minden hitből kiábrán-

dult, magát elvesztő cinikus kacaj, lemondó fáradtság, vagy lázadó keserűség.

Ő jelenti a hit magasságait és a bizalom mélységeit a kételkedés sötét partjain megszedülő és lezuhanó, törpévé lett és felületessé-kopott emberi lélek előtt. Ő képviseli az erő fönségét azok számára, akik a kultúra túlfinomultságában finnyáskodva és elgyengülve, undorodva és visszahúzódva, a maguk erőtlenségét és rendellenességét, a maguk tudatalatti nyavalygását feszítik ki, az emberi kultúra vélt védelmében, forradalmak szenvedély-máglyái elé, népi erők frenetikus rohamát saját finomkodásuk szálai-ban akarva lefogni.

Ő képviseli a mértéket és ítéletet azok felé, akik a kereszténység életet-mentő, és életet-fenntartó, és életet-teremtő harcaiban pusztán az önérdék, a házi békesség, csak a szellem verejtékes kínlódásának és céltalanságának, megfáradásának és kimerülésének a népi hit primitívségében felfrissülni-akarását jelentik. — Egyszóval: mindennel szemben, ami nem a Lélekből-fogant tüzes élet, hajthatatlan igazság, termékeny szeretet, hódító szelídség és építő áldozat, engesztelő bátorság és isteni szabadság ebben a világban, ő a menekvés ma és ő a remény.

Mert ezek kellenek ma a világnak, ezeket keresi a népek bízó vagy vak hite, ezeket hajszolja a tömegek szenvedélye, ezeknek a vágya reng minden szenvedésben, ezek hiányának a kínja ég minden könnycseppben, csak ezek hozhatják meg a békét a szívnek, a békét a léleknek, a békét az életnek és a békét a világnak.

Ezért néz ma mindenki különös bizalommal oda, ahol az Isten lelke él, ahhoz, aki a Krisztus földi helytartója és nézünk mi is, megtépett magyarok, akikhez most kezd eljönni a nagyobb remény.

Jöjjön el uralkodása alatt az emberiségre lelke legnagyobb vágya: a Krisztus nagyobb békéje a Krisztus nagyobb országában...

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	1
Advent I. vasárnapja	5
Advent II. vasárnapja	7
Advent III. vasárnapja	10
Advent IV. vasárnapja	12
Karácsony oktavája alatti vasárnap	13
Vízkereszt oktavája alatti vasárnap	16
Vízkereszt utáni II. vasárnap	18
Vízkereszt utáni III. vasárnap	21
Vízkereszt utáni IV. vasárnap	23
Vízkereszt utáni V. vasárnapra	26
Vízkereszt utáni VI. vasárnap	29
Hetvenedvasárnapra	31
Hatvanadvasárnapra	33
Ötvenedvasárnapra	35
Nagyböjt I. vasárnapja	37
Nagyböjt II. vasárnapja	39
Nagyböjt III. vasárnapja	42
Nagyböjt IV. vasárnapja	44
Feketevasárnapra	47
Virágvasárnapra	49
Húsvétvasárnapra	51
Fehérvasárnapra	57
Húsvét utáni II. vasárnapra	59
Húsvét utáni III. vasárnapra	61
Húsvét utáni IV. vasárnapra	63
Húsvét utáni V. vasárnapra	65
Áldozócsütörtök oktavája alatti vasárnapra	67
Pünkösdre	69
Szentháromság vasárnapja	73
Pünkösd utáni II. vasárnap. (Úrnap oktavája alatti vas.)	76
Pünkösd utáni III. vasárnap	79
Pünkösd utáni IV. vasárnap	81
Pünkösd utáni V. vasárnap	84
Pünkösd utáni VI. vasárnap	86
Pünkösd utáni VII. vasárnap	89
Pünkösd utáni VIII. vasárnap	92
Pünkösd utáni IX. vasárnap	95
Pünkösd utáni X. vasárnap	98
Pünkösd utáni XI. vasárnap	101
Pünkösd utáni XII. vasárnap	104
Pünkösd utáni XIII. vasárnap	107
Pünkösd utáni XIV. vasárnap	110
Pünkösd utáni XV. vasárnap	113

Pünkösöd utáni XVI. vasárnap	116
Pünkösöd utáni XVII. vasárnap	119
Pünkösöd utáni XVIII. vasárnap	122
Pünkösöd utáni XIX. vasárnap	128
Pünkösöd utáni XX. vasárnap	131
Pünkösöd utáni XXI. vasárnap	133
Pünkösöd utáni XXII. vasárnap	135
Pünkösöd utáni XXIII. vasárnap	138
Pünkösöd utáni XXIV. vasárnap	141

ALKALMI BESZÉDEK.

Krisztus király	147
Mindenszentek napján	150
Szent Miklós. (Mikulás.)	152
Karácsonyi Kisdéd	155
Nagyboldogasszony ünnepén	161
Turisták, kirándulók védője: Hegyi szent Bernát	164
Szent Kristóf	166
A vízrehívó	168
Szent István	171
Szent István lelki hagyatéka	180
Szent István lelke és az új országrendezés	188
Eucharisztia és élet	201
Krisztus és a lélek rendje	204
Krisztus és élet	209
Temetési beszéd	215
Halál mellett	216
Kis dolgok hatalma	218
Pozitív katolicizmust	222
Boldogságkeresés	225
A mai ember lelkiisége	232
Több hagyományt a családba	255
Szent István évében jönnek vissza	260
A nő felelőssége	262
XII. Pius	265

